

Sanna Ala-Hallila ja Tuija Kivioja

Vuorikeskus – ikäihmisten voimavarakeskus

Kumppanuuden ja yhteistyön kehittämisen vuoristoradalla

Opinnäytetyö

Kevät 2012

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö:	Sosiaali- ja terveysalan yksikkö				
Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma, sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto				
Suuntautumisvaihtoehto:	Kansalais- ja aluelähtöinen sosiaalialan käytäntöjen kehittäminen				
Tekijät:	Sanna Ala-Hallila, Tuija Kivioja				
Työn nimi:	Vuorikeskus – ikäihmisten voimavarakeskus Kumppanuuden ja yhteistyön kehittämisen vuoristoradalla				
Ohjaaja:	Timo Toikko				
Vuosi:	2012	Sivumäärä:	158	Liitteiden lukumäärä:	1

Opinnäytetyössämme tarkastelemme Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan vaiheita kohti ikäihmisten voimavarakeskusta, monitoimijaisen toimintaympäristön, palveluiden ja tilojen kehittämistä sosiokulttuurisessa viitekehyksessä. Lisäksi kuvaamme yhteistyötä ja kumppanuusyhteistyötä sekä olemme kartoittaneet monitoimijayhteisön toimijoiden halukkuutta sitoutua yhteiseen Vuorikeskuksen kehittämistoimintaan.

Kehittämistehtävässämme on lähestymistapana tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Kehittämisprosessi tähtää sekä muutokseen (toimintaan) että ymmärtämiseen (tutkimukseen). Tavoitteena on, että tutkittavaan todellisuuteen voidaan vaikuttaa ja ollaan samalla kehittäjinä myös itse siihen vaikuttamassa. Olemme pysähtyneet tutkimaan ja refleктоimaan Vuorikeskuksen kehittämistoimintaa ja -kaarta ymmärtääksemme paremmin sitä sosiaalista prosessia, jossa olemme osallisina ja jota pyrimme aktiivisesti muuttamaan. Monitoimijaisessa verkostossa meidän on neuvoteltava muiden toimijoiden kanssa koko ajan. Tieto syntyy toimintaympäristössä arjen kentällä ja tiedolla on useita eri tuottajia. Tässä kehittämistehtävässä tiedontuottajia ovat toimijaympäristön yhteistyötahot sekä toimintaan osallistuvat ikäihmiset.

Kehittämistehtävämme tuloksina monitoimijayhteisön toimijoiden keskuudessa lisääntyi ymmärrys yhteistyön, yhteisen kehittämistoiminnan ja yhteisten keskustelufoorumien tarpeellisuudesta. Saimme monitoimijayhteisössä kiinnostuksen kipinän yhteistoimintaan heräämään ja koottua yhteisen kehittämistoiminnan äärelle Avaintoimijat eli muutosagentit. Lisäksi tarkastelu toi esille tarpeen jalkauttaa sosiokulttuurisen vanhusnäkemyskeskustelun mukaista toimintaa ja sosiokulttuurisen innostamisen työtettä toimintaympäristöön.

Avainsanat: sosiokulttuurinen toiminta, monitoimijayhteisö, kumppanuusyhteistyö, kehittämistoiminta, sosiokulttuurinen vanhustyö

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty:	School of Health Care and Social Work
Degree programme:	Master's Degree Programme in Social Services
Specialisation:	Citizen- and Region Based Development of Social Work Practices
Author/s:	Sanna Ala-Hallila, Tuija Kivioja
Title of thesis:	Vuorikeskus- Elderly Citizens Resource Centre Development Journey towards Cooperation and Partnership
Supervisor:	Timo Toikko
Year:	2012
	Number of pages: 158 Number of appendices: 1

Our thesis covers the development stages of Vuorikeskus towards becoming a resource centre for the elderly and its transformation regarding facilities, services and co-operation in the socio-cultural framework. In addition, we view the co-operation and the partnership in a multifunctional environment. We have studied their willingness to commit to the common development of Vuorikeskus.

In this thesis we used a research-based approach. The development process aims both at changing (action) and understanding (research). The target is that reality can be influenced by study and at the same time the developers can also have an impact on it.

During our work, we have stopped to investigate and reflect on the development of Vuorikeskus to get a better understanding of the social process in which we are involved and which we are trying actively to change. In a multifunctional environment we have to negotiate with others all the time. This social, everyday life discourse is where the important knowledge arises.

In our development work we highlighted the importance of co-operation, co-development and discussion forums among multiple operators. We also managed to light the spark of collaboration and find key actors to take part in joint development in Vuorikeskus. In addition, the analysis indicated the need to increase knowledge about socio-cultural activities and socio-cultural motivation work approach in the operational environment.

Keywords: socio-cultural activities, multi-stakeholder community, partnership co-operation, development, socio-cultural work with the elderly

SISÄLTÖ

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ	2
THESIS ABSTRACT	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	7
2 KEHITTÄMISTOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT JA TAUSTA.....	10
2.1 HYVE -projekti.....	11
2.2 ”Vuorikoti”-projekti	12
2.3 Vanhustyön kehittämissyksikkö – hanke (1.10.2007- 31.10.2009)	14
2.4 Vanhustyön kehittämiskeskushanke (1.11.2009- 31.10.2011).....	15
2.5 Muut taustalla vaikuttavat strategiat, laatusuositukset ja ohjelmat	17
3 VUORIKESKUKSEN MONITOIMIJAYHTEISÖ	22
3.1 Vaasan kaupungin koti - ja laitoshoidon/Organisaatio kehittämistoiminnan taustalla	22
3.2 Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon Ikäkeskus	24
3.3 Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön toimintaympäristö	27
3.3.1 Vaasan Palvelutalosaatiö/Kiinteistön omistajataho	27
3.3.2 Vuorikoti/Koti- ja laitoshoidon palveluasumisen yksikkö.....	29
3.3.3 Vuorikeskus/ Koti- ja laitoshoidon Ikäkeskuksen avotoiminta	29
3.3.4 Kumppanuuskeskus/Järjestösektorin toimijat	30
3.3.5 Muut tiloja käyttävät toimijat	32
3.3.6 Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön toimijamatriisi.....	33
4 KEHITTÄMISTOIMINNAN KÄSITTEISTÖÄ	35
4.1 Ikääntymisen resurssikeskus	35
4.2 Verkosto- ja kumppanuustyön teoriaa ja käsitteitä	36
4.3 Dialoginen vuorovaikutus	39
4.4 Sosiokulttuurinen toiminta	40
4.4.1 Sosiokulttuurinen innostaminen	41
4.4.2 Sosiokulttuurinen innostaminen vanhustyössä	43
4.4.3 Sosiokulttuurinen innostaminen ammattina.....	46
5 KEHITTÄMISTOIMINNAN TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT .	
.....	49

5.1 Kehittämistehtävän tavoitteet ja kehittämistoiminnan todellisuus	49
5.2 Tutkimusavusteinen kehittäminen	51
5.3 Kehittämistoiminnan metodologisia lähestymistapoja	52
5.4 Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön kehittämistoiminnan aineiston kerääminen	55
5.5 Kehittäjän roolit ja vastuut vapaaehtoistyön ja viriketoiminnan näkökulmista sosiokulttuurisessa viitekehyksessä	59
5.6 Käyttökelpoisuus ja siirrettävyys	60
6 YHTEISTYÖN JA YHTEISTOIMINNAN KEHITTÄMISEN	
VUORISTORADALLA VUORIKESKUKSESSA	62
6.1 Ikäkeskuksen Vuorikeskuksen avopuolen vanhustyön toimet operatiivisen kehittämisen taustalla	62
6.2 Tukiverkostot kehittämis- ja muutosprosessin toteuttamisessa	64
6.3 Julkisen sektorin ja järjestösektorin yhteistyön kehittäminen	66
6.3.1 Ikäkeskus ja Kumppanuuskeskus – kumppanuusyhteistyö	69
6.3.2 Tutkimus Vaasan kaupungin ja järjestöjen välisestä kumppanuudesta	72
6.3.3 Yhteistyötä ja yhteistoimintaa vapaaehtoistyössä kumppanuuden, Ystäväpiiri-projektin ja Muistiluotsi-projektin siivittämänä	74
6.4 Tilojen ja pihaympäristön kehittäminen	76
6.4.1 Hallinnointi – työryhmä	82
6.4.2 Matalan kohtaamisen paikka	83
6.4.3 Pihaympäristön kehittäminen sosionomiopiskelijayhteistyönä	86
6.5 Palveluiden ja toiminnan kehittäminen Vuorikeskuksessa	90
6.5.1 Kuntosalitoiminta	90
6.5.2 Vapaaehtoistyö	91
6.5.3 Ystäväpiiri – yhdessä elämyksiä arkeen ® toimintamallin jalkauttaminen Vuorikeskukseen	91
6.5.4 Kampraatti-vapaaehtoistoiminta	94
6.5.5 Viriketoiminta matkalla kohti uutta toimintatapaa	101
6.5.6 Palveluneuvonta	108
6.6 Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön yhteistyön kehittäminen	111

6.6.1 Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön yhteistyön nykytilan kartoitus – yhteistyökysely	112
6.6.2 Keskustelutilaisuus yhteistyökyselyn tuloksista.....	114
6.6.3 Vuorikeskuksen Avaintoimijat-tapaaminen.....	115
7 MITÄ ON SAATU AIKAAN? TARKASTELUN TULOKSIA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.....	117
7.1 Palveluiden ja toiminnan kehittäminen ja monipuolistaminen	117
7.2 Tilojen ja pihaympäristön kehittäminen	120
7.3 Julkisen sektorin ja järjestösektorin yhteistyön kehittäminen	121
7.4 Muu yhteistyö Vuorikeskuksen kehittämistoiminnassa.....	123
7.4.1 Poikkihallinnollinen yhteistyö ja oppilaitosyhteistyö.....	123
7.4.2 Koti- ja laitoshoidon sisäinen yhteistyö	126
7.5 Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön yhteistyön kehittäminen	128
7.5.1 Yhteistyökysely ja yhteiskeskustelu	129
7.5.2 Avaintoimijat-tapaaminen.....	136
7.5.3 Yhteenveto.....	140
8 POHDINTA	143
LÄHTEET	150
LIITTEET	156

1 JOHDANTO

Kehittämistoimintamme juuret juontavat HYVE- hankkeeseen ja Vaasan kaupungin ja Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton yhteiseen aluetyöryhmään. Aluetyöryhmän keskusteluissa heräsi ajatus lähteä vahvistamaan Vaasan kaupungin ja järjestöjen välistä yhteistyötä ”Vuorikoti-projektin”, nykyisen Vuorikeskuskehittämistoiminnan avulla. ”Vuorikoti” – projektin keskeinen tavoite oli Vuorikodin toiminta-ajatuksen kehittäminen ulospäin suuntautuvaksi ja aktiiviseksi toimintakeskukseksi. Kehittämistoiminnan tavoitteiksi muodostui kolme toiminnallista kokonaisuutta: 1) Palveluiden kehittäminen erityisesti asiakkaiden toiveiden mukaisesti, 2) Tilojen käytön kehittäminen painottuen vapautuvien tilojen uudelleen käyttöön ja nykyisten tilojen sovittamiseen uusia toimintoja vastaaviksi ja 3) Julkisen sektorin ja kolmannen sektorin toimijoiden välisen yhteistoiminnan kehittäminen lisäämällä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja yhdistysten läsnäoloa sekä näkyvyyttä Vuorikodin tiloissa.

Alkutavoitteenamme oli kuvata, kehittää ja viedä eteenpäin ”Vuorikoti” –projektin kehittämistoiminnan tavoitteiksi muodostettuja kolmea toiminnallista kokonaisuutta. Lisäksi tavoitteena oli lähteä syventämään ja laajentamaan kumppanuusyhteistyötä luomalla kumppanuusyhteistyön toimintamalli Vuorikeskuksen monitoimijayhteisöön. Vuorikeskuksen kehittämistoiminta oli mukana Väli-Suomen Ikäkaste-Äldre-kaste -hankkeessa. Hankkeen kautta meillä oli käytössä hankkeen tuomat tukirakenteet sekä resurssina projektikoordinaattori Päivi Niirasen työpanos ja tuki. Hankkeen kautta olisi rahoitettu myös kumppanuusasiantuntija Paavo Viirkorven koulutus. Vaasan sosiaali- ja terveyslautakunta päätti vetäytyä Ikäkaste-hankkeesta 27.4.2010. Hankkeesta vetäytymisen jälkeen jouduimme tarkastelemaan Vuorikeskuksen kehittämistoimintaa uudelta pohjalta ilman tukiverkostoja. Lisäksi alkutavoitteena oli myös asiakkaitten/potentiaalisten asiakkaitten löytäminen yhteistyössä toimijoiden kanssa sekä asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden kartoittaminen Vuorikeskuksen tarjoaman toiminnan ja tilojen suhteen.

Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan uusiksi tavoitteiksi Ikäkaste–Äldre-kaste -hankkeesta vetäytymisen jälkeen muodostui yhteistyön ja yhteistoiminnan kehittäminen Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön toimijoiden välillä, yhteisen sosiaalisen todellisuuden näkyväksi tekeminen sekä keskinäisen ymmärryksen lisääminen. Tavoitteena oli myös etsiä ja koota yhteistyöhön sekä kehittämiseen avaintoimijoita (= muutosagentteja). Tarkoituksena oli lähteä yhdessä avaintoimijoiden kanssa vahvistamaan ja kehittämään yhteistyötä yhteisten oivallusten ja oppimisen kautta kohti dialogista yhteistyön tapaa. Lisäksi tavoitteena oli tuoda esille sosiokulttuurista vanhusnäkemystä ja sosiokulttuurisen innostamista työ- ja lähestymistapana.

Vuorikeskuksen vuonna 2006 alkanut kehittämistoiminta on osoittautunut melkoiseksi vuoristoratamatkaksi, jossa on vuorotellen riittänyt haasteita, yllätyksiä, vauhtia ja hidasteita. Monitoimijaympäristön työarjen kentältä on vahvasti noussut kehittämistoiminnan keskiöön yhteistyön ja yhteistoiminnan kehittämisen tarve, mikä on muuttanut opinnäytetyön alkutavoitetta ja työn kulkua. Olemme vasta yhteisen matkan alkutaipaleella kohti tavoitteellista, suunnitelmallista ja arvioivaa yhteisiin toimintatapoihin sekä kumppanuuteen pohjautuvaa yhteistoiminnallista kehittämistä. Myös Kumppanuuskeskuksen kumppanuusyhteistyössä on tullut esille tarve saada asiantuntijatukea ja yhteistyön suunnan kirkastamista.

Kehittämistehtävässämme kuvaamme Vuorikeskuksen monitoimijaista toimintaympäristöä sekä Vuorikeskuksen avopuolen kehittämistoimintaa, vaiheita ja etenemistä 2005- 2012 välisenä aikana. Tarkoituksena on pysähtyä omien työroolimme kautta tarkastelemaan ja arvioimaan ”Vuorikoti-hankkeelle 2006” asetettuja tavoitteita: 1) julkisen ja yksityisen sektorin sekä yhteistyön kehittäminen, 2) palveluiden kehittäminen ja monipuolistaminen sekä 3) tilojen kehittäminen. Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan arjen operatiiviselta toimintakentältä on noussut tarve arvioida erityisesti yhteistyön nykytilannetta ja saada vahvistusta yhteistyöhön.

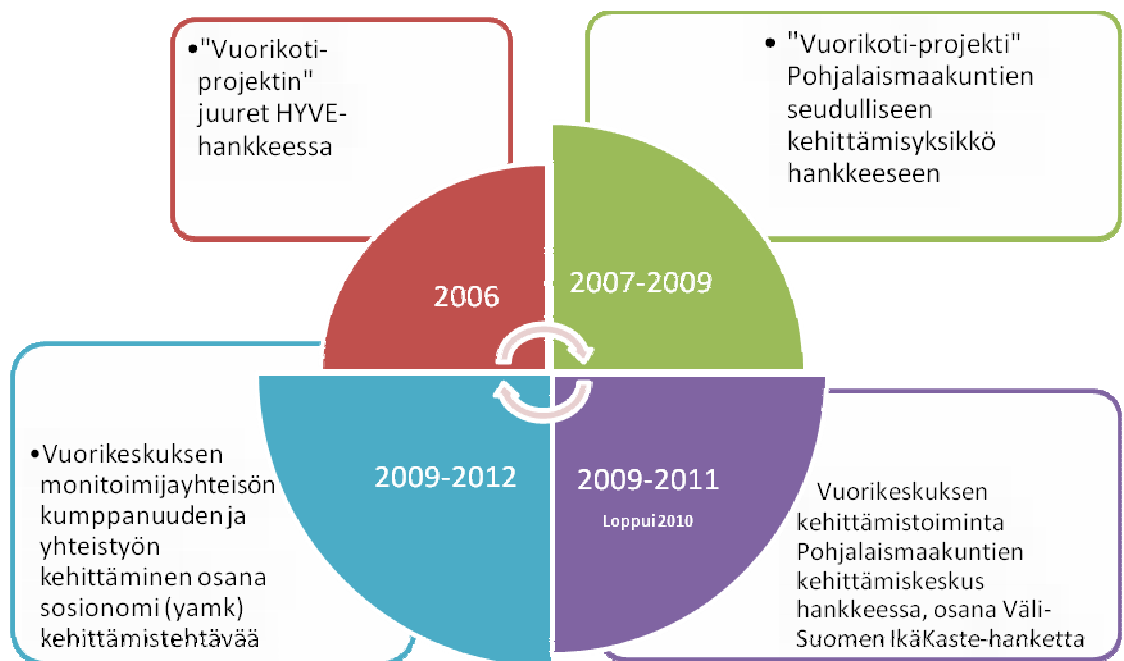
Tarkastelemme opinnäytetyössämme Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan vaiheita kohti ikäihmisten voimavarakeskusta sekä sen monitoimijaista toimintaympäristöä. Lisäksi kuvaamme yhteistyötä ja kumppanuusyhteistyötä sekä olemme kar-

toittaneet eri toimijoiden halukkuutta sitoutua yhteiseen kehittämistyöhön. Yhteisölliset matalan kynnyksen kohtaamispaikat eivät voi olla yhden tahon pyörittämää toimintaa, vaan koko monitoimijaisen kumppanuusyhteisön yhteistä toimintaa (Aalto & Marjakangas 2008, 81). Yhteisöllisyyden syntymiseen tarvitaan eri toimijoiden yhteistä tahtotilaa, keskinäistä luottamusta ja sitoutumista yhteiseen kehittämistoimintaan.

Hyve-ajatusten mukaan hyvinvointia tuottavien tahojen - järjestöjen, julkisen sektorin ja kansalaisten oman toiminnan vuorovaikutusta vahvistamalla löydettäisiin uusia toimintatapoja ja kehitettäisiin palveluita yhteistoiminnassa (Särkelä & Tiippana 2005, 9-11). Vuorikeskukseen ollaan luomassa ikääntyneille vaasalaisille kotona asumista ja toimintakykyä tukevaa voimavarakeskusta sosiokulttuuriseen vanhusnäkemykseen pohjautuen. Voimavarakeskusta on tarkoitus kehittää yhteistyössä ikäihmisten ja Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön toimijoiden kanssa yhteistyössä sosiokulttuurisen innostamisen pedagogiikan viitekehyksessä. Tässä kehittämistehtävässä olemme pysähtyneet tarkastelemaan asetettujen tavoitteiden etenemistä sosiokulttuurisessa viitekehyksessä.

2 KEHITTÄMISTOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT JA TAUSTA

Kehittämistoimintamme ympäristön hahmottamista helpottaaksemme avaamme opinnäytetyössämme käytettäviä termejä. Vuorikodin kehittämistoiminta lähti alkuun 2005 ”Vuorikoti”-hanke suunnitelmalla muuttuen ”Vuorikoti”- projektiksi vuonna 2006. Vuodesta 2008 alkaen on käytetty Ikäkeskuksen avopuolen toiminnasta nimeä Vuorikeskus. Myös kehittämistoimintaa on alettu kutsua Vuorikeskuksen kehittämistoiminnaksi. Opinnäytetyössämme käytämme termiä ”Vuorikoti”-projekti kuvaamaan alkuaajan (2005- 2007) kehittämistoimintaa ja 2008 vuodesta lähtien termiä Vuorikeskuksen kehittämistoiminta. Vuorikodin palvelukeskuksen monitoimijaisesta toimintaympäristöstä käytämme termiä Vuorikeskuksen monitoimijayhteisö.

Kuvio 1. Vuorikeskuksen kehittämiseen vaikuttaneita taustatekijöitä

2.1 HYVE -projekti

Kehittämistehtävämme juuret juontavat Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton Länsi-Suomen hyvinvoinnin alueelliset tukiverkostot (HYVE) – hankkeeseen (2003- 2006). Kansalaisten hyvinvoinnin alueelliset tukiverkostot–projekti HYVE käynnistyi hyvinvointivaltion uusiin haasteisiin ratkaisuja etsivänä strategisena kehittämishankkeena vuonna 1994. HYVE oli alun perin alueellisen sosiaali- ja terveysturvan kehittämisestä, mutta sai laajemman sosiaalipoliittisen sisällön. Projektin lähtökohtana on ollut kansalaisten hyvinvoinnin tukeminen. Projektin alkaessa elettiin Suomessa vahvaa taantuman kautta, mikä omalta osaltaan ajoi kuntia hyvin ahtaalle palveluvelvoitteista selviämisessä. Myös myönteiseksi tarkoitettu valtionosuusuudistus, joka antoi kunnille suuren itsenäisyyden palvelujen tuottamisessa, merkitsikin alueellisten erojen kasvun nopeaa käynnistymistä. Aikanaan Hyve-projekti joutui ottamaan kantaa muun muassa kysymykseen, mitä kansalaisten näkökulmasta hyvinvointi on ja minkä varaan se rakentuu. (Särkelä & Tiippa 2005, 9-11.)

Hyve-projekti oli Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton, yhteistyökaupunkien (Kokkola, Seinäjoki ja Vaasa), keskusliiton alueellisten jäsenjärjestöjen – sosiaaliturvayhdistysten – sekä Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIAn yhteistyöhanke. Projektin kantavana ideana oli se, että parantamalla hyvinvointia tuottavien tahojen (järjestöt, julkinen sektori ja kansalaisten oma toiminta) vuorovaikutusta ja lähentämällä näitä toisiinsa, voitaisiin löytää uusia toimintatapoja ja kehittää palveluja sekä saada tukea erityisesti palvelujen aukkokohtiin. Liikkeelle lähdettiin ajatuksesta, että eri tahojen voimavaroja yhdistämällä kokeilujen, tiedottamisen, koulutautumisen ja tutkimuksen avulla saataisiin aikaan uusia, kansalaisten kannalta paremmin toimivia tuen muotoja. Projekti syntyi aikana (1990-luvulla), jolloin ei vielä juurikaan puhuttu verkostoista ja eri tahojen kumppanuudesta, vaan eri tahojen rajat olivat selvät ja jännitteiset. Koska kyse oli eri tahojen yhteisen työskentelyn ja ajattelutapojen kehittämisestä, edellytti se aina

uudelle alueelle siirryttäessä alueen omista lähtökohdista ja erityispiirteistä liikkeelle lähtemistä sekä luottamuksen rakentamista eri toimijoiden välille. HYVE-projektin tavoitteena oli pysyvän alueellisen kehittämis toiminnan luominen, joka jäisi hankkeen jälkeen elämään. (Särkelä & Tiippana 2005, 9-11.)

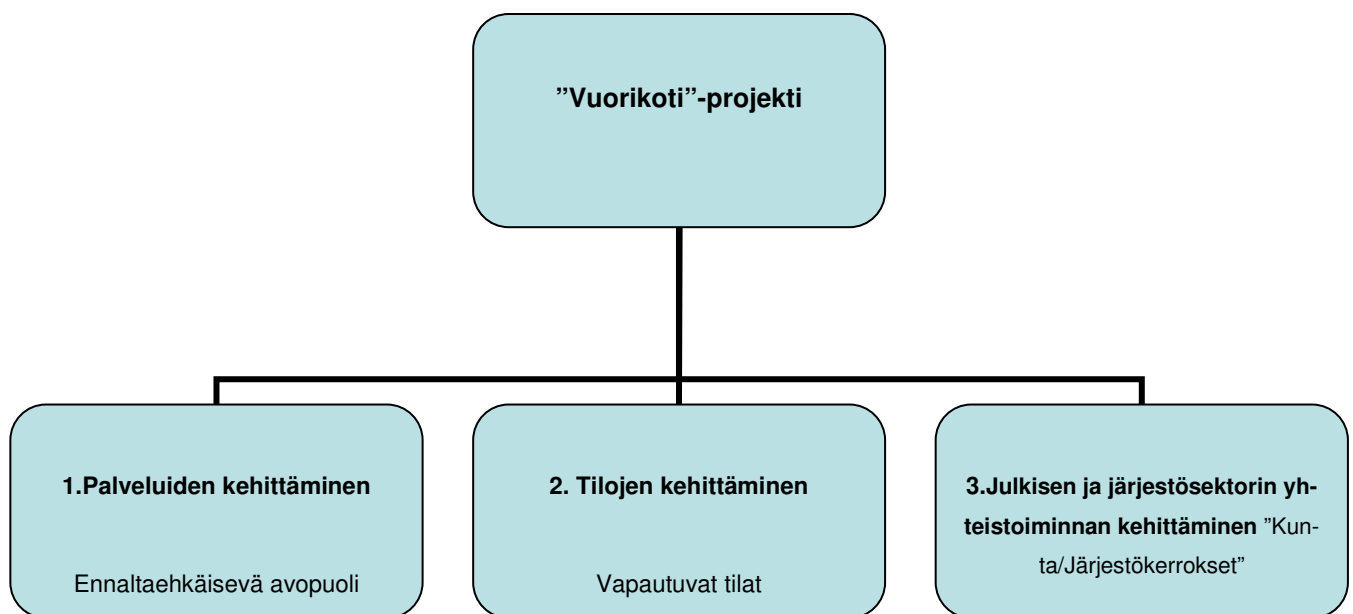
Länsi-Suomen HYVE-hankkeen Vaasan aluetyöryhmän 24.10.2005 kokouksessa esiteltiin Kokkolan KANTO-hanketta, keskusteltiin järjestöjen yhteisen foorumin kehittämisestä. Tavoitteena oli mahdollistaa monipuolista tiedontuotantoa, oppimisympäristöä tuleville ammattilaisille sekä tutkimus- ja kehittämiskenttää vanhus-ten ja eläkeläisten hyvinvoinnin edistämiseksi. (HYVE-hankkeen aluetyöryhmän muistiot 24.10.2005, 23.3.2006).

Hankkeen Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton kehittämissuunnittelija Tuula Tuomiston, nykyinen Peltoniemi ja Kokkolan kaupungin kehittämissuunnittelija Nina Erholzin selvitysraportissa 14.2.2005 mainitaan, että Vaasassa yhteistyön teemaksi valittiin "sosiaalinen pääoma ja järjestöjen rooli". Vaasan aluetyöryhmän tehtävänä oli edistää HYVE -toiminnan käynnistymistä, koota olemassa olevaa hyvinvointitietoa ja ylläpitää uudenlaisen hyvinvointitiedon tuottamista. Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon lähestyi vuonna 2005 järjestöyhteistyön vahvistamisen merkeissä Länsi-Suomen HYVE-hankeessa toimivaa, kehittämispäällikkö Tuula Peltoniemeä. Koti- ja laitoshoidon aloitteesta lähti liikkeelle yhteinen keskustelu kaupungin ja järjestösektorin yhteistyön vahvistamisesta. Yhteisten kokoon- tumisten, keskustelujen ja suunnittelun tuloksena syntyi hankesuunnitelma – ”Vuorikoti”.

2.2 ”Vuorikoti”-projekti

Vuorikodin palvelukeskusta ja sen toimintaa lähdettiin kehittämään hankesuunnitelma – ”Vuorikoti” avulla. Hankesuunnitelmassa todettiin, että Vuorikodin palvelukeskus on Vaasan Palvelutalosaatiön omistama tyypillinen 1980 -1990 luvun palvelukeskus, jonka toiminnallisuus on vuosien mittaan hiipunut. Kehityksen seurauksena avohuollolliset toiminnot olivat vähentyneet ja palveluihin tehty varsin monipuoliset investoinnit olivat vajaassa käytössä. Hankesuunnitelman aikoihin

talossa oli asumisyksikkö, suppeaa viriketoimintaa, kotisairaanhoidon tarvikejakelu sekä ateriointimahdollisuus. ”Vuorikoti”-projektin keskeisenä tavoitteena oli toiminta-ajatuksen kehittäminen ulospäin suuntautuvaksi, aktiiviseksi toimintakeskukseksi, jossa viihtymiselle ja yhdessäololle annetaan suuri merkitys, unohtamatta kuitenkin ehkäiseviä palveluja ja palveluneuvontaa. Projekti rajattiin koskemaan Vuorikodin palvelukeskuksen tiloissa tapahtuvaa toimintaa. Tavoitteiksi valikoitui kolme toiminnallista kokonaisuutta: 1. Palvelujen kehittäminen, 2. Tilojen käytön kehittäminen ja 3. Julkisen ja järjestösektorin yhteistyön kehittäminen.

Kuvio 2. ”Vuorikoti”-projektin osa-alueet (Hankesuunnitelma ”Vuorikoti” 30.5 2006).

Palvelujen kehittämisen tavoitteena oli palvelujen tehostaminen ja monipuolistaminen sekä palvelujen helppo saatavuus kehittämällä uusia viihtymiseen ja sosiaaliin kanssakäymiseen liittyviä palveluja asiakkaiden toiveiden mukaisesti. Tilojen käytön kehittämisen tavoitteena oli vapautuvien tilojen ottaminen uudelleen käyttöön ja nykyisten tilojen sovittaminen uusia toimintoja vastaavaksi. Julkisen sektorin ja yksityisten toimijoiden välisen yhteistoiminnan kehittäminen tapahtuisi lisäämällä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja yritysten läsnäoloa sekä näkyvyyttä Vuorikodin tiloissa. Kaikkia kolmea toiminnallista kokonaisuutta lähdettiin kehittämään rinta rinnan, uusia toimia perustettiin rakenneuudistusta ja myös kehittämis-

toiminnan eteenpäin viemistä ajatellen. (Hankesuunnitelma – ”Vuorikoti” 30.5.2006.)

”Vuorikoti”-projektin kehittämistyö alkoi Vaasan ammattikorkeakoulun ja sosiaali- ja terveystoimen koti- ja laitoshoidon edustajien yhteistyöpalaverissa, jossa käsiteltiin ns. virtuaalipalvelutalo – projektia. Läsnä olivat VAMK sosiaali- ja terveysalan yliopettaja, Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveysviraston koti- ja laitoshoidon tulosalueen johtaja, palveluasumisen johtaja ja Vuorikodin palvelukeskuksen vs. johtaja. Koti- ja laitoshoidon johtaja pohjusti palaveria tuomalla esiin vanhustyön tulevia tarpeita ja suuntia rakentaa jatkossa pienempiä yksiköitä, saada Vuorikotiin lisää toimintaa ja sykettä sekä hyödyntää vuokratilojen käyttö optimaaliseksi. Vuorikoti-projektin kehittämistä varten perustettiin useita erilaisia Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidossa työryhmiä. (Muistio 13.1.2006. Vaasan ammattikorkeakoulun ja sosiaali- ja terveystoimen koti- ja laitoshoidon edustajien yhteistyöpalaveri koskien ns. virtuaalipalvelutalo – projektia Vuorikodin palvelukeskuksen tiloissa.)

2.3 Vanhustyön kehittämisyksikkö – hanke (1.10.2007- 31.10.2009)

Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIA:n vuonna 2004 kokoaman ylimaakunnallisen vanhustyön kehittäjäryhmän toiminta keskittyi kartoittamaan alueen vanhustyön haasteita, osaamista, hankkeita, välittämään vanhustyön hyviä käytäntöjä ja uutta tietoa tarjoten moniammatillisen yhteistyöfoorumin näiden asioiden käsittelyä varten. Ylimaakunnallisessa kehittäjäryhmässä olivat edustettuina Kokkola, Pietarsaari, Vaasa, Seinäjoki, pienempiä kuntia, oppilaitoksia ja lääninhallitus. Vuonna 2007 yhteistä vanhustyön kehittämistyötä jatkettiin kolmen Pohjalaismaakunnan – Seinäjoki, Vaasa, Kokkola – voimin Vanhustyön kehittämisyksikköhankkeena. Kehittämisyksikköhanketta lähdettiin organisoimaan verkostomallin mukaisesti. Kehittämisyksikön toimintaan oli tarkoitus kytkeä kussakin kaupungissa 1-2 vanhuspalveluja tuottavaa yksikköä.

Tavoitteena oli kuntien kehittämistyötä tukien auttaa vanhustyön rakenteiden ja palvelujen laadun kehittämistä. Hanke pyrki edistämään ikäihmisten oman osallisuuden toteutumista heitä koskevassa kunnallisessa ja muussa toiminnassa sekä

koordinoida vanhustyön henkilöstön kehittämistarpeita ja vahvistaa vanhustyön ammatillista houkuttelevuutta. Hankkeen tavoitteena oli tehdä yhteistyötä alueen kuntien ja muiden vanhustyön toimijatahojen kanssa. Kehittämisteemojen ympärille koottiin hankkeen koordinoimana avoimia verkostoja, jotka ovat tukena vanhustyön kehittämiselle kunnissa. Hankkeessa oli tarkoituksena välittää vertaistukea sekä koota täydennyskoulutuksen tarpeita ja välittää niitä koulutusorganisaatioille. Kehittämisyksikköhankkeen tavoitteena oli tuottaa alueen tarpeita vastaava pysyvä tutkimus- ja kehittämysyksikön rakenne. Hankkeen projektikoordinaattorina toimi YTM Päivi Niiranen.

Pohjalaismaakuntien seudullisessa Vanhustyön kehittämysyksikköhankkeessa (1.10.2007- 31.10.2009) ”Vuorikoti”-projekti valittiin Vaasassa vanhustyön kehittämiskohteeksi. Hankkeen jälkeen oli tarkoituksena, että kehittämistoiminta jatkuu pysyväisluonteisena. Pohjalaismaakuntien Vanhustyön kehittämysyksikköhankkeen tavoitteena oli alueen tarpeita vastaavan pysyvän tutkimus- ja kehittämysyksikön rakenteen tuottaminen. Hanke oli jakautunut viiteen päätavoitteeseen: 1) vanhustyön rakenteiden ja palveluiden laadun kehittäminen, 2) kuntien kehittämistyön tukeminen, 3) ikäihmisten oman osallisuuden toteutumisen edistäminen, 4) vanhustyön kehittämistarpeiden koordinointi ja vanhustyön ammatillisen houkuttelevuuden vahvistaminen ja 5) vapaaehtoisen omaishoivan ja – hoidon tukeminen. Pohjalaismaakuntien Vanhustyön kehittämysyksikköhankkeen aikana vietiin tavoitteellisesti vaihe vaiheelta ja pala palalta järjestökerrosten kehittämistoimintaa vaihtelevalla menestyksellä eteenpäin kehittämysyksikköhanke taustatukena. Kehittämysyksikköhankkeen työryhmän ja – ohjausryhmän sekä koti- ja laitoshoidon ”Järjestökerrosten kehittämisen äärellä” – työryhmän ja ohjausryhmän tuella menttiin yhdessä ja yhteistyössä eteenpäin kohti yhteistä tavoitetta – kunta/järjestöyhteistyön vahvistaminen.

2.4 Vanhustyön kehittämiskeskushanke (1.11.2009- 31.10.2011)

Vanhustyön kehittämysyksikköhankkeen kehittämistyö jatkui Väli-Suomen alueen Ikäkaste – hankkeen Pohjalaismaakuntien vanhustyön kehittämiskeskushankkeena 1.11.2009- 31.10.2011. Hankkeen kivijalan muodostivat veturikaupungit Seinä-

joki ja Vaasa. Molemmat hankkeet pohjautuivat verkostomaiseen työskentelytapaan. Kokonaistavoitteena oli osaava, innovatiivinen ja jatkuvasti kehittyvä asiakas- ja asukaslähtöinen vanhustenhuolto, jossa ikäihmisten toimintakykyä ja terveyttä edistetään ennaltaehkäisevästä näkökulmasta. Tavoite jäsenyi viiteen niin kutsuttuun yltäavoitteeseen, joiden alle määrittyivät osahankkeiden tavoitteet. Yltäavoitteet olivat: 1) palvelurakenteiden ja prosessien kehittäminen, 2) asiakaslähtöisyys ja ikäihmisten osallisuus, 3) henkilöstön osaamisen vahvistaminen ja henkilöstön saatavuus, 4) elinympäristön kehittäminen toimintakykyä ja hyvinvointia tukevaksi ja 5) pysyvä vanhustenhuollon kehittämistyön rakenne. Hankkeessa oli huomioitu myös mahdollisuus vertaiskehittämiseen ja ”Benchmarkingiin”, sillä Väli-Suomen alue on riittävän suuri alue kumppanuuksien, uudistusten ja erilaisten organisaatiotapojen löytymiseen. Pohjalaismaakuntien alueella hanke jatkui vanhustyön kehittämisyksikön ensimmäisen vaiheen, Vanhustyön kehittämisyksikkö-hankkeen, aikana käynnistettyjen toimintojen syventämisenä sekä rakentaen pysyviä käytäntöjä ja toimintamalleja. Hankkeessa oli tarkoituksena kehittää henkilöstön moniammatillista ja monitieteistä osaamista sekä vahvistaa uutta ajattelutapaa. (Ikäkaste – Äldre-kaste – hankesuunnitelma Väli-Suomen alueellinen johtoryhmä 16.12.2008.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste painotti tavoitteissaan osallisuuden lisääntymistä, syrjäytymisen vähenemistä, hyvinvoinnin lisääntymistä sekä hyvinvointi- ja terveyserojen kaventumista. Palveluiden laatuun, vaikuttavuuteen, saatavuuteen ja alueellisiin eroihin kiinnitettiin huomiota. Tavoitteisiin pääseminen edellyttää varhaista puuttumista ja ennaltaehkäisevää työtä korjaavan työn sijaan. Laadukkaan palvelun tuottamiseksi on tärkeää varmistaa henkilöstön riittävyys, ammattitaito ja osaaminen. Eheidän palvelukokonaisuuksien luominen kuntakentässä tapahtuvissa muutoksissa on tae laadukkaille palveluille. (Ikäkaste – Äldre-kaste – hankesuunnitelma Väli-Suomen alueellinen johtoryhmä 16.12.2008.)

Kuntien ja kolmannen sektorin yhteistyön sekä ihmisten oman osallisuuden edistämistä oli tarkoitus jatkaa vanhustyön kehittämisyksikkö-hankeessa saatujen hyvin kokemusten pohjalta siten, että Vaasan alueelle muodostunut Kumppanuuskeskus toimi pilottikokeiluna. Tarkoituksena oli kumppanuuskeskuksesta saatavien

toimintamallien kuvaaminen hyväksi käytännöksi. Kuntien kehittämistyön tukemisessa, sosiaali- ja terveydenhuollon sektoreiden välisen yhteistyön generoinnissa ja välittämisessä kehittämiskeskuksen tavoitteina oli koota ja koordinoita avoimia verkostoja ja erilaisia foorumeja kuntakentällä nousevien ajankohtaisten kehittämisteemojen ympärillä. Näin verkostot voivat osaltaan tukea vanhustyön kehittämistä kunnissa. Ajatuksena oli, että moniammatillisen yhteistyön ja kumppanuuden edistäminen tapahtuu tekemällä näkyväksi toimintatapoja esimerkiksi prosessien mallintamisella. Kumppanuuden edistämistä ajateltiin voitavan toteuttaa muun muassa kehittämällä seudullisia vanhustyön moniammatillisia työkäytäntöjä, toimintakulttuuria, toimintamalleja ja työn sisältöä muun muassa yhteistyössä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon sektoreiden, oppilaitosten ja kolmannen sektorin kanssa. (Ikäkaste – Äldre-kaste – hankesuunnitelma Väli-Suomen alueellinen johdoryhmä 16.12.2008). Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunta teki päätöksen vetäytyä hankkeesta (Sosiaali- ja terveyslautakunta 27.4.2010 § 64).

2.5 Muut taustalla vaikuttavat strategiat, laatusuosituksat ja ohjelmat

Kehittämistoiminnan taustalla vaikuttavat muun muassa valtakunnalliset ja kunnalliset strategiat ja laatusuosituksat, sosiaali – ja terveysministeriön Ikäihmisten palvelujen laatusuosituksat, vanhuslakiluonnos, sosiaalihuoltolaki, Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon strategia ja Vaasan kaupungin ikääntymispoliittinen ohjelma 2010- 2015.

Ikäihmisten palvelujen laatusuosituksen (2008) tavoitteena on lisätä ikäihmisten terveyttä hyvinvointia sekä parantaa palvelujen laatua ja vaikuttavuutta. Suosituksessa painotetaan muun muassa huolellista varautumista ikärakenteen muutokseen: palvelurakenteen järjestelmällistä kehittämistä iäkkäiden kuntalaisten tarpeiden pohjalta, palveluissa tarvittavan henkilöstön osaamisen turvaamisesta sekä toimiloiden pitkäjänteistä kehittämistä. Sosiaalihuoltolaki (710/1982) sisältävät velvoitteita ja terveyden edistämisen laatusuositus suosituksia kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveyden edistämisestä sekä hyvinvointiin ja terveyden edistämiseen liittyvän neuvonnan turvaamisesta. Sosiaalihuoltolain mukaan kunnan on huolehdittava ohjauksen ja neuvonnan järjestämisestä, sosiaalihuollon ja muun sosiaali-

turvan etuuksista ja niiden hyväksikäyttämisestä sekä sosiaalihuoltoa ja muuta sosiaaliturvaa koskevan tiedotustoiminnan järjestämisestä. Kuntaa myös veloitetaan toimimaan alueellaan sosiaalisten olojen kehittämiseksi ja epäkohtien poistamiseksi. Keskeisinä asioina mainitaan muun muassa turvata onnistuva ikääntyminen, tukea itsenäistä suoriutumista ja turvallisuutta, lisätä ihaskuntoa ja tasapainoistia vahvistavien ja ylläpitävien liikuntamahdollisuuksia sekä varhaista puuttumista terveydentilan ja toimintakyvyn heikkenemiseen. Osallisuuden tukeminen, sosiaalisten verkostojen ylläpitäminen, mahdollisuuksien turvaaminen liikuntaan, oppimiseen, kulttuuritoimintaan ja muuhun mielekkääseen tekemiseen, hyvinvointia turvaava neuvonta, ohjaus ja sosiaalinen tuki, myönteisten ikäihmisiä arvostavien asenteiden edistäminen yhteiskunnassa sekä säännöllinen liikunta ja lihas-kunnon ylläpito ovat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä keskeisiä sisältöjä. Ikäihmisille on taattava mahdollisuudet saada neuvontaa ja ohjausta matalan kynnyksen neuvontapisteissä. (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008, 14, 20.)

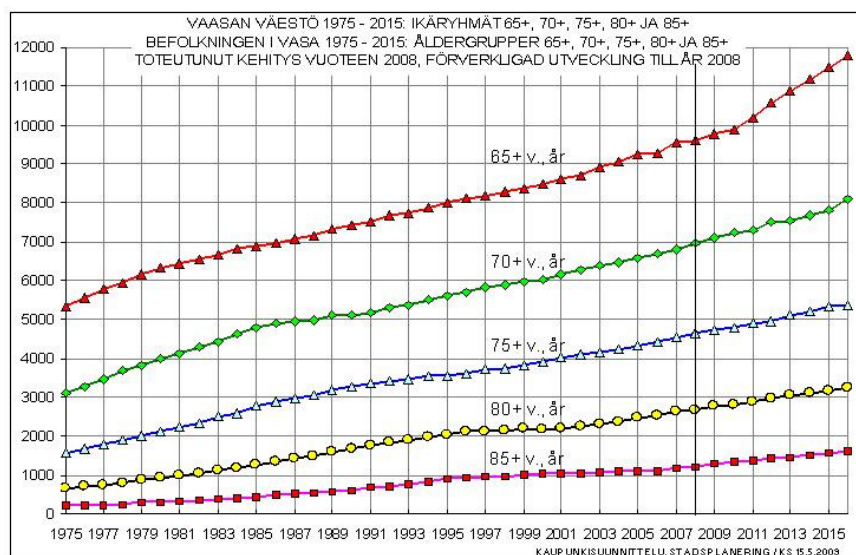
Tavoitteellista yhteistyötä julkisen, kolmannen ja yksityisen sektorin eri toimijoiden kesken tarvitaan. Ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden koheneminen tukee itsenäistä suoriutumista, kotona asumista ja mahdollisuuksia toimia aktiivisena yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. On olemassa tutkimusnäyttöä ennalta ehkäisyyn, riskien hallintaan, varhaisen puuttumisen ja kuntoutuksen vaikuttavuudesta. Asiakkaan rooli nähdään aktiivisimmillaan laadun kehittäjän roolina, jolloin asiakas otetaan mukaan oman palvelunsa laadun kehittämiseen siten, että asetaan laatu-tavoitteet, suunnitellaan palvelun toteutusta ja arvioidaan palvelua omat voimavarat huomioiden. (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008, 14, 20- 22.)

On tärkeätä, että ikäihmisille ja heidän omaisilleen tarjotaan heidän tarvitsemaansa neuvontaa ja ohjausta ikääntymiseen, terveyteen ja sosiaalisiin ongelmiin liittyvissä asioissa sekä tietoa ja neuvoa tuen ja palveluiden saamisesta. Tietoa ja palveluneuvontaa ja – ohjausta voidaan tarjota matalan kynnyksen neuvontakeskuksissa. Tavoitteena on, että kaikilla ikäihmisillä ja heidän omaisillaan on mahdollisuus saada tietoa, neuvontaa ja ohjausta liikunta- ja muista harrastusmahdollisuuksista, järjestöjen toiminnasta, palvelu- ja asumisvaihtoehtoista, apuvälineistä ja tapaturmien ehkäisystä. Omaehtoisen internetin hyödyntämisen lisäksi on tärkeätä saada henkilökohtaista neuvontaa. Neuvontapalvelut voidaan järjestää osit-

tain kuntien yhteistyönä sekä yhteistyössä järjestöjen, seurakunnan ja vapaaehtoistoimijoiden kanssa. (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008, 23.)

Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon strategian painopistealueina ovat muuan muassa ennalta ehkäisevän työn tehostaminen, toimintakykyä ylläpitävän työotteen osaaminen, kotona asumisen tukeminen ja yhteistoiminnan kehittäminen. Vanhustyön kehittämisen haasteita on löytää uusia toimintatapoja ja toimintamalleja, joiden avulla voidaan vahvistaa ikääntyneiden sosiaalista toimintakykyä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia, niin että kotona asuminen mahdollistuisi mahdollisimman pitkään. Toimintatapoja ja – malleja on tarkoitus kehittää yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Vaasan kaupungissa ikäihmisten määrä kasvaa tulevaisuudessa.

Kaavio 3. Ikääntymiskehitys Vaasan kaupungissa 1975 -2015 (Vaasan kaupunkisuunnittelu 2009).

Tilastokeskuksen ennusteessa Vaasan työssäkäyvän väestön määrä kasvaa lähivuosina mutta kääntyy sitten laskuun. 2025 Vuoteen mennessä Vaasan eläkeikäinen väestö lisääntyy 50 % ja 85 vuotta täyttäneiden määrä kaksinkertaistuu. (Vaasan ikääntymispolitiinen ohjelma 2010 - 2015, 5.)

Taulukko 1. Vaasan väestön ikäluokkien määrän kehitys vuosina 2005 – 2025 (Vaasan ikääntymipoliittinen ohjelma 2010 - 2015, 4).

Ikäluokka	2005	2010	2015	2020	2025
0-6	4289	4558	4703	4716	4654
7-16	6406	6141	6299	6579	6717
17-19	2112	2251	2029	2075	2179
20-64	35166	35508	35031	34329	34063
65-74	4846	5285	6414	7031	6565
75-84	3321	3521	3764	4234	5285
85	1101	1384	1612	1825	2064

Ikääntymispoliittisen ohjelman (2010 -2015) mukaisia tavoitteita ovat muun muassa ikääntyneitten tukeminen turvalliseen, omatoimiseen, virikkeelliseen elämään sekä osallisuuteen. Ihmisarvon kunnioittamisessa ikääntynyt nähdään ainutlaatuisena, yksilöllisenä personana. Palveluiden tulisi olla sellaisia, että jokainen voi kokea olevansa arvokas ja elämänsä mielekkääksi. Ikääntyneellä on itsemääräämisoikeus sekä vapaus ja vastuu valinnoistaan. Inhimillisten tarpeiden tyydyttämisen, hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden turvaaminen oikeudenmukaisesti edellyttää palvelun tarpeen arviointia ja palvelujen myöntämisen yhdenmukaisuutta. Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus luodaan sosiaalisen tuen sekä palvelujen saatavuuden ja laadun turvin. Asiakslähtöisessä toiminnassa lähtökohtana ovat ikääntyneen omat voimavarat ja yksilöllinen palvelun tarve. Ikääntynyt on tasavertainen palveluja suunniteltaessa ja toteutettaessa. Ikääntynyttä pidetään yhteisön täysivaltaisena jäsenenä, yhteiskunnan ja ympäristön kehittäjänä. Ikääntyneiden palvelut pyritään tuottamaan tehokkaasti ja vaikuttavasti. (Ikäkeskuksen laatukäsikirja 2011, 7-8.)

Terveysten edistämisen ohjelmajohtajan, entisen kansanedustajan Maija Perhon sanoja mukaillen tulisi tiedostaa, että suomalaisten kansantautien sydän- ja verisuonisairauksien, diabeteksen ja tuki- ja liikuntaelinsairauksien ohella yksinäisyys, osallistumattomuus ja syrjäytyminen ovat asioita, joihin tulisi kiinnittää huomiota toimintakyvystä puhuttaessa. Yksinäisyys ja osallistumisen mahdollisuuden puute voivat aiheuttaa masennusta ja mielenterveyden ongelmia. Sosiaali- ja terveysalalla tulisikin tiedostaa, että monissa tapauksissa lääkitystä tehokkaampi keino voisi olla yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemusten mahdollistaminen. Yh-

teisöllisyydellä ja osallisuudella on merkittävä vaikutus ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen sekä odotettavissa olevan eliniän pituuteen. Ikääntyneiden määrän kasvun myötä yhteisöllisyyden ja osallistumisen tarve kasvaa sekä yksilöllisestä, mutta myös yhteiskunnallisista lähtökohdista käsin. (Perho 2007.)

http://www.vskylat.fi/pdf/Maija_Perho.pdf

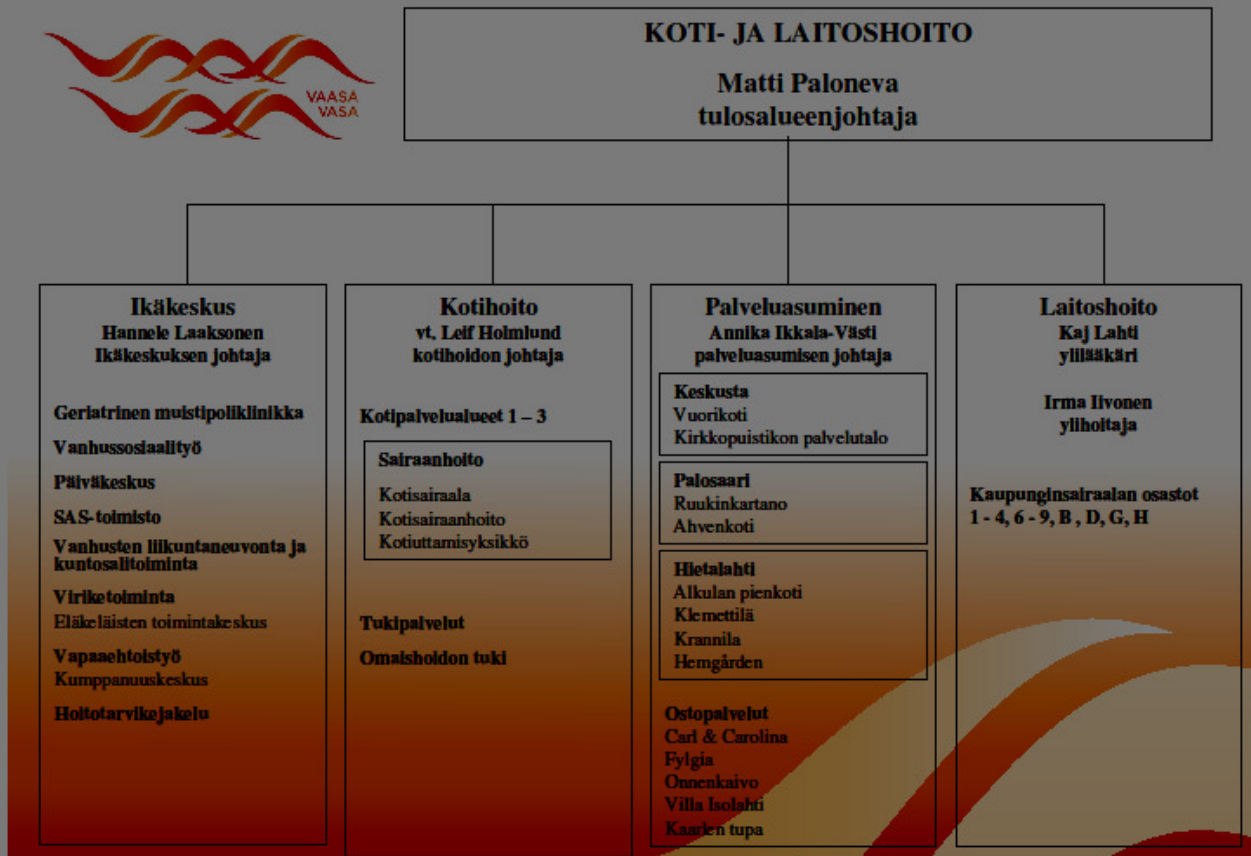
Toimintakykyä ylläpitävässä työotteessa tulisi toimintakyky nähdä ihmisen ja hänen ympäristönsä välisenä muutosprosessina, jonka tavoitteena tulisi olla ikääntyneen toimijuuden, itsenäisen selviytymisen ja hyvinvoinnin edistäminen sekä omissa käytössä olevien voimavarojen ja toimintamahdollisuuksien lujittaminen ja vahvistaminen. Lisäksi kunnallisten toimijoiden tulisi kaikin tavoin pyrkiä edistämään ikäihmisten ja heidän elinympäristönsä välistä vuorovaikutusta. Yhteisöllisyydellä ja osallisuuden mahdollistamisella voidaan vahvistaa yksilön kokemuksia siitä, että hän on tärkeä ja merkityksellinen. Tämä puolestaan vahvistaa omatoimisuutta ja aloitteellisuutta sekä sosiaalisia taitoja. (Sulkakoski 2011. Kola-koulutusraportti.)

3 VUORIKESKUKSEN MONITOIMIJAYHTEISÖ

Tässä luvussa kuvaamme ensin Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön kehittämistoiminnan taustalla vaikuttavan organisaation Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon rakenteen sekä oman yksikkömme Ikäkeskuksen organisaatorakenteen, toiminnan tarkoituksen ja tavoitteet. Sen jälkeen kuvaamme kiinteistö Vuorikodin omistajatahon, Vaasan Palvelutalosaatiö rf:n, lisäksi kaikki kiinteistö Vuorikodin tiloissa toimivat eri tahot. Lopussa on Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön eri toimijatahoista laadittu toimijamatriisi.

3.1 Vaasan kaupungin koti - ja laitoshoidon/Organisaatio kehittämistoiminnan taustalla

Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan taustaorganisaationa on toiminut Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveystoimen koti- ja laitoshoidon. Kun Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveystoimen yhdistyivät hallinnollisesti 2005 luotiin myös vanhuspalveluiden järjestämistä varten oma koti- ja laitoshoidon tulosalue. Koti- ja laitoshoidon jakautuu nykyisin neljään palvelualueeseen: 1. Ikäkeskus, 2. Kotihoito, 3. Palveluasuminen ja 4. Laitoshoidon. Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon strategian painopistealueina ovat muun muassa ennalta ehkäisevän työn tehostaminen, kuntoutuksen työotteen osaaminen, kotona asumisen tukeminen ja yhteistoiminnan kehittäminen.

Kaavio 1. Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon organisaatiokaavio.

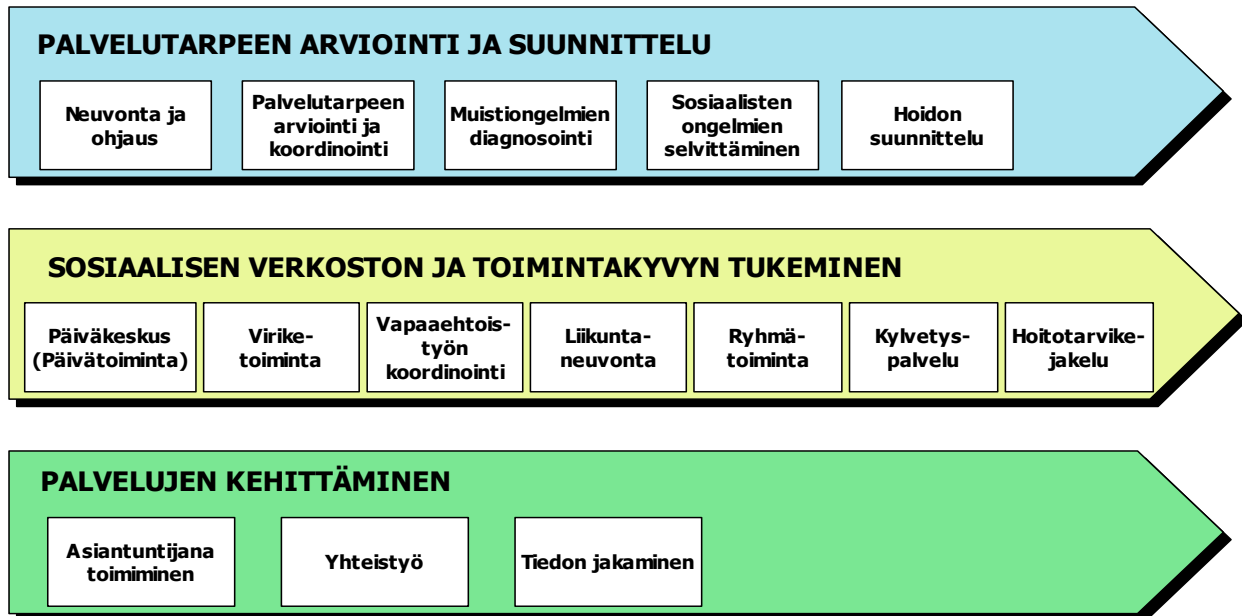
Koti- ja laitoshoidon tulosalueelle on perustettu vuoden 2006 alussa laatuorganisaatio. Laatuorganisaatiossa koti- ja laitoshoidon johtoryhmä toimii laatutyöskentelyn ohjausryhmänä. Laatutyöskentelyä koordinoi kehittämissuunnittelija, jonka työrukkasena on laatutukiryhmä. Laatutukiryhmän 6 jäsentä edustavat eri palvelualueiden henkilöstöä organisaation eri tasoilta. Koti- ja laitoshoidon yhteensä 33 yksikössä on kussakin vähintään yksi laatuvaastava, joka esimiehen ohella huolehtii laatutyön etenemisestä. Vaasan koti- ja laitoshoidon tulosalue käyttää toimintansa ohjenuorana Vaasan ikääntymispolitiikkaa vuodelle 2010- 2015.

Vaasan vanhushuollon tavoitteena on osallisuutta edistävä, läheis- ja yhteisövoimavaroihin tukeutuva, kotihoitokeskeinen palvelujärjestelmä. Laatukäsikirja tukee koti- ja laitoshoidon sisäisen laatukulttuurin kehittymistä ja toimii viitekehyksenä oman toiminnan jatkuvalle kehittämiselle. Koti- ja laitoshoidon laatutavoitteita ovat: 1) ikääntyvien toimintakyvyn turvaaminen, 2) asiakastyytyväisyyden takaaminen, 3) henkilöstön riittävydestä, ammattitaidosta ja tyytyväisyydestä huolehtiminen sekä 4) toiminnan tuloksellisuus ja jatkuva kehittäminen. Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon strategian painopistealueina ovat yhteistyön parantaminen muiden vanhustyön toimijoiden kanssa, ennalta ehkäisevän työn korostaminen, asiakkaiden tarpeiden parempi arviointi (palvelujen tuotteistaminen ja kohdentaminen), asiakaslähtöinen ja toimintakykyä ylläpitävä työote, painopisteen kohdistaminen kotihoitoon. Ikäkeskuksen rooli organisaatiossa on avohoitoa tukeva, ennaltaehkäisevä työ ja yhteistyö järjestöjen kanssa. Ikäkeskuksella on tärkeä rooli koko vanhustyötä koskevissa kehittämishankkeissa. Tavoitteena on, että yksiköt ymmärtävät laadun merkityksen oman toimintansa kehittämisen kannalta ja kykenevät hyödyntämään auditointien tuloksia toiminnan kehittämisessä. (Koti- ja laitoshoidon laatukäsikirja 8.6.2010, 4, 17.)

3.2 Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon Ikäkeskus

Ikäkeskus perustettiin vuonna 2007. Ikäkeskuksen tehtävänä on tukea ikäihmisten kotona asumista ennalta ehkäisevän vanhustyön avulla sekä kehittää erityisesti ennalta ehkäisevän vanhustyön toimintamuotoja. Tavoitteena on löytää asiakkaiksi sellaisia ikäihmisiä, joiden sosiaalinen, fyysinen tai psyykinen toimintakyky on heikentynyt tai on vaarassa heikentyä ja tukea heidän fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä.

IKÄKESKUKSEN TOIMINTA

Kaavio 2. Ikäkeskuksen toiminta (Vaasan kaupungin Koti- ja laitoshoidon Ikäkeskuksen toimintakertomus 2010, 3).

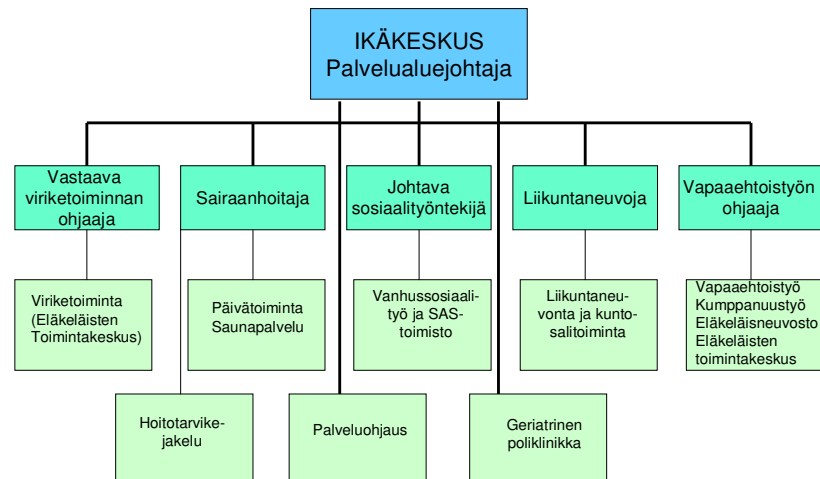
Ikäkeskuksen toimintoihin kuuluu geriatrian poliklinikan, SAS (Selvitä-Arvioi-Sijoita) – toimiston, geriatrisen sosiaalityön, päivätoiminnan, tarvikejakelun, kuntosali 65 + toiminnan, liikuntaneuvonnan, viriketoiminnan, vapaaehtoistyön koordinaattorien, palveluneuvojan sekä muistikoordinaattorin palvelut. Ikäkeskuksen toiminta jakaantuu Sepänkyläntie 14- 15 toimintaan ja Vuorikeskuksen toimintaan. Sepänkyläntiellä sijaitsevat Muistipoliklinikka, SAS-toimisto (Selvitä-Arvioi-sijoita =lyhyt- ja pitkäaikaisten hoitopaikkojen välitys), sosiaalityö, hoitotarvikejakelu ja päiväkeskus. Vuorikeskuksessa sijaitsevat viriketoiminta, vapaaehtoistyön koordinointi, liikuntaneuvonta ja palveluneuvonta.

IKÄKESKUKSEN ORGANISAATIO

18.8.2010

Palvelualue

Toimintayksiköt

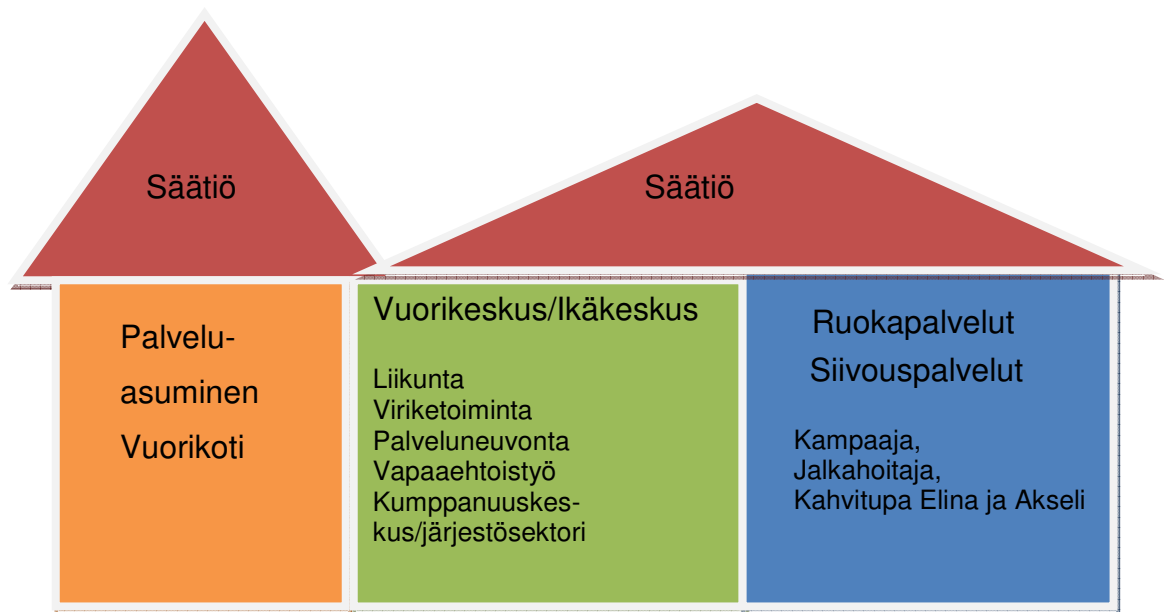

Kaavio 3. Ikäkeskuksen organisaatio (Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon Ikäkeskuksen toimintakertomus 2010, 4).

Ikääntyneiden terveydenhoito ja tukeminen ovat asioita, jotka tulevat olemaan esillä enenevässä määrin suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle. Toiminnan järjestäminen on kuntien vastuulla. Vaasassakin haasteena nähdään itse ikääntyneiden palvelujen käyttäjien määrän kasvu, mutta myös henkilökunnan ikääntyminen ja eläkkeelle jääminen. Vaasan kaupungin ”Vaasassa hyvä elämä 2020” vision mukaan ennalta ehkäisevä työ on erittäin tärkeää, jotta palveluketju pysyy voimissaan, myös kolmanteen sektoriin. (Ikäkeskuksen laatukäsikirjaluonnos 2011.)

Vaasan kaupungin tavoitteena on tukea ikääntyneitä virikkeellisessä, omatoimisessa ja turvallisen elämän ylläpidossa. Ikäkeskuksen tavoitteet ovat hyvin samansuuntaisia ja myös ikäkeskus ajaa näitä asioita eteenpäin vanhusten jokapäiväisessä elämässä toimintansa kautta. Ikäkeskuksen toimintaan kuuluu palveluntarpeen kartoittaminen ja suunnittelu, asiakkaan sosiaalisen verkoston ylläpidon tukeminen ja samoin fyysisen toimintakyvyn ylläpito. Palvelujen kehittäminen ja arvioiminen koetaan myös tärkeäksi asiaksi, jotta jokapäiväinen työ sujuisi ikäkeskuksessa jouhevammin. (Ikäkeskuksen laatukäsikirjaluonnos 2011.)

3.3 Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön toimintaympäristö

Kuvio 4. Vuorikeskuksen monitoimijayhteisö.

3.3.1 Vaasan Palvelutalossäätiö/Kiinteistön omistajataho

Vaasan Palvelutalossäätiö – Stiftelsen Vasa Servicehus on suomen- ja ruotsinkielinen vuonna 1980 perustettu säätiö, joka omistaa Vuorikodin kiinteistön. Säätiön tarkoituksena on harjoittaa ja edistää Vaasassa asuvien vanhusten ja eläkeläisten palveluun liittyvää harrastusta ja toimintaa sekä hankkia, omistaa ja ylläpitää kiinteistöjä sekä avohoito- ja kuntoutustoimintaan soveltuvia rakennuksia ja hintatasoltaan kohtuullisia asuntoja ja palveluita vaasalaisille eläkeläisille ja vanhuksille.

Säätiön päättävinä eliminä ovat valtuuskunta ja hallitus. Säätiöllä voi olla hallituksen valitsema asiamies. Säätiön valtuuskuntaan kuuluu vähintään 22 ja enintään 27 varsinaista jäsentä ja yhtä monta henkilökohtaista varajäsentä. Valtuuskuntaan

nimeää Vaasan kaupunginhallitus 5, Vaasan seurakuntayhtymä 5, Vasa Svenska Pensionärsförening VIPS r.f. 2, Vaasan Kansalliset Seniorit ry 2, Vaasan Eläkeläiset ry 2, Vaasan Eläkkeensaajat 2, Vaasan Invalidit ry 2, Sotainvalidien Veljesliiton Vaasanseudun osasto ry 1, Vaasan Rintama- ja sotaveteraanit ry 1 jäsenen. Valtuuskunta voi jäsentensä enimmäismäärän rajoissa valita jäseniä säätiötä tukevien yhteisöjen tai henkilöiden piiristä. Valtuuskunnan jäsenet valitaan neljäksi (4) kalenterivuodeksi kerrallaan. Valtuuskunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan kalenterivuodeksi kerrallaan ja kutsuu itselleen sihteerin.

Säätiön asioita hoitaa ja sitä edustaa hallitus, johon kuuluu yhdeksän (9) jäsentä tai enintään kymmenen (10) jäsentä ja yhtä monta henkilökohtaista varajäsentä. Hallitukseen kuuluu itseoikeutettuna jäsenenä Vaasan kaupungin vanhuspalvelusta vastaava viranhaltija varahenkilönään palveluasumisesta vastaava viranhaltija. Vaasan kaupunginhallitus valitsee kaupungin toisen edustajan ja Vaasan evankelisluterilaiset seurakunnat kaksi (2) jäsentä, kaikki kahdeksi (2) kalenterivuodeksi. Loput jäsenistä valitsevat valtuuskunnan jäseniä nimeämään oikeutetut eläkeläisjärjestöt (neljä jäsentä) sekä sotainvalidi- ja veteraanijärjestöt (1 tai 2 jäsentä), kaikki kalenterivuodeksi kerrallaan. Hallitus valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Hallituksen sihteerinä toimii säätiön mahdollinen asiamies tai muu hallituksen valitsema henkilö.

Tarkoituksensa mukaista toimintaa säätiö on harjoittanut vuodesta 1985 lähtien rakennuttamassaan palvelutalossa Vuorikodissa. Vuorikoti jakautuu palveluosaan ja asunto-osaan. Palveluosa on ollut edelleen suurimmaksi osaksi vuokrattuna Vaasan kaupungille. Asunto-osa muodostuu kahdesta eri osasta, vuonna 1985 valmistunut rakennus eli ns. vanha osa ja vuonna 1999 valmistunut rakennus eli ns. uusi osa. Asukasvalintatoimikunta valitsee asukkaat Vuorikotiin. (Vaasan Palvelutalossäätiö ry:n toimintakertomus vuodelta 2008.)

3.3.2 Vuorikoti/Koti- ja laitoshoidon palveluasumisen yksikkö

Vuorikodin palvelukeskus on valmistunut vuonna 1985 ja taloa on laajennettu lisärakennuksella vuonna 1999. Palvelukeskus koostuu 91 asunnon asumisosasta ja palveluosasta. Palvelutalon kiinteistön omistaa Vaasan Palvelutalosaatiö rs ja Vaasan kaupungin talotoimi on vuokrannut Vaasan Palvelutalosaatiöltä tilat ja edelleen Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon on vuokrannut Vaasan talotoimelta palveluosan tilat. Vuorikodin palvelukeskus tarjoaa 65 vuotta täyttäneille vaasalaisille asumispalveluja, tukipalveluja ja virkistystoimintaa.

Vuorikodin asumisosan vanhalla puolella on 70 asuntoa, joista yksi kolmio, 16 kaksiota ja 53 yksiötä. Yksiöistä 8 on INVA-asuntoa. Uudella puolella on 21 asuntoa, joista yksiöitä 11 (2 INVA-asuntoa) ja kaksioita 10 (4 INVA-asuntoa). Asunnoissa on keittiö, kylpyhuone ja parveke. Aasukkaat kalustavat asuntonsa omilla huonekaluillaan. Aukkaita Vuorikodilla on tällä hetkellä vuonna 2012 yhteensä 101. Aukkaiden keski-ikä on noin 83,5 vuotta. Vuorikodilla on henkilökuntaa yhteensä 32. Hoitajia on 22 ja sairaanhoitajia 2 sekä lisäksi vastaava sairaanhoitaja ja 2 kylvettäjää. Kylvettäjät huolehtivat paitsi talon aukkaiden kylvetyksestä myös ns. avosiakkaiden saunottamisesta.

3.3.3 Vuorikeskus/ Koti- ja laitoshoidon Ikäkeskuksen avotoiminta

Vuorikeskus on osa Ikäkeskuksen toimintaa tuottaen avopalveluita sekä Vuorikodin asukkaille että kotona asuville ikäihmiselle. Vuorikeskus sijaitsee Vuorikodin kiinteistössä. Vuorikeskuksen toiminta painottuu ennalta ehkäisevään ja toimintakykyä vahvistavaan vanhustyöhön. Vuorikeskus jakaantuu toiminnallisiin yksiköihin liikunta, virike sekä palveluneuvonta ja vapaaehtoistyö. Vuorikeskus on myös ikäihmisten avoin kohtaamispaikka, jonne kotona ja myös palveluasumisessa asu-

vat ikäihmiset voivat tulla nauttimaan erilaisista ohjelmista/tapahtumista, ohjatusta kuntosaliharjoittelusta ja monipuolisesta viriketoiminnasta. Vuorikeskuksessa on mahdollista saada opastusta tietokoneen käyttämiseen ja henkilökohtaista neuvontaa mieltä askarruttaviin asioihin sekä osallistua erilaisiin vapaaehtoistyön muotoihin. Vuorikeskuksessa työskentelevät vastaava liikunnanohjaaja, 2 kuntosaliohjaajaa, vastaava viriketoiminnan ohjaaja, 2 viriketoiminnanohjaajaa, yksi vapaaehtoistyön koordinaattori, palveluneuvoja, palveluneuvoja kuuloasioissa, aktivointi TV-projektin projektityöntekijä ja palvelusihteeri. Kumppanuuskeskuksen tiloissa työskentelevät muistikoordinaattori ja kerran viikossa toinen vapaaehtoistyön koordinaattoreista.

3.3.4 Kumppanuuskeskus/Järjestösektorin toimijat

Kumppanuuskeskuksen toiminta kuuluu Vuorikeskuksen vapaaehtoistyön tehtäväkenttään. Kumppanuuskeskuksen fyysiset tilat sijaitsevat Vuorikeskuksen 3. kerroksessa Vaasan Palvelutalosaatiön omistamassa kiinteistössä. Vaasan kaupungin Ikäkeskus hallinnoi Kumppanuuskeskuksen tiloja ja toimijat ovat tehneet vuokra- tai tilojen käyttösopimuksen Ikäkeskuksen kanssa. Vapaaehtois pohjalta toimivilta yhdistyksiltä ei peritä vuokraa. Tarvittaessa yhdistys/järjestö tuottaa vastavuoroisesti ohjelmaa ja osallistuu Kumppanuuskeskuksen tilaisuuksien järjestämiseen. (Sosiaali- ja terveyslautakunta 17.2.2009 § 34.)

Kumppanuuskeskuksen avajaisia vietettiin marraskuussa 2008. Kumppanuuskeskus koostuu vaasalaisista suomen- ja ruotsinkielistä yhdistys- ja muista toimijoista, joiden toiminta keskittyy ikääntyvän väestön tukemiseen. Kumppanuuskeskuksen tavoitteena on ikääntyneiden monipuolisen ja keskitetyn tuen, avun ja tiedon välittäminen sekä osallisuuden vahvistaminen. Tavoitteena on myös tukea kotona asumista ja lisätä erilaisia osallistumismahdollisuuksia. Kumppanuuskeskus on itsenäisten toimijoiden verkostorakenne. Yhteistyö perustuu allekirjoitettuun kumppanuussopimukseen, mihin on kirjattuna yhteisesti sovitut arvot, periaatteet sekä toiminta- ja sopimisrakenteet. (Kumppanuuskeskuksen kumppanuussopimus 2010).

Taulukko 2. Kumppanuuskeskuksen toimijat

<p>Kumppanuussopimustoimijat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaasan seudun Muistiyhdistys ry /Pohjanmaan Muistiluotsi Österbottens Minneslots • Vaasan Selkäyhdistys ry/Vasa Ryggförening rf • Vaasan Sydänyhdistys – Vasa Hjärtförening ry • Vaasan Syke • Vasanejdens Hjärtklubb • Vaasan Reumayhdistys ry – Vasa Reumaförening rf • E-P:n aivohalvausyhdistys ry/Vaasan Seudun AVH-kerho • Vaasailco ry Vasailco rf • Vaasan Seudun Kilpirauhasyhdistys ry – Vasanejdens Sköldkörtförening rf • Suomen Naisten Maanpuolustusjärjestön Vaasan Perinneyhdistys ry • Vaasan kaupunki, Ikäkeskus/Vasa stad, Seniorcenter 	
<p>Muut yhteistyötahot:</p> <ul style="list-style-type: none"> • SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry (1.1.2012, aiemmin STKL) • Vaasan Seudun Yhdistykset ry VSY • Vaasan eläkeläisneuvosto 	<p>Kumppanuuskeskuksen tiloissa muut toimijat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kiertävät fysioterapeutit /Vaasan kaupunki/Kotihoito ja /Vaasan kaupunki/Palveluasuminen • Muistikoordinaattori/Vaasan kaupunki/Ikäkeskus • Vaasan Suomalainen seurakunta

Kumppanuuskeskuksen Kumppanuusyhteistyössä mukana olevaa Pohjanmaan Muistiluotsi projektia (2007- 2011) on hallinnoinut Vaasan seudun Muistiyhdistys ry. Pohjanmaan Muistiluotsi toimii alueen asiantuntija- ja tukikeskuksena, pyrkii verkostonsa kautta kokoamaan ja jakamaan niin sanottuja hyviä käytäntöjä muistisairaille, heidän läheisilleen ja ammattihenkilöille. Muistiluotsin tarkoituksena on edistää muistioireisten ja dementoituvien ja heidän läheistensä palvelu- ja tukimuotojen kehittämistä ja juurruttamista kaksikielisellä Pohjanmaalla. (www.muistiluotsi.fi.)

Toimintaan kuuluu asiakastyö, vapaaehtois- ja vertaistoiminta, vaikuttamistyö, verkottuminen ja yhteistyö sekä tiedonlevitys. Asiakastyön tavoitteena on tukea kotihoitoa muun muassa neuvonnan keinoin. Vapaaehtois- ja vertaistoiminnalla pyri-

tään lisäämään osallistumismahdollisuuksia ja antamaan tukea arjen rakentamiseen muistisairaana kanssa. Vaikuttamistyön tarkoituksena on työskennellä sen eteen, että Muistiliiton kuntoutusmallin mukaisia tukimuotoja ja palveluja on saatavilla maakunnan kattavasti. Tiedon levityksen tarkoituksena on lisätä tietoa muistin toiminnasta, muistisairauksista ja avunsaannin mahdollisuuksista. (www.muistiminne.fi.)

3.3.5 Muut tiloja käyttävät toimijat

Vuorikeskuksen tiloissa Vaasan kaupungin liikuntatoimen erityisliikuntakoordinaattori järjestää kerran viikossa tuolijumppaa ja kevyttä seniorijumppaa. Vaasalaisilla eläkeläisyhdistyksillä on muun muassa kuoro- ja tanhutoimintaa, yksityisellä liikkeenharjoittajalla Relaa-osteopaattista liikuntaa. Vaasan suomalaisen seurakunnan diakoni osallistuu ikäihmisten hengellisyyden tukemiseen järjestämällä kerran kahdessa viikossa ikäihmisten torstaituokion. Yksityisinä liiketoiminnan harjoittajina toimivat kampaaja ja jalkahoitaja. Vaasan kaupungin kotihoito käyttää tiloja työyhteisön kokouksiin. Vuorikeskuksen tiloissa toimii myös Elina ja Akseli kahvila, jota pyörittää osuuskunta.

3.3.6 Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön toimijamatriisi

Taulukko 3. Vuorikeskus - monitoimijayhteisön toimijamatriisi.

VUORIKESKUKSEN YHTEINEN KEHITTÄMISTYÖ 11.10.2011			
TOIMIJA	TEHTÄVÄ	RESURSSI	INTRESSI
Vaasan Palvelutalouden Säätiö r.s. Stiftelsen Vasa Servicehus r.s.	Harjoittaa ja edistää Vaasan kaupungissa asuvien vanhusten ja eläkeläisten palveluun liittyvää harrastusta ja toimintaa. Omistaa Vuorikodin palvelukeskuksen kiinteistön.	Päättävänä eliminä toimivat Säätiön valtuuskunta ja hallitus. Säätiöllä on palkattuina työntekijöinä Isännöitsijä ja Kiinteistöhoitaja	Hallitsee tontteja Vaasassa, rakennuttaa avohoito- ja kuntouttamistoimintaan soveltuvia samoin kuin asunto- ja muita tiloja käsitäviä rakennuksia, ylläpitää asuntoja sekä vuokraa näitä vaasalaisille eläkeläisille ja vanhuksille.
Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon/ Vuorikoti/ Palveluasuminen	Toteuttaa hoivapalveluita ikäihmisille	Vuorikodin johtaja Vastaava palveluohjaaja 5 sairaanhoitajaa lähihoitajia 2 hoitoapulaista jotka toimivat kylvettäjinä 31.12.11 tilanne on olemassa palveluohjaajan toimi	Asukkaiden kokonaisvaltainen terveyden ja sairaanhoito ja toimintakyvyn ylläpitäminen
Kampaaja	Tarjoaa kampaamo palveluita ikäihmisille	1 työntekijä	Ikäihmisten ulkoisesta hyvinvoinnista huolehtiminen
Jalkahoitaja	Tarjoaa hoitopalveluita ikäihmisille	1 työntekijä	Ikäihmisten hyvinvoinnista huolehtiminen
Vaasan kaupungin liikuntatoimi	Tuottaa tuolijumppaa ja seniorijumppaa ikäihmisille yht. 2 krt/vko	1 Erityisliikunnan ohjaaja	Ikääntymispoliittisen ohjelman mukaista ylisektorien tapahtuvaa toimintaa ikäihmisten hyväksi
Siivouspalvelut	Siivouspalveluiden tuottaminen kiinteistössä	3 Siivoojaa	Siivouspalvelusopimusten mukaan eri puolella kiinteistöä (asukkaiden asunnot + toimisto- ja toimintatilat)
Vaasan kaupungin Ruokapalvelut	Ruokapalveluiden tuottaminen	Ruokapalvelu-vastaava 4 ruokapalvelutyöntekijää	Ruokailuiden järjestäminen talon asukkaille, ulkopuolisille+ 65 kävijöille sekä muille eläkeläisille ja kaupungin työntekijät
Vaasan kaupungin liikuntatoimi	Tuottaa liikuntatuokioita ikäihmisille	1 Erityisliikunnan ohjaaja	Ikääntymispoliittisen ohjelman mukaista ylisektorien tapahtuvaa toimintaa ikäihmisten hyväksi.
Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon/Kotihoito	Kotona asuvien ikäihmisten hoiva ja huolenpito Tukea kotona asumista yhteistyössä eri palveluiden tuottajien kanssa Informointi Vuorikeskuksen palveluista kotihoitoon asukkaille	Kotihoitoon henkilökunta	Lähinnä työyhteisön kokoontumispaikka Ruokailu Yhteistyö tiedotus informointi

TOIMIJA	TEHTÄVÄ	RESURSSI	INTRESSI
Vaasan kaupungin omaishoidon tuki	Tukea omaishoitajan jaksamista, kotona pärjäämistä+ tukipalvelut, hoiva ja neuvonta	Omaishoidon ohjaajat Hoitajat	Tukea omaishoitajien-voimavaroja Yhteistyötä eri toimitahojen kanssa
Vaasan Kaupungin koti- ja laitoshoito/ Ikä-keskus	Toteuttaa ja tuottaa virike-, virkistys-, liikunta-, vapaaehtoistyön ja palveluneuvonnan palveluita ja toimintaa ikäihmisille. Vapaaehtoiseen Kamp-raatti-toimintaan osallistumisen mahdollisuudet. Vuorikodin asukkaiden sosiaalityö, asukasvalitakokouksiin osallistuminen ja Vuorikodin asukkaiden sijoituksen jatkotoimenpiteet	Vastaava liikuntaneuvoja 2 Kuntosaliohjaajaa Vapaaehtoistyön koordinaattori Palveluneuvoja Palvelusihteeri Vastaava virike-toiminnan ohjaaja 1,75 virikeohjaaja 0,01 Muistikoordinaattori	Ikäihmisten toimintakyvyn ylläpito ja ennaltaehkäisevä toiminta. Osallisuuden vahvistaminen. Palveluiden oikea-aikainen myöntäminen ja kohdentaminen. Kumppanuuden vahvistaminen Yhteistyön ja verkostoitumisen edistäminen Neuvonta ja ohjaus
Osuuskunta Kahvitupa Elina ja Akseli	Kahvila Osuuskuntatoiminta Kotitekoisia leivonnaisia niitä arvostaville, jota löytyy jo lähialueelta eli ne jotka osaavat hakea ne meidän toimipisteestä	Toimipisteemme pienten tilojen takia riittää 1-2 osuuskunnan jäsentä Aukioloajat muuttunevat asiakastarpeiden mukaan. Jos lisääntyy avaaamme aikaisemmin	Tunnelman luoja ja kahvilatoiminta Oman mielenkin virkistyspaikka lähimmäisen seurana hyvän kahvin ja tuoreen leivonnaisen kera Kohderyhmänä eritoten hyväkuntoiset vanhukset, jotka pääsevät itse ostoksille, osallistuvat tapahtumiin ja muuhunkin toimintaan. Iloa ja suruun myös täytekakut meiltä
Kumppanuus-keskus	Tarjoaa paikan ja toimintaedellytyksiä yhdistyksille, erilaisille projekteille ja ryhmille, joiden toiminta keskittyy ikääntyvän väestön tukemiseen. Kumppanuustoimijoista koostuva kumppanuustyöryhmä sopii yhteisestä toiminnasta ja käytännön asioista. Vapaaehtoistyön koordinaattori toimii koolle kutsujana.	Kumppanuustoimijat: -Pohjanmaan Muistiluotsi, Österbottens Minneslots kehittämispäällikkö 2-3 projektityöntekijää -Vaasan seudun Muistiyhdistys ry -Vaasan reumayhdistys ry -E-P:n Aivohalvausyhdistys ry/Vaasan kerho -Vaasan Sydänyhdistys- Vasa hjärtförening rf -Vaasan Syke ja Vasanejdens hjärklubb -Vaasan Selkäyhdistys ry -Vaasailco ry Vasailco rf SMNJ/Vaasan Perinneyhdistys Vaasan Seudun Kilpi- rauhasyhdistys ry Ikäkeskuksen vapaaehtoistyön koordinaattori	Tavoitteena on ikääntyneiden monipuolisen ja keskitetyn tuen, avun ja tiedon välittäminen sekä osallisuuden vahvistaminen. Vapaaehtoistyön lisääminen ja vahvistaminen.
Vaasan kaupunki/ Sosiaali- ja terveysvirasto	Ylläpitää ja parantaa ikääntyvän väestön toimintakykyä, ennaltaehkäisyä, ohjauksen ja apuvälinelainauksen keinoin (asiakas on tärkein, myös hlökunta)	Kiertävät fysioterapeutit 1 kotihoidossa, 1 palveluasumissa	Arviointikäynnit henkilökunnan ja omaisten ohjaukset apuvälinekartoitus moniammatillinen yhteistyö

4 KEHITTÄMISTOIMINNAN KÄSITTEISTÖÄ

4.1 Ikääntymisen resurssikeskus

Suomessa vanhustyössä tarvitaan uudenlaista ajattelua, uudenmuotoisia työtapoja ja toiminnan rakenteita sekä resursseja. Ikääntymisen resurssikeskusmallissa pyritään vastaamaan tämän päivän ja tulevaisuuden vanhustyön haasteisiin. Ikäihmisten määrä kasvaa tulevina vuosikymmeninä nopeasti ja palveluiden tarve ei välttämättä kasva samassa suhteessa kuin ikääntyneiden määrä. Tulevaisuudessa ikääntyneiden toimintakyky tulee olemaan nykyistä parempi ja suurelle joukolle hyväkuntoisia ikääntyviä tarvitaan toimintaa ja yhteisöjä, joilla vaikutetaan elämän merkityksellisyyden ja mielekkyyden kokemuksiin sekä ehkäistään turvattomuutta ja yksinäisyyttä. Tarvitaan tavoitteellista toimintaa harrastus-, virike- ja virkistystoimintojen rinnalle, joilla on ennaltaehkäisevää vaikutusta. (Aalto & Marjakangas 2008,15.)

Sosiaali- ja terveydenhuollossa toimintaympäristö muuttuu nopeasti ja ikääntyvien määrän lisääntyminen tuo valtavia haasteita palveluiden kehittämiseksi. Ikääntyneiden palveluissa tulee huomioida muun muassa teknologian nopea kehittyminen, muutokset ikääntyvien palvelutarpeissa ja palveluihin liittyvissä odotuksissa sekä ikääntyvien suurempi tietoisuus oikeuksistaan, elämänpiiristään, ja tahdostaan vaikuttaa. Vanhustenhuoltoyhteisöjen strategioita ja visioita tulee tarkastella muuttuvan yhteiskunnan ja ikääntyvän väestön tarpeita vastaavaksi. Resurssikeskuksessa toiminnan ja palveluiden kehittäminen lähtee ikääntyneiden tarpeiden ja toiveiden kuulemisesta ja se on osaamista ja foorumeita kuulla ikäihmisiä. (Aalto & Marjakangas 2008,16).

Resurssikeskusmallia on kehitetty järjestöpohjaisissa organisaatioissa, jotka tuottavat ikääntyvien palveluasumista sekä kotihoitoa. Raha-automaattiyhdistys on tukenut kansalaisjärjestöjen rakennus- ja peruskorjaushankkeita, joilla on rakennettu palvelutaloja. Taloissa on yhteisiä oleskelu-, ryhmä- ja ruokailutiloja, joiden käyttöä tulee lisätä palvelemaan palvelutalojen asukkaiden lisäksi myös alueen lähistöllä omassa asuinkannassaan asuvien ikäihmisten tarpeita. (Aalto & Marjakangas 2008,16.)

Henkilöresurssien turvaaminen ja työhyvinvointi ovat vanhustyön tulevaisuuden haasteita. Resurssikeskukset ovat moniammatillisia työyhteisöjä, joissa panostetaan henkilökunnan osaamisen kehittämiseen ja työnkuvat on räätälöity esimerkiksi niin, että ryhmäkodissa työskentelevä hoitaja voi kerran viikossa ohjata omaishoitajien tavoitteellista ryhmää. Monipuolisuus työtehtävissä ja työnkierron mahdollisuudet tekevät resurssikeskuksista houkuttelevia työyhteisöjä, joihin saadaan myös tulevaisuudessa rekrytoitua vanhustyön ammattiosaaajia. (Aalto & Marjakangas 2008,16.)

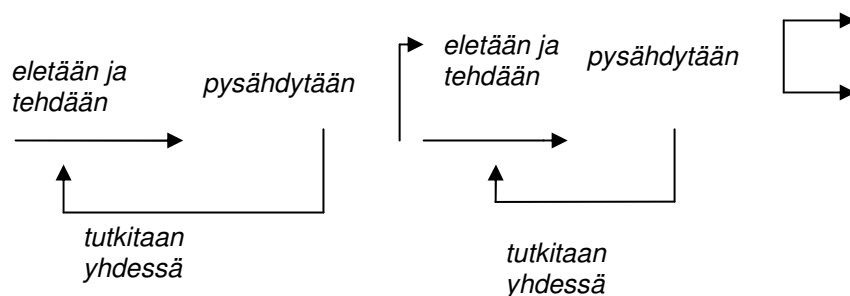
Yhteisen työ- ja toimintakulttuurin luomisessa on tärkeätä oivaltaa, että kun yhdessä tehdään jotain, hyödyttää se kaikkia. Eli jos esimerkiksi jokin taho järjestää tapahtuman, juhlan, järjestetään se samalla kerralla kaikille. Muutostarpeiden tunnistaminen ja yhteisten tavoitteiden asettaminen sekä muutosten säännöllinen arvioiminen työ- ja toimintakulttuurissa auttaa oppimaan pois ei-toimivista työkäytännöistä, löytämään säilytettävät ja vahvistettavat toimintatavat sekä oppimaan yhdessä uusia asioita ja tapoja toimia. (Aalto & Marjakangas 2008, 85.)

4.2 Verkosto- ja kumppanuustyön teoriaa ja käsitteitä

Uudenlaiset verkostomaiset rakenteet ja tarve hallinnollisten rajojen ylittämiseen ovat alkaneet haastaa ja kyseenalaistaa perinteiseen linjaorganisaatiomalliin perustuvaa työyhteisökäsitettä. Tämä on tullut esille, kun tavoitteena on ollut joko rakentaa seudullista yhteistyö- ja palvelurakenteita tai vahvistaa moniammatillisuuteen ja monisektorisuuteen pohjautuvia toimintamalleja. (Seppänen-Järvelä ym. 2009, 12- 14, 20.) On luotava ja mahdollistettava sellaiset verkostomaiset, vuoro-

vaikutukselliset ja sopimukselliset ohjausrakenteet, jossa monitoimijaisuus pääsee toteutumaan parhaimmilla mahdollisilla tavoilla.

Toimivat ohjaukselliset rakenteet mahdollistavat sen, että säännöllisin väliajoin voidaan pysähtyä tutkimaan ja arvioimaan omaa toimintaa (ks. kuvio 5). Lisäksi rakenteet tarjoavat perustan, jonka avulla asioita voidaan jakaa, käsitellä, tulkita, ymmärtää ja puskuroida yhdessä. (Seppänen- Järvelä ym. 2009,26.)

Kuvio 5. Arjen tutkiminen ja sen pohjalta toiminnan suuntaaminen ja kehittäminen (Murto 2001,38).

Yhteistoimintaa voidaan luoda myös toiminto- ja tapauskohtaisesti, ei hallinnollisia järjestelmiä rakentaen (Särkelä ym. 2005, 42). Operatiivisen kehittämistoiminnan optimaalinen sujuvuus ja mahdollistuminen edellyttävät tarvekohtaisia ohjaus- ja tukirakenteita. Yhteistoiminnassa on keskiössä ja ohjausmuotona luottamus. Verkostomainen yhteistyö mahdollistuu vain, jos toimijoiden välillä vallitsee luottamukselliset suhteet (Särkelä ym. 2005, 42). Tutkimuksissa on todettu, että dialogisessa vuorovaikutuksessa ihmiset aina vaikuttavat toisiinsa. Dialogisuus näyttäytyy myös yhteisöllisenä viestinnän ilmiönä. Osaamisyhteisöksi kehittyminen vaatii ihmisten sitoutumisen yhteistoimintaan. (Nissinen 2009, 25).

Uuden hallintatavan mukaan kunnan tehtävänä nähdään uusien toimivien verkostosuhteiden luominen eri toimijoiden kesken. Tämän ajattelumallin mukaan kunta toimii osana paikallista toimintaverkostoa, jossa muina toimijaosapuolina on esimerkiksi toisia kuntia, yrityksiä, oppilaitoksia, tutkimus- ja kehitysyhteisöjä, hyvin-

vointisektorin järjestöjä ja yhdistyksiä. Uuteen hallintatapaan sisältyy rajat ylittävä yhteistyö. (Särkelä & Tiippana 2005, 39- 40.) Yhteisöllisyyden kannalta on tärkeää, että yhteisöt tietävät toimintansa tavoitteet. Yhteisöllisyyden tunteen kokemisella on suuri merkitys ihmisten työssä tai toiminnassa viihtymisessä. Hyvä työ- tai toimijayhteisö mahdollistaa yhteisöllisyyden motivoiden ja antaen työniloa. Yhteisöllisyys on tietoista ja ymmärrettyä yhteenkuuluvuutta, näkyvää ja kuuluvaa, mutta myös näkymätöntä ja kuulumatonta esimerkiksi yhteiseen hiileen puhaltaminen. (Kylmäkoski 2010, 29,30.)

Toimintaympäristön verkostoitumisessa oppiminen on avaintekijä prosessien ja rakenteiden jäsentämisessä ja ymmärtämisessä. Oppimisverkko käsite viittaa verkostoon, joka on perustettu kokemusten jakamisesta syntyvää keskinäistä oppimista varten. Näitä luonnehditaan myös reflektioverkostoiksi, joissa oivallukset ja uuden tiedon tuottaminen korostuu. Ne luovat edellytyksiä innovatiiviselle toiminnalle saattamalla yhteen joukon samansuuntaisista kehittämiskysymyksistä kiinnostuneita ja samalla riittävän erilaista asiantuntijuutta omaavia toimijoita suhteellisen pitkäjänteiseen dialogiin. Innovaatioiden syntyyn merkittävä vaikutus on keskijohdolla ja kenttätöntekijöillä, jotka kehittävät työtään ennakoivasti etsien yhteistyösuhteista ja syntyvistä oivalluksista lisäarvoa työnsä. Keskeistä on se, miten verkostot kytketään organisaatiossa kehittyvään muutosprosessiin. Muutosta aikaansaavat verkostot tuottavat parhaimmillaan uusia pysyviä, verkostomaisia kehittämiskäytännöitä ja niissä syntyvää toimintaa. Kun lähtökohtana on jaettu yhteinen ymmärrys ja koettu lisäarvo yhdessä tekemisestä, avoimena verkostona syntynyt toimintamalli voi muodostua pysyväksi rakenteeksi. Uudet yhteistyönmallit edellyttävästä oppimis- ja reflektioverkostomaisesta kehittämisestä kaupungin sisällä ja avautumista yhteistyöhön yksityisten, kolmannen sektorin, oppilaitosten ja muiden toimijoiden kanssa. (Sosiaali- ja terveysviesti 2010.)

Koti- ja laitoshoidon yhdistysten ja yhteisöjen kanssa tehtävästä yhteistyöstä voidaan käyttää myös ilmaisua yhteisösosiaalityö. Yhteisösosiaalityössä toimintatavoissa korostuu vanhussosiaalityön yksilökeskeisten työmuotojen sijasta työ- ja toimintamallit, mitkä korostavat kansalaisten, viranomaisten ja järjestöjen yhteistyötä ja yhteistoimintaa erilaisissa tapahtumissa ja keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa. Esimerkiksi Malassun mukaan yhteistoiminnallisuus tällaisessa yhtey-

dessä perustuu yhdessä oppimiseen, toisten kunnioittamiseen ja jatkuvaan dialogiin eri toimijoiden välillä vaihtoehtoisten ratkaisujen löytämiseksi (Roivainen ym. 2008, 113).

Toiminnan ja palveluiden yhteistoiminnallisessa kehittämistyössä tarvitaan jatkossa yhä enemmän tavoitteellista yhteistä suunnittelu- ja verkostotyötä, mikä pohjautuu yhteistoimijoiden keskinäiseen luottamukseen, yhdessä oppimiseen ja avoimeen dialogiin. Myös hallituksen esityksessä Eduskunnalle laiksi iäkkään henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen saamisen turvaamisesta pykälään 8 ollaan säätämässä velvoite toimijoiden yhteistyöstä vanhuuseläkettä saavien henkilöiden hyvinvointiin, terveyteen ja toimintakykyyn vaikuttavien olosuhteiden edistämiseksi. Sosiaali- ja terveystalouden keskeisenä tavoitteena on muun muassa terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen. Poikkihallinnollisen yhteistyön lisääminen kuntien eri toimialojen sekä kansalaisjärjestöjen ja elinkeinoelämän kanssa on avainasemassa. Verkostoitumista kunnan muiden toimialojen, järjestöjen, seurakuntien, yritysten, ikääntyneiden kuntalaisten kanssa pitäisi voida lisätä. (Vanhuslakiluonnos 2010, 6, 9.)

4.3 Dialoginen vuorovaikutus

Yhteistyön ja yhteistoiminnan kehittämisessä on tärkeänä elementtinä dialogisuuden opettelu. Dialogia voi toteutua siten, että kaikki vuorovaikutuksessa olevat osapuolet voivat kokea tulevansa kuulluiksi. Dialogisessa vuorovaikutuksessa osapuolten keskinäinen suhtautuminen on arvostavaa ja mahdollisimman ennakkoluulotonta. Jotta dialogia yhteistyössä voi toteutua, olisi osapuolten tärkeätä käydä keskinäinen arvokeskustelu yhteistyön rakentumisesta. Dialogi sisältää keskinäisen vuorovaikutuksen lisäksi aina myös ne tunteet ja henkilökohtaiset kokemukset, joita dialogi herättää. Asioita jakamalla ja kuuntelemalla toisten kokemuksia mahdollistuu yhdessä oppiminen. (Hölsömäki 2008, 89, 94- 95.)

Dialogisessa tiimityöskentelyssä toimintaa ovat ohjaamassa yhteinen tavoite ja käsikirjoitus siten, että kaikki toimijat ovat toistensa kanssa vuorovaikutuksessa. Keskustelemalla dialogisesti yhteistyön ja – toiminnan tavoitteista ja käsikirjoituk-

sesta voi syntyä toimijoiden näköinen toimintatapa ja voidaan luoda yhteiset pelisäännöt tavoitteiden saavuttamiseksi. Tiimi-, verkosto- tai kumppanuustyöskentelyssä tarvitaan yhteisen näkemyksen muodostamista eri toimijoiden kesken. Yhteisen näkemyksen muodostaminen vuorostaan edellyttää, että olennainen tieto jaetaan kaikille toimijoille. Dialogisessa tiimityöskentelyssä sallitaan kunkin tahon omat erityislaatuudet ja toiminnassa lähdetään liikkeelle huomioiden eri tahojen jo olemassa olevat yhteistyömuodot. Asioiden jakaminen ja kokemusten kuuntelu mahdollistaa yhdessä oppimisen ja auttaa ymmärtämään yhteistoiminnan tavoitteita ja yhteistäkäsikirjoitusta. Yhteistyökulttuurin luomisessa ja muutoksissa on kysymys erityisesti myös oppimisprosessista. (Hölsömäki 2008, 89, 94- 95.)

4.4 Sosiokulttuurinen toiminta

Sosiokulttuurinen käsite on hyvin moniulotteinen. Sosiokulttuurinen koostuu kahdesta hyvin monimuotoisesta ja vaikeasti määriteltävästä käsitteestä: sosiaalinen ja kulttuuri. Kun nämä kaksi käsitettä yhdistyy, syntyy vaativa termi ”sosiokulttuurinen” tarkoittaen hyvin monenlaisia asioita. Taiteellisen toiminnan ja korkeakulttuurin lisäksi sosiokulttuurinen voi olla myös elämäntapaan ja arkeen liittyvää toimintaa. Sosiokulttuurinen toiminta sisältää kasvun, tiedostamisen, osallistumisen ja luovuuden liikkeen. Sosiokulttuurinen toiminta tavoittelee yksilöllistä ja yhteisöllistä kehitystä, joka tukee aloitteellisuutta, asioiden täytöntöönpanoa, itsenäistä toimintaa ja vastuuntuntoa. Toiminnan tarkoituksena on tukea ja saada nousemaan ihmisestä sellaisia kykyjä, jotka ovat heikkoina ja tiedostamattominakin jo olemassa. Toiminnalla motivoidaan, herätellään, vahvistetaan ja koordinoidaan yksilön kykyjä ja voimia sekä osallistumista sosiaaliseen, kasvatukselliseen ja kulttuuriseen toimintaan. Tilannesidonnaisesti monilla elämänaloilla eri painotuksin vaihdellen nämä sisällöt ovat läsnä innostamisessa ja innostumisen prosessissa. Suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus, päämäärätietoisuus, tekemällä oppiminen ja erityisesti myös yhdessä tekemällä oppiminen, jokin tekemisen muoto esimerkiksi kulttuuriseen harrastamiseen liittyvä toiminta ovat keskeisiä elementtejä sosiokulttuurisessa toiminnassa. Kulttuuriteot lähtevät aidosti ihmisen ja yhteisön tarpeista liikkeelle. Sosiokulttuurisen toiminnan avulla saadaan tuotettua myönteisiä vaikutuksia yksilön elämänlaatuun ja hyvinvointiin. Myös arjen elämykset, mielen virkistymi-

nen, muistojen ja muistin aktivoituminen sekä turvallisuuden tunteen vahvistuminen voivat olla paremmin läsnä yksilön elämässä. (Kannisto 2012, 20- 21).

4.4.1 Sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiokulttuurinen innostaminen on sosiaalipedagogiikan vahva sovellusalue, missä kasvatuksellisessa toiminnassa etsitään ja tavoitellaan erilaisten osallistumisen prosessien luomista ihmisissä ja yhteisöissä. Espanjalaisen Quintanan mukaan innostaminen liittyy ns. spontaanisuuden pedagogiikkaan. Spontaanisuuden pedagogiikka on yleisnimitys pedagogiikan sellaisille linjauksille, mitkä pohjautuvat ajatukseen, että ihmisessä on luonnostaan kaikki sellaiset ominaisuudet, joita hän tarvitsee parhaaseen mahdolliseen kehitykseensä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 184- 185.) Innostamisessa uskotaan ihmisiin ja heidän kykyihinsä. Kaikki viisaus löytyy ihmisistä itsestään. Innostajan rooli ei ole olla tekijänä, vaan hänen täytyy osata ”johtaa johtamatta”. Innostamistyössä on tärkeää, että innostaja luottaa yhteisön jäsenten ominaisuuksiin ja kykyihin ratkaista itse ongelmansa ja kehittyä eteenpäin. Innostajalla pitää olla riittävästi persoonallisuutta ja dynaamisuutta yllyttämiseen ja herättelyyn ilman määräilyä. Innostaja ei ole se, joka ”tekee” innostamista. (Kurki 2000, 74 -83.)

Sosiokulttuurinen innostaminen on parhaimmillaan aina toimintatutkimusta. Sosiokulttuurinen innostaminen tavoittelee muutosta lähtien niistä ongelmista, joita tutkimukseen osallistujat (=kaikki ne, joiden kanssa kulloinkin toimitaan) itse elämässään kokevat ja tuntevat. Tutkimukseen ja toimintaan osallisen yhteisön jäsenet ovat aktiivisina osallistujina mukana alusta loppuun – määritellen ongelman, tavoitteiden asettamisen, tutkimuksen ja toiminnan vaiheiden suunnittelun ja tulosten arvioinnin. Innostajan rooli on kuulostella yhteisön jäsenten tarpeita ja toiveita sekä toimia sosiaalisten prosessien liikkeelle saattajana, yhteisöllisten voimien vauhdittajana ja rinnalla kulkijana. Innostamista ilmiönä luonnehtivat spontaanisuus, ilmaisun herkkyyys, vapaus ja luovuus. Tärkeä tavoite on, että ihmiset kykenisivät toteuttamaan itseään persoonina, ottamaan osaa yhteisölliseen elämään ja integroitumaan laajempaan yhteiskuntaan myönteisellä ja osallistuvalla tavalla siten että ihmisten ääntä kuullaan ja heitä arvostetaan. (Kurki 2000, 80 -83.) Innostami-

nen ohjaustoiminnassa pohjautuu ohjaajan omaan innostuneisuuteen, koska ei voi innostaa, jos ei ole itse innostunut. (Tulva, Uusitalo & Harra 2007, 145 -146).

Paolo Freire on tärkeimpiä innostajia. Paolo Freiren pedagogiikan mukainen viiden askeleen kasvatusajattelun metodi sopii myös Vuorikeskuksen monitoimijayhteisössä tehtävän yhteistoiminnallisuuden ja muun kehittämistoiminnan periaatteiksi. Periaatteet ovat seuraavat:

1) Lähdetään liikkeelle todellisuudesta, ihmisten arkipäivästä. Pyritään analysoimaan todellisuutta ja näkemään uusi, parempi kuva tulevaisuudesta. Toiminnassa on alusta lähtien läsnä vahvasti ongelmakeskeisyyden sijasta mahdollisuudet näkevä ja ratkaisukeskeinen asenne.

2) Ymmärretään toiminnan tärkeys. Toiminta on todellisuuden muuttamista. Käytännön ja teorian pitää kulkea rinnakkain toisiinsa nähden vuoropuheluna. Pienenkin askeleen saavuttaminen on aina lähtökohta uudelle toiminnalle.

3) Ymmärretään ryhmän ja yhteisön merkitys. Tietoisuus herää yhdessä, ryhmässä. Nähdään ryhmä kasvattajana ja saadaan ryhmä myös luottamaan tähän yhteiseen kasvun kykyyn.

4) Ymmärretään menetelmän ja sisällön välillä vallitseva uusi suhde. Ajatellaan, että metodi on sisällöltään kasvatuksellinen. Metodi kasvattaa elämäntäyteisesti lähtiessään siitä elämästä ja todellisuudesta, joka kohdataan ja jota tulee reflektoida. Kokemusperäinen, kokemuksellinen ja ryhmäkeskeinen metodi takaa vapautuksen prosessin mahdollisuuden.

5) Ohjaajan, koordinaattorin tai muun rinnalla kulkijan ja ihmisen/ryhmän/yhteisön välillä on oleellisen tärkeä suhde. Suhde on dialoginen ja toimii etenevässä vapaudessa. Silloin jokainen ihminen/ryhmä voi kasvattaa ja kasvaa.

Innostajan tehtävä on pyrkiä tukemaan ihmisiä niin, että heidän asenteensa muuttuisivat passiivisesta aktiiviseksi. (Kurki 2007, 66, 70- 71.) Innostaja toimii sosiaalipedagogiikan toiminta-alueella. Kasvattajana hänen toimintansa tähtää asenteiden

muuttumiseen, kun taas yhteisöjen kehittäminen tapahtuu yhteisvastuullisuuden hengessä. (Kurki 2007, 70.)

4.4.2 Sosiokulttuurinen innostaminen vanhustyössä

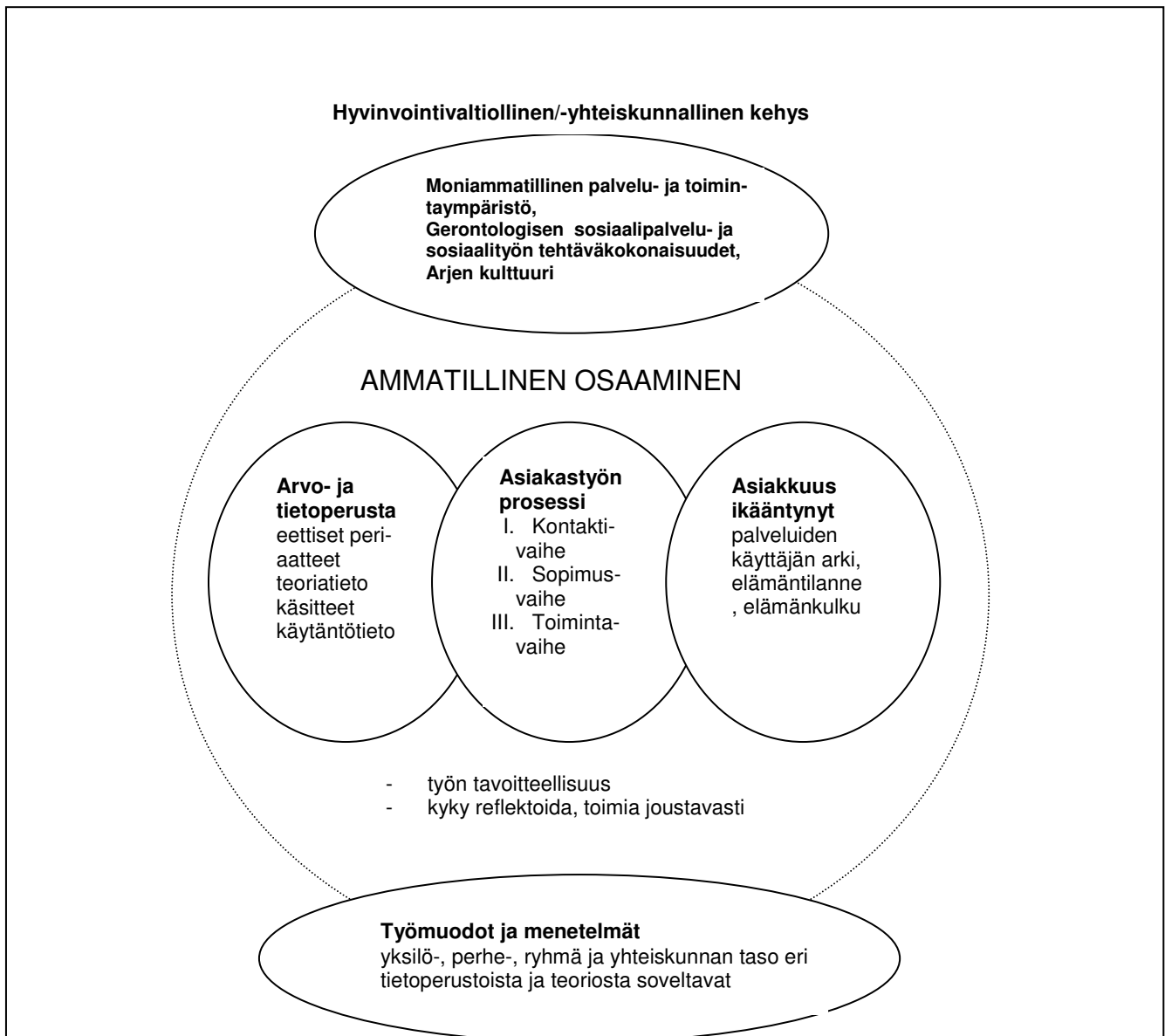
Sosiokulttuurisen vanhuskäsityksen mukaan ikäihminen nähdään oman elämänsä avaintoimijana, vanhuudesta ja vanhenemisesta nostetaan esille vahvuuksia ja voimavaroja. Ikääntyminen nähdään monitahoisena ja yksilöllisenä myös elinvoimaisena kehittymisen vaiheena sanoin kuin muutkin ikäkaudet eikä pelkästään alenevana suuntana (Valtion neuvostonkanslian julkaisusarja 33/2004, 36- 37). Parhaimmillaan kohtaamisen paikat ja sosiaaliset verkostot mahdollistavat ikäihmisille mielekästä ja merkityksellistä ajankäyttöä, harrastus-, virkistys- taide- ja kulttuuritoimintaa, joka rikastuttaa elämää, tekee siitä elämisen arvoista ja kiinnittää yhteisöön. Ikäihmiset ymmärretään kulttuurisina toimijoina eikä pelkästään kulttuurin kuluttajina ja vastaanottajina. (Suomi 2008, 141.)

Ikäihmisten sosiokulttuurisen innostamisen perustavoite on, että yksiköt ja yhteisöt voisivat mahdollisuuksiensa mukaan toimia avaintoimijana omassa elämässään ja kehityksessään. Tavoitteena on saada aikaan osallistumista, luoda monipuolisen kommunikaation mahdollistavia tilanteita yksilöiden ja ryhmien välille ja stimuloida monenlaisia sosiaalisen ja kulttuurisen kehityksen prosesseja. Ikäihmisten tukemisen avainsanoja ovat osallistuminen, autonomia, kehitys, suhde, yhteiselo, luovuus ja hyödyllisyys. Yleisenä tavoitteena on myös se, että ikäihmiset kykenevät kuntonsa ja elämäntilanteensa mukana toteuttamaan itseään persoonina, otta-
maan osaa yhteisölliseen elämään ja integroitumaan laajempaan yhteiskuntaan myönteisellä ja osallistuvalla tavalla. Heidän ääntään tulee kuulla ja arvostaa. (Kurki 2008, 82 -83.)

Ikäihmisten kanssa tehtävä työ sisältää neljä perusteemaa, joiden tulisi kulkea kaikessa mukana, oli työ sitten kotona, laitoksessa tai muussa tilassa tapahtuvaa työtä. Ne ovat kommunikaatio, affektiivinen suhde, autonomia ja itsearvostus. Hyvä kommunikaatio puhdistaa ilmaa, auttaa ikäihmistä ymmärtämään paremmin mitä sanotaan, häiriötön ja rauhallinen tila, aktiivinen kuuntelu, läsnäolo, annetaan

ikäihmiselle tilaa ja aikaa puhua rauhassa näkemyksiään, kiinnitetään huomiota nonverbaaliseen ja verbaaliseen viestintään, joustetaan tilanteen ja ikäihmisen jaksamisen mukaan. Affektiivisen suhteen luonti ikäihmisen kanssa on työn perusta ja monien kommunikaatiota kuvaavien termien lisäksi myös hyvän tunnesuhteen luomisessa tärkeintä on se miten meistä välittyy toiseen ihmiseen lämpö, läsnäolo, hymy ja kosketus. Ikäihmisistä on tärkeää säilyttää oma autonomia kaikessa tekemisessä niin pitkälle kuin se suinkin on mahdollista. On hyvä tuoda yhdessä esiin ne asiat ja seikat, mistä hän kulloinkin tahtoo itse selvitä ja missä mahdollisesti tarvitsee apua. Tämä lisää ikäihmisen itsearvostusta ja se luo perustaa sille, että hän tuntee itsensä hyödylliseksi ja tarpeelliseksi. Ikäihmisen persoonallista identiteettiä tulee vahvistaa ja hänen kanssaan tulee yhdessä avata uusia näkökulmia, jotka auttavat häntä löytämään uusia sosiaalisia rooleja ja toimintatapoja menetettyjen tilalle. (Kurki 2008, 92- 93.)

Vanhustyön työmenetelmät määrittyvät työn kohteesta, tavoitteista sekä arvo- ja tietoperustasta käsin. Sosiokulttuurisena lähestymistapana se tarkoittaa sitä, että keskitytään arjessa oleviin voimavaroihin, sosiaalisen ja kulttuurisen kompetenssin vahvistamiseen. Asiakastyössä on kiinnitettävä huomiota siihen, millaisten voimavarojen kautta ikäihmisen/seniorin arki jäsentyy ja millaista tukea hän nyt tai jatkossa tarvitsee. (Marin & Hakonen 2003, 111- 112.)

Kuvio 6. Sosiokulttuurisen seniori- ja vanhustyön ammatillinen viitekehys kirjasta Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa (Marin & Hakonen 2003,112).

Seniori- ja vanhustyö on luonteeltaan monitieteistä ja – alaista asiantuntijatyötä, jonka tietoperustasta on johdettavissa miten ammattilainen toimii, mitä työmenetelmiä hän käyttää ja miten hän ymmärtää asiakkaan, palveluiden käyttäjän elämäntilanteen. Ikääntyminen ja vanheneminen on ymmärretty koko elämäntilanteen kattavana prosessina, jossa ilmenee biologisia, fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia muutoksia ja myös voimavaroja ja jatkuvuutta. Elämäntilanteen mittaisuus tarkoittaa

sitä, että yksilölliset elämänvaiheet ja kokemukset sekä yhteiskunnan historialliset ja kulttuuriset muutokset kietoutuvat toisiinsa. (Marin & Hakonen 2003, 112- 113.) Koti- ja laitoshoidon uusi Elämäнкаari-lomake tukee sosiokulttuurista vanhusnäkemystä.

Sosiaalialan kulttuurinen vanhustyö, tukee ihmisten välisiä suhteita ja yhteisöllisyyttä erityisesti silloin, kun ne haurastuvat ja niitä rakennetaan uudelleen. Sosiaalinen vanhustyö ilmenee myös yhteiskunnallisena vaikuttamis-, muutos- ja kehittämistyönä, jolla ylläpidetään kansalaisten osallisuutta ja estetään syrjäytymistä. Sosiaalinen ydinkäsitteenä edellyttää ammattilaiselta kykyä jäsentää sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla asiakkaan tai ryhmän arkielämän jatkuvuutta, sosiaalista osallisuutta ja toimintakykyä. Sosiaalisen vanhustyön asiantuntijuus ilmenee taitona hahmottaa yksityisessä yleisiä rakenteita ja niiden välisiä yhteyksiä, minkä pohjalta ammattilainen tarjoaa tukea, ohjausta ja palveluja elämäntilanteen kokonaisuutensa ja eheyttämiseen (Sosionomin (AMK) ydinosaaminen 2001; Marin & Hakonen 2003, 114.)

Sosiokulttuurisessa vanhustyössä korostuu arjen kulttuuri ja siihen sisältyvät elämän merkitykset. Ikäihmiset kulttuurin tuottajina muodostavat vastavoiman kulttuurin läpimarkkinoistumiselle. Ikäihmisten oikeus kulttuuriseen toimintaan on ymmärrettävissä osana ikääntyvien kansalaisten elämänpolitiikkaa, jota yhteiskunta sekä sosiaalialan seniori- ja vanhustyön ammattilaiset tukevat. Kulttuuri ikäihmisille on itseisarvo, jossa elämä merkillistyy. Vanhustyön ammattikäytännöissä kulttuurisesti suuntautuvat työmenetelmät osaltaan luovat väljyyttä ikänormeihin ja vahvistavat ikääntyvien omia voimavaroja ja identiteettiä. (Marin & Hakonen toim, 114- 115.)

4.4.3 Sosiokulttuurinen innostaminen ammattina

Innostajan ammattilaisuudelle on kuvailtuna moninaisia piirteitä ja odotuksia. Innostajan tulee olla dynaaminen persoona, joka osaa dynamisoida myös muita. Hänen tulee olla motivoitunut ja motivoiva, innostunut ja sitoutunut työhönsä. Hän on avoin persoonallisille ja sosiaalisille suhteille ja kunnioittaa toisia ihmisiä. Hänellä on kykyä dialogiin ja kommunikaatioon. Hän suhtautuu avoimesti, ilman en-

nakkoluuloja, kaikkiin niihin ryhmiin, jotka ilmaisevat halunsa osallistua kulloisiinkin ohjelmiin. Hän luottaa ryhmien kykyyn työskennellä progressiivisesti ja on vakuutunut siitä, että ryhmädynamiikan avulla ihmiset kehittyvä myös persoonina. Hän on valmis oppimaan jatkuvasti ja hänen on kyettävä omaksumaan työssään tarpeellinen määrä uusia tekniikoita ja tietoja. Asenne työhön on tutkimuksellinen ja aktiivinen. Hän toimii kiinteässä suhteessa ympäristöön ja työskentelee sisältä käsin, ei ulkopuolisena tarkkailijana. Hän on avoin integroidulle yhteisölliselle kehitykselle ja tukee monitieteisyyttä yhteisten projektien palvelemiseksi. Hänellä on taisteleva mieli ja tavoitteena yhteiskunnan laadullinen muutos. Hän on psyykkisesti kypsä ja tasapainoinen. Analysoidessaan ryhmässä mahdollisesti ilmeneviä konflikteja hän on sekä mieleltään että emotionaalisesti joustava. Hän on avoin ja kärsivällinen ja hänellä on valmius kuulla toista ihmistä ja ottaa hänet huomioon. Hänellä on analysointikykyä, ja hän kykenee kriittisyyteen rakentavassa hengessä. Hän on optimistinen eikä sekaannu kaikenlaisiin sotkuihin ja kuppikuntiin. Hän ymmärtää prosessien merkityksen. Toiminta on aina osa laajempaa prosessia. Innostajassa tulee olla muun muassa johtajuutta, kykyä saada ihmiset kiinnostumaan, suggestiivista voimaa, kärsivällisyyttä ja yhteistyön henkeä. Ainoa ehdoton perusvaatimus on, se että et voi innostaa, jos et ole itse innostunut. Tällä tarkoitetaan sitä, että työ ei pelkästään palkkatyötä, vaan se sisältää toisen ihmisen vastavuoroista kohtaamista dialogissa ja jakamisessa arjen toimintakentällä. (Kurki 2000, 83; Kurki 2007, 108- 110.)

Innostaja on sosiaalisten prosessien alkuun saattaja. Hän on yhteisöllisten voimien katalysaattori ja käyttäytymisen esimerkki pedagogisessa suhteessaan ihmiseen, ryhmänjohtaja ja kasvattaja. Toiminnassaan innostaja toteuttaa seuraavanlaisia tehtäviä: helpottaa ihmisten välisiä suhteita, tukee yhteistoiminnallisten asenteiden syntymistä, herättelee ihmisissä kaipuuta toimia yhdessä, tukee yhteisiä aloitteita ja kanavoi niitä, tukee kriittistä asennoitumista suhteessa kulloinkin vallitsevaan sosiaaliseen tilanteeseen, auttaa ryhmää tunnistamaan ongelmansa, toimii sosiaalisen muutoksen agenttina ryhmän yhteisten toimien avulla, motivoi ryhmää, tukee luottamusta ja toivoa, selkeyttää tavoitteita, koordinoi toimintoja, pitää huolta siitä, että ne jotka osallistuvat toimintaan myös tuntevat sen, kokevat tärkeäksi ja tietävät miten menetellä, antaa ihmisille välineitä, mutta ei ratkaisuja, pitää yllä yhteistä arviointia toiminnan kaikissa vaiheissa, stimuloi ryhmän ilmastoja ja auttaa selkeyt-

tämään konflikteja. (Quintana 1993; 1998; Salas Larrazabál 1997, 130- 133; Sáez Carreras 1998, 207- 243 teoksessa Kurki 2007, 112- 113.)

Gillet'n mukaan innostajissa on kolme päätyyppiä, joita ei varsin puhtaina näissä muodoissa tavata ja hyvän innostajan tulee omata piirteitä kaikista näistä innostajatyypeistä. Militantti innostaja on karismaattinen ja pyrkii herättämään ihmisten tietoisuutta. Hän toimii ideologiselta pohjalta, jota ohjaavat humanistiset arvot ja ja voimakas kutsumuksellinen tietoisuus. Militantin innostajan toimintaa ohjaa vahva motivoiva elementti. Hän pystyy tasapainoisesti käytännön toimintaan sekä sen reflektointiin. Tekninen innostaja on tehokas, pragmaattinen, rationaalinen ja uskollinen työnantajalleen. Hänen toiminnan pohjana on ammatillinen perusta ja hän osaa laajalti menetelmiä, joita hän käyttää välineellisesti työssään. Välittäjänä toimiva innostaja luo ja etsii kommunikaatioverkostoja, neuvottelemisen ja muun sosiaalisen interaktion mahdollisuuksia. Hänen ammatillisuutensa on kyvyssä luoda suhteita ja strategoiden luominen on hänen toiminnan ytimessä. (Kurki 2000, 84- 85.)

5 KEHITTÄMISTOIMINNAN TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT

5.1 Kehittämistehtävän tavoitteet ja kehittämistoiminnan todellisuus

Kehittämistehtävämme tavoitteena on kuvata, tarkastella ja arvioida ”Vuorikoti”-projektin, myöhemmin Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan prosessia, sen tavoitteiden etenemistä ja vivahderikkaita vaiheita yhteistyön ja yhteistoiminnan näkökulmasta sosiokulttuurisen toiminnan viitekehyksessä. Tarkoituksena on kuvata, mitä on tapahtunut julkisen sektorin ja järjestösektorin yhteistyön, palveluiden ja tilojen kehittämistyössä. Toimintaympäristönä on monen eri toimijatahon pyörittämä yhteisö Vuorikeskus – ikäihmisten voimavarakeskus. Lisäksi tavoitteena on tuoda esille ja lisätä Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidossa tietoutta sosiokulttuurisesta innostamisesta työntekijä- ja toimijanäkökulmasta sekä ikäihmisen näkökulmasta.

Suomalainen 2000-luvun työelämä elää jatkuvaa muutosta, missä kehittämistoiminta, elinikäinen oppiminen, verkostoituminen ja innovaatiotoiminta ovat tämän prosessin avainsanoja (Toikko & Rantanen 2009, 7). Myös Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden koti- ja laitoshoidossa tehdään työtä jatkuvassa muutosprosessissa. Organisaatorakenteita ja palveluiden tuottamistapoja pyritään muuttamaan valtakunnallisten suositusten ja suuntausten mukaisesti tukemaan ikäihmisten kotona asumista. Koti- ja laitoshoidon siirtymisprosessi kohti ennalta ehkäisevää, toimintakykyä vahvistavaa ja kotona asumista tukevaa toimintaa on tuonut organisaatioon uusia yksiköitä, toimintaympäristöjä ja toimia. Laajenevan toiminnan ja toimijajoukkojen keskellä eri toimijoiden välinen yhteistyön merkitys ikäihmisille suunnattujen aktiviteettien, palveluiden ja toiminnan järjestämisessä on noussut keskiöön. Ikäkeskuksen työntekijöinä toimii vanhustyön asiantuntija-ammattilaisia, joiden tehtäväkuviin sisältyy toiminnan kehittämistä.

Yksi koti- ja laitoshoidon pitkäkestoinen kehittämistoiminta on ollut vuonna 2006 alkanut ”Vuorikoti”-projekti. Kehittämistoiminta muodostui 1985-luvulla rakennetun Vuorikodin palvelukeskuksen kehittämisen ympärille. Kehittämistoimintamme alkuperäiset tavoitteet on määritelty koti- ja laitoshoidon johdon taholta. Hankesuunnitelman mukaista AMK:n tahon suorittamaa arviointia ei ole missään vaiheessa suoritettu. Kehittämistoiminta on ollut työelämälähtöistä edeten hitaasti vaihe vaiheelta ja juurruttamistyötä tehdään edelleen. Vuorikeskuksen monitoimijaisen toimintaympäristön kehittämistoiminnassa olemme kohdanneet monentasoista yhteistyötä: sopimukselliseen, toimijoiden yhteiseen tahtotilaan ja luottamukseen kumppanuusyhteistyöhön pohjautuvaa halukkuutta tehdä ja kehittää toimintaa yhdessä sekä muutosvastarinnasta johtuvaa haluttomuutta tehdä yhteistyötä. Arjen toimintaympäristössä esille nousseet haasteet ja ongelmat ovat ohjanneet kehittämistyötämme.

Vuorikeskuksen monitoimijaisessa toimintaympäristössä ovat yhteistyö ja yhteistoiminta joiltakin osin vasta varhaisessa muotoutumisen tilassa ja joiltakin osin jo kumppanuusyhteistyön tasolla. Yhteistyön tarkastelevan arvioinnin tarkoituksena on selkeyttää toimijatahojen päämääriä, kerätä informaatiota kehittämisprosessista ja toteutuksesta, ongelmista ja edistymisestä. Tiedon kerääminen on jatkuvaa. Toimintaa voidaan tehdä paremmaksi, kun todetaan ristiriitaisuudet sen välillä, mitä havaitaan ja sen välillä mitä on suunniteltu, ehdotettu tai tarvittu. (Toikko & Rantanen 2009, 156- 157.) Kuvaamalla Vuorikeskuksen kehittämisprosessia ja kartoittamalla yhteistyön nykytilannetta voidaan ymmärtää ja vahvistaa yhteistä sosiaalista todellisuutta sekä kehittää yhteistoimintaa pienin askelin kohti dialogiseen vuorovaikutukseen pohjautuvaa yhteistyötä.

Kehittämistehtävässämme on lähestymistapana tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Kehittämistoiminnan tutkimuksellisuus tarkoittaa pyrkimystä arvioida ja jäsentää kehittämistoimintaa ja sen vaiheita sekä tavoitteita. Tutkimuksellisella kehittämisellä tavoitellaan mahdollisuutta päästä saatujen tulosten avulla kohti laajenevaa keskustelukehystä. Käytännön kysymysten ja ongelmien ratkaisujen lisäksi tavoitteena on sellaisen tiedon tuottaminen, jonka pohjalta voidaan käydä keskustelua myös yleisellä tasolla. (Toikko & Rantanen 2009, 156- 157.) Tutkimuksellisessa

kehittämistoiminnassa käytännön ongelmat ja kysymykset ohjaavat tiedontuotantoa.

Toimivan yhteistyön merkitys ja yhteisen tahtotilan ja me-hengen löytäminen ovat nousseet keskeiselle sijalle Vuorikeskuksen monitoimijaisessa toimintaympäristössä kohti Ikäkeskuksen toimijoiden kehittämistoiminnan visiota: Vuorikeskus – voimavarakeskus. Voimavarakeskus toimii vaasalaisten ikäihmisten avoimena kohtaamis-, tiedonsaanti- ja aktiviteettikeskuksena. Toimintaa toteutetaan yhteistoiminnassa dialogisessa vuorovaikutuksessa, sosiokulttuurisen vanhuskäsitykseen pohjautuen ja yhteisesti sovittujen pelisääntöjen mukaisesti sektorirajat ylitäten kulkien kohti yhteistä oppimista dialogisen vuorovaikutuksen avulla.

5.2 Tutkimusavusteinen kehittäminen

Tutkimusavusteinen kehittäminen on käytäntöön suuntautuvaa toimintaa, joka tähtää olemassa olevan tilanteen kehittämiseen tieteellistä tietoa hyväksikäyttäen (Kyllönen, Alasoini, Pekkola, Rouhiainen & Tervahartiala 1996). Tutkimusavusteisessa kehittämisessä tutkimus palvelee kehittämistä siten, että kehittäminen on ensisijainen asia ja tutkimus toissijainen. Vaikka tutkimusavusteinen kehittämistoiminta on käytännöllistä ja palvelee käytäntöä, pyritään asiat silti tekemään tutkimuksellisessa mielessä perustellusti (Seppänen-Järvelä 2006, 24.) Tutkimusavusteinen lähestymistapa soveltuu hyvin kehittämistehtäväämme, koska se ei sido tarkoin määriteltyihin teoreettisiin oletuksiin tai menetelmiin.

Kehittämistoiminnan tueksi tavoitellaan kuitenkin uutta myös laajemmin yleistettävää ja käyttökelpoista tietoa. Lähestymistavassa painottuu toimijoiden verkottuminen ja yhdessä oppiminen. (Toikko & Rantanen 2009, 34.) Kehittämistoiminta rakentuu arjen työelämässä nousseisiin haasteisiin. Vuorikeskuksen arjen toimintakentällä esille nousseita haasteita ovat monitoimijaisen toimijakentän yhteistyön vahvistaminen, yhteisen työotteen löytäminen sekä kunkin toimijan ja yhteistyökumppanien yhteisten intressien kartoittaminen. Myös ikäihmisten löytäminen ja etsiminen yhteistyössä kenttätyöntekijöiden ja muiden yhteistyökumppanien kanssa on esille noussut tärkeä kehittämisen kohde. Kehittämistehtävämme tavoitte-

na on kartoittaa ja löytää yhteistyöhön avaintoimijoita, joiden kanssa voidaan lähteä luomaan uusia toimintatapoja ja toimintakulttuuria. Uusien yhteisten toimintatapojen ja toimintakulttuurin luomiseen tarvitaan työyhteisölähtöistä prosessikehittämistä ja yhteistä kehittämisotetta (Seppänen-Järvelä 2009, 11). Toiminnan kehittämisessä tarvitaan erityisesti myös eri toimijoiden välistä yhteistä kohtaamista, koska toimintaa toteutetaan monitoimijaisesti yli sektorirajojen. Lisäksi muun muassa tilojen kehittämistyössä tarvitaan Vaasan palvelutalosaatiön suostumus muutostöille.

Työyhteisölähtöinen prosessikehittäminen on yhteistä tekemistä, keskustelemista ja oppimisen tuloksena tuotettua käytäntöä. Työyhteisölähtöisessä kehittämisessä nousee esille yhteisön tarpeiden ja haasteiden tunnistaminen. Kehittämisote pohjautuu yhteisölliseen tavoitteenasetteluun ja tiedonmuodostukseen. Työyhteisölähtöisen prosessikehittämisen avulla voidaan ylläpitää työyhteisön toimintakykyä ja vahvistaa sitä. Työyhteisön hyvän toimintakyvyn avulla luodaan vahvuutta muutostilanteiden käsittelyssä ja voidaan helpottaa muutostilanteiden käsittelyä. (Seppänen-Järvelä 2009, 11- 13.) Vuorikeskuksen palvelukeskuksen monitoimijaisessa toimijaympäristössä voidaan puhua toimijayhteisölähtöisestä prosessikehittämisestä.

5.3 Kehittämistoiminnan metodologisia lähestymistapoja

Kehittämistoiminnan metodologia tarkoittaa kehittämistoiminnan periaatteiden määrittelyä. Metodisten välineitten valinta pohjautuu kehittämistoiminnan periaatteisiin. Kehittämistoimintamme lähestymistapana on tutkimuksellinen kehittäminen. Kehittämistoiminta lähtee usein arkiajattelun mukaisesta todellisuuskäsityksestä. (Toikko & Rantanen 2009, 35.) Tässä kehittämistehtävässämme lähtökohtana on, että kehittämistoiminnan toimintaympäristössä on toimijoilla hyvinkin erilaiset näkemykset ja käsitykset yhteistyön tarpeellisuudesta ja Vuorikeskuksen toiminnan kehittämisestä. Osa toimijoista ei varmaankaan vielä tällä hetkellä edes tiedä, millaista toimintaa Vuorikeskuksessa ja Kumppanuuskeskuksessa ollaan kehittämässä, kun taas kumppanuustoimijoiden kanssa tehdään jo sitoutumiseen pohjautuvaa kumppanuusyhteistyötä. Konstruktionistinen kehittämisorientaatio korostaa

todellisuuden sosiaalista rakentumista ja on esimerkiksi mahdollista, että pitkän ja tiiviinkin kehittämisprosessin kumppaneilla on erilaisia käsityksiä kehittämistoiminnan tavoitteista. Käsitys todellisuudesta rakentuu erityisesti sosiaalisissa prosesseissa. (Toikko & Rantanen 2009, 36- 37.) Vuorovaikutuksellinen tiedon tuottaminen edellyttää konstruktivistista todellisuuden näkemystä (Toikko & Rantanen 2009, 37; Greenwood, Whyte & Harkavy 1993).

Kehittämällä tavoitellaan jonkinlaista muutosta. Tavoitellaan jotain parempaa tai tehokkaampaa kuin aikaisemmat toimintatavat ja – rakenteet. Tavoitteellisuus on kehittämisen keskeinen osa-alue. (Toikko & Rantanen 2009, 16.) Koska kehittämistyömme sijoittuu fyysisesti muotoutumassa olevaan, melko uuteen monitoimijaiseen toimintaympäristöön, on kehittämistyömme keskiöön ja tärkeäksi tavoitteeksi noussut lisätä ymmärrystä yhteistyön ja kehittämisprosessin nykytilanteesta ja saada aikaan sekä laadullista että rakenteellista muutosta yhteistyöhön. Faktanäkökulmasta lähtevä kehittämistoiminta kohdistuu johonkin konkreettisesti todennettavaan asiaan, kun taas tulkinnallisesta näkökulmasta lähtevä kehittämistoiminnassa tavoitteiden saavuttaminen ei ole todennettavissa. (Toikko & Rantanen 2009, 38.) Kehittämistoiminnassamme on läsnä molemmat näkökulmat sillä monitoimijaisen yhteistyön ja yhteistoiminnan parantaminen vaikuttaa pitkällä tähtäimellä varmasti myös Vuorikeskuksen asiakasmäärien lisääntymiseen, kun tietoisuus lisääntyy ja saadaan kartoitettua ikäihmisten tarpeita ja toiveita toiminnan ja paikan suhteen.

Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan näkökulmasta olennaista on, millaista tietoa ja tiedon tuotantotapaa tavoitellaan. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa tavoitellaan empiirisesti pätevää tietoa. Pätevää tietoa on kuitenkin hyvin monenlaista. Helga Nowotнын, Peter Scottin ja Michael Gibbonsin (2001) mukaan yhteiskunta on muuttunut siten, että tutkimuksella ei ole enää tiedon tuottamisen yksinoikeutta. Uudenlaisena kehittämistiedon tuottamistapana ymmärretään monimuotoinen tietokäsitys, mikä edellyttää monipuolisten tiedontuottamisen prosessien hyväksymistä. Leino-Kilven ja Laurin mukaan kokemukseen perustuvana näyttönä voi toimia esimerkiksi palveluiden käyttäjien oma kokemus siitä, että toimintatapa on vaikuttava ja vastaa juuri heidän tarpeisiinsa. Perinteisen tieteenalakohtaisen tutkimuksen tiedontuotantotyyppin rinnalle on kehittynyt uusi tiedonmuodostuksen

tapa. Käytännön toiminnassa ilmeneviä ongelmia ei siirretä ratkaistavaksi erillisiin korkeakoulujen hautomoihin, vaan käytäntö itsessään on uuden tiedontuotannon paikka ja ympäristö. Toisin sanoen uusi tieto syntyy pääosin niissä ympäristöissä, missä toimintakin tapahtuu eli aidoissa toimintaympäristöissä. Uusi tieto on rajaidat ylittävää tarkoittaen erityisesti teorian ja käytännön rajoja ylittävää tiedonmuodostusta. Rajat ylittävä tieto noudattaa pääasiallisesti tiedon lainalaisuuksia ollen metodisesti tuotettua ja luonteeltaan kumuloituvaa. Tiedontuotannon toimijat ovat moninaisia. Tieto on refleksiivistä nousten tutkijan ja tutkimuskohteen välisestä vuorovaikutuksesta ja sen kriittisestä tarkastelusta. Michael Gibbons ym. (1994) ja Helga Nowotny, Peter Scott & Michael Gibbons (2001) lähtevät siitä ajatuksesta, että perinteisen luotettavan tiedon rinnalle tarvitaan aivan erityisesti myös käytökelpoista tietoa. Käytännön tieto nousee todellisen elämän konteksteista. (Toikko & Rantanen 2009, 39- 43.)

Praktinen eli vastavuoroinen lähestymistapa korostaa toiminnan prosessiluonnetta. Yhteistoiminnalliselle prosessille on ominaista joustavuus ja avoimuus erilaisille tulkinnoille. Kriittisessä lähestymistavassa etsitään aktiivisesti toisin tekemisen muotoja ja tapoja. Tavoitteena on saada kaikki osalliset ja erilaiset intressiryhmät keskusteluun mukaan. Erilaisten intressien ja näkökulmien avaaminen avoimelle keskustelulle ja arvioinnille korostuu. (Toikko & Rantanen 2009, 46- 48.) Toimijalähtöiselle kehittämiselle on ominaista avoimuus kontekstuaalisille tekijöille, ennakoinnattomuus ja prosessimainen eteneminen sekä yhteistoiminnallinen dialogi (Seppänen-Järvelä 1999, 196).

Prosessiorientoituneen näkemyksen mukaan uutta kehittämistä koskevaa tietoa syntyy koko ajan toiminnan kuluessa. Toiminnan ohjaus perustuu toimijoiden jatkuvaan uuden oppimiseen, erilaisiin toisin tekemisen kokeiluihin ja sitä kautta toimintojen kehittämiseen. Tieto ja kokemukset ohjaavat kehittämistä. Myös Riitta Seppänen-Järvelän (1999) mukaan toimijalähtöisessä prosessikehittämisessä korostuvat kehittämistoiminnan hitaus, muuntuvuus ja rönsyilevä muoto. Kehittämisen tavoitteita ja suunnitelmia arvioidaan jatkuvasti ja tarvittaessa niitä muokataan. Koska kehittäjä käynnistää, toteuttaa ja ylläpitää kehittämisprosesseja, tarvitaan kehittäjältä tietoa ja taitoa havaita, ymmärtää ja käsitellä prosessimaista tilannedy-

namiikkaa. Tarvitaan vuorovaikutustaitoja, kykyä kuunnella ja pohtia yhdessä. (Toikko & Rantanen 2009, 50- 51.)

Useat nykyajan toimintaympäristöt ovat vaikeasti hahmottuvia, niin myös Vuorikeskuksen monitoimijayhteisö. Monimutkaisessa ympäristössä tapahtuva kehittäminen etenee prosessimaisesti täydentyen. Tällainen reflektiivinen kehittäminen ei voi olla teknistä insinööritoimintaa, vaan jatkuvasti muuttuvaa ja luonteeltaan vahvasti sosiaalista. Kehittäjällä täytyy olla epävarmuuden ja ristiriitojen sekä jatkuvan muutoksen sietokykyä. Kehittämistoiminta vaatii ilmiöiden jatkuvaa uudelleen hahmottamista. Monimutkainen todellisuus ja kehittämisen reflektiivinen luonne asettavat haasteita kehittäjän asiantuntijuudelle. Avoimessa asiantuntijuudessa korostetaan useasti kumppanuutta ja asiakas- ja kansalaislähtöistä lähestymistapaa, missä kansalaiset nähdään omien asioiden parhaina asiantuntijoina. Raja-aitojen madaltuminen, rajojen ylitykset, asiantuntijoiden verkostoituminen ja yhteistyö ovat tyypillisiä tälle uudelle asiantuntijuudelle. (Toikko & Rantanen 2009, 52-53.)

5.4 Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön kehittämistoiminnan aineiston kerääminen

Kehittämistoiminnan aineistoa on kerätty ja koottu aikavälillä elokuu 2008 – huhtikuu 2012. Kehittämistoiminnan aineistona on tiedontuotannon näkökulmasta käytetty myös ”Vuorikoti”-projektista 2005 lähtien kirjattuja dokumentteja. Ongelman asettelu, aineiston keruu, analysointi ja raportointi ovat muotoutuneet ja muuttuneet kehittämistoiminnan edetessä. Aineiston keruumenetelmiä ovat olleet raportit, työryhmä- ja kokousmuistiot, opinnäyte- ja kehittämistehtäviin liittyvät tutkimukset, kysely, dialoginen yhteiskeskustelutilaisuus, osallistavat menetelmät ja keskustelut. Tavoitteena on ollut tuoda kehittämistoiminnan kannalta oleellista tietoa esiin, minkä avulla voidaan avata, kuvata ja jäsentää Vuorikeskus-kehittämistoiminnan neljää kehittämiskokonaisuutta: 1) palveluiden kehittäminen, 2) tilojen kehittäminen, 3) julkisen ja järjestösektorin kehittäminen ja 4) Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön kehittäminen sosiokulttuurisen toiminnan viitekehyksessä.

Kehittämistehtävässämme on lähestymistapana tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Kehittämisprosessi tähtää sekä muutokseen (toimintaan) että ymmärtämiseen (tutkimukseen). Toiminta ja kriittinen reflektio vuorottelevat prosessissa. Tavoitteena on, että tutkittavaan todellisuuteen voidaan vaikuttaa ja ollaan samalla kehittäjinä myös itse siihen vaikuttamassa. Meidän on pysähdyttävä tutkimaan ja reflektoimaan omia reaktioitamme ymmärtääksemme paremmin sitä sosiaalista prosessia, jossa olemme osallisina ja jota pyrimme aktiivisesti muuttamaan. Monitoimijaisessa verkostossa meidän on neuvoteltava prosessista muiden toimijoiden kanssa koko ajan. Tieto syntyy toimintaympäristössä, ei tutkijan kammiossa vaan kentällä ja tiedolla on useita eri tuottajia. Tässä kehittämistehtävässä tiedontuottajia ovat olleet toimijamatriisissa olevat yhteistyötahot sekä toimintaan osallistuvat ikäihmiset.

Taulukko 4. Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan aineistomatriisi.

Aineisto	Ajan-kohta	Menetelmä	Käyttötarkoitus
Hyve- hanke	2005-	muistiot keskustelut, kirjallisuus	Tiedontuotanto Vuorikoti-projektin alkuvaiheista
"Järjestökerrokset"-ohjausryhmän palaveri	2006->	muistiot, keskustelut	Tiedontuotanto kun- ta/järjestöyhteistyön, tilojen ja palve- luiden kehittymisestä ja vaiheista
Kumppanuus- opinnäytetyö	09/2008	kirjallinen tuotos	Tiedontuotanto kumppanuusyhteis- työn alkutaipaleesta ja kumppanuuden kehittymiseen liittyvistä tekijöistä.
SONet BOTNIA Pohjalais- maakuntien vanhustyön työryhmät ja Väli-Suomen IKÄKASTE-hanke	10/2008- 4/2010	muistiot, keskustelut	Tiedontuotanto Vuorikoti-projektin alkutavoitteista, verkostoyhteistyöta- hoista, kumppanuuskehittämistoimin- nan syventäminen ja laajentaminen Vuorikeskuksen toimijoihin.
Yhteistyöpalaverit/-muistiot -Vuorikeskus infot - Hallinointityöryhmä - Nettipiste Senjor - Ruokapalvelut/ Kahvitupa - Opaste- ja kyltityöryhmät - Morning-cafe	03/2009- > 11/2008 2009 -> 2008-> 2009->	muistiot, keskustelut	Tiedontuotanto tilojen, palveluiden ja yhteistyön kehittämisestä ja etenemi- nestä.
Vuorikeskus tiimin palaverit	2008->	muistiot, keskustelut	Tiedontuotanto tilojen, palveluiden ja yhteistyön kehittämisestä ja etenemi- nestä.
Poikkiphallinnollinen yhteistyö -Kulttuurikaruselli - Erityisliikunta - Arbis ja Vaasaopisto - Kulttuuritoimi	2008->	muistiot, keskustelut	Tiedontuotanto poikkiphallinnollisesta yhteistyöstä ja palveluiden kehittämi- sestä
Koti- ja laitoshoidon sisäi- nen yhteistyö -Vuorikodin palveluasumi- nen - Kotihoito - Ikäkeskus - Liikunta - Viriketoiminta -Palveluneuvonta ja va- paaehtoistyö	2008 ->	muistiot, keskustelut	Tiedontuotanto tilojen, palveluiden ja yhteistyön kehittämisestä ja etenemi- nestä.
Kumppanuuskeskuksen kumppanuusyhteistyö	03/2008 ->	muistiot, keskustelut	Tiedontuotanto tilojen, palveluiden ja kumppanuusyhteistyön kehittämisestä ja etenemisestä.

Aineisto	Ajan-kohta	Menetelmä	Käyttötarkoitus
Ystäväpiiri-ohjaajien palaverit, toimintatutkimus Ystäväpiirin ohjaamisesta, Ystäväpiiri-projekti (2009-2011)	03/2008-12/2011	muistiot, keskustelut, toiminta-tutkimus, valtakunnallinen Ystäväpiiri-raportti ja Länsi-Suomen väliraportit ja loppuraportti	Tiedontuotanto Ystäväpiiri-mallin jalauttamisesta ja kumppanuus- ja muun yhteistyön ja yhteistoiminnan kehittämistä.
Kädentaitoryhmän koolle kutsuma tapaaminen	03/2009	muistiot, yhteiskeskustelu	Tiedontuotanto tilojen, palveluiden ja yhteistyön kehittämisestä ja etenemisestä. Muutosvastarinnan ja räjähdysherkän tilanteen käsittelyä.
Tarinatupa/kädentaitoryhmä	05/2009	Osallistava menetelmä/keskustelu	Tiedontuotanto palveluiden ja yhteistyön kehittämisestä kansalaislähtöisesti. Jäi toteutumatta osallistujien puutteen vuoksi.
Viriketoiminnan asukaspalaverit ja yhteistoimintapalaverit kädentaitoryhmän edustajien kanssa	2009->	muistiot, keskustelut	Tiedontuotanto tilojen, palveluiden ja yhteistyön kehittämisestä ja etenemisestä.
Kampraatti-vapaaehtoissuunnittelutyöryhmäpalaverit, Kampraatti-vapaaehtoiskoulutus	2010->	muistiot, keskustelut, koulutuksen arviointipalautteet	Tiedontuotanto vapaaehtoispalveluiden ja yhteistyön kehittämisestä.
Kokemuskertajat	7.4.11	keskustelu toiminnalliset menetelmät	Tiedontuotanto palveluiden, tilojen ja yhteistyön kehittämisestä kansalaislähtöisesti.
Yhteistyökysely	02/2011	kirjallinen, sähköinen	Vuorikeskuksen toimijoiden yhteistyön nykytilan kartoitus
Yhteistyökyselyn keskustelutilaisuus	05/2011	muistio, yhteiskeskustelu	Tiedontuotanto yhteistyön nykytilasta, tilojen, palveluiden kehittämisestä ja etenemisestä.
Avaintoimijat-tapaaminen	11.10.11	osallistavat menetelmät, yhteiskeskustelu, muistio, toimijoiden kirjalliset tuotokset ja niiden kooste	Tiedontuotanto yhteistoiminnan syventämisestä, palveluiden ja tilojen kehittämisestä.
VIIRA- viriketoiminnan tuotteistus ja asiakas segmentointi	05/2011	kirjallinen	Tiedontuotanto palveluiden kehittämisestä.
Kooste Paavo Viirkorvelle	12/2011	kirjallinen	Tiedontuotanto yhteistyön nykytilasta, palveluiden ja tilojen kehittämisestä.
Viherpiha-projekti	syksy 2011->	Voimaa vanhuuteen hankemus, sosionomiopiskelijoiden väliraportti, muistiot, keskustelut	Tiedontuotanto yhteistyön nykytilasta, palveluiden ja tilojen kehittämisestä

5.5 Kehittäjän roolit ja vastuut vapaaehtoistyön ja viriketoiminnan näkökulmista sosiokulttuurisessa viitekehyksessä

Vastaavan viriketoiminnan ohjaajan ja vapaaehtoistyön koordinaattorin yhteisessä Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön yhteistyön kehittämistoiminnassa ja sen eteenpäin viemisessä on meillä molemmilla ollut vahvasti lähtökohtana sosiokulttuurisen innostamisen työote. Molempien työtehtävänkuvauksiin kuuluu Vuorikeskuksen yhteiseen kehittämistoimintaan osallistuminen. Kehittäjän ja työntekijän roolit kulkevat rintarinnan näin ollen limittäin ja lomittain arjen työkentillä. Yhteistyökysely ja yhteistyökyselyn yhteinen, dialogiseen keskusteluun pohjautuva käsittely ja analysointi pohjautuvat sosiokulttuurisen toiminnan periaatteisiin. Sosiokulttuurisessa toiminnassa on aina vahvasti läsnä toimijoiden ja osallisten välinen dialoginen vuorovaikutus. Myös Avaintoimijat-tapaaminen rakennettiin sosiokulttuurisen innostamisen työotteita ja toiminnallisia menetelmiä käyttäen.

Vapaaehtoistyön koordinaattorin työn ja kehittämistoiminnan näkökulmasta kehittäjän roolissa on korostunut erityisesti sosiokulttuurinen innostamisen, sosiokulttuurinen työotteen ja lähestystavan mukainen arjen toimintakentän tutkimuksellisuus. Vapaaehtoistyön koordinaattorin kehittämistoiminnan toimintakenttää ovat olleet muun muassa julkisen ja järjestösektorin kehittämistoiminta, kumppanuusyhteistyö, Ystäväpiiri-toiminnan jalkauttaminen ja vapaaehtoisten Ystäväpiiri-ohjaajien kouluttaminen Ystäväpiiri-projektissa (2009- 2011) ja Kampraattivapaaehtoistoiminnan yhteinen kehittäminen. Sosiokulttuurisen innostaminen ja toimintatutkimuksellisuus ovat olleet vahvasti läsnä arjen kehittämistoiminnasta ja kulkeneet mukana kehittämistoimintamuodosta toiseen.

Kumppanuusyhteistyössä on tarvittu kykyä kuulostella kumppanuuskehittämistoiminnassa mukana olevien järjestö- ja projektitoimijoiden tarpeita sekä tehdä kulloisestakin arjen toimintakentästä pienimuotoista analyysia, nähdä arjen kehittämistoiminnassa mahdollisuuksia, tarttua mahdollisuuksiin ja lähestyä asioita ratkaisui-

keskeisesti. On herätelty innostuksen kipinää ja etsitty yhteisöllisiä voimia sekä lähdetty yhdessä liikkeelle kumppanuuden ja osallisuuden vahvistamistyöhön. Ystäväpiiri-ohjaajakoulutuksen ohella lähdin tutkimaan Ystäväpiirin ohjaustyötä sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta. Ystäväpiireissä yhteiset arjen elämykset, mielen virkistys ja yksilön elämänlaadun ja erityisesti sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistaminen syntyvät erityisesti sosiokulttuurisen toiminnan kautta (Jansson 2012, 21). Kampraatti-vapaaehtoistoimintamallia on rakennettu sosiokulttuurisesta viitekehyksestä.

5.6 Käyttökelpoisuus ja siirrettävyys

Tutkimusavusteinen lähestymistapa soveltuu hyvin kehittämistehtäväämme, koska se ei sido tarkoin määriteltäviin teoreettisiin oletuksiin tai menetelmiin. Tarkastelumme teoreettinen viitekehys sosiokulttuurinen toiminta ja sosiokulttuurisen innostamisen työotteet ovat olleet vahvasti läsnä arjen toimintakentillä. Sosiokulttuurinen toiminta on kansalaislähtöistä, koska sosiokulttuurisen työotteen mukaisessa toiminnassa nostetaan aina kanssatoimijat ja ikäihmiset toiminnan keskiöön. Työtä tehdään yhdessä oppien ja eteenpäin vieden. Lähestymistavassa painottuu toimijoiden verkottuminen ja yhdessä oppiminen. (Toikko T & Rantanen T. 2009, 34). Kehittämistoiminta lähtee usein arkiajattelun mukaisesta todellisuuskäsityksestä. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa tavoitellaan empiirisesti pätevää tietoa. (Toikko T. & Rantanen T. 2009, 35) Kehittämistehtävämme tieto on noussut suoraan monitoimijayhteisöstä ja tietoa on käsitelty ja jäsennelty toimijoiden kanssa dialogisesti. Tarkoituksena on laajentaa yhteistyön kehittymistä kohti kumppanuutta sekä yhteisen oppimisen foorumeita. Tutkimusavusteissa lähestymistavassa kehittämistoiminnan tueksi tavoitellaan uutta myös laajemmin yleistettävää ja käyttökelpoista tietoa.

Yhteinen kehittämistoimintamme on rakentunut arjen työelämässä nousseisiin Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön palveluiden, tilojen sekä yhteistyön eteenpäin viemiseen sekä kehittämistoiminnassa kentältä nousseisiin haasteisiin. Vuorikeskuksen arjen toimintakentällä esille nousseita haasteita ovat monitoimijaisen toimijakentän yhteistyön vahvistaminen, yhteisen työotteen löytäminen sekä kunkin

toimijan ja yhteistyökumppanien yhteisten intressien kartoittaminen. Myös ikäihmistien löytäminen ja etsiminen yhteistyössä kenttätyöntekijöiden ja muiden yhteistyökumppanien kanssa on esille noussut tärkeä kehittämisen kohde.

Kehittämistehtävämme yhtenä tavoitteena on ollut kartoittaa ja löytää yhteistyöhön Avaintoimijoita eli sosiokulttuurisin termein niin sanottuja muutosagentteja, joiden kanssa on aloitettu yhteistyön vahvistaminen, uusien yhteistoiminnallisten työ- ja toimintatapojen sekä toimintakulttuurin luominen. Muutosagentit ovat avainasemassa jalkauttamassa ja levittämässä tietoa omille tahoillensa sekä laajempiin verkostoihinsa. Muutosagenttien kautta uudenlaiset tavat toimia ja muut kehittämistoiminnan tuotokset ja mahdolliset uudet toimintatavat ynnä muut yhteisessä kehittämistoiminnassa siirtyneet tuotokset siirtyvät, leviävät ja jalkautuvat hiljalleen suoraan arjen kentälle käyttöön.

6 YHTEISTYÖN JA YHTEISTOIMINNAN KEHITTÄMISEN VUORIS- TORADALLA VUORIKESKUKSESSA

6.1 Ikäkeskuksen Vuorikeskuksen avopuolen vanhustyön toimet operatiivisen kehittämisen taustalla

Kehittämistoiminnan operatiivisella tasolla Vuorikeskuksen tilojen, palveluiden ja toiminnan sekä yhteistyön kehittäminen on lähtenyt liikkeelle Ikäkeskuksen uusien toimien myötä. Vuorikeskuksen ennalta ehkäisevän vanhustyön – vapaaehtoistyön ja viriketoiminnan ja palveluneuvonnan arvopohjan muodostavat ikäihmisten sosiaalisen toimintakyvyn, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen ja vahvistaminen.

Vanhusten vapaaehtoistyön ohjaajan toimi, nykyinen vapaaehtoistyön koordinaattorin toimi, perustettiin lokakuussa 2006, liikuntaneuvojan, nykyinen vastaava liikunnanohjaaja, toimi toukokuussa 2007, vastaava viriketoiminnan ohjaajan toimi keväällä 2008 ja palveluohjaajan, nykyinen palveluneuvoja toimen sijaisuus tammikuussa 2009, vakinaistaminen syksyllä 2009. Koti- ja laitoshoidon uusiin toimiin haettiin ammattikorkeakoulutustason omaavia työntekijöitä. Toimet rinnastettiin vaativuudeltaan esimiestason työtehtäviin.

Vapaaehtoistyön koordinaattorin alkutehtävinä oli eläkeläistoimikunnan, nykyinen eläkeläisneuvoston (valtakunnallisesti vanhusneuvosto) sihteerin työt sekä vanhusten vapaaehtoistyön kehittäminen. Vapaaehtoistyön kehittäminen käsitti erityisesti kunnan ja järjestösektorin yhteistyön kehittämisen ”Vuorikoti”-projektissa eli järjestökerrosohjausryhmän kehittämistyöhön osallistumisen. Vastaavan liikunnanohjaajan työtehtävinä olivat kuntosalitoiminnan suunnittelu, kehittäminen ja käynnistäminen Vuorikodin palvelukeskukseen. Viriketoiminnan ohjaajan toimista

yksi toimi muutettiin vuonna 2007 vastaavaksi viriketoiminnan ohjaajan toimeksi. Vastaavan viriketoiminnan ohjaajan alkuajan työtehtävinä oli viriketoiminnan tasaisemmasta kohdentamisesta huolehtiminen, viriketoiminnan toiminnallinen esimiestyö ja viriketoiminnan kehittämis- ja suunnittelutyö.

Toukokuussa 2008 vapaaehtoistyön koordinaattori, vastaava liikunnanohjaaja ja vastaava viriketoiminnan ohjaaja saivat toimistotilat Vuorikodin palvelukeskuksesta. Aluksi toimistot sijaitsivat ensin niin sanotun hoivan tiloissa 2. kerroksessa ja sitten myöhemmin siirtyivät hallintomuutoksen myötä Ikäkeskuksen hallinnoimiin tiloihin 1. kerrokseen. Vapaaehtoistyön koordinaattori ja vastaava liikunnanohjaaja muuttivat Pääterveysaseman tiloista Vuorikodin palvelukeskuksen tiloihin.

Uusien ohjaajatason työntekijöiden rooleja pohdittiin Vanhustyön seudullisen kehittämisyksikköhankeen palaverissa loppuvuodesta 2007 (Irja Karvala, Päivi Niiranen, Tuija Kivioja) siten, että päätettiin muodostaa liikuntaneuvojasta, vanhusten vapaaehtoistyön ohjaajasta ja vastaavasta viriketoiminnan ohjaajasta kehittämissiimi, jotka tekevät keskenään tiivistä yhteistyötä Vuorikodin kehittämistehtävässä. Vapaaehtoistyön koordinaattorin, liikuntaneuvojan ja vastaavan viriketoiminnan ohjaajan työtehtäviin kuului Vuorikeskuksen yhteiseen kehittämis- suunnittelutyöhön osallistuminen ja kehittämistoiminnan yhteinen eteenpäin vieminen. Kehittämistoiminnan yhteiseen eteenpäin viemiseen tuli virallinen sinetöinti vielä koti- ja laitoshoidon johtaja Matti Palonevan antaman suullisen mandaatin myötä. Vapaaehtoistyön koordinaattori Tuija Kivioja, liikuntaneuvoja Leena Saarvio ja vastaava viriketoiminnan ohjaaja Sanna Ala-Hallila valtuutettiin yhdessä vastuullisesti kehittämään Vuorikeskuksen toiminnallista kokonaisuutta eli tiloja, palveluita ja yhteistoimintaa. Vuorikeskukseen oli muodostunut ennalta ehkäisevän avopuolen vanhustyön operatiivisen tason kehittäjäjoukko. Palveluneuvoja Sonja Sulkakoski liittyi kehittäjien joukkoon keväällä 2009.

Palveluohjaajan sijaisuuden kautta ikääntyvien yleistä neuvontatoimintaa lähdettiin kehittämään tammikuussa 2009. Syksyllä 2009 toimi vakinaistettiin ja vuoden 2010 kesällä toimi muutettiin palveluohjaajasta palveluneuvonnasta. Nimimuutos johtui siitä, että toimenkuva oli puolentoista vuoden aikana rakentunut ohjaamisesta neuvontaan ja palveluiden kokoamiseen ja niistä tiedottamiseen. Palveluneuvo-

ja on osa Vuorikeskuksen monitoimijaista ja moniammatillista työyhteisöä, joka omalta osaltaan kokoaa ja jakaa tietoa muiden toimijoiden toiminnoista. Lisäksi Vuorikeskuksen avopuolen toiminnan tiedottaminen ja markkinointi kuuluvat pitkälti palveluneuvojan työtehtäviin.

Myöhemmin on Vuorikeskuksen kolmen kehittämistoimintakokonaisuuden kehittäjä- ja vastuujoukosta alettu käyttää nimeä Vuorikeskus-tiimi. Kolmea toimintakokonaisuutta on kehitetty ja viety eteenpäin Vuorikodin palvelukeskuksen monitoimijaisessa toimintaympäristössä. Kukin Vuorikeskus-tiimin jäsen tarkastelee asioita ja tekee työtä yhteistoiminnassa omista toiminnallisista asiantuntijuusnäkökulmista peilaten.

6.2 Tukiverkostot kehittämis- ja muutosprosessin toteuttamisessa

Kehittämistoiminnan alkuaikoina, pahimmissa muutosvastarintavaiheissa, Vuorikeskus-tiimin jäsenten välinen keskinäinen tuki oli äärettömän tärkeitä työssä jaksamisen kannalta. Julkisen sektorin ja järjestösektorin yhteistyön kehittämistyössä (kuvattu tarkemmin seuraavassa kappaleessa 6.3) on kantavana voimana ja tukena toiminut Sosiaali- ja terveysturvan kehittämisspäällikkö Tuula Peltoniemi (nykyinen SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, erityisasiantuntija). Seudullisen vanhustyön kehittämisverkostoihin osallistumisen kautta saatu vertaistuki toi tukea myös työssä jaksamiseen. Myös koti- ja laitoshoidon johto oli ohjausryhmän kautta sitoutunut kehittämistoimintaan. Väli-Suomen Ikäkaste – hankkeen kautta saatu työntekijäresurssi sekä koordinointi- ja ohjaustuki olivat äärettömän tärkeitä tekijöitä kehittämistoiminnassa jaksamiselle ja kehittämistoiminnan eteenpäin viemiselle. Ikäkaste-hankkeen osahankkeen kautta oli projektikoordinaattorin työpanos ja työmenetelmät käytettävissä yhteistyön mallintamiseen ja kumppanuuskoulutus oli sisällytetty hankkeen sisälle. Hankkeen kautta olisi voinut saada tukea myös Ystäväpiiri-projektin (2009 -2011) tiedottamis- ja markkinointityössä, koska Vanhustyön keskusliitto oli mukana Väli-Suomen Ikäkaste-hankeessa. Pohjalaiskuntien osahankkeen projektipäällikkö olisi voinut olla tukena verkostojen rakentamisessa, tiedottamisessa ja markkinoinnissa.

Viriketoiminnan Viira-tuotteistamisprojekti sai alkunsa viriketoiminnan ohjaajille suoritettuna toimintolaskelman tuloksista. Sen asetti Ikäkeskuksen johtaja Hannele Laaksonen ja siten sitoutui tukemaan Viira-projektia. Lisäksi projektissa on ollut ohjaus- ja projektiryhmä sekä ulkopuolinen konsultti tukena. (Viira-projekti tarkemmin kappaleessa 6.5.3 sivulla 103)

Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan alussa, kun operatiivisessa kehittämistoiminnassa oli vain kaksi työntekijää – vapaaehtoistyön koordinaattori ja vastaava liikunnan ohjaaja - kasautuivat olosuhteista johtuen kaikki kehittämistoimintaan liittyvät työtehtävät heille. Vapaaehtoistyön koordinaattorin vastuulla oli lähtötilanteessa vapaaehtoistyön ja erityisesti kunta- ja järjestösektorin yhteistyön kehittäminen ja käynnistäminen Vuorikeskuksessa. Vastaavalla liikunnanohjaajalla oli vastuulla kuntosalitoiminnan kehittäminen ja käynnistäminen. Lisäksi muut kehittämistoimintaan liittyvät työt kuten esimerkiksi viriketoimintaan liittyvät työtehtävät kasautuivat ensin heidän harteilleen. Joustavasti ja hyvässä yhteistyön hengessä ja innostunein työottein vietiin kuitenkin uudistuvaa toimintaa kokonaisuutena eteenpäin. Vastaavan viriketoiminnan ohjaajan tultua työkuviioihin mukaan siirtyi viriketoiminnan vastuu hänelle, mutta kehittämistoimintaa jatkettiin yhteistyössä. Myös palveluneuvoja liittyi kehittäjien joukkoon vastaten Vuorikeskuksen toiminnan tiedottamisesta ja markkinoinnista.

Vuorikeskus-tiimi kasvoi saatujen työvoimalisäresurssien myötä neljään jäseneseen. Uusien työntekijöiden myötä alkoivat tiimin jäsenten roolit selkeytyä, myös oman tehtävänkuvauksen laatiminen on tuonut jäsenystä työrooleihin. Tällä hetkellä vastaava liikunnanohjaaja toimii kahdessa eri kuntosalissa toimivalle viidelle koko-aikaiselle kuntosaliohjaajalle lähiesimiehenä. Kuntosalin asiakkaita ovat kotona asuvat ja palveluasumisessa asuvat ikäihmiset siten, että toiminnasta 80 % painottuu kotona asuviin ikäihmisiin. Vastaava viriketoiminnan ohjaaja toimii lähiesimiehenä kahdeksalle viriketoiminnan ohjaajalle, jotka toimivat ympäri Vaasan kaupunkia. Viriketoiminnan palvelut on suunnattu kotona asuville sekä palveluasumisessa ja laitoksissa asuville ikäihmisille. Vapaaehtoistyön koordinaattori on vuosina 2006- 2010 vastannut vapaaehtoistyön kokonaisuudesta, mihin kuuluivat Eläkeläisten toimintakeskuksen ja eläkeläisneuvoston työt, Kumppanuuskeskuksen toiminnan käynnistäminen ja kumppanuusyhteistyön rakentaminen, Ystäväpiiri-

toiminnan pilotointi, koordinointi ja jalkauttaminen osaksi Vuorikeskuksen toimintaa. Vapaaehtoistyön koordinaattorin Ystäväpiiri-projektin 9/2009-6/2011 ajaksi, resurssoitui vapaaehtoistyöhön kesäkuusta 2010 lähtien 50 % työpanoksella toimensijainen eläkeläisneuvoston sihteerin tehtäviin ja eläkeläisyhdistystyöhön. Toinen vapaaehtoistyön koordinaattorin kokoaikainen toimi vakinaistettiin kesäkuussa 2011.

Uusien työntekijöiden ja sijaisten tullessa tiimityöskentelyyn mukaan, olisi tärkeätä rekrytoida joukkoon ammatillisesti, persoonallisesti ja työkokemuksellisesti mahdollisimman sopivia työntekijöitä tai sijaisia. Erittäin tärkeätä on myös uusien työntekijöiden ja sijaisten perehdyttäminen varsinaiseen työhön, yhteistyöhön, jaettuun asiantuntijuuteen sekä tiimissä toimimisen tapoihin. Riittävän syvällisen perehdyttämisen kautta voidaan uutta työntekijää tukea työyhteisön toimintatapoihin kiinni pääsemisessä ja kehittämisessä aktiiviseksi tiedon tuottajaksi, tiedon jakajaksi ja jaettuun asiantuntijuuteen osallistujaksi. Uusien työntekijöitten ja sijaisten perehdyttämistä työskentelytapaan voisi tukea myös perehdyttämiskansioon kirjatut jaetun asiantuntijuuden/tiimityöskentelyn yhteiset pelisäännöt.

6.3 Julkisen sektorin ja järjestösektorin yhteistyön kehittäminen

Vaasan kaupungilla on pitkät perinteet järjestöyhteistyöstä eläkeläisyhdistysten ja eläkeläisneuvoston kanssa. Vaasan kaupunki on tukenut aktiivisesti jo vuodesta 1979 eläkeläisyhdistysten toimintaa tarjoamalla muun muassa ilmaiset tilat eläkeläisyhdistysten sekä nykyisen eläkeläisneuvoston käyttöön Eläkeläisten toimintakeskuksessa, kaupungin palkkaaman työntekijän yhdyshenkilöksi sekä vuosittaisen toiminta-avustuksen. Vuonna 2005 Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveystoimen koti- ja laitoshoidon halusi lähteä vahvistamaan järjestö/kuntayhteistyötä eläkeläisyhdistysten lisäksi myös muiden ikääntyneiden parissa toimivien yhdistysten ja projektitoimijoiden kanssa. Lähdettiin etsimään järjestöpuolelta yhteistyö- ja verkottumiskumppaneita.

Vanhusten vapaaehtoistyön ohjaajan, nykyinen vapaaehtoistyön koordinaattorin toimi perustettiin 10/2006 kunta/järjestöyhteistyön kehittämistä ajatellen. Toimeen

oli valittu Tuija Mäkinen, nykyinen Hölsö hoiti näitä tehtäviä 8/2007 asti. Elokuussa 2007 tuli toimensijaiseksi Tuija Kivioja, suoraan keskelle monien muutosprosessien kenttää ja täyttää toimintaa. Vapaaehtoistyön koordinaattori linkittyi usean eri näkökulman kautta Vuorikeskuksen kehittämistyöhön. ” Työryhmiä oli alkuun lukuisia - ”Nyhjää tyhjästä” – työryhmä, SONet BOTNIA:n Pohjalaismaakuntien seudullinen kehittämistyöryhmä, ”Järjestökerrosten kehittämisen äärellä” - ohjausryhmä ja Sosiaali- ja terveysturvan aluetyöryhmä ja Sosiaali ja terveysturvan keskusliiton Vaasan – aluetyöryhmä.

”Järjestökerrokset”-ohjausryhmässä vietiin kaupungin ja järjestösektorin yhteistyön vahvistamista eteenpäin siten, että tarkoituksena oli kehittää ja tiivistää erityisesti järjestöjen läsnäoloa ja yhteistyötä Vuorikeskuksessa. Ohjaus- ja kehittämistyöryhmiin olivat sitoutuneet koti- ja laitoshoidon johtaja, koti- ja laitoshoidon eri palveluasumisen ja 2008 perustetun Ikäkeskuksen johtaja sekä yhteiskumppaneita. Sosiaali- ja terveysturvan kehittämispäällikkö Tuula Peltoniemi (nykyinen SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, erityisasiantuntija) oli kehittämistoiminnassa vahvasti mukana viemässä kehittämistoimintaa eteenpäin koordinoimansa monitoimijaisen aluetyöryhmän kautta. Tuula Peltoniemen johdolla oli laadittu Järjestökerrokset-kehittämistoiminnasta visio ja suunnitelma. Suunnitelman mukainen tilatarve- ja yhteistyökysely sosiaali- ja terveystoimen järjestöille toteutettiin 2007. Tuula Peltoniemi toimi ”kunta/järjestökerrokset” – kehittämistoiminnassa yhteistyökumppanina, asiantuntijana ja mentoroijana.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton Länsi-Suomen alueen kehittämispäällikkö ja Vaasan kaupungin Ikäkeskuksen vapaaehtoistyön koordinaattori tekivät joulukuussa 2007 tarveanalyysin ikääntyneiden parissa työtä tekeville järjestöjen ja yhdistysten edustajille Vuorikeskuksessa olevista 3. kerroksen tiloista ja niiden käyttötarkoituksesta. Samalla kysyttiin yhdistys- ja järjestötoimijoiden tarvetta ja halukkuutta tilojen käyttöön. Vuorikeskuksessa järjestettiin myös avoin keskustelutilaisuus järjestöjen ja yhdistysten edustajille. Paitsi tiloista keskusteltiin myös keskittynyt järjestö/yhdistystoiminnan eduista, haitoista ja mietittiin käytännön kehittämisideoita.

Yhdistysten ajateltiin tuovan Kumppanuuskeskukseen erityisosaamista oman yhdistyksen osalta, esimerkiksi asiantuntijaluentoja, monipuolista ja moninkertaisesti lisääntyvää viriketoimintojen tarjontaa esimerkiksi erilaisia retkiä, käsitöitä, liikuntaa, kuntoilua, teatteria, vertaisystävätoimintaa, tarinatupaa, kuorotoimintaa, seurapelejä, perinteiden siirtämistä ynnä muuta sekä yhdistysten välistä laajaa yhteistyötä. Laajan yhteistyön onnistumisen kannalta koettiin tärkeäksi kontaktihenkilöt ja tiedonkulun turvaaminen.

Yhteisten tilojen etuina nousivat esille muun muassa voimavarojen yhdistämismahdollisuudet: yhteiset tilaisuudet, matkat, kuljetukset, järjestämiset, tapahtumat, ATK-, kopio- ym. välineet, nettiyhteydet, tilat, yhteisten asioiden ajaminen, yhdistysten välisen sekä kaupungin ja yhdistysten välisen molemman suuntainen tiedottaminen, talouteen liittyvä hyöty jaettavista tiloista, koneista, siivouksesta ym. Yhteisten tilojen haasteina nousivat esille muun muassa saada asiat toimimaan käytännössä: toimiva ajanvarausjärjestelmä, ovien aukiolot, yhteisten pelisääntöjen luominen, yhteisistä tavaroista, esineistä, laitteista huolehtiminen, saatavilla olevan yhteyshenkilön järjestyminen, kuka käytännössä huolehtii kaikesta?

Käytännön yhteistyön arvioitiin edellyttävän yhdistyksiltä ja kaupungilta pelisääntöjen luomista, todellista yhteistyötä ja suvaitsevaisuutta, nimettyjä yhteyshenkilöitä yhdistyksistä ja Vaasan kaupungilta sekä hyvää organisointi- ja varausjärjestelmiä. Sovittiin, että Kumppanuuskeskuksen ohjausryhmä toimii kumppanuustyöryhmän tukena ja apuna. Vapaaehtoistyön ohjaaja toimii myös jatkossa koordinaattorina, tiedon välittäjänä sekä kumppanuustyöryhmän koolle kutsujana. Sovittiin, myös että Kumppanuuskeskuksen ohjausryhmään kuuluivat jatkossa koti- ja laitoshoidon johtaja, palveluasumisen johtaja, Ikäkeskuksen johtava sosiaalityöntekijä, Vuorikodin johtajai, Sosiaali- ja terveysturvan Länsi-Suomen alueen kehittämispäällikkö ja vapaaehtoistyön koordinaattori. (4.3.2008 ohjausryhmän muistio.)

Järjestöjen väliseen yhteistyöhön koettiin olevan tarvetta ja halukkuutta. Kiinnostuneille tarjottiin käyttöön Vuorikeskuksen Vuorikeskuksen toimistotiloja. Loppuvuodesta 2008 toimitilat vuokrasi 11 yhdistystä/järjestöä. Yhdistystoimijoiden ja vapaaehtoistyönkoordinaattorin kanssa sovittiin yhteisesti, että tilasta jatkossa käytetään nimitystä Kumppanuuskeskus-Samarbetetscenter. Kumppanuuskes-

kuksen tavoitteena on monipuolisen ja keskitetyn tuen, avun ja tiedon tuottaminen, sekä osallisuuden vahvistaminen. Ajatuksena oli, että keskitetty tieto ja asiantuntijuus vähentävät päällekkäisiä toimintoja ja vahvistavat kolmannen sektorin toimijoiden keskinäistä sekä kaupungin ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton Järjestöbarometrin (Peltosalmi, Vuorinen & Särkelä 2008) mukaan järjestöillä on tärkeä merkitys paikallisen yhteisöllisyyden vahvistajana ja vakavien ongelmien ehkäisijöinä. Kuntien ja järjestöjen yhteistyöstrategiat tai järjestöyhteistyön ottaminen osaksi kunnan yleisempää strategiaa on viisasta kunta politiikkaa. Ehkäisevän toiminnan kehittäminen on hidasta eikä voi tapahtua pelkin viranomaisvoimin. Järjestöissä jo oleva osaaminen ja asiantuntemus kannattaa ottaa paremmin käyttöön. Pitkällä aikavälillä tällainen yhteistyön kehittäminen on kustannustehokasta resurssien käyttöä. Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon on ymmärtänyt järjestöjen merkityksen ja tarpeellisuuden ikääntyvän väestön tukemisessa ja ennalta ehkäisevässä työssä lähtemällä aloitteellisesti vahvistamaan järjestöjen toimintamahdollisuuksia tarjoamalla yhteisiä tiloja yhdistystoimijoiden käyttöön Kumppanuuskeskuskeskuksessa.

6.3.1 Ikäkeskus ja Kumppanuuskeskus – kumppanuusyhteistyö

Hyve-hankkeen juurilta, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton kehittämispäällikön (nykyisen SOSTE sosiaali ja terveys ry:n asiantuntija) Tuula Peltoniemen ja muiden yhteistyötoimijoiden kanssa on ”Järjestökerrokset” – kehittämistoiminnassa luotu julkisen ja järjestösektorin yhteistyön toiminta-areena Kumppanuuskeskus. Kumppanuuskeskus sijaitsee fyysisesti Vuorikodin toiminnasta vapautuneissa tiloissa Vuorikodin kiinteistössä. Monien mutkaisten vaiheiden ja ponnistelujen jälkeen päästiin Kumppanuuskeskuksen avajaisia lopulta viettämään marraskuussa 2008. Sopimuksellisen kumppanuusyhteistyön rakentamisessa on hyödynnetty Oulun kumppanuuskeskuksen toimintamallia. Dialogisessa yhteistyössä on rakennettu yhdistys-, asiantuntija- ja kuntatoimijoiden kesken uudenlainen, sopimukselliseen, sitoutumiseen ja itsenäisten toimijoiden verkostomaiseen toimintatapaan pohjautuva kumppanuusyhteistyön toimintatapa. Kumppanuuskeskuksen toimijat on kuvattu taulukossa sivulla 32.

Kumppanuustoimijoiden yhteistyö pohjautuu yhteisesti sovittuun, laadittuun ja allekirjoitettuun kirjalliseen kumppanuussopimukseen. Kumppanuussopimuksessa on sovittu Kumppanuuskeskuksen toimijoiden yhteiset arvot, periaatteet sekä toiminta- ja sopimisrakenteet. Kumppanuusyhteistyön tärkeitä arvoja ovat inhimillisyys ja ihmisen kunnioittaminen, kumppanuus ja tasavertaisuus, avoimuus sekä kansalaislähtöisyys. Kumppanuuskeskuksessa erilaiset toimijat ja näkemykset nähdään voimavarana. Vertaisuutta ja osallisuutta vahvistetaan. Kumppanuustoimijat sitoutuvat Kumppanuuskeskuksen yhteiseen toimintaan ja yhteistoimijoimijuuden edistämiseen. Kumppanuuskeskuksessa on lupa tehdä toisin – tuetaan ja vahvistetaan uudenlaista tapaa toimia yhteistyössä aikaisemmin hyväksi havaittuja toimintamalleja jalostaen. (Päivitetty kumppanuussopimus 2010).

Kumppanuuskeskuksen tavoitteena on ikääntyneiden monipuolisen ja keskitetyn tuen, avun ja tiedon välittäminen sekä osallisuuden vahvistaminen. Tavoitteena on tukea ikäihmisten kotona asumista ja lisätä erilaisia osallistumisen mahdollisuuksia. Tarkoitus on, että keskitetty tieto ja asiantuntijuus vähentävät päällekkäisiä toimintoja ja vahvistavat yhdistysten keskinäistä yhteistyötä sekä yhteistyötä julkisen sektorin kanssa. Kumppanuuskeskuksen tavoitteena on lisätä hyvinvointia tuottavaa kansalaistoimintaa ja yhteistyötä yksittäisten ihmisten, järjestöjen, julkisen sektorin ja muiden toimijoiden välillä. Kumppanuuskeskus toimii tiedottamisen, vaikuttamisen ja kehittämistyön alustana. (Päivitetty kumppanuussopimus 2010).

Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon tukee toimintaa luovuttamalla tilat vapaaehtoistoimijoille käyttöön vastikkeetta. Tarvittaessa kumppanuustoimijat tuottavat vastavuoroisesti ohjelmaa ja osallistuvat Kumppanuuskeskuksen tilaisuuksien järjestelyihin. (Sotela 17.2.2009 § 34). Myös Vaasan kaupungin ikääntymispoliittinen ohjelma tukee järjestösektorin ja julkisen sektorin yhteistyön vahvistamista. Ikääntymispoliittiseen toimenpideohjelmaan 2010 -2015 on kirjattu strategiseksi tavoitteeksi lisätä sosiaali- ja terveystoimen, yksityisten palvelutuottajien ja järjestöjen yhteistyötä.

Konkreettisesti kumppanuusyhteistyötä toteutetaan noin kuukauden välein kokoontuvassa kumppanuustyöryhmän kokouksissa. Jokainen toimija voi osallistua kokouksessa käsiteltävien asioiden valmisteluun tuomalla asialistalle tärkeiksi kokemiaan asioita tai ilmoittamalla niistä seuraavaan kokoukseen puheenjohtajalle ja/tai sihteerille. Kumppanuuskeskuksessa toimii tarpeen mukaan työryhmiä, joista sovitaan kumppanuustyöryhmässä. Jokainen Kumppanuussopimuksen allekirjoittajataho ja sen toimija edustavat myös Kumppanuuskeskusta. Kumppanuuskeskuksen nimissä tehtävät mahdolliset esitykset, tiedotteet, materiaalit yms käsitellään yhteisesti Kumppanuustyöryhmässä. (Päivitetty kumppanuussopimus 2010).

Kumppanuustyöryhmässä on suunniteltu muun muassa yhteisesti toteutettavia tapahtumia kuten Vuorikeskus -infopäivät, ”Kohtaamisia yli sukupolvien”-tapahtuma ”Osallisuutta Kumppanuuskeskuksessa” sekä oltu mukana erilaisissa yhteisissä tapahtumissa kuten valtakunnallinen vanhustenviikko, Voi Hyvin Vaasa tapahtuma ym. Lisäksi toimintakausittain on Pohjanmaan Muistiluotsi kutsunut projektin 2008-2011 aikana kutsunut koolle muistiasioden suunnittelun tiimoilta Vuorikeskuksen toimijat. Muistiluotsi-projektin päättyttyä 2011 vuoden lopussa myös tämä käytäntö loppuu. Yhteistyötä jatketaan Avaintoimijat-tapaamisten myötä.

Kumppanuustoimintaa on sovitusti aika ajoin arvioitu ja sen pohjalta nostettu esille konkreettisia kehittämisen paikkoja. Viimeisin kumppanuustoiminnan arviointi pidettiin keväällä 2010. Arvioinneissa käytiin läpi muun muassa kumppanuusyhteistyön merkitystä, kumppanuussopimuksen mukaisten tavoitteiden toteutumista, toimintaa ja kehitettäviä asioita. Yhteisarvioinnissa nousi esille muun muassa seuraavaa: Kumppanuusyhteistyö on laajentanut omaa näkemystä vaasalaisesta yhdistystoiminnasta ja lisännyt kontakteja muihin vaasalaisiin järjestöihin, järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyö on lisääntynyt, on saatu näkyvyyttä. Kehitettävänä nähtiin yhteistyön laajentaminen kohti tarvekohtaista suunnitelmallisuutta sekä tarpeista nousevien työryhmien muodostamista. Koettiin, että yhdistysten sisäisissä toiminnoissa olisi työtä tehostettava ja tuoda siellä kumppanuustavoitteiden päämääriä tunnetuksi. Toivottiin myös, että Kumppanuuskeskuksen visiota, toiminta-ajatusta ja suuntaa hieman kirkastettaisiin, koska uusi järjestöyhteistyön muoto Vaasan Seudun

Yhdistykset ry oli perustettu Kumppanuuskeskus-toiminnan rinnalle. Kumppanuusyhteistyön arviointiajankohtana oli meneillään Vaasan Seudun Yhdistykset ry:n ja Kumppanuuskeskuksen roolien paikantaminen ja pohdintatyö yhteisen käsityksen muodostamisesta uudessa tilanteessa. VSY-VNF Vaasan seudun Yhdistykset ry –hankkeen tiimoilta käytiin yhteistä keskustelua Järjestökeskuksen ja Kumppanuuskeskuksen mahdollisista yhteisistä rajapinnoista ja intresseistä, koordinoitun vapaaehtoistyön tarpeesta ja yhteistyöstä.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton Vaasan aluetyöryhmän kokouksessa 28.8.2009 käynnistettiin yhteinen keskustelu kahden merkittävän järjestötoiminnan edellytysten tukemisesta. Lähdettiin hakemaan yhteistä ymmärrystä laajassa asiantuntijakeskustelufoorumissa. Tavoitteena oli keskittyä Kumppanuuskeskuksen ja suunnitteilla olevan Järjestökeskuksen keskinäisiin synergiaetuihin. Lisäksi oli tärkeätä pohtia, miten voitaisiin toimia yhteisenä rintamana kumppanuuden edistämisessä sekä alueen asukkaiden tukemisessa eri elämäntilanteissa. Sosiaali- ja terveysturvan kehittämispäällikkö Tuula Peltoniemi kokosi dialogisen ja rakentavan keskustelufoorumin koolle ja oli myös tässä vaiheessa sekä Kumppanuuskeskustoimijoiden että Järjestökerros-toimijoiden tukena.

Nykyisin yhteistoiminta on laajentunut Kumppanuuskeskuksen toimijoiden, eläkeläisyhdistys- ja eläkeläisneuvostotoimijoiden sekä Vaasan Seudun Yhdistykset ry:n välillä. Vapaaehtoistyön koordinaattorit, Vaasan ammattiopiston opettajaedustaja sekä lukuisat Vaasan alueen järjestötoimijat ovat jäseninä VSY ry:n koordinoimassa vapaaehtoistyöryhmässä. Kumppanuustoimintaa on uudistettu arvointikeskusteluissa nousseiden asioiden pohjalta. Osallisuutta ja vapaaehtoistoimintaa on eri tavoin vahvistettu rinta rinnan kumppaneina.

6.3.2 Tutkimus Vaasan kaupungin ja järjestöjen välisestä kumppanuudesta

Kumppanuusyhteistyöstä on tehty opinnäytetyö. Sosionomit (AMK) Tiina Udelius ja Kirsi Särkiniemi Vaasan ammattikorkeakoulusta ovat tehneet opinnäytetyön

”Vaasan kaupungin ja järjestöjen välinen kumppanuus”, sosiaali- ja terveysala 2008. Opinnäytetyössä tutkittiin Vaasan kaupungin ja Vaasassa rekisteröityjen senioripainotteisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen välistä kumppanuutta. Tutkimuksen lähtökohtana oli Vaasan toimivien sosiaali- ja terveysjärjestöjen sen hetkisten haasteiden, yhteiskumppaneiden, yhteistoiminnan muotojen sekä yhteistyön onnistumisen edellytysten selvittäminen. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää: 1) kuinka yhteistyö muotoutuu kumppanuudeksi eri toimijoiden välillä 2) kuinka toimintaa kehitetään kumppanuuden avulla Kumppanuuskeskuksessa ja 3) miten eri toimijat ymmärtävät käsitteen kumppanuus.

Tutkimuksen tuloksina nousi muun muassa esille, että järjestötoiminnan haasteina koettiin olevan uusien jäsenten hankinta sekä jäsenistön aktivointi. Koettiin, että Kumppanuuskeskus mahdollistaa järjestöyhteistyön tehostumisen ja toimintojen monipuolistumisen sekä talouden vahvistumisen. Vertaistuen määrän koettiin lisääntyvän aktiivisten jäsenten kautta. Kumppanuuskeskus antaa järjestöille mahdollisuuden kehittää palveluita yhteistoiminnassa ja yhdistää toimintoja. Yhteistoiminnan muotona koulutus Kumppanuuskeskuksessa on tiedon jakamista sekä vaikuttamistoimintaa, joka tukee hyvinvointia ja kotona asumista. Yhteistyön onnistumisen edellytyksenä koettiin olevan avoin ja ajantasainen tiedotus, tavoitteellinen yhteistyö, luottamukseen perustuva yhteistyö, avoin kommunikaatio ja jäsenten aktiivisuus. Johtopäätöksenä yhdistyskyselystä tuli esille aito halu yhteistyöhön, ymmärrys siitä, että yhteistyöllä voitaisiin saavuttaa uusia toimintamalleja.

Kumppanuus käsitteenä on pitempiaikainen yhteistyömalli, joka vaatii aikaa rakentukseen. Ståhlen & Laenton (2000, 26- 27) mukaan kumppanuudessa ovat toiminnan keskiössä aina ne ihmiset, joiden varaan kumppanuus rakentuu ja joiden taitoihin kumppanuus pohjautuu. Kumppanuus mahdollistaa lisäarvon luomisen kaikille osapuolille. Keskinäinen luottamus vähentää tai vahvistaa mahdollisuutta lisäarvon tuottamiseen. Kumppanuustoimijoiden välinen luottamuksen taso ja syvyys määrittää kaiken sen, mitä kumppanuudella voidaan saavuttaa. Luottamus vaikuttaa tietojen vaihtumiseen, osaamisten yhdistämisiin ja niiden kautta myös arvon lisäämisen mahdollisuuksiin. Kumppanuudessa on luottamuksen ja osaamisen integroiminen ydintehtävä. Luottamus ei näy ulospäin, vaan se on näkymätön linkki, mikä rakentuu ihmisten välille. (Särkiniemi & Udelius 2008.)

Opinnäytetyössä pohdittiin kumppanuutta operatiivisen, taktisen ja strategisen kumppanuusvaiheiden mukaan. Tutkimustuloksina todettiin kumppanuuden rakentumisen olevan vasta alussa. Taktisesta kumppanuudesta oltiin siirtymässä operatiiviseen kumppanuuteen tietopääoman ja lisäarvon osalta. Tavoitteita ja luottamusta oli tarpeellista rakentaa ja kehittää. Edellytykset kumppanuuden rakentumiselle ovat hyvät, koska toimijat ovat innostuneita ja aitoa halua yhteistyöhön löytyi. Kumppanuustoimijoiden keskuudessa oli myös halua oppia uusia toimintamalleja. Kumppanuuden lisäarvo tuottaa Kumppanuuskeskuksen asiakkaille sosiaalista pääomaa, jolla on terveyttä, toimintakykyisyyttä ja sosiaalisuutta edistäviä vaikutuksia. Teemahaastattelun kautta luottamus tuli hyvin esille eikä luottamuksen rakentumiselle nähty riskejä. Luottamuksen rakentuminen oli kuitenkin vielä alussa. Yhteistyö ja kumppanuus koettiin kaverina ja kumppanuus oli enemmän kuin yhteistyö. Kumppanuutta pidettiin useamman toimijan tavoitteellisena toimintana, yhteistyö yhteen hiileen puhaltamisena ja sopimuksellisena toimintana. Kumppanuuden nähtiin muodostuvan läheisyydestä, luottamuksesta, tasa-arvosta ja avoimuudesta, jossa jokainen toimija antaa oman osuuden kumppanuuteen. Kumppanuus vaatii rakentuakseen aina sopimuksia, strategioita ja visioita. (Särkiniemi & Udelius 2008.)

6.3.3 Yhteistyötä ja yhteistoimintaa vapaaehtoistyössä kumppanuuden, Ystäväpiiri-projektin ja Muistiluotsi-projektin siivittämänä

Konkreettista kumppanuussuhteeseen liittyvää yhteistyötä on tehty erityisesti myös Vanhustyön keskusliiton kehittämän Ystäväpiiri-toiminnan tiimoilta. Ikäkeskuksessa on koulutettu henkilökuntaa ohjaamaan Vanhustyön keskusliiton kehittämän, tutkitun koulutusmallin mukaisia Ystäväpiiri-ryhmiä vuodesta 2008 lähtien. Ystäväpiirit on tarkoitettu yksinäisyyttä kokeville ikäihmisille. Ystäväpiirin tavoitteena on yksinäisyyden lieventyminen, voimaantuminen ja elämänhallinnan parantuminen, elämänlaadun ja hyvinvoinnin parantuminen, terveyden parantuminen, muistitoimintojen heikkenemisen ehkäisy sekä depression lievitys. Pohjanmaan Muistiluotsi/Vaasan seudun Muistiyhdistys ry:ssä on vastaavasti koulutettu työntekijöitä muistisairastuneiden Ystäväpiiri-ohjaajiksi ja järjestetty Ystäväpiiri-toimintaa erityisesti muistisairaille.

Pohjanmaan Muistiluotsin tarkoituksena on edistää muistioireisten ja dementoituvien ja heidän läheistensä palvelu- ja tukimuotojen kehittämistä ja juurruttamista kaksikielisellä Pohjanmaalla. Ikäkeskuksen tarkoituksena on tukea ja antaa ohjausta yli 65-vuotiaille, pääasiassa kotona tai palvelutaloissa asuville vaasalaisille, joiden fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky on vaarassa heikentyä. Vaasan kaupungin Ikäkeskus on voinut ohjata muistioireilevat ja muistisairaat asiakkaat Pohjanmaan Muistiluotsin/Vaasan seudun Muistiyhdistyksen järjestämiin Ystäväpiiri-ryhmiin. Erittäin toimivaa yhteistyötä on tehty vastavuoroisesti asiakkaiden rekrytoinnissa ja ohjaamisessa asiakkaalle parhaiten soveltuvaan ryhmään.

Uusimpana yhteistyön toimintamuotona on ollut Ystäväpiiri-projektiin (2009-2011) liittynyt vapaaehtoistyöntekijöiden kouluttaminen Ystäväpiiri-ohjaajiksi keväällä 2011. Ikäkeskuksen vapaaehtoistyön koordinaattori Tuija Kivioja on toiminut Ystäväpiirin Länsi-Suomen aluementorohjaajana ja vapaaehtoisten Ystäväpiiri-ohjaajien kouluttajana 9/2009-6/2011 välisenä aikana. Kumppanuusyhteistyön pohjalta tieto Ystäväpiiri-projektista (2009-2011) tavoitti kumppanuustoimijoista aivan erityisesti Pohjanmaan Muistiluotsin/Vaasan seudun Muistiyhdistyksen toimijat ja viritti uutta yhteistyötä Ystäväpiiri-toiminnassa.

Pohjanmaan Muistiluotsi/Vaasan seudun Muistiyhdistys on ollut erittäin merkittävä yhteistyökumppani Ystäväpiiri-toiminnassa, vapaaehtoisten Ystäväpiiri-ohjaajien koulutuksen yhtenä taustatukiyhteisönä, tiedottamisessa, Ystäväpiiri-ohjaajakoulutuksen sekä sen aikaisen muistisairaitten omaishoitajien Ystäväpiiri-ryhmän rekrytointityössä. Myös monella muulla tavoin on voitu hyödyntää Pohjanmaan Muistiluotsin projektityöntekijän muistiasiantuntijuutta on voitu hyödyntää esimerkiksi Ystäväpiiri-ryhmissä, Ikäkeskuksen kuntosalitoiminnassa ja viriketoiminnassa.

Ystäväpiirin aluementorohjaaja/Ikäkeskuksen vapaaehtoistyön koordinaattori kävi kertomassa Vaasan ammattikorkeakoulussa Ystäväpiiri-toiminnasta liittyen ”Ikäkeskus – teorian integrointi käytäntöön” – yhteistyöhankkeeseen. Kolme sosionomiopiskelijaa Vaasan ammattikorkeakoulusta lähti mukaan vapaaehtoistyöntekijöitten Ystäväpiiri-ohjaajakoulutukseen keväällä 2011.

Ystäväpiirikoulutusyhteistyö koettiin kaikkien osapuolten Vaasan ammattikorkeakoulu, Pohjanmaan Muistiluotsi/Vaasan seudun Muistiyhdistys ry ja Vaasan kaupungin Ikäkeskus kesken niin hedelmällisenä, että vastaavanlaiselle Ystäväpiiri-koulutusyhteistyölle olisi toivottu jatkumoa jo heti tammikuussa 2012. Ystäväpiiri-projekti (2009-2011) kuitenkin päättyi 2011 ja sen myötä loppui myös yhteistyö vapaaehtoisten Ystäväpiiri-ohjaajien koulututtamisessa ja Ystäväpiirien ohjaamisessa.

Vaasan kaupungin Ikäkeskus on saanut luotettavan yhteistyötahon Kumppanuuskeskuksen toimijoista. Erityisesti Pohjanmaan Muistiluotsi on tehnyt Vaasan kaupungin Ikäkeskuksen kanssa opiskelijayhteistyötä siten, että Vaasan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita sekä myös Vaasan ammattiopiston lähihoitajaopiskelijoita on kutsuttu tutustumaan Vuorikeskukseen – ikäihmisten avoimeen kohtaamispaikkaan sekä Kumppanuuskeskukseen. Opiskelijoille on yhteistyössä esitelty Vuorikeskusta ja Kumppanuuskeskusta sekä niiden toimijoita ja toimintaa. Lisäksi on kerrottu ennalta ehkäisevästä vanhustyöstä, erilaisista mielenkiintoisista mahdollisuuksista sijoittua tulevaisuudessa vanhustyön pariin töihin. Myös Vuorikodin palveluasuminen on aika ajoin osallistunut yhteistoimintaan. Yhteisenä tavoitteena on ollut luoda positiivista mielikuvaa vanhustyöstä, tuoda esille erilaisia vanhustyön mahdollisuuksia ja auttaa vanhustyöhön rekrytointia. Projektien tuella ja kumppanuusyhteistyön siivittämänä on onnistuttu tuottamaan uudenlaisia yhteistyön muotoja, joiden avulla on voitu yhdessä vahvistaa ikäihmisten osallisuutta vahvistavaa toimintaa.

6.4 Tilojen ja pihaympäristön kehittäminen

Kehittämistoimintamme toimintaympäristönä toimii Vaasan palvelutalosaatiö rf:n omistama Vuorikodin kiinteistö, missä on kiinteistön omistajatahon lisäksi alkuvuosista 1985 lähtien toiminut vuokratiloissa Vuorikodin hoivaosasto, Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon tulosalueen alaisuuteen kuuluva palveluasuminen. Aktiivisimpina toimintakeskuksen vuosina Vuorikodin palvelukeskuksessa on toiminut puutyösali, metallipaja, kangaspuutyösali ja kädentaitotila. Vuosien varrella

kuitenkin tilojen käyttö oli hiipunut ja uusien työntekijöiden, toimijoiden ja toimintamuotojen tullessa taloon tiloja on muutettu toisiin käyttötarkoituksiin.

Tilaa käsitteenä voidaan jäsentää sekä fyysisenä että henkisenä, rakennettuna tilana tai luonnon ympäristönä, toiminnallisena ja muuttuvana tai pysyvänä, aktiivisena tai passiivisena, subjektiivisena ja yksityisenä tai sosiaalisena ja yhteisöllisenä. Tilaa voidaan tarkastella myös elämyksellisenä, aistillisena, kokemuksellisenä ja historiallisena. (Marin & Hakonen 2003, 23.) ”Vuorikoti”-projekti 2006 liittyvien tilojen käyttötarkoituksen muutosten aikoihin elettiin vielä hyvin voimakasta muutostavastarintaa Vuorikotikiinteistössä alkuajoista lähtien toimineiden joidenkin työntekijöiden ja asiakkaiden keskuudessa. Tiloihin liittyviä keskusteluja on etenkin kehittämistoiminnan alkuaikoina sävyttänyt muutostavastarintaan sekä yleiseen tilojen puutteellisuuteen liittyvä voimakas tunnepitoisuus ja negatiiviset ennakoasenteet.

Entisen kangaspuutyösalin muuntaminen kuntosaliksi oli ensimmäinen Vuorikodin palvelukeskuksen tiloja koskeva muutos, missä Ikäkeskus on ollut osallisena. Samaan aikaan myös puutyösalin ja metallipaja suljettiin syksyllä 2007. Muutokset eivät ole tapahtuneet vallan hyvässä ilmapiirissä ja vastustus kädentaidoissa kävijöiden parissa on ollut erittäin vahvaa. Vuorikodin palvelukeskuksen kuntosalin tiloista ja kalustosta vastasi liikuntaneuvoja Leena Saarvio. Kuntosalin avajaisia vietettiin elokuussa 2007 Vuorikodin entisissä kangaspuutiloissa. Kuntosali herätti alusta lähtien suuren kiinnostuksen ikäihmisten parissa.

Kotipalveluista vapautuneita tiloja, Vuorikodin 3. ja 4. kerroksessa, lähdettiin tarjoamaan kunta/järjestöyhteistyön vahvistamisen yhteydessä järjestösektorin toimijoille. Maaliskuussa 2008 kartoitettiin Kumppanuuskeskustilojen konkreettiset muutostarpeet, opastekylttitoiveet sekä kumppanuustoimijoilta että Vuorikodin palveluasumisen henkilökunnalta. Elokuussa 2008 vapaaehtoistyön koordinaattori kutsui koolle ensimmäiseen monitoimijaiseen käytännön toimintaan liittyvään yhteiseen keskustelutapaamiseen Vuorikodin palveluasumisen, Vaasan Palvelutalosaatiön, Kumppanuuskeskuksen sekä Ikäkeskuksen toimijat ja työntekijät. Yhteistapaamisessa keskusteltiin kyltti- ja opasteasioista, ovien aukioloajoista sekä avainten luovuttamiseen ja yhteisten tilojen varaamiseen liittyvistä asioista. Kump-

panuuskeskukselle hankittiin toiveiden mukaiset opastekyltit 1. kerroksen aulaan, hissiin ja 3. kerrokseen. Vuorikodin Palveluasuminen ei kokenut tarvetta hankkia uusia opastekylttejä. Eri tahojen toiveet ja tarpeet olivat tuolloin melko etäällä toisistaan, mutta keskustelua käytiin olosuhteisiin nähden rakentavassa merkeissä.

Toukokuussa 2008 kolme Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon tulosalueen alaisuuteen kuuluvan Ikäkeskuksen työntekijää – liikuntaneuvoja, vanhusten vapaaehtoistyön ohjaaja ja vastaava viriketoiminnan ohjaaja muuttivat Vuorikodin palvelukeskuksen entiselle hoivaosalle 2. kerrokseen jakaen Vuorikodin hoitajien kanssa yhteiset tilat. Olimme siirtyneet kehittämään uutta ”matalan kynnyksen” kohtaamispaikkaa ja tuottamaan avopuolen toimintakykyä vahvistavaa toimintaa ikäihmisille – kotona asuville ja Vuorikodin asukkaille. Tilanne tuntui hieman ristiriitaiselta, koska istuimme lukittujen ovien takana ”korkean kynnyksen” takana melko lailla näkymättömissä ja saavuttamattomissa avopuolen mahdollisille tuleville uusille asiakkaille.

Hallinnolliset muutokset toiminnan tuottamisessa muuttivat käytäntöä siten, että viriketoiminta siirtyi palveluasumisen yksiköstä keskitetysti Ikäkeskuksen toiminnan alle. Kuntosali- ja vapaaehtoistyö olivat uusia toimintamuotoja. Ikäkeskuksen palvelualueen työntekijät järjestivät sekä Vuorikodin asukkaille että kotona asuville ikäihmisille toimintakykyä vahvistavaa toimintaa Vuorikodin palveluasumisen palvelualueen hallinnoimissa tiloissa. Uusien toimintamuotojen ja toimijajoukkojen myötä nousi esille erilaisia tila- ja ovien aukiolotoiveita ja tarpeita. Senhetkinen tilanne koettiin sekä Vuorikodin palveluasumisen että Ikäkeskuksen henkilökunnan tahoilta molemminpuolisesti hankalaksi. Koti- ja laitoshoidon johtaja asetti hallinnointityöryhmän pohtimaan yhdessä ratkaisuja tilojen hallinnoinnin järjestämiseen. Vuoden 2008 lopulla Vuorikodin palvelukeskuksen Ikäkeskuksen tuottamasta, avopuolen toiminnasta ja tiloista alettiin käyttää nimeä Vuorikeskus. Vuorikoti nimenä viittaa kotiin ja talon asukkaisiin. Vuorikeskus nimen avulla pyrittiin selkeyttämään ja tuomaan esille, että avopuolen toiminta ja paikka on tarkoitettu Vuorikodin asukkaiden lisäksi erityisesti myös kotona asuville ikääntyville ja ikäihmisille. Tavoitteena oli helpottaa uuden avopuolen toiminnan tiedottamista ja markkinointia.

Vuorikeskukseen kuuluivat pohjakerroksen kuntosali, viriketoiminnan tilat ja ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevat juhlasali, toimistotilat ja aula. Kolmannen kerroksen toimistotilat ovat järjestösektorin toimijoiden käytössä. Neljännessä kerroksessa sijaitseva keittiöllä varustettu huone on yhteisesti kokouskäytössä sekä vapaaehtoisten omatoimisten ryhmien käytössä. Tilat eivät sellaisinaan soveltuneet uuteen käyttötarkoitukseen, joten tiivis yhteistyö talotoimen kanssa aloitettiin tekemällä esityksiä Vuorikeskuksessa tehtävistä muutoksista ja perusparannuksista.

Vuonna 2009 pohjakerroksessa sijaitseva puutöille varattu suurehko tila jaettiin kahteen osaan ryhmätyö- ja puutyötiloiksi. Toimintoja ja tiloja muutettiin vastamaan sitä toimintaa, jota viriketoiminnasta tultaisiin toteuttamaan. Vuorikodin kädentaidoissa kävijät olivat tottuneet käyttämään tilaa ja ohjaaja resursseja noin 38 h viikossa kun vastaavasti muualla asiakkaat saivat sekä tila että ohjaaja resursseja minimissään 1 h /vk. Viriketoiminnan tilaan suunniteltiin virikepaletti, jossa tarjolla on erilaisia ryhmiä. Ryhmien määrät ja monipuolisuus tulisivat näin lisääntymään. Muutosta ei meinattu millään hyväksyä kädentaidoissa käyneiden keskuudessa.

Vastaava viriketoiminnan ohjaaja teki yhdessä ohjaajien kanssa muutosehdotukset sekä entiseen viriketoiminnan tilaan että entiseen puutyösaliin. Muutoksia suunniteltaessa koettiin ottaa huomioon tulevaisuuden muutokset viriketoiminnassa ja että tilojen tulisi olla helposti muokattavissa erilaisiin ja muuttuviin tarpeisiin. Ehdotuksista tehtiin pohjakuvat ja saatettiin tiedoksi talotoimen arkkitehdille. Arkkitehdin kanssa katsottiin tilat. Entinen puutyösali jaettiin kahtia, josta toisesta osasta tuli pienimuotoinen puutyösali ja toisesta osasta tuli minikeittiöllä varustettu ryhmätyötila. Ryhmätyötila toi paljon kaivattua lisätilaa Vuorikeskukseen. Tämän muutoksen yhteydessä saatiin muokattua pieni toimistotila virikeohjaajien käyttöön. Nyt vuonna 2012 puutyösali odottaa vielä valmistumistaan, mutta muuten remontoituvat tilat ovat olleet ahkerassa käytössä.

Aulassa sijaitsevaan entiseen tupakkahuoneeseen sijoitettiin internetpiste ja olemassa oleva kioskityökalu laajennettiin ja remontoitiin tulevaa käyttöä varten. Ikäihmisten nettineuvonnan piste on saanut alun ”Vuorikoti”-projekti palaverissa. Vuorikodin sisätiloissa keskeisellä paikalla pääovien, ruokasalin ja kahvio tilan vieressä

sijaitseva tupakkakoppi päätettiin muuttaa tilaksi, jossa voidaan internetopastusta toteuttaa. Tila tarjosi myös mahdollisuuden kahvitteleeseen ennen kuin kahvilan tilat saatiin laajennettua. Tilassa oli alkuun myös esillä talon toiminnasta esitteitä ja informaatiota. Nettipiste käynnistettiin monen mutkan kautta palvelusihteri Sanna Pirttisen toimesta. Sanna Pirttisen jäätyä aiottua aikaisemmin äitiyslomalle, otti viriketoiminta käynnistyneen toiminnan haltuunsa. Sovittiin, että toiminta on virike-toiminnan hallussa, kunnes palvelusihterin sijainen ottaa siitä vastuun. Nettipiste-
teen avajaisia vietettiin valtakunnallisella vanhusten viikolla 7.10.2008.

Vaasan ammattikorkeakoulun opiskelijat ovat suorittaneet vuonna 2006 asiakas-
tutkimus-kyselyn haastatteleamalla palvelukeskuksen asiakkaita. Kyselyn tarkoi-
tuksena oli selvittää asiakkaiden mielipide ruokailutilanteesta, ruuasta ja toiveista. Kyselystä saadun palautteen perusteella työryhmä esitti toiveena, että ravintolan
aukioloaikoja pidennettäisiin iltapäivällä, ja että ravintola olisi avoinna myös viikon-
loppuisin. Työryhmä toivoi myös kahvilatoiminnan aloittamista palvelukeskukses-
sa. Vaihtoehtona kaupungin ruokahuollon tuottamalle palvelulle työryhmä esitti
vaasalaisen osuuskunnan kanttiinia, joka oli jo muutaman vuoden menestyksekkäästi toiminut Vaasan kaupunginsairaalan tiloissa Tammikartanossa. Kahvitupa
Elina ja Akseli aloitti toimintansa keväällä 2009. Peruskorjatun kioskin tiloissa aloit-
ti osuuskuntamuotoinen kahvila. Vuorikeskuksessa jatkoivat vanhoina palveluiden
tuottajina, yksityisyrittäjinä kampaaja ja jalkojenhoitaja. Juhlasalia voivat varata
käyttöönsä myös seurakunta, yhdistykset ja järjestöt.

Matkan varrella Ikäkeskus on esittänyt kiinteistön omistajataholle, Vaasan Palvelu-
talosäätiö rf:lle, useita kehittyvän ja laajenevan avopuolen toiminnan kannalta tär-
keitä tiloihin liittyviä muutosehdotuksia ja muutosesityksiä, kuten esimerkiksi ovien
aukiolo iltaisin, opaste- ja kylttisuunnitelmaesitys, infohuone aulatilaan, ikäihmisten
yhteinen oleskelu- ja kohtaamistila ruoka-aulaan. Esitettyihin muutosehdotuksiin ei
toiveista huolimatta ole saatu säätiöltä lupaa. Tiloihin ja sitä kautta toimintaan liit-
tyvää kehittämistyötä on tähän asti vahvasti raamittanut kiinteistön omistajan eli
Vaasan Palvelutalosalosäätiö rf:n tarjoamat toimintaedellytykset. Lisäksi Vuorikeskuk-
sen tilojen korjaus- ja muutotöiden toteuttamiseen vaikuttaa Vaasan kaupungin
talotoimi. Vuorikoti rakennuksena on erittäin sokkeloinen sisältäen lukuisia ovia ja

pitkiä käytäviä. Tilojen opasteet ovat puuttelliset. Arjessa työntekijöinä kohtaamme viikoittain eksyksissä olevia ikäihmisiä.

Ensimmäinen kyltti-, opaste- ja ovijärjestelmään liittyvä yhteiskeskustelu pidettiin heti kumppanuustoiminnan alkuvaiheessa 18.6.2008. Sen jälkeen on matkan varrella koottu eri toimijoista koostuva kyltti- ja opastetyöryhmä. Työryhmän esitys on edennyt säätiön hallitukselle päätöksen tekoa varten vuoden 2012 alussa. Asiasta ei sen jälkeen ole kuulunut mitään. Lisäksi rakennustekniikan opiskelija Hanna Räsälän, arkkitehtiopiskelija Senni Sorrin ja Vaasan kaupungin vammais- ja esteettömyysasiamiehen laatimassa 18.10.2010 Palvelutalo Vuorikodista esteettömyyskartoituksessa todetaan puutteita opasteissa ja todetaan, että selkeät ja johdonmukaiset opasteet auttaisivat suunnistautumisessa (Räsälä & Sorri 2010, 8).

Sosiokulttuurisessa tilassa näyttäytyvät monimerkityksisyys ja monitoimijaisuus. Toimijat ovat erilaisessa tilallisessa asemassa suhteessa tilaan. Ikäihmisen toimintaympäristönä esimerkiksi laitos on usein valtarakenteena organisaatio- ja työntekijälähtöinen merkiten valtaa määritellä tilaa, sen sisustamista ja tilassa tapahtuvaa toimintaa. (Marin & Hakonen 2003, 35- 37.) Sosiokulttuurisen vanhusnäkemys mukaan ikäihmiset nähdään osallistujina myös oman toimintaympäristön määrittämiseen. Olisi tärkeätä saada myös ikäihmiset itse mukaan tilojen ja toimintaympäristön suunnitteluun ja rakentamiseen. Vuorikodin sokkeloisuuden ja vaikeakulkuisuuden vuoksi olisi erittäin tärkeätä saada tarpeelliset opasteet helpottamaan niin Vuorikodin asukkaiden kuin avopuolen asiakkaiden kulkemista.

Ikäkeskuksen Kokemuskertojat-ryhmän kaksi vapaaehtoista ikäihmistä ovat suunnitelleet ja toteuttaneet seinävaatteet yhdessä viriketoiminnan ohjaajan kanssa kolmannen kerroksen Kampraatti-tupaan. Myös Vaasan eläkeläiset ry:n digikamerakerho on saanut asettaa itse tuottamia valokuvanäyttelyitä viriketoiminnan ylläpitämälle taidekäytävälle esille.

6.4.1 Hallinnointi – työryhmä

Koti- ja laitoshoidon tulosalueen johtaja nimesi 23.10.2008 hallinnointi-työryhmän miettimään Vuorikodin toiminnan organisointia ja tilojen käyttöä. Työryhmän tavoitteena oli yhteistyössä pohtia, miten toiminnan käytännön pyörittäminen sekä toimintaan liittyvän henkilöstön ja tilojen hallinnointi saataisiin toimivasti valtuutettua samoille henkilöille. Työryhmään kuului Palveluasumisen ja Ikäkeskuksen palvelualueiden työntekijöistä palveluasumisen johtaja, palveluyksikön johtaja, vastaava sairaanhoitaja, vastaava ohjaaja, ylilääkäri, vanhusten vapaaehtoistyön ohjaaja, vastaava viriketoiminnan ohjaaja, liikuntaneuvoja ja johtava sosiaalityöntekijä (pj).

Hallinnointi-työryhmässä todettiin, että Vuorikodin palvelukeskus koostuu asumisosasta (1 ja 2) ja palveluosasta, joista jatkossa tullaan käyttämään nimitystä Vuorikoti ja Vuorikeskus. Vuorikeskuksessa tuottavat ja järjestävät Ikäkeskuksen työntekijät muiden yhteistyökumppaneiden kanssa sekä kotona asuville että Vuorikodissa asuville ikäihmisille kuntosali- ja muita liikuntapalveluita, viriketoiminnan palveluita sekä erilaisia juhlia ja muita tilaisuuksia.

Työryhmän selvityksessä todettiin, että Ikäkeskuksen järjestämän ennaltaehkäisevän ja toimintakykyä ylläpitävän toiminnan tekemiseen tarvittava tila Vuorikeskuksessa tulee laajenemaan entisestään. Vastaavasti palveluasumisen tarjoama toiminta ja palvelut keskittyvät Vuorikodin ikääntyneisiin asukkaisiin. Vuorikodista on tulossa tehostettu asumispalveluyksikkö. Toiminnan mahdollistamiseksi on tehtävä rakenteellisia muutoksia kuten kerroksittaiset ruokailu- ja oleskelutilat sekä henkilökunnan valvontatilat.

Vuorikodin palvelukeskus tulee jatkossa yhä enemmän ja selkeämmin painottumaan kahden eri palvelualueen tarjoamiin palveluihin, jotka toisaalta poikkeavat toisistaan, mutta jotka toisaalta myös täydentävät toisiaan ikäihmisille suunnatuissa ja tarjottavissa palveluissa. Työryhmässä ehdotettiin yksimielisesti muun muassa, että Ikäkeskus hallinnoi Vuorikeskukseen kuuluvia tiloja, ts. pohjakerrosta ja 1. kerrosta aiempien 3. kerroksen Kumppanuuskeskuksen ja 4. kerroksen kokoushuoneen lisäksi. Hallinnoinnin muuttuessa myös toimistotilat esitettiin vaihdettavaksi Vuorikodin ja Vuorikeskuksen työntekijöiden kesken. Näin Vuorikeskuksen

työntekijät olisivat asiakkaiden tavoitettavissa ja vastaavasti Vuorikodin asukkaat voisivat tulla puhumaan henkilökohtaisista asioistaan hoitajien kanssa, kun tiloissa ei ole ulkopuolisia henkilöitä. Myös Vuorikeskuksen nykyiseen tilavarausjärjestelmään toivottiin ajanmukaistamista. Esitettiin, että jatkossa kummatkin osapuolet asioivat omaan toimintaansa liittyvissä asioissa Vaasan Palvelutalossäätiön ja talotoimen edustajan kanssa. Säätiön roolia tulee selkiyttää.

Hallinnollinen muutos hyväksyttiin sosiaali- ja terveyslautakunnassa 17.2.2009. Vuorikodin ja Vuorikeskuksen työntekijöitten keskinäisen toimistotilojen vaihtomuuttamisen ehdimme tekemään vasta marraskuussa 2009. Sekä hallinnollinen muutos että keskinäinen toimistotilojen vaihtaminen ovat osoittautuneet hyviksi uudistuksiksi. Hallinnollinen muutos on selkeyttänyt toimintaan ja käytännön työhön liittyvien asioiden hoitamista. Palveluosan tiloihin siirtymisen jälkeen olemme käytännössä havainneet, kuinka todella paljon helpommin avopuolen ikäihmiset löytävät meidät ja voivat tulla juttelemaan meille.

6.4.2 Matalan kohtaamisen paikka

Vielä ennen Kahvitupa Elina & Akselin ja Nettipiste Seniorin tuloa Vuorikeskukseen mietittiin erilaisia kohtaamispaikkoja, nurkkauksia, joissa voisi kävijät tavata toisiaan, saada informaatio ja istahtaa hetkisen. Vuorikeskuksen tiloissa sijaitseva kirjastohuone haluttiin Vuorikodin asukkaiden toivomuksista pitää heidän omana kohtaamispaikkanaan. Vastaavaa kohtaamispaikkaa ei asukkaille muualla Vuorikodin tiloissa ollut mahdollista järjestää ja jo vuosien ajan kirjasto on ollut se tuttu oma paikka, jossa vietetään aikaa ennen ja jälkeen ruokailun ja asukkaat olivat kovin vahvasti omineet tilan itselleen. Tilassa on totuttu järjestämään myös viikoittaisia tapahtumia, joissa asukkaat ovat tottuneet käymään.

Vuorikeskuksessa sijaitsevassa ruokasalissa on tilaa yli sadalle henkilölle ruokailla ja tila on jaettavissa nykyisellään myös kahteen 15 ja 30 hengen kabinetti/kokoustilaan. Ruokasalin ja juhlasalin erottaa toisistaan haitariverho-ovet ja näiden tilojen yhdistäminen antaa tilaa yli 200 hengen tilaisuuksiin ja tätä yhdistelmää on käytetty ennen varsin ahkerasti kuitenkin nykyisin todella harvoin. Vuorikeskus

tiimi mietti, että erottamalla samanlaisella haitariverholla ruokasalista palan saataisiin keskeiselle paikalla talossa luotua avoin kohtaamisen paikka. Sopiva haitarioni oli juuri vapautunut viriketoiminnan tiloista. Keskusteluja käytiin ruokapalveluiden kanssa ja heidän puoleltaan ei asiassa ollut mitään ongelmaa, koska sali ei täyttynyt kerrallaan niin suuresta määrää ruokailijoita. Asia esiteltiin myös säätiölle, mutta hyvistä perusteluista huolimatta suostumusta ei saatu. Heidän mielestään sellaisen paikan olisi voinut perustaa toisen olemassa olevan kabinetin paikalle. Jatkokeskustelua asian tiimoilta ei enää käyty.

Taulukko 5. Tilojen kehitys.

Tila	Alkutilanne	Nykytilanne 2012
Kangaspuutyösali kuntosaliksi	4/2007	Valmis 8/2007, kosteus ja sulkeminen syksy 2008, uudelleen auki kevät 2009
Puutyö- ja metallipaja kiinni	10/2007	Remontti edelleen kesken
Kumppanuuskeskus	3/2008 remonttitarvekartoitus	Syksyllä 2008 tilat valmiit. Kamp-raatti-tupa Reumaliitolta vapautuneeseen tilaan 2011.
Vapaaehtoistyön koordinaattori ja vastaava liikunnanohjaaja Vastaava viriketoiminnan ohjaaja ja Vuorikotiin hoivan tiloihin	5/2008	
Tilojen hallinnointityöryhmä	10/2008	Sotelan päätös hallinnollisesta muutoksesta 2/2009.
Vuorikeskus Avopuolen toiminnasta käyttöön nimitys Vuorikeskus	2/2008	
Vapaaehtoistyön koordinaattori, vastaava liikunnanohjaaja ja vastaava viriketoiminnan ohjaaja ja Vuorikeskuksen tiloihin	11/2009 kaikki kolme työntekijää muuttivat Vuorikeskuksen 1. kerroksen toimistotiloihin	Toimistotiloja laajennettu palvelusihteerin ja palveluneuvojan myötä.
Kahvitupa Elina ja Akseli	Asiakastytyväisyysskysely Vuorikodin ruokapalveluista 2006/Vamk:in opiskelijat	05/2009 Kahvila-toiminta alkoi
Viriketoiminnan tilat	08/2009	Virkkis 1 ja 2 valmiina 8/2009. Tiloista puutyösaliremontti edelleen kesken
Matalan kynnyksen kohtamistilan ehdotus	2009	Vaasan Palvelutalosaätiöltä ei saatu lupaa tilamuutokseen.
Nettipiste Senior 65 +	09/2009	
Kyltti-, opaste- ja ovityöryhmä	06/2008 aloitettu yhteiset keskustelut	Oviasia kesken järjestelmän hintavan uusimisen vuoksi. Kyltti- ja opastetyöryhmän esitys viety säätiön hallituksen päätettäväksi 2011. Säätiö ei ole vielä tehnyt asiasta päätöstä.
Viherpiha-projekti	Syksyllä 2011 yhteistyöehdotus Vaasan Palvelutalosaätiön kahdelta edustajilta pihalueen ja toimintapuiston kehittämisestä.	Voimaa vanhuuteen hankesesityksen hylkäämisen jälkeen piha-alueen kehittäminen edennyt sosionomiopiskelijoiden Kamp-raattiyhteistyön projektina. Projektin jatkototeutus siirretty säätiön hallituksen ja valtuuskunnan päätettäväksi. 12.4. opiskelijat esittelivät tuotokset säätiön hallituksen kokouksessa. Säätiön päätöksessä todettiin, että opiskelijat esittelivät Viherpiha-projektiraportin. 24.4. säätiön valtuuskunnan kokouksessa Viherpiha-projektiesitys ei ollut asialistalla. Suullisesti todettiin, että säätiön hallitus ei ollut tehnyt esitystä asian eteenpäin viemisestä

6.4.3 Pihaympäristön kehittäminen sosionomiopiskelijayhteistyönä

Vaasan Palvelutalosaatiön hallituksen jäsenet eläkeläisyhdistysedustajista Aino Vainionpää ja Britha Antila olivat syksyllä 2011 liikkeellä säätiön hallitukselle ehdottamansa Vuorikodin piha- ja toimintapuistoaloitteen tiimoilta. Säätiö oli antanut Ainolle ja Brithalle valtuudet viedä piha-alueen suunnittelutyötä eteenpäin ja esittää piha-alueen suunnittelusta säätiölle esitys. He lähestyivät piha- ja toimintapuistoaloiteasiassa vapaaehtoistyön koordinaattori Tuija Kiviojaa toivoen, että lähtisin heidän kanssaan yhteistyössä viemään eteenpäin Vuorikodin palvelukeskuksen piha-alueen kehittämistä ja ikäihmisten toivomaa toimintapuiston kehittämistä. Näiden kahden aktiivisen Vaasan Palvelutalosaatiön hallituksen jäsenen lisäksi piha-alue on jo usean vuoden ajan puhututtanut niin Vuorikodin henkilökuntaa, Vuorikodin asukkaita, Ikäkeskuksen/Vuorikeskuksen henkilökuntaa, kumppanuustoimijoita, Ystäväpiiri-ryhmätoiminnassa olleita ikäihmisiä ja muita Vuorikeskuksen avopuolen asiakkaita.

Yhteisenä toiveena on ollut saada piha-alue sellaiseksi, että myös siellä voisi viettää mukavia ja viihtyisiä yhdessäolon hetkiä keskustellen, puuhaillen puutarhan parissa, yhteisiä juhlia järjestäen ja yhdessä grillaten jne. Olisin erittäin mielelläni tarttunut tähän säätiön taholta virinneeseen yhteistyöehdotukseen. Laadimme yhteistyössä Ikäkeskuksen palveluneuvojan Sonja Sulkakosken kanssa hakemuksen Voimaa vanhuuteen –hankkeeseen muokaten hakemusta vielä säätiön hallituksen toimeksiannon saaneiden kahden jäsenen kanssa. Tarkoituksena oli lähteä Voimaa vanhuuteen –hankkeen tuella viemään pihaympäristön monipuolista kehittämistyötä eteenpäin, mutta koti- ja laitoshoidon johto ei myöntänyt resursseja Voimaa vanhuuteen -hankkeeseen. Voimaa vanhuuteen-hankkeen verkoston kautta olisi voitu saada asiantuntijuutta, kipinää piha-alueen kunnostukseen sekä vireytettyä talossa toimivien ihmisten kesken yhteinen projekti.

Taustalla oli myös ajatus mahdollisuudesta virittää yhteistyötä Vaasan Palvelutalosaatiön kanssa yhteisen, kaikkia osapuolia aidosti kiinnostavan yhteisen projektin kautta. Sanna Ala-Hallilan ja Tuija Kiviojan yhteistyökyselyssä, keskustelutilaisuudessa ja Avaintoimijat-tapaamisessa on tullut esille tarve luoda Vuorikodin palvelukeskuksen toimijoiden välille luonnollisia kohtaamisen ja vuorovaikutuksen

paikkoja. Avaintoimijat – tapaamisessa tuli erityisesti esille tarve saada keskusteluyhteys kiinteistön omistajan Vaasan Palvelutalosesätiön kanssa. Esätiön edustajien lähestyminen ja esille tullut useita talossa toimivia eri tahoja toimijoita kiinnostava pihaympäristön yhteinen kehittämistyö olisi voinut tuoda luonnollisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen tilan toimijoiden kesken. Yhteisen projektin myötä eri toimijat olisivat saaneet mahdollisuuden kohdata ja tutustua. Yhteinen Voimaa vanhuuteen projekti olisi voinut toimia luonnollisena alustana uudelta, monitoimijapohjalta toimivan yhteistyön ja yhteistoiminnan rakentamistyössä kohti aitoa mehen ja yhteisöllisyyden vahvistamistyön.

Sosiokulttuurisesta näkökulmasta tilaa tarkastellessa nostetaan esille myös rakennettuun ympäristöön ja esineisiin linkittyvät yhteisöllinen ja yksilöllinen muisti. Ihmiset paikantavat itseään tilassa ja ympäristössä. Kun tila nähdään sosiaalisena ja kulttuurisena, korostuu tilan luonne toiminnallisena ja merkityksiä tuottavana. Tilassa eletään, koetaan ja muodostetaan merkityksiä; tila kantaa myös aikaa ja historiaa. (Marin & Hakonen 2003, 35- 37.) Vuorikodin palvelukeskuksessa alusta lähtien toimineilla henkilöillä on takanaan yhteistä elettyä historiaa ja muistoja, myös tiloihin liittyvää. Kiinteistöön tulleet uusimmat toimijat ovat yhteisesti eletyn arjen työ- ja toimintakentällä vasta alkutaipaleella. Vuorikeskuksen toimijat toivovat ja tarvitsevat yhteistä polkua ja väylää myös kiinteistön omistajatahon sekä palveluasumisyksikön kanssa, jotta voitaisiin yhteisesti olla tuottamassa ja kehittämässä sellaisia tiloja ja sellaista toimintaa, missä ikäihmiset itse voivat olla vaikuttamassa, suunnittelemassa ja tuottamassa.

Voimaa vanhuuteen hanke-ehdotuksen jälkeen Vuorikodin piha-alueen kehittäminen lähti etenemään sosionomiopiskelijoiden avulla. Keväällä 2012 yhdistettiin palapelin osia, kun Vaasan kaupungin Ikäkeskuksen ja Vaasan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden Kortteli-kerhokampraattivapaaehtoiskoulutus- ja yhteistyökokeilussa. Koska korttelikerhon ohjauspaikkoja ei riittänyt kaikille Kampraatti-vapaaehtoiskoulutukseen osallistuneille, ehdotettiin mahdollisuutta lähteä toteuttamaan jo pidemmän aikaa vireillä ollutta Vuorikoti – pihaprojektia. Kolme sosionomiopiskelijaa Jaana Miekka, Mari Vertanen ja Heli Seppälinna tarttuivat tilaisuuteen ja lähtivät mukaan yhteistyöhön toteuttamaan Vuorikoti-viherpihaprojektia. Vaasan ammattikorkeakoulun opettaja Heidi Blom on toiminut

projektissa ohjaajana ja Ikäkeskuksen vapaaehtoistyön koordinaattori Tuija Kivioja työelämätahon ohjaajana.

Viherpihaympäristöjen hoitavia vaikutuksia on tutkittu Suomessa sekä muualla maailmaa. Muun muassa Erja Rappen väitöstutkimuksessa on tuotu esille ulkona puuhailun, oleilun ja ulkoilun kognitiivisia kykyjä ja hallinnan tunteita sekä identiteettiä vahvistavia vaikutuksia. Viherympäristössä ulkoilun on todettu kohottavan mielialaa, parantavan unen laatua, keskittymiskykyä erityisesti masentuneilla vanhuksilla. Minna Malinin pro gradu – tutkimuksessa on kerätty Paimiossa sijaitsevan Paimion Palvelukeskussäätiön ylläpitämän ikäihmisten palvelukeskuksen uudistettua, asukkaita aktivoivan pihan käyttäjien kokemuksia. Tutkimuksen keskeisenä tuloksena oli viherympäristön aikaansaama yleinen hyvän olon tunne. (Sosiaalitieto 5-6/2011, 32.) Tuomo Salovuorin kirjassa ”Vihreyden keskellä – Levon ja virkistuksen puutarhat” on koonnut tutkimuksiin pohjaten tietoa siitä, mitkä ovat puutarhan ja sen hoitamisen tuottaman hyvän olon ainekset. Luontoa katsellen vähenevät stressioireet jo 4-6 minuutissa, keskittymiskyky ja päätöksenteko paranevat. Puutarhatyö sopii terveyttä edistäväksi liikunnaksi. Luontoympäristöä voidaan jopa hyödyntää myös työhyvinvoinnin parantamiseen. Esimerkiksi palaverieja kannattaisi pitää luonnossa, sillä se parantaa ryhmän ongelmanratkaisua. (Sosiaalitieto 2/2009, 19.)

Tärkeä tavoite sisältyy ikäihmisten arkielämän parantamiseen liittyviin asenteisiin. Jotta yhteiskunta saataisiin muuttumaan meidän kaikkien, erityisesti myös ikäihmisten, yhteiseksi yhteiskunnaksi pitää asenteiden ikäihmisiä kohtaan muuttua arvostavaksi ja ikäihmisten ääntä kuulevaksi. (Kurki 2007, 93 raportissa Miekka, Seppälä ja Vertanen 2012, 1.) Sosionomiopiskelijat ovat nostaneet projektin lähestymistavaksi ikäihmisten sosiokulttuurisen innostamisen pedagogiikan siten, että ikäihmisten ääntä kuultaisiin, ja ikäihmiset otettaisiin toimijan osaan viherpihan suunnittelussa.

Sosionomiopiskelijat kartoittivat ikäihmisten, sekä Vuorikodin asukkaiden että kotona asuvien Vuorikeskuksen asiakkaiden toiveita ja tarpeita järjestämässään keskustelutiltapäivässä. Toiveeksi nousi aistillinen, esteettisesti kaunis ja esteetön viherpiha, jossa olisi muun muassa perinnekasveja, varjostavia puita, vesielement-

tejä, pöytäryhmiä, huvimajaa sekä grilliä. Toiminnallisesta ympäristöstä oltiin positiivisesti kiinnostuneita ja pihalle toivottiin tilaa myös erilaisia pihapelejä varten, muutamia ikäihmisille soveltuvia liikuntalaitteita. Ikäihmisten toivomuksissa ja tarpeissa nousi keskiöön sisäpihan kaikinpuolinen elävöittäminen sekä merkitys tarjota viihtyisä yhdessä olon paikka myös vieraiden ja läheisten kanssa. (Miekka, Seppälinna & Vertanen 2012, 1-4.)

Lisäksi sosionomiopiskelijat kartoittivat Viherpiha-projektin yhteistyötahot, laativat Vaasan Palvelutalossäätiön puolesta avustushakemuksen Aktialle Viherpiha-suunnittelukuluihin sekä tutustumisretkeen johonkin sopivaan puutarha-, toimintapuistokohteeseen. Opiskelijat onnistuivat saamaan Yrkesakademin yhteistyökumppaniniksi. Yrkesakademi lupautui tekemään ilmaiseksi opiskelijaresurssein pihasuunnitelman. Opiskelijat esittelivät Viherpiha-projektinsa väliraportin säätiön hallituksen jäsenille kokouksessa 12.4.12, jotta säätiön hallituksen jäsenet saisivat tietoa voidakseen tehdä päätösesityksen asian eteenpäin viemisestä säätiön valtuuskunnan 24.4. 12. Opiskelijat kartoittivat myös rahoitustahot. Selvitettiin, että Vaasan Palvelutalossäätiö voi hakea rahoitusta Viherpiha-projektin jatkosuunnittelua ja toteuttamista varten esimerkiksi Raha-automaattiyhdistykseltä. Yrkesakademi lupasi myös auttaa Vaasan Palvelutalossäätiötä rahoitussuunnitelman teossa. Opiskelijat järjestivät myös seminaarin säätiön hallituksen, valtuuskunnan jäsenille sekä yhteistyöhön mukaan lupautuneille sidosryhmille 17.4.12. Seminaarin tarkoituksena oli välittää ajankohtaista tietoa Viherpiha-projektiin liittyen sekä käydä asian tiimoilta yhteistä keskustelua. Säätiön hallituksen 12.4. päätöspykälässä todettiin, että sosionomiopiskelijat esittelivät Viherpiha-projektiraportin. Hallitus ei tehnyt esitystä Viherpiha-projektin jatkotoimenpiteistä 24.4. olleeseen säätiön valtuuskunnan kokoukseen eikä Viherpiha-projektiesitys ei ollut asiana. Kokouksessa todettiin suullisesti, että säätiön hallitus ei ollut tehnyt esitystä asian eteenpäin viemisestä. Viherpiha-projekti on opiskelijoiden osalta saatettu loppuun ja asia on tällä erää jäänyt päätöksentekorattaisiin.

6.5 Palveluiden ja toiminnan kehittäminen Vuorikeskuksessa

6.5.1 Kuntosalitoiminta

Vuonna 2006 ”Vuorikoti –projektin” työryhmä sopi kaupungin liikunta- ja vapaa-aikatoimen kanssa vastuun jakamisesta vanhusten liikuntapalveluiden järjestämisestä. Ikääntyneet voisivat ottaa osaa eri ryhmiin (uimahallin allasjumpparyhmä, tasapainoryhmä Hietalahden terveysasemalla, tuolijumppa-ryhmä Vuorikodissa). Kaupunginvaltuuston päätöksen mukaan ikääntyvälle väestölle perustettiin Vuorikodille entisiin kotisairaanhoidon hoitotarvikejakelun ja viriketoiminnan terapiatiloihin ikäihmisten kuntosali, joka otti ensimmäiset asiakkaansa vastaan syksyllä 2007. Kuntosalille hankittiin hydrauliset ikäihmisille tarkoitetut kuntolaitteet. Kuntosalin yhteydessä sijaitsevassa uima-altaassa oli tarkoitus aloittaa vesijumppa ikääntyville. Kuntosalitoiminnassa on fyysisen toimintakyvyn lisäksi sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen yksi tärkeä osa-alue.

Kuntoilun avulla voidaan merkittävästi hidastaa ikääntyvien henkilöiden suoritus- ja toimintakyvyn alenemista. Kuntoilulla tuetaan psyykkistä hyvinvointia sekä vahvistetaan lihasvoimaa, joka tukee mm. tasapainoa ja sen säilyttämistä. Kuntoilun on lisäksi todettu vähentävän kaatumistapaturmia n. 15- 50 %. Monipuolinen kuntoilu tukee itsenäistä selviytymistä sekä mahdollistaa pidempään kotona asumisen, ja siten erilaisten hoitopalveluiden tarpeen alkaminen viivästyy. (Holmberg 2010.)

Kuntosalitoimintaa järjestetään Vuorikeskuksen ohella myös Palosaarella. Kuntosalin palvelut on tarkoitettu + 65v. vaasalaisille ikäihmisille tukemaan kotona asumista ja siellä selviytymistä. Tästä periaatteesta johtuen pyrimme tarjoamaan palveluja ensisijaisesti vielä kotona asuville vaasalaisille eläkeläisille. Tavoitteena olisi tarjota kotona asuville eläkeläisille kaksi käyntikertoa / viikko.

Kuntosaleilla alkoi testiryhmät 30.8.2010, jotka kestivät marraskuuhun 2011. Ryhmät kävivät kuntosalilla 2 x / viikossa ja noin 20 x / jakso, jonka jälkeen olivat tauolla 2,5 kk. Tänä aikana salilla kävi ns. ”vaihdokki” ryhmä. Edellä mainittuja jaksoja tuli ryhmille kaikkiaan 3. Ryhmän jäsenet testattiin tutkimuksen alussa, puolivälissä

ja lopussa, jotta näkisimmän tapahtuuko muutosta. Vuorikeskuksen kuntosalilla kävi 3 / 3 ryhmää, kävijöitä yhteensä 70. Palosaaren kuntosalilla kävi 2 / 3 ryhmää, kävijöitä yhteensä 32. (Holmberg 2011)

6.5.2 Vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistyön koordinoinnin toimintamuotoihin Vuorikeskuksessa kuuluvat kumppanuusyhteistyö Kumppanuuskeskuksessa (luku 6.3), osallistuminen Ystäväpiiri-toiminnan jalkauttamiseen (luku 6.5.3.) Kampraatti-vapaaehtoistoiminnan yhteinen kehittäminen (luku 6.5.4), vapaaehtoistoiminnan alueellinen kehittäminen Vaasan Seudun Yhdistykset ry:n kanssa, sekä Vuorikeskuksen kehittämistoimintaan osallistuminen. Ikäkeskuksen vapaaehtoistyön arvopohjan muodostavat ikäihmisten sosiaalisen toimintakyvyn, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen ja vahvistaminen.

Vapaaehtoistyön koordinoitua tapahtuu niin sanotussa ”välimaastossa” julkisen ja järjestösektorin sekä vapaaehtoistoiminnan välissä. Tärkeätä on kulkea ikäihmisten rinnalla, tuoda eri tahojen ja toimielinten kautta ikäihmisten omaa ääntä kuuluviin, niin että ikäihmisillä tulee aidosti kokemus, että he ovat tulleet kuulluiksi. Tässä roolissa korostuu dialoginen vuorovaikutus. Tärkeätä on luoda mahdollisuuksia, yrittää helpottaa vapaaehtoistyön toteutumisen mahdollisuuksia minkä monet eri lainsäädännölliset asiat tekevät haasteelliseksi sekä poistaa erilaisia osallistumisen ja vapaaehtoistyön esteitä. Vapaaehtoistyössä ei järjestetä palveluita, mutta innostetaan järjestö- ja muita vapaaehtoistimijoita sekä yhteistyökumppaneita tuottamaan yhdessä ikäihmisten hyvinvointia ja osallisuutta lisäävää vapaaehtoistoimintaa sekä koordinoidaan.

6.5.3 Ystäväpiiri – yhdessä elämyksiä arkeen ® toimintamallin jalkauttaminen Vuorikeskukseen

Ystäväpiiri on ollut yksi Vuorikeskuksen ensimmäisistä uusista toimintamodoista. Ystäväpiiri – yhdessä elämyksiä arkeen on Vanhustyön keskusliiton kehittämä ja

RAY:n rahoittama, tutkittu psykososiaalisen työotteen mukaiseen pohjautuva tavoitteellinen ryhmätoimintamalli ja koulutusmalli. Ystäväpiiri-toiminnan tavoitteena on lieventää ikäihmisten yksinäisyyttä ja tukea ikäihmisten keskinäistä ystävystymistä. Ystäväpiiri-toiminnalla on pystytty vaikuttamaan vanhusten hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Ystäväpiiri tarjoaa konkreettisen toimintamallin yksinäisyyden lieventämiseen ja syrjäytymisen ennalta ehkäisyyn. Ryhmä toteutetaan psykososiaalisen ryhmätoiminnan periaattein, jossa tavoitteellisuus, asiakaslähtöisyys ja voimaantuminen ovat keskeisiä. Päättävänä tavoitteena on yksinäisyyden tunteen lievittyminen ja ystävystyminen. Ystäväpiiri-ryhmissä käytetään kulttuurisia ja liikunnallisia menetelmiä keskustelun herättäjinä sekä tutustumisen, ystävystymisen ja yksinäisyyden lieventämisen tukena. Tarkoituksena on, että Ystäväpiiriläiset jatkavat 12 kokoontumiskerran jälkeen omatoimisesti tapaamisia. Näin on tapahtunutkin. Tutkitusti yksinäisyys on lieventynyt, ikäihmiset ovat voimaantuneet ja aktivoituneet, myös kognitiiviset taidot ovat vahvistuneet. Ystäväpiiriä ohjataan aina työparina. Ohjaajat ovat käyneet Vanhustyön keskusliiton Ystäväpiiri-ohjaajakoulutuksen. (www.ystavapiiri.net.)

Kehittämistoiminnan alkuaikoina ikääntymispoliittiseen ohjelmaan oli kirjattu tavoitteeksi saada ystävätoimintaa Vuorikeskukseen. Ystävätoimintaa lähdettiin kehittämään keväällä 2008 siten, että kolme ikäkeskuksen työntekijää ja yksi Vuorikodin palveluasumisen työntekijä kouluttautuivat Ystäväpiiri-ohjaajiksi. Ensimmäiset Ystäväpiiri-ryhmät ohjattiin keväällä 2008. Ystäväpiiri-ohjaaja Tuija Kivioja teki ”Luovat menetelmät ohjauksessa” – erikoistumisopinnojen kehittämistyönä yhdestä Ystäväpiiri-ryhmästä toimintatutkimuksen ”Vanhustyön keskusliiton Ystäväpiiri - yhdessä elämyksiä arkeen, Sosiokulttuurinen innostaminen ohjauksen lähestymistapana”.

Toimintatutkimuksessa tuli esille, että sosiokulttuurinen innostaminen ohjaustapana sopii psykososiaaliseen ryhmätoimintamalliin lähestymistavaksi. Psykososiaalisessa ryhmätoimintamallista ja sosiokulttuurisesta innostamisesta löytyi yhteyksiä. Sekä sosiokulttuurinen innostaminen että Vanhustyön keskusliiton Ystäväpiiri-toiminta ovat molemmat tavoitteellista toimintaa. Yhteen kietoutuvia tavoitteita ovat ihmisten osallistuttaminen passiivisesta toimijasta aktiiviseksi toimijaksi, sosiaalisen muutoksen ja elämänlaadun parantumisen aikaansaaminen, itseohjau-

tuvuuteen kannustaminen ja hiljalleen tapahtuva ohjaajan roolin ohentaminen. Lisäksi toisiinsa kietoutuvia yhtymäkohtia ovat sosiokulttuurisen innostamisen mukaisen alkukartoituksen ja Ystäväpiiriryhmätoiminnan alkuhaastattelun tekeminen. Toimintatutkimuksessa tuli myös esille, että Ystäväpiiri-toimintaan osallistuminen oli ollut ryhmäläisille erittäin positiivinen kokemus. Juuri tällaista ryhmätoimintaa oli kaivattu. Kaikilla ryhmäläisillä oli ääneen ilmaistu halu keskustella, päästä osalliseksi sosiaaliseen kanssakäymiseen muiden ihmisten kanssa. sosiaalisten verkostojen supistuminen oli heikentänyt mahdollisuuksia päästä sosiaaliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Ystäväpiiriläiset olivat kokeneet saaneensa ennen kaikkea lievitystä yksinäisyyteen, hyviä muistoja ja merkityksellisiä kokemuksia. Suurin osa ryhmäläisistä oli innostunut Ystäväpiiri-toiminnan päättymisen jälkeen myös jostain uudesta ryhmätoimintamuodosta. Ystäväpiiristä oli saatu uutta virtaa ja oli aktivoiduttu. Toimintatutkimuksessa tuli esille, että ikääntyneille sopivan kuljetuksen järjestyminen oli usein edellytys osallistumiselle.

Tuija Kivioja teki yhdessä Sanna Ala-Hallilan kanssa Ystäväpiiri-kokeilusta raportin koti- ja laitoshoidon johtajalle, minkä pohjalta Ystäväpiiri-toiminnan jatkamiselle Vuorikeskuksessa saatiin lupa. Samassa yhteydessä Ystäväpiiri-toiminta siirrettiin viriketoiminnan alle uuden vastaavan viriketoiminnan ohjaajan toimen myötä. Käytännössä vapaaehtoistyön koordinaattori jatkoi Ystäväpiiri-ohjaajien yhteispalaverien koollekutsujana ja vastaava viriketoiminnan ohjaaja osallistui halutessaan palaveriin.

Ystäväpiiri-toiminnassa näyttäytyy sosiokulttuurinen toiminta ja innostaminen. Ystäväpiirin ohjauksessa lähdetään ryhmän alkaessa luomaan osallistumisen prosesseja siten, että osallistujien aloitteellisuutta, innostuksen kipinää ja vastuullisuutta herätetään (Jansson 2012, 23). Ystäväpiirin alkaessa kartoitetaan Ystäväpiiriläisten toiveet ja tarpeet sekä yhdessä lähdetään suunnittelemaan ryhmän sisältöä huomioiden osallistujien arjen kulttuuriset yhteydet. Sosiaalisten verkkojen rakentamista tuetaan kulttuurisilla, yhteistoiminnallisilla ja liikunnallisilla menetelmillä. Osallistumisen lopullinen tavoite on, että jokainen ryhmäläinen pystyisi vastuullisesti rakentamaan nykyisyytään ja tulevaisuuttaan sekä persoonallisesti että yhteisöllisesti (Kurki 2007). Toiminnan kautta tuetaan Ystäväpiiri-ryhmien itsenäistymistä. Ystäväpiiri-ohjaajan yksi tärkeä tehtävä on auttaa ryhmäläisiä löytämään

ympäristön suomia mahdollisuuksia ja omia sisäisiä voimvaroja. Ystäväpiiri-ryhmätoiminnan loppua kohden ohjaaja tietoisesti ohentaa omaa rooliaan tukien Ystäväpiiri-ryhmää itseohjautuvaksi. (Jansson 2012, 23.)

Keväällä 2009 Vanhustyön keskusliiton projektipäällikkö otti Tuija Kiviojaan yhteyttä pyytäen mukaan valtakunnalliseen Ystäväpiiri-projektiin (2009- 2011) Länsi-Suomen aluementorohjaaksi. Aluementorohjaajat kävivät Ystäväpiiri-kouluttajakoulutuksen ja mentorohjaaja-koulutuksen. Ystäväpiiri-projektin valtakunnallisena tavoitteena oli juurruttaa koulutus- ja ryhmätoimintaa kentälle ja edistää vanhustyön ammattilaisten ja vapaaehtoistyöntekijöiden osaamista Ystäväpiiri-toiminnan toteuttajina. Länsi-Suomen aluetoiminnan tavoitteita oli vapaaehtoistyöntekijöiden kouluttaminen Ystäväpiiri-ohjaajiksi erityisesti vapaaehtoistyön järjestöjen ja toimijoiden kanssa tiiviisti yhteistyössä, vanhusryhmien ja Ystäväpiiri-ohjaajien tukeminen sekä yhteistyöverkoston rakentaminen alueen kulttuuri-, sosi-aali- ja liikuntatoimijoiden kanssa. (Ystäväpiiri-kouluttaja koulutusmateriaali 17.9.2009.)

Tartuin tarjottuun tilaisuuteen, koska projektin tavoitteet vastasivat Ystäväpiiri-kokeilun yhteydessä esille nousseeseen tarpeeseen saada vapaaehtoisia ohjaajia ammatipohjaisten Ystäväpiiri-ohjaajien rinnalle. Ystäväpiiri-projektin aikana Länsi-Suomen alueella Vaasassa koulutettiin yhteensä 13 uutta Ystäväpiiri-ohjaajaa, joista 9 oli vapaaehtoista. Koulutusyhteistyötahoiksi saatiin Ikäkeskuksen vapaaehtoistyön lisäksi järjestöpuolelta Vaasan Suomalainen Naisklubi, kumppanuus-toimijoista Pohjanmaan Muistiluotsi/Vaasan seudun Muistiyhdistys ry ja Vaasan ammattikorkeakoulu. Vanhusryhmiä ja Ystäväpiiri-ohjaajia tuettiin rakentamalla yhteistyön polkuja kulttuurin, peliprojektien ja vapaaehtoisten kanssa.

6.5.4 Kampraatti-vapaaehtoistoiminta

Vaasan kaupungin Ikäkeskuksen vapaaehtoistyö ja palveluneuvonta ovat tehneet yhdessä osallisuuden vahvistamistyötä Kampraatti-vapaaehtoistoiminnan tiimoilta. Kampraatti-kehittämistyö on aloitettu toukokuussa 2010, kun Ikäkeskuksen uusi palveluohjaaja, nykyinen palveluneuvoja Sonja Sulkakoski kutsui Vaasan

kaupungin liikuntatoimen erityisliikunnan ohjaajan Teemu Mäki-Paakkasen yhteiseen tapaamiseen Vuorikeskukseen. Seuraaviin tapaamisiin kutsuttiin lisää toimijoita ja päätettiin etsiä myös ikäihmisiä mukaan suunnittelu- ja vertaisohjaaja-toiminnan kehittämistyöhön.

Palveluneuvoja ja vapaaehtoistyön koordinaattorit olivat kuulostelleet ikäihmisten vapaaehtoistyöhön liittyviä tarpeita ja toiveita. Tältä pohjalta on vuosina 2010-2011 koottu yhteen joukko innokkaita ikääntyneitä kuntalaisia ja lähdetty heidän kanssaan sekä yhdessä Pohjanmaan Muistiluotsin, Vaasan kaupungin erityisliikunnan ja Ikäkeskuksen työntekijöiden kanssa kehittämään niin sanottua ”matalan kynnyksen” vapaaehtoistoimintaa. Kehittämistyössä lähtökohtana ovat olleet ikääntyneiden omat ajatukset ja ideat siitä, millainen vapaaehtoistoiminta tukisi ikääntyneiden hyvinvointia ja mukavaa yhdessä oleva sekä kannustaisi lähtemään mukaan. Vapaaehtoisesti kehittämistoiminnassa mukana olleiden ajatuksien ja ideoiden pohjalta on syntynyt vapaaehtoistoimintamalli, joka on yhteisesti päätetty nimetä ikäihmisten ehdotusten mukaan Kampraatti-vapaaehtoistoiminnaksi. Kampraatti-nimityksellä halutaan kuvata toiminnan kaveruuteen pohjautuvaa luonnetta ja vähentää pelkoa lähteä mukaan vapaaehtoiseen ryhmien vertaisohjaamistoimintaan.

Ikäihmisillä oli toiveena saada kokemukselliseen oppimiseen ja keskinäiseen vuorovaikutukseen pohjautuva koulutus, missä ei ole liikaa kirjoittamista. Myös tarve saada tietoa muistiasioista nostettiin esille. Kampraateille tarjotaan ilmainen 12 tunnin peruskoulutus, tuki ja ohjaus toiminnan aikana sekä tarpeen ja halun mukaan jatkokoulutusta. Kampraatti-vapaaehtoiskoulutus muodostuu neljästä osiosta: 1) Kampraatti-toiminta, vapaaehtoisuus ja ryhmässä toimiminen/Ikäkeskus vapaaehtoistyö, 2) Oma jaksaminen ja Kampraatti-ohjaajana toimiminen/Ikäkeskus palveluneuvonta, 3) Liikkumisen teorioita ja käytännön harjoitteita/Ikäkeskus liikuntaneuvonta ja kaupungin erityisliikunta sekä 4) Muisti ja muistipulmat/Muistiluotsi. Koulutuksen kolmas osio on vaihtuva riippuen siitä, minkälaisesta vapaaehtoistoiminnasta ollaan kiinnostuneita. Ikäihmiset toimivat koulutuksessa seniorikouluttajina.

Ensimmäinen Kampraatti-vapaaehtoiskoulutus on alkanut syyskuussa 2011 ja koulutukseen on osallistunut 16 vapaaehtoista. Ensimmäinen vapaaehtoiskoulutus toteutettiin kouluttamalla kuntosali- ja liikunta -Kampraatteja, koska tarve oli noussut ikäihmisten keskuudesta. Vuorikeskuksen kuntosalitoiminta ollut niin suosittua, että kaikki halukkaat ikäihmiset eivät ole mahtuneet ammattiohjaajien ryhmiin. Myös Vaasan eläkeläisneuvosto on tehnyt jo vuonna 2008 aloitteen vertaisohjaajien saamisesta kuntosaliin.

Syksyn 2011 Kampraatti-koulutukseen osallistuneilta on saatu erittäin positiivista palautetta. Palautteiden mukaan koulutus koettiin juuri sellaiseksi, kuin suunnittelussa mukana olleet ikääntyvät olivat yhteisesti toivoneet – vuorovaikutteinen, toiminnallinen, sopivassa määrin tehtäviä sisältävä. Koettiin, että kivaa on ollut, me-henki on entisestään vahvistunut, lisätietoa ja ideoita on saatu runsaasti. Kampraatti-koulutuksen kautta kurssilaisille on voitu tarjota monipuolisesti tietoa vapaaehtoistoiminnasta, ryhmässä toimimisesta, liikunta- ja muistiasioista. Erityisesti ikääntyville kurssilaisille koulutusmalli ja –toiminta ovat tuoneet mahdollisuuden löytää uusia tuttavuuksia, mielekästä tekemistä, osallisuuden kokemuksia ja saada vapaaehtoistyön yhteisön, mihin voi kokea kuuluvansa.

Kampraatti-vapaaehtoistoimintamallin suunnittelu on toteutunut kansalaislähtöisesti. Mukana suunnittelussa ja toiminnan toteuttamisessa ovat olleet ikäihmiset itse mukana. Kampraatti-toiminnassa näyttäytyy sosiokulttuurisen toiminnan eri ulottuvuudet. Sosiokulttuurinen innostaminen on aina päämäärätietoista, suunniteltua ja ikäihmisistä itsestään lähtevää toimintaa. Sosiokulttuurisen innostamisen kaikkien eri ulottovuuksien yhteisiä sisältöjä kuvaavia iskusanoja ovat autonomia, kehitys, suhde, osallistuminen, yhteiselo, luovuus ja hyödyllisyys. Kampraatti-toiminnan kehittämisessä työntekijät ovat käyttäneet motivoivia, mahdollistavia, dialogisia, aktiivisia ja ryhmäännyttäviä työmenetelmiä. On onnistuttu konkreettisesti luomaan sosiokulttuurisen innostamisen mukaista ns. ”punaista eli kuumaa toimintaa”, missä ikäihmiset ovat avaintoimijoita ja toiminnan keskiössä. Ikäihmiset ovat alusta asti aktiivisesti yhdessä työntekijöiden kanssa rakentaneet omannäköistä ja – mallista vapaaehtoiskoulutusmallin, Kampraatti-logon ja vapaaehtoisen

kaveriohjaustoiminnan ideologian suunnittelussa sekä olleet mukana myös seniorikouluttajina. Työntekijöiden roolissa on korostunut toiminnan ja yhteisen keskustelun ja prosessin eteenpäin vieminen, innostaminen ja toiminnan koordinointi.

Kampraatti-vapaaehtoistoimintamallia on tarkoitus yhteistoiminnassa hyödyntää myös jatkossa monin tavoin. Tällä hetkellä vapaaehtoisia Kampraatteja on kuntosalissa, kävelyryhmässä, runopiirissä, pastellipiirtäjät-ryhmässä, atk:n saloihin opastamassa sekä mukana Kampraatti-vapaaehtoistoiminnan jatkokehittämisessä. Myös ruotsinkielinen Kampraatti-vapaaehtoiskoulutuksen suunnittelu on käynnistetty yhteistyössä Vaasan Seudun Yhdistykset ry:n, Folkhälsanin, Pohjanmaan Muistiluotsin ja ruotsinkielisen seurakunnan kanssa. Kampraatti-vapaaehtoistoiminnan on mahdollistanut Vaasan kaupungin lyseon lukion tarksvärkkikeräys 2010.

Korttelikerho-Kampraattiyhteistyö Vaasan ammattikorkeakoulun kanssa

Yhteistyöajatus Korttelikerho-Kampraattitoiminnan tiimoilta lähti viriämään erittäin hyväksi koetusta sosionomiopiskelijayhteistyöstä keväällä 2011 Ystäväpiiri-projektin (2009-2011) vapaaehtoisten Ystäväpiiri-ohjaajien koulutusyhteistyössä. Ystäväpiiri-koulutusyhteistyössä olivat mukana Ikäkeskus, Pohjanmaan Muistiluotsi sekä Vaasan ammattikorkeakoulu. Ystäväpiiri-koulutusyhteistyötä ei voitu kaikkien osapuolten toiveiden mukaisesti jatkaa, koska Ystäväpiiri-projekti päättyi. Käynnistimme toukokuussa 2011 sosiaalipalvelutyöhön (Sopa)-suuntaavan vaihtoehdon valinneille sosionomiopiskelijoille suunnatun Korttelikerho-Kampraattikoulutuksen ja ohjaustoiminnan yhteisen ideointi- ja suunnittelutyön. Tavoitteena oli pilotoida Kampraatti-vapaaehtoistoimintaa nykyisissä Vaasan kaupungin Ikäkeskuksen viriketoiminnan korttelikerhojen ohjaustyössä Vaasan kaupungin neljällä eri asuinalueella.

Vaasan kaupungin Ikäkeskus teki Vaasan ammattikorkeakoulun Yritysklinikan kanssa kirjallisen toimeksiantosopimuksen yhteistyökokeilusta. Yritysklinikassa Vaasan ammattikorkeakoulun opiskelijat toteuttavat räätälöityjä tutkimus-kehittämisen- ja innovaatiopalveluja yrityksille, yksityisille henkilöille sekä muille

organisaatiolle. (Vaasan ammattikorkeakoulun Yritysklinikkaesite.) Ammattikorkeakoulun puolelta Korttelikerho-Kampraattiyhteistyö linkitettiin kolmeen eri opintojaksoon: sosiaalipalvelutyön ohjaaminen, projektityön ohjaaminen ja sosiaaliohjaustyön kehittäminen. Työelämän taholta nostimme tavoitteiksi 1) toimijalähtöisen kehittämisen ja laadukkaan ohjaamisen siten, että osallisuuden merkitys nostetaan keskiöön ja ikäihmiset otetaan mukaan kehittäjäksi, 2) sosiokulttuurisen innostamisen lähestymistapana vanhustyössä 3) luovien menetelmien käytön ohjaustyössä 4) arvioivan, kehittävän ja refleктоivan työotteen 5) tutustumisen vapaaehtoistoimintaan. Työelämän ja oppilaitoksen yhteistyön yleisiksi tavoitteiksi nostettiin muun muassa 1) opiskelijoiden kiinnostuksen herättäminen vanhustyöhön, 2) kasvattaa sosionomiopiskelijoista vanhustyöhön positiivisen suhtautumisen ja asenteen omaavia ”puskaradiotoimijoita” 3) ymmärryksen lisääminen kunnan ja 3. sektorin välisestä yhteistyöstä, sektorirajat ylittävästä yhteistyöstä sekä verkostoyhteistyöstä. (Korttelikerho-Kampraattikoulutusyhteistyötapaamisen muistio 26.5.2011.)

Korttelikerho-Kampraattivapaaehtoiskoulutuksen sisältöä räätälöitiin ja muokattiin yhteistyössä nostettujen tavoitteiden pohjalta. Koulutus toteutettiin kokopäiväisenä 12.1.2012 ja 17.1.2012. Ensimmäisen koulutuspäivän aamupäivällä kerrottiin Kampraatti-korttelikerhovapaaehtoiskoulutuksen taustasta ja tavoitteista, tutustuttiin ja kartoitettiin osallistujien odotuksia ja toiveita, käytiin läpi vapaaehtoistyön koordinointia osana Ikäkeskuksen toimintaa, vapaaehtoistoimintaa yleisesti, Kampraatti-toimintaa sekä iltapäivällä toiminnallisin menetelmin ryhmitöinä perehdyttiin sosiokulttuuriiseen innostamiseen vanhustyössä. Aamupäivän kouluttajina toimivat Ikäkeskuksen vapaaehtoistyön koordinaattorit Tuija Kivioja ja Riitta-Liisa Kangasluoma.

Sosiokulttuurisen innostamisen osion kouluttajina toimivat Tuija Kivioja ja Sanna Ala-Hallila. Tuija kokosi sosiokulttuurisen innostamisen teoriaa ja vastasi sen esittämistä, Sanna suunnitteli toiminnallisen Innostaja –pienryhmätehtävän ja vastasi sen toteutuksesta. Lisäksi iltapäivässä esiteltiin pätkä Taina Semin sosiokulttuurisen vanhustyön Opri ja Oleksi dvd:stä. Toisen koulutuspäivän ohjelmassa käytiin läpi vapaaehtoisuutta ja omaa jaksamista, motivaatiota sekä haastellisten tilanteiden pohdintaa, viriketoimintaa osana Ikäkeskuksen toimintaa,

muistin toimintaa ja muistisairaahan huomioimista ohjaustilanteessa. Kouluttajina toimivat projektityöntekijä Sonja Sulkakoski, Ikäkeskuksen ts. vastaava viriketoiminnan ohjaaja Laura Pasma, viriketoiminnan ohjaajat Leila Peura, Heli Hokkanen ja Katharina Wikholm, Pohjanmaan Muistiluotsin projektityöntekijä Katja Kurunsaari sekä koulutuksen päättäjänä vapaaehtoistyön koordinaattorit.

Koulutuksen päätyttyä sosionomiopiskelijoista muodostettiin kuusi eri ryhmää, joista neljä lähti toteuttamaan projektia Korttelikerhoissa/työelämän ohjaajina viriketoiminnan ohjaajat Heli Hokkanen, Leila Peura ja Katharina Wikholm, yksi ryhmä järjestämään apuvälinetapahtumaa/työelämän ohjaajana Sonja Sulkakoski ja yksi ryhmä Vuorikoti puutarhaprojektiin/työelämän ohjaajana Tuija Kivioja. Opiskelijat saivat Kampraatti-vapaaehtoiskoulutuksesta todistukset. Kampraatti-koulutuspäivistä kerättiin opiskelijoilta palautetta, mistä teemme vielä Swot-analyysin. Tulossa on myös yhteinen loppuseminaari kevään aikana. Vaasan ammattikorkeakoulun opettajat Heidi Blom ja Aira Bragge toimivat opiskelijoiden ohjaajina.

Kohtaamisia yli sukupolvien – tapahtumat

Poikkihallinnollista ja järjestöyhteistyötä on toteutettu Kohtaamisia yli sukupolvien toiminnan avulla. Kohtaamisia yli sukupolvien kehittäminen lähti liikkeelle, kun Sonja Sulkakoski ja Tuija Kivioja lähtivät tammikuussa 2011 yhdessä pohtimaan Sonjan aikaisemmin esittämää ideaa järjestää koululaisille tapahtuma, missä välitettäisiin tietoa sotaveteraanien kokemuksista sodasta, nyt kun heistä vielä osa on elossa. Pohdinta alkoi rönsyillä siten, että tapahtuman nimeksi ehdotettu ”Kohtaamisia yli sukupolvien” viritti ajatuksen käyttää nimitystä myös jatkossa tietyn tyyli- sessä kohtaamiseen perustavassa tilaisuudessa tai tapahtumassa. Kohtaamisia yli sukupolvien – toiminnalle asetettiin tavoitteet.

Toimintamuodossa tavoitteiksi muodostui 1) Perinnetiedon tai muun tiedon siirtäminen sukupolvelta toiselle ja erityisesti järjestövapaaehtoistoiminnan tunnetuksi tekeminen, 2) Vuorikeskuksessa tai muualla toimintapisteessä toiminnan tunnetuksi tekeminen, 3) Yhteistyön kehittäminen yhdistysten, kaupungin organisaatioiden esimerkiksi museot, teatterit, päiväkodit, koulut, oppilaitokset ynnä muiden

kanssa, 4) Perinteisten esiintymisten ja toimintojen lisäksi tapahtuman tarkoituksena on mahdollistaa luonnollista vuoropuhelua yli sukupolvien sekä sukupolvien keskinäistä toimintaa. Tapahtumat päätettiin rakentaa siten, että keskustelut, kysymysten esittämiset ja yhdessä tekeminen oikeasti mahdollistuvat. Tapahtuman rakentaminen tehdään yhdessä yhdistysten tai muiden toimijoiden kanssa siten, että heille annetaan mahdollisuus tuoda esille tärkeäksi kokemia asioita sekä omaa toimintaa. Vuorikeskuksen työntekijät tarjoavat pääsääntöisesti tukea ja opastusta sekä tiloja ja kontaktiverkostoa tapahtuman onnistumisen edistämiseksi, sisällöstä voisivat yhdistystoimijat päättää. (Kohtaamisia yli sukupolvien -muistio 14.1.2011.)

Kohtaamisia yli sukupolvien tapahtumia järjestettiin vuoden 2011 aikana teemoista ”Muistelmia sodasta ja sota-ajoilta” Vuorikeskuksessa, ”Kulttuurielämyksiä” Eläkeläisten toimintakeskuksessa, ”Perinneleikit” Pohjanmaan museossa valtakunnallisella museoviikolla. Näissä tapahtumissa nuorta polvea edustivat alakouluikäiset ja varttuneempaa polvea vaihdellen sotaveteraanit, vaasalaisten eläkeläisyhdistysten jäsenet ja Ystäväpiiriläiset, kumppanuustoimijat sekä muita ikäihmisiä. ”Osallisuutta ja vertaisuutta Kumppanuuskeskuksessa” – tapahtuma suunnattiin nuorisopuolen sosionomiopiskelijoille sekä Kumppanuuskeskuksen yhdistystoimijoiden kenttäväelle. Kumppanuuskeskuksen tapahtuma rakennettiin kumppanuustoiminnan arvioinnissa ja yhteisissä keskusteluissa esille tuleeseen tarpeeseen aktivoida ja välittää tietoa kumppanuustoiminnasta kumppanuustoimijoiden omalle yhdistyskenttäväelle. Oppilailta, opettajilta, ikäihmisiltä ja järjestäjätahoilta saatiin myönteistä palautetta ja Kohtaamisia yli sukupolvien – tapahtumille on toivottu jatkoa.

Lisäksi Vaasan ammattikorkeakoulun opettaja Heidi Blom lähestyi Tuija Kiviojaa ehdottaen toiminnallista yhteistyötä liittyen sosionomiopiskelijoiden opintojaksoon Yhteiskunnan toiminta. Tartuin tilaisuuteen ehdottamalla yhteistyötä Kohtaamisia yli sukupolvien – tapahtuman järjestämistä. Sosionomiopiskelijat järjestivät Kohtaamisia yli sukupolvien muistelu- ja keskustelutilaisuudet valinnaisista yhteiskunnallisista teemoista Vaasan Suomalaisen Naisklubi ry:n, Vaasan läänin sotalapset ry:n, Vaasan Karjalaseura ry:n, Suomen Naisten Maanpuolustusjärjestön Perinneyhdistys ry:n, Vaasan Eläkeläisneuvoston ja Ystäväpiiriläisten kanssa. Lisäksi ts. vastaava viriketoiminnan ohjaaja Laura Pasma oli yhteyshenkilö Vuorikodin

asukasryhmään sekä korttelikerhoihin. Ikääntyvät saivat valita itseään kiinnostavan aihealueen neljästä vaihtoehtoisesta teemasta ”Suomalaisuus, arvot ja asenteet, elämäntavan muutos”, ”Työ/työelämän muutos, yhteiskunnan muutos”, ”Sosiaalipolitiikka, hyvinvointivaltio, sosiaali- ja terveysterveystoimet”.

Sosionomiopiskelijayhteistyönä järjestetyistä tapahtumista on kerätty arviointipalautetta. Pääosin on saatu myönteistä palautetta, opiskelijat, opettajat, kumppanuustoimijat ja työntekijät ovat toivoneet jatkoa. Jatkossa tapahtumat rakennetaan huomioiden arviointipalautteissa saadut kehittämissuhteet.

6.5.5 Viriketoiminta matkalla kohti uutta toimintatapaa

Pohjan viriketoiminnan palveluiden muutoksille ennen vastaavan virikeohjaajan tuloa oli luonut koti- ja laitoshoidon laatuhankkeen (SHQS) osana on tehty viriketoiminnan kehittämissuunnitelma 22.10.2007 ”Viriketoiminta ja sen kehittäminen Vaasan koti- ja laitoshoidossa”. Vanhuksille tarjottavaa viriketoimintaa selvittäessään havaittiin, että vanhusten viriketoiminnan vastuutaho ei ollut selkeä. Viriketoiminta jakaantui epätasaisesti eikä kytkeytynyt asiakkaan kokonaishoitoon. Suunnitelman mukaan viriketoiminnan tulisi olla osa tavoitteellista, kuntouttavaa ja omatoimisuutta tukevaa toimintaa, jonka lähtökohtana on aina vanhus itse, hänen taustansa, toiveensa ja elämäntilanteensa. Viriketoiminnalla ja kuntoutuksella voitaisiin lykätä vanhuksen joutumista raskaaseen laitoshoidon. Kehittämissuunnitelman tuloksena kaikki kaupungin vanhustyössä työskentelevät viriketoiminnan ohjaajat siirtyivät hallinnollisesti Ikäkeskuksen alaisuuteen ja yksi viriketoiminnan ohjaajan toimi muutettiin vastaavan viriketoiminnan ohjaajan toimeksi, joka alkoi vuonna 2008.

Vuodesta 2008 alkaen viriketoimintaa on suunnattu vastaamaan Ikäkeskuksen linjauksia siten, että se vastaa sen toiminta-ajatus. Suurimmat muutokset tapahtuivat ohjaajien toimintakentän uudelleen organisoinnissa ja Vuorikeskuksen viriketoiminnan uudelleen järjestämisessä. Aikaisemmin viriketoiminnan ohjaajat olivat kukin olleet oman palvelutalon toimintojen alla ja näin vastanneet siihen kuuluvasta viriketoiminnasta. Hallinnolliset muutokset toivat mukanaan muutokset myös

viriketoiminnan linjauksissa, joka tarkoitti sitä, että asiakaskohderyhmä oli laajempi kuin ennen ja täten oli ohjaajaresurssit saatava vastaamaan niitä. Ohjaajien toimintakenttä laajeni niin, että jokaisen asiakaskuntaan tulivat niin koti- ja laitoshoidon asiakkaita ja avopuolen asiakkaita. Viriketoiminnan uudistaminen ja kehittäminen koti- ja laitoshoidossa tehtiin yhteistoiminnallisesti viriketoiminnanohjaajien kanssa. Siihen kuului monia kehittämispalavereita ja kaksi kokonaista kehittämispäivää, joissa käytettiin muun muassa learning caféta, sosiometria-harjoituksia ja tulevaisuuden pohdintaharjoituksia. Kehittämispäivillä koottiin viriketoiminnan moninaista kenttää yhteen, pohdittiin viriketoiminnan muutoksia monesta eri näkökulmasta (ohjaaja, asiakas, yleinen), hiottiin ja kirkastettiin viriketoiminnan kentän yhteistä suuntaa verraten aikaisempaan toimintakulttuuriin ja käytiin uudistettavia toimintoja läpi. Toisena kehittämispäivänä syvennyttiin viriketoiminnanohjaajien tiimiin, sen perustarkoitukseen, -tehtäviin, tavoitteisiin ja tiimin luomiseen, sekä luotiin yhteiset pelisäännöt ja toimintatavat. Tämä oli tarpeen, koska hallinnollisten muutosten kautta viriketoiminnanohjaajat olivat nyt saman hallinnon alla ollen täten oma erityisryhmänsä verraten aikaisempaan, jossa kukin on ollut yksin palvelutalojen muiden palveluiden seassa.

Vuonna 2009 toteutettiin viriketoiminnanohjaajien kentän uudelleen organisointi, joka oli osa laajempaa viriketoiminnan uudistamisen kokonaisuutta. Vuorikeskuksessa toimintojen uudistaminen tarkoitti vuosikymmenien aikana ollutta samanmuotoisen ryhmätoiminnan muuttumista. Monet viriketoiminnan muodot Vuorikodissa, jotka olivat sen hallinnon alla olleet, vastasivat sitä toimintaa ja palvelua mitä oli silloin voitu ja haluttu toteuttaa. Hallinnollisten muutosten myötä viriketoimintaa ohjasivat toisenlaiset suuntalinjat.

Vuorikeskuksen muutos nostatti valtavan myllerryksen kädentaidoissa käyvien asiakkaiden parissa. Suurin muutos kosketti juuri heille järjestettyä toimintaa. Aikaisemmin Vuorikodin kädentaidoissa oli saanut käydä 65- vuotta täyttänyt vaasalainen. Kädentaidoissa tehtiin erilaisia vaativiaakin kädentaitoja Tiffany-lasitöistä posliininmaalaukseen ja matonkudontaan. Viikoittain toiminnassa kävi noin 20 vakioasiakasta. Toiminnan ei sellaisenaan katsottu vastaavan sitä toimintaa, mitä sosiaali- ja terveystieteiden koti- ja laitoshoidon viriketoiminnassa tulisi järjestää. Tällaisten vaativien kädentaitojen harrastamisen koettiin järjestettäväksi muiden

tahojen toimesta esimerkiksi työväenopistot. Kaupungin ikääntymispoliittisessa ohjelmassa todetaan tärkeäksi rakentaa siltoja muiden poikkihallinnollisesti kaupungin sisällä sekä muiden yhdistysten ja organisaatioiden kanssa ja vastuu vanhustyöstä kuuluu yhteisesti kaikille (Vaasan Ikääntymispoliittinen ohjelma 2010-2015, 7-9).

Kokonaistoiminnassa alettiin huomioida, että opistoilla on runsaasti ikääntyville soveltuvia kursseja. Vuonna 2008 sovittiin, että opistot vastaavat kaupungin järjestämien palvelujen ohella toimintakykyisen vanhusväestön viriketoiminnasta ja Vuorikeskuksessa tarjottava viriketoiminta on vastaavasti tarkoitettu ensisijaisesti ikääntyneille, joiden toimintakyky on alentunut. Palvelukeskukseen ohjattaisiin esimerkiksi yksinäisiä vanhuksia, jotka saattavat potea depressiota, alkavaa muistisairautta tai fyysistä toimintakyvyn laskua.

Kädentaitoryhmän toimesta järjestettiin 26.3.2009 keskustelutilaisuus, jossa heidän kanssaan muutoksista keskustelemassa olivat koti- ja laitoshoidon johtaja, ikäkeskuksen silloinen johtaja sekä Vuorikeskuksen työntekijöistä vastaava viriketoiminnan ohjaaja ja vapaaehtoistyön koordinaattori. Kädentaitoryhmä olivat kutsuneet paikalle myös kaupungin valtuuston edustajia ja lehdistöä. Kädentaitoryhmäläiset vaativat saada tietää miksi heidän viriketoiminnan ohjaaja vaihtuu ja miksi toiminnan luonnetta muutetaan. Keskustelua käytiin kovasti kiihtyneessä ilmapiiressä. Muutoksia käsiteltiin kädentaitoryhmän toimesta muun muassa lehtien palstoilla.

Kädentaitoryhmäläiset kutsuttiin mukaan heille suunniteltuun ”Tarinatupaan”, jonka tavoitteena oli toiminnallisten menetelmien kautta lisätä mahdollisuutta ja tunnetta tulla kuulluksi, käsitellä muutosta yhdessä ja lisätä henkilöstön ymmärrystä muutostavastarinnasta. Tilaisuuden tarkoituksena oli yhteisen ymmärryksen synnyttäminen, dialogisen vuorovaikutuksen vahvistaminen henkilöstön ja kädentaitoryhmäläisten välillä. Valitettavasti ketään ryhmäläisistä ei tullut paikalle.

Kevään 2009 aikana päätettiin perustaa muutosta helpottamaan yhteistoimintaryhmä, joka koostui kädentaitoryhmän edustajista ja viriketoiminnanohjaajista. Ryhmää veti vastaava viriketoiminnan ohjaaja. Vapaaehtoistyön koordinaattori

osallistui aika ajoin yhteistoimintaryhmän kokoontumisiin. Vuoden 2009 aikana ryhmä kokoontui 5 kertaa. Tapaamiskerroilla keskusteltiin vallitsevasta tilanteesta, kerrattiin ja perusteltiin muutosta. Keskusteltiin ja sovittiin myös tulevista viriketoiminnan tilamuutoksista ja remonteista. He kertoivat tarpeensa ja toiveensa ja parhaimman mukana koetimme niitä toteuttaa niissä raameissa jotka istuvat viriketoiminnan linjauksiin.

Vuonna 2011 kädentaitoryhmän tyytymättömyys viriketoimintaa kohtaan on taas nostanut päätään ja toimintamme on heidän toimestaan noussut lehtien palstoille. Olemme käyneet tapaamassa ryhmää ja kertomassa vuoden 2012 alussa Vuorikeskuksen viriketoiminnan ja vapaaehtoistyön tarjoamista mahdollisuuksista.

Vuorikeskuksen viriketoimintaa muokkattiin ja uudistettiin yhdessä ohjaajien kanssa niin sanottuun viriketarjoittimen muotoon ajatuksella, että ikäihminen voi valita Vuorikeskuksen toiminnoista halutessaan aktiviteetteja sen mukaan, mihin haluaa osallistua. Kuitenkin ikäihmisten Vuorikeskuksen viriketoiminnan palveluihin löytäminen ja palveluiden muutosten ymmärtäminen ja sisäistäminen on ottanut oman aikansa. Vuorikodin palvelukeskuksen toiminnot ovat juurtuneet ihmisten mielissä vain tietyn käyttäjäryhmän omaksi.

VIIRA Viriketoiminnan tuotteistus- ja asiakassegmentointi

Viriketoiminnan palveluiden syventäminen otti ison kehitysaskelen eteenpäin Ikäkeskuksen toimintolaskennan tuloksena, joka toteutettiin syksyllä 2010 kullekin Ikäkeskuksen erilliselle toiminnalliselle yksikölle. Näihin aikoihin myös viriketoiminnassa tapahtui henkilöstömuutoksia vastaavan viriketoiminnan ohjaajan jäädessä äityslomalle ja sijaiseksi toimeen valittiin sosionomi (AMK) Laura Pasma. Projektin tavoitteena oli selvittää, mille toiminnoille ja sitä kautta palvelukokonaisuuksille työntekijöiden työaika jakaantui. Toimintolaskennan lopputulosten valmistumisen jälkeen todettiin, että viriketoiminta sekä liikuntaneuvonta ja kuntosalitoiminta vaativat välitöntä reagointia toiminnan tehostamiseksi. Viriketoiminnan toiminnot oli jaettu kahden suuremman palvelukokonaisuuden alle: välillinen asiakastyö ja välitön asiakastyö. Välillinen asiakastyö piti sisällään esimerkiksi materiaalien hankinnan, oman työn suunnittelun ja organisoinnin, vertaispuhelut ja – keskustelut ja

neuvonnan, opastamisen ja tiedottamisen. Välitön asiakastyö taas piti sisällään muun muassa aktiivisen ryhmäajan sekä asiakaspuhelut ja – keskustelut. Seuranta osoitti, että työaika jakaantui välillisen ja välittömän asiakastyön välillä siten, että välitöntä asiakastyötä oli 39,32 % ja välillistä asiakastyötä 49,21 %. Lomia ja taukoja (sisältäen ruoka- ja kahvitauot) oli 11,47 %. Välittömän asiakastyön prosentuaalista osuutta kokonaistyöajasta pidettiin liian vähäisenä. Tästä syystä lähdettiin kasvattamaan välittömän asiakastyön prosentuaalista osuutta muun muassa selkeämmän asiakassegmentoinnin ja tuotteistuksen avulla sekä operatiivisten hankintojen organisoinnin kautta.

Viriketoiminnassa toiminnan tehostaminen käynnisti VIIRA tuotteistus- ja asiakassegmentointihankkeen ja projektin asettaja oli palvelualueen johtaja Hannele Laaksonen. VIIRA-projektin tavoitteena oli Ikäkeskuksen viriketoiminnan asiakkaiden segmentointi, palvelujen verbaali kuvaus ja tuotteistaminen sekä tiettyjen operatiivisten toimintojen systematisointi ja selkeä vastuuttaminen. Projektissa analysoitiin ja päätettiin, miten hankintojen (materiaalit ja ulkoiset esiintyjät) organisointi voitaisiin toteuttaa tehokkaammin. Tavoitteena oli lisäksi mallintaa viriketoiminnan operatiivinen vuosikello päätoiminnoittain. Näiden kaikkien operatiivisten toimintatapojen täsmentämisen yhteydessä täsmentyi myös vastaavan viriketoiminnan ohjaajan toimenkuva.

Tuotteistamista tehtäessä tuotiin esille sosiaalipedagoginen viitekehys, joka vaikuttaa viriketoiminnan ryhmiin ja tuotteistamisessa tuli ottaa huomioon halu kunnioittaa ikäihmisen itsemääräämisen oikeutta ja vaikuttamisen mahdollisuutta. Ryhmän toimintaa suunniteltaessa on tarkoitus ottaa huomioon ikäihmisen mielipide ja hänen osallistaminen. Tavoitteena on pyrkiä siihen, että ikäihminen olisi itse subjektina kehittämässä uusia ideoita ryhmässä, ryhmän toiminnan sallimissa rajoissa. Hankkeen tavoitteena oli myös tehdä selkeä asiakassegmentointi Ikäkeskuksen viriketoimintaan, jotta toiminta tulee kohdistettua sellaisille ihmisille, jotka viriketoimintaa eniten tarvitsevat ja jotka siitä eniten hyötyvät. Asiakassegmentoinnin määritelmässä konsultoitui mm. Ikäkeskuksen muistikoordinaattoria, muistihoitajaa sekä fysioterapeuttia.

VIIRA -hankkeen laajemmat, sosiaaliekonomiset perusteet juontuvat yleisestä

valtakunnallisesta kuntien palveluiden kehittämispakotteesta, jossa kaikelle operatiiviselle tekemiselle tulee olla peruste, tekeminen tulee olla strukturoitua ja sille tulee jatkossa pystyä laskemaan hinta. Palvelut tulee pystyä erottamaan toisistaan siten, että tarvittaessa niille pystytään laskemaan hinta komponenteittain, joka on myös perusteltavissa asiakaskunnalle. Ikäkeskuksen viriketoiminnan perustoimintaa voidaan jatkossa tehdyn perustuotteistuksen jälkeen kehittää systemaattisemmin käyttäen apuna jatkuvan parantamisen kehittämiseen liittyvää menetelmää siten, että ajankohta näkyy selkeästi Ikäkeskuksen vuosikellossa. (VIIRA lopuraportti 2011.)

Hankkeen alkaessa päätettiin, että viriketoiminnalle laaditaan operatiivinen vuosikello. Vuosikellon tarkoitus on muun muassa selkeyttää ja systematisoida operatiivista toimintaa ja sen suunnittelua. Vuosikello työstettiin projektipäällikön, projektikonsultin sekä projektiryhmän toimesta. Vuosikello on painettu sellaiseen esitysmuotoon ja formaattiin, että sitä voidaan käyttää positiivisena viriketoiminnan imagon nostajana sekä esitellä myös asiakaskunnalle. Vuosikello on näkyvällä paikalla viriketoiminnan operatiivisissa tiloissa ja sitä tullaan päivittämään ja tarkentamaan tarpeen tullen, vähintään joka toinen vuosi. Vuosikelloon on kirjattu esimerkiksi puolivuositain tapahtuva toiminnan arviointi ja kehittäminen asiakaspalautteen pohjalta. Viriketoiminnassa ei ole aikaisemmin ollut käytössä systemaattista palautteen keräämistä toiminnasta. Tuotteistusta tehtäessä palautteen kerääminen sisällytettiin palvelukuvauksiin. Hankkeen aikana työstettiin asiakaspalautelomake yhdessä viriketoiminnanohjaajien kanssa.

Tuottavuuden pyöreä-pöytä perustettiin 2007 työmarkkinakeskusjärjestöjen korkean tason elimeksi, jonka tarkoitus on tuottavuuden, työelämän laadun ja tuottavuusyhteistyön edistäminen ja näkyväksi tekeminen maassamme. Ryhmässä ovat edustettuina kaikki työmarkkinakeskusjärjestöt sekä näitä järjestöjä lähellä olevat tuottavuustoimijat, SAK, EK, STTK, AKAVA, KT, Valtion työmarkkinailaitos, KIT) palkitsi Viiran tuottavuusyhteistyökunniamaininnalla 26.3.2012. Tuottavuusyhteistyökunniamaininnalla palkitaan onnistuneita, yhdessä toteutettuja ja esimerkiksi kelpaavia työpaikkojen ja toimialojen hankkeita ja ohjelmia, jotka ovat parantaneet suomalaisilla työpaikoilla samanaikaisesti tuottavuutta ja työelämän laatua. (www.tuottavuustyo.fi)

Yhteistyökuvioita Vuorikeskuksen viriketoiminnassa on kehitetty sekä sisäisesti Vuorikeskuksen toimijoiden kanssa että poikkihallinnollisesti. Yhteistyössä kotihoidon kanssa on vuodesta 2009 pohdittu heidän asiakkaiden saamista viriketoiminnan ryhmiin. Yhteistyö viriketoiminnan ja kotihoidon kesken hakee vielä muotoaan. Koti- ja laitoshoidon linjauksissa painotus nyt ja tulevaisuudessa on vahvasti kotihoidossa ja viriketoiminnan palveluiden tulee myös tukea tätä.

Poikkihallinnollisesti näkyvin yhteistyökuvio on ollut Vaasan kaupungin Kulttuuriviraston ja koti- ja laitoshoidon Ikäkeskuksen viriketoiminnan yhteistyönä 22.5.2009 alkanut ikäihmisille suunnattu monipuolinen kulttuuritarjotin Kulttuurikaruselli K-65. Sen tarkoituksena on osallistuttaa mahdollisimman monet ikäihmiset kulttuurin pariin. Ensisijaisesti kokemuksia halutaan tarjota niille, joiden mahdollisuudet kulttuurin tekemiseen ja kokemiseen ovat rajoittuneet. Tarkoitus on tuoda esille ikäihmisten itse tekemää kulttuuria eri taiteenaloilta ja luoda ikäihmisille mahdollisuuksia osallistua kulttuurin kirjoon erilaisin osallistavin työpajoin ja tapahtumin. Kulttuurikarusellin ohjelma rajoittuu kuukausittain valittujen teemojen mukaan ja lisäksi on ollut muutama pidempi kestoinen oheisprojekti. Vaikuttavin oheisprojekti Vuorikeskuksessa on vuonna 2009 hortonomi, kuvataiteilija Hannu Keräsen vetämä tila- ja ympäristö taidekurssi- ”puutarha ympärillämme kaiken aistein”. Kurssi oli suunnattu koti- ja laitohoidon piirissä oleville kokoontuen kerran viikossa kolme kuukauden ajan ja huipentuen lopuksi taidenäyttelyyn. Lähtökohtana taidekurssissa oli puutarha ja sen kokeminen eri aistein ja tavoin. Tapaamisissa keskusteltiin ympäristön kokemisesta eri aistein, puutarhoista, luonnosta ja taiteesta; varsinkin ympäristö- ja tilataiteesta. Pohjana ja keskustelun aiheina olivat luonto- ja puutarhakemukset rakennetussa ympäristössä, pihapiirissä, parvekkeella, maatilalla, vanhainkodin pihalla, huomioiden luonnollisesti osallistujien mielenkiinnon kohteet. Valmistuneet taideteokset olivat toinen toisiaan upeampia ja näyttely sijoitettiin Vuorikeskuksen katetulle ulkoparvekkeelle, jotta se oli kaikkien vapaasti tavoitettavissa milloin vain. Tilataidekurssista saadut kokemukset sekä vetäjältä että osallistujilta olivat todella positiiviset ja onnistumisen sekä voimaantumista oli koettu puolin ja toisin. Kulttuurikarusellin tapahtumat ovat vaatineet onnistuakseen laaja yhteistyötä eri toimijoiden ja henkilökunnan kesken. Kulttuurikaruselli on hyvä esi-

merkki miten kulttuurin ja taiteen avulla voidaan luoda hyvinvointia, lisätä aktiivisuutta ja mielekkyyttä ikäihmisten elämään.

6.5.6 Palveluneuvonta

Palveluneuvonnan osalta Vuorikeskuksen palvelun tarjonta on lisääntynyt edellä mainitun kohtaamisia yli sukupolvien- tapahtumien lisäksi kokemuskertojilla. Kokemuskertajat-vapaaehtoistoiminta on palveluneuvoja Sonja Sulkakosken ideoinnin pohjalta käyntiin lähtenyt kansalaislähtöinen vapaaehtoistoiminnan muoto. Toiminta käynnistyi vuonna 2010, jolloin ensimmäinen ryhmä aloitti kokoontumisensa. Kokemuskertajat-toiminnan tavoitteena on yhdessä ikääntyneiden kanssa arvioida ja kehittää heille suunnattuja palveluita, toimintoja tiloja. Kokemuskertajat –toiminta täydentää muiden ryhmien kuten edustuksellisuuteen pohjautuvan Eläkeläisneuvoston toimintaa. Kokemuskertojia on kutsuttu mukaan myös Vuorikeskus Avaintoimijat –työryhmään.

SeniorInfo toiminta käynnistyi palveluneuvojan toimesta vuonna 2010. Yksi SeniorInfon toimintapaikoista on Vuorikeskus. SeniorInfon tarkoituksena on antaa neuvontaa elämän eri tilanteisiin, avustaa lomakkeiden täyttämässä ja antaa keskustelu apua mieltä askarruttavissa asioissa. SeniorInfosta myös omaiset ja läheiset saavat yleistä neuvontaa ikääntyneiden asioissa, tietoa eri vapaa-ajan toiminnoista sekä ikääntyvien palveluista. Neuvonta on maksutonta.

Palveluneuvojalla on ollut erittäin suuri rooli Vuorikeskuksen palveluiden tiedottamisessa ja tunnettavuuden lisäämisessä. VuorikeskusVuorikeskus Info-päivien ja muiden tapahtumien järjestäminen yhdessä muiden kanssa kuuluu toimenkuvaan. Vuonna 2011 valmistui 50-sivuinen Ikääntyvien palveluopas, jossa kerrotaan laajasti Vaasan palvelutarjonnasta sisältäen myös Vuorikeskuksen Vuorikeskuksen palvelut. Palveluneuvoja toimesta on syntynyt myös Vuorikeskuksen oma opas, jossa on kattavasti saatavana tietoa sen palveluista yhteystietoineen.

Palveluneuvoja vahvisti omalta osaltaan Vuorikeskuksen toiminnan näkyvyyttä järjestämällä eri yhdistyksille ja toimijoille mahdollisuuden tulla tutustumaan Vuori-

keskukseen ja sen toimintaa. Tutustumiskäynnin yhteydessä osallistujilla oli mahdollisuus maksusta kokousta Vuorikeskuksen tiloissa.

Palveluneuvojan työtehtävässä tapahtui henkilövaihdos noin puolentoista vuoden jälkeen syksyllä 2011. Varsinainen toimenhaltija siirtyi Aktivointi-TV projektiin ja sijaiseksi valittiin saman organisaation viriketoiminnan ohjaaja. Henkilövaihdos sujui joustavasti, sillä toimen haltija jäi samaan työyhteisöön. Siten perehdyttäminen saattoi tapahtua useamman kuukauden ajan. Haasteelliseksi henkilövaihdoksessa muodostui se, että palveluneuvontaa oli rakennettu pitkälti varsinaisen toimenhaltijan mielenkiinnon ja vahvuuksien mukaan. Myös melko uusi toimintamuoto olisi voinut tarvita hiukan pidemmän ajan ennen henkilövaihdosta muokkaukseen ja rakentamiseen toimintamalliksi. Tässä tilanteessa sijaisena toimiva joutui keskeneräiseen ja kehittyvään toimintaympäristöön, joka kuitenkin vahvasti edusti varsinaisen toimen ajatuksia ja visioita. Ajan kuluessa kuitenkin kaikki työtehtävät onnistuttiin siirtämään, vaikkakin hitaasti. Lähtökohtaisesti voidaan kuitenkin arvioida, että käytössä ollut tapa oli parempi kuin se, että sijaiseksi olisi tullut ihan ulkopuolinen henkilö.

Aktivointi-TV projekti alkoi virallisesti huhtikuussa 2011, mutta projektityöntekijä aloitti 100 % työnsä syyskuun 2011 alussa. Aktivointi-TV projekti mahdollistaa Vuorikeskuksen toiminnan entistä laajemman näkyvyyden, sillä tekniikan avulla erilaisia toimintoja voidaan viedä myös interaktiivisesti kotia ikääntyneiden luo. Aktivointi-TV vahvistaa ja laajentaa myös Vuorikeskuksen työntekijöiden osaamista, sillä projektin edetessä he saavat tuottaa erilaisia ohjelmia Aktivointi-TV:n avulla. Täten he pääsevät eturintamassa ottamaan käyttöön tulevaisuuden työvälineitä ja työtapoja. Siirtymävaihe ei tule varmaankaan olemaan helppo, mutta sen kautta on mahdollista saavuttaa jo nyt lähitulevaisuuden menetelmiä. (Sonja Sulkakoski, 2012)

Vuorikeskus sai palvelusihteerin vuonna 2009. Palvelusihteerin toimenkuvaan on mm kuulunut Nettipiste Senjorin toiminnan kehittäminen. Nettipiste Senjor on + 65 vuotialle suunnattu neuvontapiste mistä saa apua ja opastusta tietokoneen sekä internetin käytössä. Nettipiste toimii kahdella tapaa: ajanvarauksella sekä teemoitetuilla tuokioilla.

Vuorikeskuksen palveluiden, toiminnan ja julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön kehittämisen – aikajana

2011

01/11 VAMK korttelikerho-kampraattikoulutus suunniteluyhteistyö,

02/11 Vuorikeskuksen yhteistyökysely

03/11 Kohtaamisia yli sukupolvien tapahtumat alkaa

04/11 Aktivointi-TV hanke alkaa

05/11 Yhteistyökyselyn keskustelutilaisuus

09/11 VIIRA- viriketoiminnan tuotteistus - ja asiakas segmentointi, Kampraatti vapaaehtoisten koulutus

09-12, VAO vapaaehtoisuusyhteistyö

09-12/11 Ystäväpiiri-Kampraattipilotointi

10/11 Vuorikeskuksen avaintoimijat tapaavat, Kokemuskertojat-toiminta laajentuu

11/11 Kooste Paavo Viirkorvelle

2010

04/10 Vaasan kaupunki vetäytyy ikäkasteesta , Kokemuskertojat; Vapaaehtoisten ystäväpiiriohjaajien koulutus käynnistyy,

09/10 Kampraatti toiminnan suunnittelu alkaa

2009

02-06 Virikeohjaajien työn uudellen organisointi

03/09 1. Vuorikeskus info

05/09 Kahvitupa Elina ja Akseli

05/09(-10/11) Väli-suomen ikäkaste hanke ,

08/09 Uuden muotoinen viriketoiminta käynnistyy, Palveluneuvoja,

09/09 Nettipiste

Ystäväpiiriprojekti 2009 -2011 käynnistyy,

2008

04/08 Vastaava viriketoiminnan- ohjaaja

02/08 järjestökeskustelutilaisuus

03/08 ystäväpiiri toiminta käynnistyy

05/08 Kulttuurikaruselli k-65 yhteistyö kulttuuriviraston kanssa käynnistyy

09/08 Työväenopistojen kurssi tarjonnan lisääminen ikäihmisille; Kumppanuusyhteistyö opinnäytetyö

11/08 Kumppanuuskeskuksen avajaiset , Tilojen hallita työryhmä

10/08(-10/09) SOnet BOTNIA pohjalaismaakuntien vanhustyön kehittämistyöryhmä

12/08 Ystäväpiiri- toimintatutkimus ; Vuorikeskus nimi käyttöön

2007

04/07 Liikuntaneuvoja; Kangaspuut pois

08/07 Kuntosali auki

10/08 Puu- ja metallityö kiinni; Koti- ja laitoshoidon laatuhanke SHQS

12 /07 Järjestyksely/tarveanalyysi

2006 Vuorikoti mukaan Hyve-hankkeeseen

10/06 Vapaaehtoistyönohjaaja

2004 ylimaakunnallinen vanhustyön kehittämisryhmä

1985 Vuorikodin palvelukeskus

Kuvio 7. Vuorikeskuksen palveluiden, toiminnan ja julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön kehittämisen – aikajana.

6.6 Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön yhteistyön kehittäminen

Operatiivisella tasolla on Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan alkuaajoista lähtien noussut erityisesti yhteistoiminnan kehittämisen tarve keskiöön. Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan alkuaikoina muutostyötä hidasti koti- ja laitoshoidon kehittämistoiminnassa se, että Vuorikodin palveluasumisen johto joiltakin osin vastusti Vuorikeskuksen kehittämistoimintaa. Yksimielistä tahtotilaa ei päässyt syntymään ja muutosvastarinta oli välillä niin voimakasta, että Ikäkeskuksen toimintaa Vuorikeskuksessa tahdottiin estää. Alussa haasteellista oli myös yhteistyö kiinteistön omistajan ja tilojen suhteen päätösvaltaa käyttävän Vaasan Palvelutalosaatiö rf:n kanssa.

Vuorikeskuksen kehittäminen jatkui SONet BOTNIA:n seudullisena kehittämissikköhankeena osana Väli-Suomen Ikäkaste-hanketta (5/2009 - 10/2011). Osa-hankkeen tavoitteina olivat kuntien ja kolmannen sektorin yhteistyön sekä ikäihmisten oman osallisuuden edistäminen, vanhustyön rakenteiden ja alueellisen tasapuolisuuden vahvistaminen asiakaan näkökulmasta, palvelujen laadun ja ennaltaehkäisevän työn parantaminen, kuntien kehittämistyön tukeminen, sosiaali- ja terveystalouden sektoreiden välisen yhteistyön generointi ja välittäminen sekä alueellisen tutkimuksen, kehittämisen ja käytännön yhteistyön syventäminen. Kuntien ja kolmannen sektorin yhteistyön ja ikäihmisten oman osallisuuden edistämisen tavoitteena oli Kumppanuus-toimintamallin luominen ja operatiivisen kumppanuusyhteistyön syventäminen kohti konkretiaa, näkyväksi tekemisen ja vanhustyön kehittämistä tukevien verkostojen tuella. Vuorikeskuksen kumppanuusyhteistyön kehittämiseen sisältyi hankkeen kautta Paavo Viirikorven kumppanuuskoulutus. Vaasan kaupunki vetäytyi hankkeesta Sosiaali- ja terveystalouden päätöksellä 27.4.2010 § 64.

Vuorikeskuksen kehittämistoiminta oli nyt uudessa tilanteessa, jossa kehittämistoiminnan tavoitteet, ohjaus- ja tukirakenteet, resurssit ja kehittämistoiminnan suunta jouduttiin pohtimaan ja rakentamaan uudelleen. Uuden uoman hakeminen

vei oman aikansa ja hidasti kehittämistoiminnan etenemistä. Kehittämistoiminnan etenemiseen vaikuttavia tekijöitä olivat myös silloiset työ- ja elämäntilanteet. Toinen kehittäjästä oli 50 %:sti mukana valtakunnallisessa projektissa 9/2009-6/2011. Projektiajaksi palkattiin sijainen vasta 6/2010. Toinen kehittäjästä jäi äitiyslomalle 9/2010. Koti- ja laitoshoidon johto lupasi suullisesti tukea Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan jatkamista sisäisenä kehittämisenä siten, että hankkeeseen sisältynyt Paavo Viirkorven kumppanuuskoulutus toteutuisi koti- ja laitoshoidon omin varoin. Näin Vuorikeskuksen kehittämistoiminta sai jatkua osana sosiaalialan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyötä.

Ikäkaste-hankkeeseen sisältynyt kumppanuuskoulutus rakentui alun perin yhteistyön nykytilanteen kartoituksesta varsinaiseen koulutukseen. Koti- ja laitoshoidon varoin toteutettava kumppanuuskoulutuksen sisältöä supistettiin siten, että kehittäjinä toimivat sosionomiopiskelijat (yamk) toteuttivat Vuorikeskuksen yhteistyön nykytilakartoituksen itse. Yhteistyön nykytilakartoitus sisälsi yhteistyökyselyn Vuorikeskuksen toimijoille, kyselyn tulosten yhteiskeskustelutilaisuuden sekä Vuorikeskuksen Avaintoimijoiden tapaamisen. Lisäksi näistä laadittiin Paavo Viirkorvelle kooste, minkä pohjalta hän rakensi uuden kumppanuuskoulutuksen Vuorikeskuksen toimijoille. Kumppanuuskoulutuspäivät toteutuvat syksyllä 2012.

6.6.1 Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön yhteistyön nykytilan kartoitus – yhteistyökysely

Yhteistyökysely toteutettiin Vuorikodin palvelukeskuksen toimijoille (kts. toimijamatriisi luku 2) helmikuussa 2011. Yhteistyökyselyllä haluttiin kartoittaa yhteistyön ja yhteistoiminnan nykytilannetta, toimijoiden kiinnostusta, suhtautumista ja halukkuutta sitoutua yhteiseen kehittämis- ja suunnittelutyöhön ja Vuorikodin palvelukeskuksen yhteistyön toimintaedellytyksiä ja kehittymisen mahdollisuuksia. Haluttiin myös kartoittaa yhteistyön kokemuksia markkinoinnista ja tiedottamisesta ja niiden tärkeydestä. Yhteistyökyselyssä kysyttiin yhteistyön tavoitteita, yhteistyön tärkeyttä, yhteistyöedellytyksiä, yhteistyön keinoja ja yhteistyön riittävyyttä. Kyselyllä tavoiteltiin vastauksia yhteistyön kehittämiseen, suunnitteluun ja sitoutumi-

seen silmällä pitäen tulevaa kumppanuuskoulutusta. (Liite 1 Vuorikeskuksen yhteistyökysely)

Kyselyssä käytettiin webropol- ohjelmaa ja se toteutettiin pääsääntöisesti sähköpostikyselynä. Niille vastaajille, joita ei tavoitettu sähköpostitse, lähetettiin palautuskuorella kysely paperiversiona. Saadut vastaukset lisättiin manuaalisesti ohjelmaan jälkikäteen. Kyselyssä oli 16 valintakysymystä, 4 asteikkokysymystä ja 4 avointa kysymystä. Kysymysten asettelussa käytettiin vastaajan omaa kokemusta toimintaympäristöstä:” koen, että...” ja sitä kautta haluttiin saada esille vastaajan autenttinen kokemus/tunne.

Kysely lähti 152 toimijalle ja työntekijälle. Vastauksia saatiin 29, joista yksi jouduttiin hylkäämään puutteellisen täyttämisen vuoksi. Sähköisen kyselyn oli avannut 37. Vastaamisvaiheen aikana saimme 3 kpl palautteita. Kahdessa arvioitiin kyselyn pituutta, paikkasidonnaisuutta. Vastaaminen koettiin vaikeaksi, kun ei ole konkreettisesti fyysisesti päivittäin paikalla. En osaa sanoa -vastausten määrä kyselyssä nousi todennäköisesti tämän vuoksi.

Kysely haluttiin kuitenkin lähettää kaikille tärkeille yhteistyötahoille, vaikka yhteistyötahojen toimipiste ei fyysisesti sijainnut Vuorikodin palvelukeskuksessa. Tällä tahdottiin turvata se, että kaikki yhteistyön kannalta merkittävät toimijatahojen osapuolet tulivat kohdelluksi tasa-arvoisesti. Samalla oli ajatuksena levittää tietoa Vuorikeskuksen avoimen kohtaamispaikan kehittämistyöstä. Esimerkiksi Ikäkeskuksen kohdalla olisi ollut erittäin vaikea rajata työntekijöitä kyselyn ulkopuolelle, sillä jokainen Ikäkeskuksen työntekijä voi kuitenkin omalla työkentällään toimia tiedon välittäjänä ja osallistua yhteiseen ikäihmisten tarpeiden ja palvelutarjonnan kohtaamiseen liittyvään ”etsivään työhön”.

Palautetta saatiin myös yhdeltä päättävässä asemassa olevalta kolmannen sektorin toimijalta. Toimija ei ollut vastannut kyselyyn, koska oli kokenut olevansa niin sanotusti ”ulkolaidalta”. Toimija moitti samalla myös kyselyn luonnetta ja antoi avoimen palautteen koskien toimitilojen vajaakäyttöä ja ehdotti, että lisäämällä ovien aukioloaikoja myöhempään voisi toimitilojen käyttöä tehostaa.

6.6.2 Keskustelutilaisuus yhteistyökyselyn tuloksista

26.5.2011 pidettiin keskustelutilaisuus yhteistyökyselyyn vastanneiden kanssa. Kutsu tilaisuuteen lähetettiin kaikille niille, joille se oli aikaisemminkin mennyt vaikka ei ollut kyselyyn vastannut. Tilaisuudessa oli 12 osallistujaa meidän lisäksi. Osallistujia oli mukavasti jokaisesta toimijajoukosta, paitsi kyselyn perusteella monen toimijatahon mielestä tärkein yhteistyötahon, Vaasan Palvelutalosaatiön edustus puuttui.

Keskustelutilaisuudessa käytiin avoimen vuoropuhelun kautta yhteistyökyselyn tulokset kohta kohdalta läpi. Tavoitteena oli pohtia yhdessä kyselyn kautta esiin nousseita asioita. Tavoitteena oli myös herättää yhteistä dialogia ja yhteishenkeä sekä löytää yhteisestä kehittämistyöstä kiinnostuneita avaintoimijoita mukaan prosessimaiseen kehittämistyöhön.

Keskustelun alkuun yhteistyökysely sai palautetta sen vähäisestä vastaajamäärästä, pituudesta ja osa koki vastaamisen olleen vaikeaa, koska ei fyysisesti työskentele talossa ja täten yhteistyötä oli vaikea arvioida. Keskustelussa täsmennettiin, että kyselyn tarkoituksena oli tavoittaa kaikki toimijat, joilla on vaikutusta Vuorikeskuksen toimintoihin tavalla tai toisella. Täten kaikilla osapuolille luotiin tasavertainen mahdollisuus vastata kyselyyn ja samalla myös oli tarkoitus levittää tietoa Vuorikeskuksen avoimen kohtaamispaikan kehittämisestä. Keskustelua kyselyn luotettavuudesta herätti Ikäkeskuksen suuri vastausprosentti, johon todettiin yhteisesti, ettei yksittäisillä vastauksilla ole suurta painoarvoa painotuksen ollessa vapaissa kommentteissa. Kaiken kaikkiaan yhteistyökysely sai positiivista palautetta ja se koettiin tärkeäksi.

Tilaisuuden tavoitteena oli saada mahdollisimman moni avaintoimija mukaan Vuorikeskuksen yhteistyö kehittämiseen ja yhteisesti päätettiin, että jokaisesta toimijatahosta on oltava osallistujia. Avaintoimijoiksi ilmoittautui vapaaehtoisesti mukava määrä toimijoita, joiden lisäksi yhdessä listattiin vielä niitä keiden olisi tärkeää olla mukana. Lopuksi päätettiin yhdessä ensimmäinen avaintoimijoiden tapaaminen syyskuulle 2011.

6.6.3 Vuorikeskuksen Avaintoimijat-tapaaminen

Avaintoimijat kutsuttiin koolle 11.10.2011 ja tilaisuuteen osallistui 28 toimijaa. Osallistujia oli kaikista toimijakentistä. Avaintoimijoiden tapaamisessa kerrattiin yhteisen kehittämistyön taustalla olevan kehittämistoiminnan kohteen, Vuorikeskus, tarkoitusta ja visiota. Kerrattiin, että Vuorikodin palvelukeskuksen toimijoille toteutettiin yhteistyökysely helmikuussa 2011.

Avaintoimijataapaamisen tavoitteena oli käydä syventävää pohdintaa ja ideointia kyselyssä ja keskustelussa nousseista kehittämisteemoista. Tärkeimmäksi kehittämisteemaksi koettu toimijatahojen keskinäinen tutustuminen ja roolien selkeyttäminen nostettiin tämän avaintoimijataapaamisen aiheeksi. Lisäksi tilaisuuden tavoitteena oli viedä ja saada keskustelua arjen käytännön tasolle ja saada nousemaan konkreettisia kehittämis ehdotuksia yhteistyön tavoista ja menetelmistä. Tarkoituksena oli myös kirkastaa jokaisen toimijatahon intressejä, tarpeita ja toiveita yhteisestä kehittämisestä ja kirjata tavoitteet ylös ja tuoda ne yhteiseen tietoon toimijamatriisiin avulla.

Keskinäinen tutustuminen aloitettiin toiminnallisen tutustumisleikin avulla, jossa kahden kysymyksen avulla kerrottiin henkilökohtaisella tasolla itsestä (oma nimi, oma energian lähde työssä). Voimaa omaan työarkeen toivat muun muassa hyvät työkaverit, usko unelmiin, huomiseen ja ihmisiin, mukavat kiitolliset asiakkaat, iloista, hymyilevistä kasvoista, naurusta, taukojumppa kumppanuuskeskuksessa+ kahvi, pääsee vaikuttamaan ”järkeviin ratkaisuihin”, onnistumisen kokemukset, positiivisuus, huumori, hyvät ja osaavat työkaverit, palaute työstä, tyytyväinen työyhteisö, tyytyväiset vanhukset, kiitos asiakkailta, oma motivoitunut työhön-motivaatio, ihmiset sekä into parantaa ympäristöä.

Taikasauvatehtävän avulla taiottiin muun muassa lisää aikaa, enemmän henkilökuntaa, yhteisöllisyyttä, kommunikointia, vanhusten asioita parempaan hoitoon, ihminen voisi olla onnellinen pienistä asioista, kauhallista innostusta, yhteishenkeä, aikaa vanhuksille, hyvä me, keskinäistä kunnioitusta, yhteistä vastuuntuntoa ja vastuunottoa vanhuksista ja palveluista, turha byrokratia pois, selkeää tavoitetta, yhteisestä linjaa, hyvää yhteistyötä, terveitä asukkaita, vanhuksien parempaa

kuntoa, rahaa toteuttaa palveluita, ”hyvää ruokaa- parempaa mieltä”, vanhusten pääsemistä oikeaan paikkaan oikeaan aikaan (kun vanhuksen kunto huononee), toimivaa, aitoa, monitahoista yhteisöllisyyttä, riittävästi yhteisiä tapaamisia, yhteistyön mahdollisuutta, hyvän olon kokemuksia, yhteenkuuluvuutta ja yhdessä järjestettyjä tapahtumia.

Yleisellä tasolla luotiin keskustelua siitä, mitä toivoisi Vuorikeskus monitoimijaiseen yhteisöön (jos sinulla olisi taikasauva, mitä taikoisit tähän yhteisöön?) Tarkoituksena oli nostaa esille näkemyksiä, ajatuksia ja ideoita hyvästä tulevaisuudesta, osallistujien näkökulmien monipuolistamista ja luoda tulevaisuuden toivoa sekä saattaa alkuun yhteisen johtotähden etsimisen alku.

Toimijamatriisi päivitettiin toimijatahoittain ja kartoitettiin kunkin toimijatahon omia intressejä, toiveita ja tarpeita. Lisäksi pohdittiin omaa roolia yhteistyössä ja kukin toimijataho mietti omalta osaltaan, missä tarvitsemme toisiamme. Päivitetyt toimijamatriisit käytiin yhdessä läpi siten, että jokainen toimijataho vuoronperään esitteli itsensä ja kertoivat omasta roolistaan.

7 MITÄ ON SAATU AIKAAN? TARKASTELUN TULOKSIA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Vuorikeskuksen kehittämistoimintaprosessia, kehittämistoiminnan kaarta ja kehittämisen toimintaedellytyksiä tarkasteltaessa on havaittavissa vaiheita, joiden kautta kehittämistoiminta on joko edennyt, hidastunut tai loppunut kokonaan. Tarkastelua ja arviointia on peilattu ”Vuorikoti-hankkeelle 2006” asetettuihin kolmeen kehittämistoimintakokonaisuuteen: 1) Palveluiden kehittäminen ja monipuolistaminen, 2) Tilojen kehittäminen 3) Julkisen ja järjestösektorin yhteistyön kehittäminen sekä 4) Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön yhteistyön ja yhteistoiminnan kehittäminen. Tarkastelua ja arviointia on suoritettu pohtivasti sosiokulttuuriseen viitekehykseen peilaten; kuinka hyvin tarkastelussa keskiöön noussut toimijoiden välinen yhteistyö sekä toimintaympäristö tukevat sosiokulttuurisen pedagogiikan mukaista toimintatapaa.

Seuraavaksi kuvaamme neljän tarkastelun kohteena olleen kehittämiskokonaisuuden tuloksia ja johtopäätöksiä.

7.1 Palveluiden ja toiminnan kehittäminen ja monipuolistaminen

Tarkastellessa Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan kaarta palveluiden näkökulmasta, voidaan todeta, että palvelut ja toiminta ovat kehittyneet ja monipuolistuneet Vuorikeskuksen kaikilla toiminta-alueilla kehittämistoiminnan aikana. Ikäkeskuksen taloon tulemisen ja Vuorikeskuksen toiminnan käynnistymisen ja avopalveluiden monipuolistumisen myötä ovat asiakasmäärät ja -käynnit huomattavasti lisääntyneet ja koko talo on herännyt uudella tavalla henkiin. Talossa tapahtuu koko ajan ja joka päivälle riittää vaihtoehtoja ohjelmaa ja tekemistä.

Alkuperäiseen suunnitelmaan kirjattu palveluiden kehittäminen kansalaislähtöisesti on toteutunut osittain. Erityisesti palveluneuvonnassa ja vapaaehtoistyössä toimintaa on kehitetty ja jalkautettu yhteistyössä ikäihmisten ja eri toimijoiden kanssa sosiokulttuurisesta viitekehyksestä hyödyntäen sosiokulttuurisen innostamisen työtä. Kuntosalitoiminta on erittäin suosittua ja sen vaikutuksia ikäihmisten elämään on tutkittu Ikäkeskuksen johtajan Hannelen Laaksosen toimesta hyvin tuloksin.

Viriketoiminnan palveluiden kehittäminen Vuorikeskuksessa on kokenut valtavan rakenteellisen muutoksen sekä toiminnallisesti että henkilöstömuutoksin. Uusien muutosten läpi vieminen ja uuteen toimintatapaan oppiminen on ottanut aikaa niin henkilökunnan perehtyä ja ikäihmisten omaksua. Kehittämistoiminnan aikana on Vuorikeskuksen viriketoiminnassa pitkälti keskitytty näiden eteenpäin viemiseen. Viriketoiminnan palveluiden tuottamisen lähtökohdaksi on vahvistunut Viira- hankkeen myötä sosiaalipedagoginen viitekehys. Sen tavoitteena on pyrkimys siihen, että ikäihmisellä on mahdollisuus olla vaikuttamassa ja kehittämässä uusia ideoita ryhmässä ja sitä suunniteltaessa otetaan huomioon ikäihmisen mielipide ja osallistaminen.

Kehittämistoiminnan aikana on sosiokulttuurisen vanhustyön näkökulma todentunut esimerkiksi Kulttuurikaruselli K-65 ja sen puitteissa toteutetussa toiminnassa, Kampraatti-vapaaehtoistoiminnassa, Ystäväpiiri- mallissa ja muissa osallistavissa menetelmissä. Näissä palveluissa ja toimintamuodoissa on päästy kosketuksiin ikäihmisten arjen, kokemusmaailman ja niistä nousseiden teemojen kanssa. Sosiokulttuurisen vanhustyön mukaan ne palvelut ja toiminnot, jotka ovat lähtöisin ja joissa päästään mahdollisimman lähellä ihmisen arkea voimaannuttavat, sitouttavat ja saavat ihmiset aktiivisesti liikkeelle kaikista eniten.

On laskeuduttava perinteisestä ulkopuolisesti tuotetusta toimintamallista kansalaislähtöiseen palveluiden tuottamiseen. Näin mahdollistetaan ikäihmisten osallisuus ja vaikuttamisen mahdollisuus heille suunnattujen palveluiden ja vapaaehtoisten toimintamuotojen kehittämisessä. Osallisuuden näkökulma voimaannuttaa ja tuo merkityksellisyyttä ikäihmisen elämään sen kaikilla osa-alueilla pidentäen mahdollista tulevaisuuden hoitoisuutta. On luotava uusia ja osallistavan toiminnan

mahdollistavia toiminta- ja kehittämisrakenteita, jossa tällainen toiminta on mahdollista. Tulevaisuuden palveluiden kehittämisessä ja suunnittelussa pitäisi olla lähtökohtana sosiokulttuurinen viitekehys ja kansalaislähtöisyys. Ajankohtaisessa vanhuslakiluonnoksessa korostetaan ikäihmisen mahdollisuutta osallistua elinoloihinsa vaikuttavien päätösten valmisteluun ja palveluiden kehittämiseen. Laki- luonnoksen mukaan on vahvistettava ikäihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa palveluidensa sisältöön ja tehdä niihin liittyviä valintoja.

VIIRA- hanke on vahvasti tuonut esiin sen, että olemassa olevilla viriketoiminnan sekä muilla kaupungin työntekijöiden resursseilla on lähes mahdotonta vastata niihin kasvaviin viriketoiminnan ja muihin palvelutarpeisiin mitä väestön ikääntyminen tuo tullessaan. On luotava lisää uusia yhteistyön malleja sekä sisäisesti että poikkihallinnollisesti entistä enemmän ja tulevaisuudessa. Vapaaehtoistyön rooli nähdään tässä kohtaa erittäin tärkeänä ja välttämättömänä, jotta tulevaisuuden haasteisiin pystytään vastaamaan. Viriketoiminnan niin kuin muidenkin toimintayksiköiden on tärkeä yhdessä vapaaehtoistyön koordinaattoreiden kanssa pyrkiä rekrytoimaan vapaaehtoisia vanhustyöhön. Seuraava tärkeä kehittämisen kohde on luoda viriketoiminnan ja vapaaehtoistyön yhteinen sosiokulttuurisen vanhustyön kehittämishanke. VIIRA – hankkeen ja kampraatti-koulutuksen kautta on jo saatu tulosta ja vahvistusta siitä, että nykyisillä resursseilla ei voida vastata niihin tulevaisuuden haasteisiin, joita ikääntyvien määrän kasvaessa on tulossa. Kampraatti-vapaaehtoistoiminnan sanoin - yhdessä olemme enemmän.

Vuorikeskuksen palveluiden ja toiminnan kannalta on tärkeää luoda uusia toimintamalleja, joilla ikäihmisten arkeen ja elämään voidaan vaikuttaa mahdollisimman voimaannuttavasti. Jossain vaiheessa Vuorikeskuksen palveluiden kehittämisen ajatuksena oli luoda koko Vuorikeskuksen tarjolla olevista palveluista kokonaisuus, tarjotin, josta ikäihminen halutessaan voi muodostaa itselleen mielekkään virikkeellisen kokonaisuuden. Kehittämistoimintaa tarkastellessa huomattiin tämän toiminnan hautautuneen muiden kehittämisten alle ja se olisi hyvä herättää uudelleen henkiin. Vuorikeskuksen palvelut nähdään fyysisenä, psyykkisenä, sosiaalisena ja kognitiivisena (kuntoutuksen) kokonaisuutena, ”Mielen ja kehon kuntosal-

na” jossa yhdistyy sosiokulttuurinen vanhusnäkemys ja kansalaislähtöisyys sen voimavarana.

Palveluita kehitettäessä on tulevaisuudessa huomioitava se, että tuotettuja palveluita ei voida pelkästään mitata määrällisesti vaan on sen lisäksi löydettävä/luotava mittaristo, jolla elämän merkityksellisyyden toteutumista voidaan todentaa. Palveluiden määrällinen mittaaminen on tärkeää mutta ei vain ainoa päämäärä ja palveluita tulisi katsoa sosiaalisen pääoman, voimaantumisen ja yhteisöllisyyden näkökulmasta.

7.2 Tilojen ja pihaympäristön kehittäminen

Tarkastellessa Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan kaarta tilojen näkökulmasta, voidaan todeta, että ”Vuorikoti-projektin” 2006 suunnitelman mukaiset tilamuutokset etenivät nopeaan tahtiin ja ovat toteutuneet. Myös koti- ja laitoshoidon hallintoyöryhmän esityksen mukaiset tilamuutokset ovat käytännössä osoittautuneet erittäin toimiviksi ja onnistuneiksi ratkaisuiksi.

Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön monimutkaiset hallinta- ja päätösrakenteet ovat osin hidastaneet ja hidastavat edelleen tilojen kehittämistä. Puutyösalin uudelleen käyttöönotto on kestänyt yli neljä vuotta, ulko-ovien toivottuun ilta-aukioloon ei ole neljässä vuodessa löytynyt toimivaa ratkaisua. Myös opasteiden uusiminen on ollut toivelistalla neljä vuotta. Vuorikeskuksen avopuolen asiakkaita ja Vuorikodin asukkaiden vieraita harhailee päivittäin kiinteistön sokkeloisissa tiloissa.

Sosionomiopiskelijoiden eteenpäin viemä Viherpiha-projekti on toistaiseksi pysähtynyt Vaasan Palvelutalosaatiön päätöksentekorattaisiin.

7.3 Julkisen sektorin ja järjestösektorin yhteistyön kehittäminen

Hyve-hankkeen, sosiaali- ja terveysturvan aluetoiminnan, useiden yhteistyöfoorumien sekä Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon julkisen ja järjestösektorin yhteistyön vahvistamisen tahtotilan pohjalta on muotoutunut ja jäänyt elämään uudenlainen erittäin toimiva kumppanuusyhteistyön toimintatapa sekä fyysinen tila Kumppanuuskeskus. Dialogisessa yhteistyössä on rakennettu yhdistys-, asiantuntija- ja kuntatoimijoiden kesken sopimukselliseen, sitoutumiseen ja itsenäisten toimijoiden verkostomaiseen toimintatapaan pohjautuva kumppanuusyhteistyön toimintatapa.

Toimivan kumppanuusyhteistyön kehittämisessä nousee esille yhteistyötä ja yhteistoimintaa vahvistavia tekijöitä. Yhteistyötä vahvistavia tekijöitä ovat olleet kumppanuustoimijoiden keskuudessa alusta lähtien vallinnut innostuneisuus, aito halu, tahtotila ja vapaaehtoinen sitoutuminen yhteistyöhön sekä ymmärrys siitä, että yhteistyöllä voitaisiin saavuttaa jotain enemmän, oppia myös uusia toimintamalleja. Lisäksi on tarvittu säännöllistä yhteistä dialogista keskustelufooriumia, jotta keskinäinen yhteinen ymmärrys on lisääntynyt. Kumppanuustoimijoiden kesken on vallinnut luottamuksellinen suhde, mikä on mahdollistanut keskinäisen dialogisen vuorovaikutuksen, mikä taas on vahvistanut keskinäistä luottamusta. Kumppanuusyhteistyössä on ollut tärkeitä osapuolten tasa-arvoinen ja avoin kohtaaminen sekä vastavuoroisuus. Kumppanuuskeskuksen tähänastisen kumppanuusyhteistyön vahvuutena on ollut kumppanuustoimijoiden henkilökohtainen sitoutuminen, tahtotila, motivaatio, aktiivisuus sekä toimijoiden kesken yhteisesti pohditut ja sovitut arvot, pelisäännöt ja toiminta- ja sopimisrakenteet.

Kumppanuusyhteistyön rakentamisprosessin etenemisen kannalta ovat olleet tärkeitä osatekijöitä kuuluminen osaksi jotain laajempaa valtakunnallista, seudullista tai alueellista kehittämistoimintaa kuten, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton aluetoiminta, Pohjalaismaakuntien kehittämis-yhteistyö, koti- ja laitoshoidon ohjausryhmä sekä valtakunnallinen IkäKaste-hanke. Näiden valtakunnallisten, seudullisten, alueellisten ja koti- ja laitoshoidon palvelualueen sisäisen yhteistyön kautta on ollut mahdollisuus saada, seudullista ja alueellista asiantuntija- ja vertaistukea, mentoroivaa tukea, ohjauksellista tukea kumppanuusyhteistyön rakentamispro-

sessiin ja kehittämistoimintaan. Vastaavasti näiden tukirakenteiden loppuminen tai niistä luopuminen ovat vieneet kumppanuusyhteistyössä mukana olevalta ja yhteistyöprosessia eteenpäin vieviltä työntekijöiltä mahdollisuudet jakaa ajatuksia, keskustella ja peilata kumppanuusyhteistyön kehittämistoimintaa laajemmissa keskustelufoorumeissa. Mahdollisuus ajatusten jakamiseen laajemmissa yhteistyöfoorumeissa on tukenut työssä jaksamista ja ollut erittäin tärkeää työhyvinvoinnin kannalta. Uudenlaista toimintaa ja yhteistyötä kehitettäessä sekä monien eri prosessien eteenpäin viemisessä on työntekijä-kehittäjän roolissa monien eri prosessien eteenpäin vieminen ja koordinointi ollut välillä hyvinkin haasteellista.

Ystäväpiiri-projektissa (2009- 2011) mukana oleminen sekä Pohjanmaan Muistiluotsin/Vaasan seudun Yhdistykset ry:n muistisairaiden Ystäväpiiri-toiminnassa mukana oleminen on mahdollistanut yhteistyön Ystäväpiiri-toiminnassa. Asiakkaiden rekrytointi ja ohjaaminen asiakkaan kannalta sopivaan Ystäväpiiri-ryhmään on helpottunut sovitun yhteistyön avulla. Myös vapaaehtoistyöntekijöille suunnatun Ystäväpiiri-ohjaajakoulutusyhteistyö Vaasan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden kanssa saatiin mutkattomasti käynnistymään Yritysklinikkasopimuksella. Pohjanmaan Muistiluotsi ja Ikäkeskus toimivat taustatukiyhteistyökumppaneina Ystäväpiiri-projektissa vapaaehtoisten Ystäväpiiri-ohjaajien koulutukseen liittyvissä Ystäväpiiri-ryhmissä. Vaasan ammattikorkeakoulun opiskelijoista saatiin vapaaehtoisia Ystäväpiiri-ohjaajia. Ystäväpiiri-projektissa mukana oleminen ja paikallinen kumppanuusyhteistyö ovat tukeneet ja mahdollistaneet, että myös sellaiset yksinäisyyttä kokevat ikäihmiset ovat löytäneet Ystäväpiiri-ryhmätoimintaan mukaan, joita toiminta ei ollut aiemmin tavoittanut.

Tärkeä yhteistyötä vahvistava tekijä on ollut, että yhteisen kumppanuusmatkan aikana on säännöllisen välein kohdattu, pysähdytty arvioimaan omaa toimintaa, osallistuttu myös erilaisiin laajempiin Sosiaali- ja terveysturvan aluetyöryhmän ja muiden Järjestökeskus/Kumppanuuskeskus keskustelufoorumeihin, joissa on voitu käydä keskinäistä vuoropuhelua, vahvistaa keskinäistä luottamusta ja luoda uskoa siihen, että kumppanuudessa voidaan toimia verkostojen tuella, vaikka ollaan fyysisesti eri tiloissa. Keskustelufoorumeissa on luotu pohjaa Vaasan Seudun Yhdistykset ry:n ja Kumppanuuskeskuksen toimijoiden yhteistyön rakentumiselle. (Kumppanuustyöryhmän kokousmuistio 13.8.2008) Kumppanuuskeskuksen oman

toiminnan arvioinnissa on tullut esille tarve selkiyttää yhteistä visiota, kirkastaa kumppanuuskeskuksen toiminta-ajatusta, suuntaa ja roolia erityisesti myös Vaasan seudun yhdistykset ry:n rinnalla sekä saada asiantuntijakoulutusta kumppanuuteen. (kumppanuustyöryhmänmuistio 21.5.10).

Kumppanuustyön ja -toiminnan mahdollisuuksia on tähän asti vahvistanut myös Pohjanmaan Muistiluotsi projekti (2007- 2011) ja projektin toiminnalle asettamat tavoitteet. Vuoden 2012 alusta on Pohjanmaan Muistiluotsi – projekti päättynyt. Pohjanmaan Muistiluotsi – projektin päättymisen jälkeen on tarkoituksena alkaa yhdessä pohtia uusia yhteistyön mahdollisuuksia erityisesti vapaaehtoistyön saralla sekä paikantaa kumppanuusyhteistyötä uudesta lähtötilanteesta. Vapaaehtoistyön kehittämistoiminnassa tullaan jatkossa etsimään uusia mahdollisuuksia yhdessä Kumppanuuskeskuksen työryhmän, eläkeläisyhdistysten sekä Vaasan seudun Yhdistykset ry:n Filantropia-hankkeen vapaaehtoistyön yhteistyöryhmän jäsenten kanssa.

7.4 Muu yhteistyö Vuorikeskuksen kehittämistoiminnassa

Tarkastelun tuloksena on noussut tarve nostaa esille Vuorikeskuksen arjen kehittämistoiminnassa tärkeinä yhteistyön muotoina poikkihallinnollinen yhteistyö ja oppilaitosyhteistyö sekä koti- ja laitoshoidon tulosalueen sisäinen yhteistyö ja Ikäkeskus/Vuorikeskuksen palvelualueen keskinäinen yhteistyö. Tällä hetkellä poikkihallinnollinen yhteistyö ja oppilaitosyhteistyö ovat olleet sujuvaa ja hedelmällistä tuottaen monenlaista yhteistyössä toteuttua toimintaa ja erilaisia tapahtumia. Koti- ja laitoshoidon sisäinen yhteistyö sen sijaan näyttää erityisesti kaipaavan kehittämistä, vahvistamista ja selkiyttämistä.

7.4.1 Poikkihallinnollinen yhteistyö ja oppilaitosyhteistyö

Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan aikana poikkihallinnollinen yhteistyö monien eri tahojen kanssa on ollut erittäin toimivaa ja sen avulla on tuotettu palveluita, tilaisuuksia ja tapahtumia. Yhteistyötä on muodostunut poikkihallinnollisesti erityi-

sesti Vaasan kaupungin kulttuuri- ja liikuntatoimen erityisliikunnan kanssa. Kulttuuritoimen ja viriketoiminnan yhteinen projekti Kulttuurikaruselli K 65 on sujunut hyvässä hengessä ja on päästy hyvään alkuun kulttuurisen ja sosiaalisen yhteiskennittelytyössä. Liikuntatoimen erityisliikunta on tuottanut jo vuosien ajan tuolijump-paa Vuorikeskuksessa ja osallistunut tarpeen mukaan valtakunnallisen vanhusten viikon sekä muiden yhteisten tapahtumien järjestämiseen. Vaasan kaupungin museopedagogin kanssa on tehty yhteistyötä Ystäväpiiri-ryhmien ja vapaaehtoisten Ystäväpiiri-ohjaajien koulutusryhmien museovierailujen tiimoilta. Myös poikkihallinnollisesti yhteistoiminnassa järjestetty Kohtaamisia yli sukupolvien ”Perinneleikit”-tapahtuma valtakunnallisella museoviikolla kokosi Ystäväpiiriläisiä, muita ikäihmisiä ja alakoululaisia kohtaamaan, muistelevaan perinneleikkejä ja yhteisten perinneleikkien pariin. Kaikissa näissä yhteistyö on ollut molemminpuolin joustavaa, innostunutta ja hedelmällistä. Yhteistoiminnasta saadut asiakaspalautteet ovat olleet erittäin positiivisia ja tämänkaltaisille toiminnoille on toivottu jatkoa. Jatkossa kannattaa ylläpitää ja vahvistaa entisestään poikkihallinnollista yhteistyötä sekä luoda lisää uusia yhteistyön malleja poikkihallinnollisesti.

Kehittämistoiminnan aikana erityisesti myös oppilaitosyhteistyö on lisääntynyt ja osoittautunut voimavaraksi työelämälähtöisessä kehittämistoiminnassa. Vaasan ammattikorkeakoulun Yritysklinikkasopimukseen pohjautuneen vapaaehtoisten Ystäväpiiri-ohjaajakoulutuksen jälkeen heräsi Ikäkeskuksen Vuorikeskuksen avopuolen toiminnassa, Pohjanmaan Muistiluotsissa/Vaasan seudun Muistiyhdistykset ry:ssä ja Vaasan ammattikorkeakoulussa kaikkien yhteistyössä mukana olleiden osapuolten mielenkiinto jatkaa hedelmällisenä koettua yhteistyötä. Uusia yhteistyön muotoja on yhteistoiminnassa kehitelty, esimerkiksi Kohtaamisia yli sukupolvien – tapahtumat järjestösektorin, vapaaehtoistyön sekä viriketoiminnan kanssa sekä Korttelikerho-Kampraattivapaaehtoiskoulutus ja ohjaustoiminta. Korttelikerho-Kampraattiyhteistyöstä kumpusi myös palveluneuvonnan ”Toimiva Arki”-messut sekä vapaaehtoistyön Vuorikodin Viherpiha-projekti sosionomiopiskelijayhteistyönä. Vaasan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden kanssa tehty yhteistyö on kiinnittynyt erittäin hyvin suoraan oikeaan työelämään. Opiskelijat ovat olleet erittäin tyytyväisiä, kun ovat voineet toteuttaa aidosti työelämään liittyviä projekteja.

Vaasan Palvelutalosäätiö opiskelijayhteistyössä mukana

Viherpiha-projektin sosionomiopiskelijayhteistyön tuotoksena Vaasan Palvelutalosäätiö sai aitoa tietoa Vuorikodin asukkaiden ja Vuorikeskuksen asiakkaiden pihaympäristöön liittyvistä toiveista ja tarpeista.

Vaasan Palvelutalosäätiö sai käyttöönsä myös opiskelijoiden kokoaman materiaalin kartoitetuista, yhteistyöhön lupautuneista yhteistyötahoista ja sidosryhmistä sekä yhteystiedot jatkorahoitusmahdollisuuksista. Yrkesakademi sitoutui ilmaiseen pihasuunnitteluun opiskelijaresurssein ja lupasi myös auttaa Vaasan Palvelutalosäätiötä rahoitussuunnitelman teossa. Opiskelijat laativat Vaasan Palvelutalosäätiön puolesta projektiraha-avustusanomuksen Aktialle. Vuorikodin asukkaiden taholta nousi esille, että heiltä on ennenkin kuultu toiveita ja tarpeita erilaisissa asioissa, mutta sillä ei ole ollut minkäänlaista vaikutusta.

Sosiokulttuurisen vanhusnäkemysen mukaisessa toiminnassa vahvistetaan ikäihmisten mahdollisuuksia vaikuttaa omaan arkeen ja elinympäristöön sekä siihen, minkälaiseksi ne muodostuvat. Yhteistyöprojektin kautta nousi esille muutostarve Vuorikodin pihaympäristöön. Pihaympäristöltä kaivattiin tilaa sosiaaliseen yhdessäoloon, esteettisiin elämyksiin ja pienimuotoiseen liikunnalliseen toimintaan. Tällä hetkellä Viherpiha-projektin suunnittelun eteneminen on jäänyt Vaasan Palvelutalosäätiön päätöksentekojärjestelmän rattaisiin kiinni. Säätiö ei ole tehnyt päätöstä Viherpiha-suunnittelun eteenpäin viemisestä. Suunnittelun jatkamispäätös ei olisi tässä vaiheessa maksanut säätiölle mitään, eikä sitonut Viherpiha-projektin toteuttamiseen.

Säätiön nykyinen päätöksentekorakenne ei näytä tällä hetkellä olevan riittävän toimiva vastaamaan oppilaitosyhteistyön tarjoamiin mahdollisuuksiin ja yhteistyön suomiin ilmaisiin resursseihin. Palkattu osa-aikainen toiminnanjohtaja voisi esimerkiksi tuoda apua päätöksenteon seuraamiseen ja toiminnan ohjaamiseen. Yleensä säätiöratkaisulla tavoitellaan joustavampaa organisaatiomuotoa kuin julkisen sektorin hierarkkinen järjestelmä. Monitoimijakeskeisessä paikallisessa hyvinvointipolitiikassa tarvitaan kykyä luopua vanhoista ajatusmalleista ja vanhojen asetelmien kiinni pitämisestä sekä luoda uusia toimintatapoja. (Särkelä & Tiippana

2005, 45). Vaasan ammattikorkeakoulun, Ikäkeskuksen ja projektissa mukana olleiden ikäihmisten toukokuisessa yhteisessä yhteistyöprojektin arvioivassa tapaamisessa saadaan palautetta siitä, miten sosionomiopiskelijat ovat yhteistyöprojektin kokeneet. Ikäihmisten kuuleminen Viherpiha-projektissa jäi tällä erää vain kuulemiseksi ilman vaikutusta.

Ajatuksena herää, että tarvitaan laajempi ja säännöllinen keskustelu- ja yhteistyöfoorumi Vaasan Palvelutalosaatiön ja muiden toimijoiden välille, jotta voitaisiin tutustua toistemme toimintaan ja toiminnan tavoitteisiin. Yhteisen tutustumisen ja tiedonsaannin kautta keskinäinen yhteinen ymmärrys puolin ja toisin lisääntyisi Vuorikeskuksen monitoimijayhteisössä. Voittaisiin yhdessä luoda sellaista toimintaa ja sellaista ympäristöä, missä oikeasti kuultaisiin Vuorikodissa ja lähistöllä asuvia ikäihmisiä ja heidän tarpeitaan ja toiveitaan. Lisäksi tuettaisiin myös lähi-alueella kotona asuvia ikäihmisiä ja heidän mahdollisuuksiaan olla kanssakäymisessä muiden ikäihmisten kanssa.

7.4.2 Koti- ja laitoshoidon sisäinen yhteistyö

Vuorikeskuksen kehittämistoiminnan kaaren tarkastelu toi esille, että jatkossa tarvitaan erityisesti myös koti- ja laitoshoidon sisäisen yhteistyön kehittämistä, jotta saadaan avopuolen kehittämistoiminnassa mukana olevien yksiköiden keskinäinen yhteistyö rakennettua optimaaliseksi. Monet eri muutokset ja tapahtumat koti- ja laitoshoidon sisällä ovat muuttaneet kehittämistoiminnan luonnetta ja suuntaa. Kehittämistoimintaamme on muokannut se sosiaalinen todellisuus, jossa se on tapahtunut. Kehittämistoimintaa ohjanneiden tukirakenteiden ja/tai ohjausryhmien loppuessa tai muuttaessa luonnettaan ja/tai toimintaansa on luotava uudet tukirakenteet tilalle, eikä voida antaa yhteistoiminnan lopahtaa vain kahden tai muutamman tekijän varaan. Tarvitaan rinnalle jatkuvaa yhteistä keskustelua, arviointia, uudelleen suuntaamista ja aika-ajoittain myös johtotason linjanvetoa. Kehittämistoimintaa on tarkasteltava aina uudelleen erityisesti toimintojen ja/tai rakenteiden muuttuessa myös johtotason ja operatiivisen tason välisenä vuoropuheluna.

Julkisen sektorin johtaminen pohjautuu edelleen perinteiseen hierarkiseen ja sektorikeskeiseen johtamistapaan. Hierarkisuus ja sektorikeskeisyys näkyvät koko sosiaali- ja terveystoimen ja siihen kuuluvan koti- ja laitoshoidon sisäisessä yhteistyössä. Vaikka jokainen taho tekee paljon yhteistyötä, tehdään silti äärettömän paljon omien ”seinien” sisäpuolella ilman, että osattaisiin ajatella kokonaisuutta yhteistoiminnallisesti. Muuttuneessa toiminta- ja tehtävä rakenneympäristössä rinnalle tarvitaan yhä enemmän myös verkosto-, muutos- ja jaetun johtajuuden osaamista, erityisesti myös sosiaali- ja terveystoimen sisäisessä yhteistyössä. Uudentyyppisissä yhteistyö- ja verkostosuhteissa voidaan perinteisen hallintokäsitteen sijaan puhua hallinnasta. Hallintoon liittyy muun muassa hierarkkinen organisaatorakenne, toteutuskeskeinen toimintapa ja organisaatioiden sisäisten prosessien johtaminen. Hallinnan ominaisuuksia on vastaavasti kehittämiskeskeinen toimintatapa, organisaatioiden ulkoisten suhteiden hoito, toimintojen koordinointi, verkostoituminen, aloitteellisuus, aktiivisuus ja kumppanuus. (Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma, 2005, 86- 89).

Ikäkeskuksen ja Vuorikeskuksen sisäisestä näkökulmasta kehittämistoiminnan etenemistä tarkastellessa voidaan todeta, että siihen on vaikuttanut työkentän henkilöstön muuttuvuus, pitkät poissaolot, niiden paikkaaminen, sijaisten puute ja muut yllätykselliset asiat. Muutokset henkilöstössä tuovat myös muutosta kehittämistoimintaan. Kun luodaan uusia linjauksia ja toimintamuotoja eri toimintayksiköissä on käytävä yhteisiä keskusteluja ja tehtävä yhteistä suunnittelua miten aikaisemmat käynnissä olevat kehittämistoiminnot otetaan huomioon uusissa linjauksissa ja toiminnoissa. Aikaisempia olemassa olevia, hyväksi havaittuja toimintatapoja ja toiminnanmuotoja ei tulisi lopettaa vaan olisi jatkettava sen pohjalta mikä on hyväksi havaittu. Tällä on vaikutusta moneen asiaan kehittämistoiminnan todellisuudessa (toimiva keskinäinen dialogi, päällekkäisyyksien karsiminen, tiedottaminen, työhyvinvointi, toiminnan läpinäkyvyys jne) Ilman toimintayksiköiden välistä keskustelua on vaarana palveluiden, toimintojen ja työtyytyväisyyden heikentyminen.

Myös Ikäkeskuksen Vuorikeskuksen avopuolen keskinäisessä tiimiyhteistyössä on tärkeitä jatkuvasti matkan varrella huolehtia siitä, että eri toimintayksiköiden liikunta-, virike-, vapaaehtoistyö- ja palveluneuvonnan keskinäistä yhteistyötä ylläpidetään.

tään. Koko Vuorikeskuksen avopuolen työntekijöiden keskinäisessä yhteistyössä on osoittautunut vastaavan viriketoiminnan ohjaajan Sanna Ala-Hallilan ehdotuksesta käyttöön otettu joka maanantainen, kaikkien Vuorikeskuksen työyhteisön jäsenten välinen Morning-Cafe palaveri todella toimivaksi ja hyödylliseksi foorumiksi turvata keskinäinen tiedonkulku.

Hyvin toimiva tiimi on avoin ja rehellinen ja siellä annetaan mahdollisuus myös epäonnistumiseen. Olennaista hyvin toimivassa tiimissä oppimisen kannalta on tiedon jakaminen ja yhdessä tekeminen. Hyvin toimiva tiimi osaa kyseenalaistaa omia toimintatapojaan ja myös rakentaa uusia tapoja, joilla voi parantaa toimintaa. (Stenvall & Virtanen, 2007, 31). Erityisesti Vuorikeskus-tiimin optimaalisen keskinäisen yhteistyön tilaa voidaan kuvata myös jaetun asiantuntijuuden mallilla. Jaetussa asiantuntijuudessa kaikki jäsenet osallistuvat prosessiin omista lähtökohdistaan. Jaettu asiantuntijuus on samalla sekä työskentely- että oppimistilanne, missä keskinäinen tuki ja ongelmatilanteiden yhteinen jakaminen ja ratkaiseminen ovat keskeisellä sijalla. (<http://tutkiva.edu.hel.fi/lisaaiaae.html>).

Jatkossa voitaisiin Vuorikeskuksen uusille työntekijöille tarkoitettuun perehdyttämiskansioon lisätä oma kohta monitoimijayhteisöstä, yhteistoiminnallisen työotteen sekä jaetun asiantuntijuuden toimintatavoista. Perehdyttämiskansioon kirjatut yhteiset toimintatavat helpottaisivat myös suullista, henkilökohtaista perehdyttämistä.

7.5 Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön yhteistyön kehittäminen

Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön toimijoille suunnatulla yhteistyökyselyllä ja yhteiskeskustelulla on kartoitettu ja analysoitu yhdessä Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön yhteistyön nykytilaa, toimijoiden halukkuutta sitoutua yhteistyöhön sekä yhteistyön toimintaedellytyksiä. Avaintoimijat-tapaamisella lähdettiin virittämään yhteistyötä käytännön tasolla. Tässä luvussa kerrotaan monitoimijayhteisön yhteistyön kehittämiseen liittyvät tulokset ja johtopäätökset.

7.5.1 Yhteistyökysely ja yhteiskeskustelu

Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön yhteistyökyselyyn yhteistyön tärkeydestä ja riittävydestä koskeviin kysymyksiin kyselyyn vastanneista lähes 90 % koki, että käytännön yhteistyötä tarvitaan, 93 % koki, että tavoitteellinen yhteistyö vaatii kunkin toimijan sitoutumisista ja 93 % vastanneista oli valmiita sitoutumaan toimivan yhteistyön kehittämiseen. 89 % koki, että toimivan yhteistyön onnistuminen edellyttää yhteisesti sovittuja pelisääntöjä ja 93 % vastanneista oli valmiita omalta osaltaan osallistumaan niiden rakentamistyöhön. 60 % koki, että käytännön yhteistyötä toiminnan kehittämisessä ei ole riittävästi. 86 % koki, että ikäihmisten aktivoinnissa ja osallistumisen tukemistyössä tarvitaan enemmän yhteistyötä.

Yhteistyön edellytyksiin liittyen puolet vastaajista koki, että eri toimijoiden kesken asennoidutaan myönteisesti yhteistyöhön. 93 % koki, että itse asennoituu myönteisesti yhteistyöhön. 43 % vastanneista koki, että toimijatahojen välillä on luottamusta ja 21 % oli luottamuksesta jokseenkin eri mieltä. 43 % vastanneista koki, että toimijatahojen välillä on avointa yhteistyötä ja 14 % oli tästä jokseenkin eri mieltä.

Kyselyssä nousi esille jo toimivasta yhteistyöstä, että vastanneista 71 % koki toimijoiden välisen yhteistyön edesauttaneen ikääntyneiden aktivointia ja osallistumista. 79 % oli itse osallistunut ikääntyneiden aktivoinnin ja osallistumisen edesauttamiseen. 43 % koki, että olevansa täysin tai jokseenkin samaa mieltä, että toimijoiden on helppo sopia keskenään toimintatiloihin liittyvistä asioista ja noin 18 % koki olevansa jokseenkin tai täysin eri mieltä.

Kyselyn mukaan lähes kaikki vastanneista koki, että konkreettista käytännön yhteistyötä tarvitaan nykyistä enemmän toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. 93 % koki, että toimijoiden väliset keskustelut /palaverit ovat tärkeä osa keskinäistä yhteistyötä sekä asiakkaiden eteen tehtävää yhteistyötä (esimerkiksi etsivä työ, asiakkaiden ja asukkaiden eteen tehtävä yhteistyö koettiin tällä hetkellä puutteelliseksi). 68 % koki, että voi vaikuttaa yhteistyön rakentumiseen.

Tiedonkulkuun ja tiedottamiseen liittyvistä kysymyksistä kyselyyn vastanneista yksikään ei ollut täysin samaa mieltä, että toimijoiden välinen tiedottaminen toimii hyvin. 29 % kyselyyn vastanneista oli jokseenkin samaa mieltä ja 35 % oli jokseenkin eri mieltä toimijoiden välisestä tiedottamisen toimivuudesta. 71 % koki, että oma työpanos on tärkeää tiedonkulun edistämisessä ja 68 % on omalla aktiivisuudellaan edistänyt tiedonkulkua. 79 % vastanneista koki, että käytännön yhteistyötä toiminnan markkinoinnissa tarvitaan.

Avoimissa kysymyksissä kartoitettiin yhteistyötä vaikeuttavia ja helpottavia tekijöitä. Lisäksi kartoitettiin, mitä kehitettävää yhteistyössä on. Vastaajat saivat vapaasti tuoda mielteitään yhteistyöstään esille.

Olemme koonneet Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön yhteistyökyselyssä esille nousseet yhteistyöhön liittyvät keskeiset asiat ja vastaajien omiin kokemuksiin pohjautuvat keskeiset kokemukset oheiseen swot-analyysitaulukkoon:

Taulukko 6. Yhteistyökyselyssä esille nousseet asiat ja vastaajien kokemukset:

Yhteistyön vahvuudet	Yhteistyön mahdollisuudet
<p>Konkreettista käytännön yhteistyötä tarvitaan nykyistä enemmän niin toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä sekä asiakkaiden eteen tehtävässä yhteistyössä.</p> <p>Tavoitteellinen yhteistyö vaatii lähes kaikkien vastaajien mielestä siihen sitoutumista ja lähes kaikki olivat valmiita siihen sitoutumaan.</p> <p>Tavoitteellisen ja toimivan yhteistyön onnistuminen edellyttää lähes kaikkien vastaajien mielestä yhteisesti sovittuja pelisääntöjä ja lähes kaikki vastaajista olivat valmiita osallistumaan niiden luomiseen.</p> <p>Innostuneet työntekijät.</p>	<p>Yhteiset pelisäännöt, tavoitteet, vastuut, tahtotila, ymmärrys, luottamus, toisten työhön tutustuminen ja tiedonkulun kehittäminen ovat yhteistyötä helpottavia tekijöitä.</p> <p>Asenteiden muutoksella on vastaajien mielestä yhteistyötä helpottava vaikutus.</p> <p>Omalla työpanoksella ja aktiivisuudella on suuri merkitys toimijoiden välisessä tiedonkulussa ja tiedottamisessa.</p>
Yhteistyön heikkoudet	Yhteistyön uhat
<p>Puutteita ja ongelmia toimijoiden välisessä tiedonkulussa ja tiedottamisessa..</p> <p>Kehitettäviiä asioita yhteisen strategian, tavoitteiden ja päämäärien luominen ja niihin sitoutuminen.</p> <p>Asennemuutos, toimijoiden välisen luottamuksen, avoimen tiedonkulun ja yhteisten palaverien lisääminen keskeisiä kehitettäviiä asioita.</p>	<p>Yhteistyötä vaikeuttavia asioita muun muassa talon sokkeloisuus, liian iso koko sekä liian monet toimijat.</p> <p>Toimijoiden roolit talossa epäselvät, ei tiedetä mitä kukin tekee, mistä kukin vastaa ja mitkä ovat kenenkin tahon kohderyhmät ja intressit.</p> <p>Käytännön muutosten aikaansaaminen erittäin vaikeaa monimutkaisista päättäjä- ja toimintarakenteista johtuen. Vastuualueet epäselvät=liian monta tahoa, joilta kysyä. Vaasan Palvelutulosäätiön erittäin etäinen rooli.</p> <p>Toimijoiden väliset asenteet ovat yhteistyötä vaikeuttavia tekijöitä. Myös vanhat perinteet, tavat ja pelko vaikeuttavat yhteistyön ja uuden ajattelumallin syntymistä. Muutosvastarinta.</p>

Swot-analyysin mukaan näyttää siltä, että yhteiskyselyn myötä Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön kyselyyn vastanneiden keskuudessa lisääntyneen ymmärrys siitä, että käytännön yhteistyötä, yhteisesti sovittuja pelisääntöjä ja asenteiden muutosta tarvitaan. Asenteet ja niiden muutos tai muuttumattomuus voi joko vahvistaa tai vie pohjaa pois tulevalta yhteistyöltä. Asenteet voivat muuttua vain jokaisen toimijan oman pään sisällä ja oma tiedostaminen on tärkeää, jotta prosessi voi lähteä käyntiin. Asennemuutosprosessissa voisi olla avuksi asiantuntijan vetämät yhteiset oppimisen foorumit. Toimijoiden taholta hyvin etäiseksi koetun Vaasan Palvelutalosaatiön päätösvaltaa käyttävien toimijoiden kiinnostuksen herättäminen voi olla haasteellista. Tulevaa syksyn kumppanuuskoulutusta ajatellen yhteistyön lähtökohta vaikuttaa kuitenkin kaiken kaikkiaan kohtuulliselta. Yhteisen koulutuksen tuella on mahdollisuus saada yhdessä selkeytettyä rooleja sekä luotua toimivia ratkaisuja käytännön toiminnan sujuvuuden parantamiseksi.

Yhteistyökyselyn jälkeisessä keskustelutilaisuudessa syntyi paljon ajatuksia Vuorikeskuksen toimijoiden yhteistyöstä. Keskustelussa nousi esiin, että suunta on oikea ja yhteistyön rakentuminen on tärkeää jokaiselle toimijalle. Monen toimijan mielestä aika on otollinen uuden toimintamallin kehittymiselle ja vanhojen toimintatapojen taakse jättämiselle. Vaikkakin haasteita yhteistyön kehittämisessä on, niin niitä ei koettu ylitsepääsemättömiksi ja kyselyn pohjalta todettiin, että on jo olemassa paljon hyvää minkä pohjalle yhteistyötä on hyvä rakentaa.

”Jossain kohtaa tultaisiin samalle viivalle. Eri toimijat eivät ole samalla viivalla. Tavoite voisi olla että päästäisiin tasavertaiselle viivalle”

”Yhteistyöltä odotetaan eri asioita”

”Siitä ei koskaan päästä että on erilaiset asiakaskohderyhmät, tarpeet, toiveet, intressit. sen kanssa eletään eikä siitä tarvitse yrittää pois.”

”On olemassa kuitenkin yhteisiä intressejä ja tavoitteita joiden eteen on halu tehdä yhteistyötä.”

"Tavoitteena kuitenkin mennä eteenpäin ja kehittää toimintaa sekä lähteä etsimään yhteistä johtotähteä. Suunnataan yhteisesti katse eteenpäin"

"Vanha taakka ravistettava ja jatkettava täysin uudelta pohjalta"

Keskustelun myötä osallistujissa heräsi ajatuksia ja toiveita yhteisen todellisuuden luomisesta, jossa puhutaan asioista samalla kielellä. Tämä tarkoittaa sitä, että on luotava yhteisesti pelisäännöt, toimintavat ja toimintakulttuuri. Näin helpotetaan yhteisen toiminnan sujuvuutta ja sitoutumista yhteisen asian eteen sekä arjen käytäntöihin selkeyttä.

"Jos on pienikin asia, josta pitäisi kysyä tai keskustella on todella työlästä, ensin ei tiedä keneen ottaa yhteyttä ja pitää monen eri ihmisen kanssa asioida saman asian tiimoilta."

"Taloon tulevat uudet ihmiset eivät saa kokonaisuudesta kattavaa tietoa"

"Talolle yhteinen käsite helpottaisi kokonaisuuden käsittämistä"

"Asiakkaiden kannalta yhteiset toimintatavat ovat erittäin tärkeitä. Tällä hetkellä ei osata opastaa toimintoihin jne. Kun tulee vierailijoita asukkaiden luo, Vuorikodin palveluasumisen lisäksi eivät muut toimijatahot tiedä, millainen käytäntö on, voidaananko vierailijat ohjata asukkaiden luo, minne ohjataan, talon asukkaiden nimistä tai asumiskerroksista ei tietoa. Toimijoille on tullut vaivaantunut olo, kun ei tiedä, mitä ja minne ohjata vierailijat tai asukkaat. Kaikilla taloon vierailijoilla kuitenkin luulo siitä, että kaikki talon työntekijät tietävät talon asukkaista ja vastaavasti myös avopuolen toiminnasta"

Keskustelussa koettiin tärkeäksi se, että kaikkien työntekijöiden ja toimijoiden olisi tärkeätä tietää, mitä talossa milloinkin tapahtuu, jotta talossa kulkevia voidaan opastaa ja ohjata. Tiedonkulun parantamiseksi keskustelussa ehdotettiin Vuorikeskuksen toimijoiden yhteistä intranettiä, jossa tapahtumista olisi helppo tiedottaa.

Keskusteluun nousi myös se miten hankalaksi Vuorikodin palvelukeskuksen rakennuksen hahmottaminen koetaan, niin henkilökuntien, asukkaiden, yhdistysten sekä kävijöiden kannalta. Talo koetaan sokkeloisena, jossa on pitkät käytävät. Eri toimintayksiköt ja toimijat ovat eri kerroksissa ja tällä hetkellä opasteet puuttuvat. Käytännön ongelmia on myös parkkipaikojen saamisessa niin henkilökunnalla kuin autoilevilla ikäihmisillä. Keskustelussa tuotiin esiin, että toimintatiloihin liittyvien muutosten aikaansaaminen, johtuen monista omistus- ja hallintarakenteista, on ollut erittäin hidasta tai lähes mahdotonta. Myös rakennuksen iltakäytön mahdollisuus nousi keskusteluun. Todettiin, että vielä nykyäänkin on iltakäyttäjien hankala päästä taloon sisään kun ei ole toimivaa systeemiä. Koettiin tärkeäksi, että toimitiloihin liittyvistä käytännön asioista ja niiden hoitamisista luotaisiin yhteiset pelisäännöt.

Keskusteluun nousi myös talon sisäisen toimintakulttuurin kehittäminen suhteessa Vuorikodin asukkaisiin. Työntekijät kaipasivat asukkaiden taholta asennemuutosta suhteessa kotona asuviin ikäihmisiin. Keskustelua syntyi asukkaiden yhteisen kirjaston toimintakulttuurista. Vuorikodin asukkaat pitävät kirjastoa omana reviirinään, minne ei saa ulkopuoliset, esimerkiksi kotona asuvat ikäihmiset, tulla vaikka ovat tietoisia siitä, että toiminta on kaikille avointa. Työntekijän näkökulmasta pohdittiin, että miksi ei haluta kontakteja uusiin ihmisiin ja talon ulkopuolelle. Pohdittiin myös, että kerrosten väliin sijoitetut yhteiset ryhmätilat olisivat tarpeellisia asukkaille. Suureksi puutteeksi koettiin, että Vuorikeskuksen ja muun avopuolen työntekijöillä ei ole työn lomassa syntyvää luonnollista kontaktipintaa talon asukkaisiin ja sitä kaivattiin. Viriketoiminnalla todettiin olevan säännölliset asukaspalaverit. Keskustelun myötä heräsi ajatus yhteisten infotilaisuuksien järjestämisestä erityisesti Vuorikotiin tuleville uusille asukkaille ja tuotiin esiin, että Ystäväpiiri voisi olla hyvä toimintamuoto heille. ’

”Ystäväpiiriin osallistuminen voisi toimia yhtenä keinona saada Vuorikodin uudet asukkaat tutustumaan toisiinsa, karkoittamaan yhdessä yksinäisyyttä. Ystäväpiiri-toiminnan avulla voitaisiin tukea uusia asukkaita uuteen asumisympäristöön sopeutumisessa ja muuhun toimintaan tutustumisessa ja tukea asukkaiden sosiaalista toimintakykyä. Valtakunnan tasolla palvelutaloissa on saatu hyviä kokemuksia

Ystäväpiiri-toiminnan hyödyntämisestä juuri uusien asukkaiden toisiinsa ja talon toimintaan tutustuttamisen keinona”

Keskustelutilaisuus toi esiin sen, että monimutkaista toimintaympäristöä hahmotamaan tarvitaan yhteinen käsite/nimi. Myös arjen kentältä on myös kehittämistoiminnan aikana noussut tähän tarve. Tunnetaan, ettei kuuluta koti- tai keskustäsiteen alle. Jatkossa myös tämä on hyvä nostaa yhteiseen pohdintaan.

Yhteistyökyselystä ja keskustelutilaisuudessa muodostuneet Vuorikeskuskeskuksen monitoimijaisen yhteistyön kehittämisteemat:

Kuvio 8. Vuorikeskuskeskuksen monitoimijaisen yhteistyön kehittämisteemat

7.5.2 Avaintoimijat-tapaaminen

Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön yhteiskyselyn jälkeisen keskustelutilaisuuden jälkeen kutsuimme koolle Avaintoimijat.

Ensimmäisen Avaintoimijat-tapaamisen kehittämisteemoiksi nostettiin Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön toimijoille suunnatun yhteistyökyselyn ja yhteiskeskustelun pohjalta nousseista yhteistyön kehittämisteemoista keskinäinen tutustuminen ja roolien selkeyttäminen, koska yhteisestä tutustumisesta kaikki lähtee käyntiin ja rooleja selkeyttämällä luodaan pohjaa syvemmälle yhteistyölle. Keskinäinen tutustuminen lähti tapaamisessa mukavasti käyntiin ja roolien selkeytymisessä päästiin alkuun.

Seuraavaksi Avaintoimijat-tapaamisessa toimijoiden päivittämä toimintamatriisi sekä toimijatahojen pohtimat yhteiset intressit. Oheisesta toimijamatriisista on tässä yhteydessä poistettu tarpeettomana työntekijäresurssit.

Taulukko 7. Avaintoimijat-tapaamisen päivitetty Vuorikeskuksen toimijamatriisi

TOIMIJA	TEHTÄVÄ	INTRESSI	YHTEINEN INTRESSI
Vaasan Palvelutalo-säätiö rs Stiftelsen Vasa Servicehus rs	Harjoittaa ja edistää Vaasan kaupungissa asuvien vanhus-ten ja eläkeläisten palveluun liittyvää harrastusta ja toimintaa. Omistaa Vuorikodin palvelukeskuksen kiinteistön.	Hallitsee tontteja Vaasassa, rakennuttaa avohoito- ja kuntouttamistoimintaan soveltuvia samoin kuin asunto- ja muita tiloja käsittäviä rakennuksia, ylläpitää asuntoja sekä vuokraa näitä vaasalaisille eläkeläisille ja vanhuksille.	Asukkaiden ja muiden vanhusten viihtyisyys. Säätiöllä ulkoalueet, viihtyisyys → ehkä hankalaa, yhden miehen savotassa puuhaa omalla sektorilla
Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon/ Vuorikoti/Palvelu-asuminen	Toteuttaa hoivapalveluita ikäihmisille	Asukkaiden kokonaisvaltainen terveyden ja sairaanhoidon ja toimintakyvyn ylläpitäminen	Vuorikodin asukkaille sosiaalista kanssakäymistä ja viriketoimintaa (myös asukkaiden ulkoilua ja ylläpitää kuntosalitoimintaa) Vuorikodin asukkaiden ja Vuorikeskuksen toiminnan kohtaaminen (asukkaiden kunto huomioon) Yhteistyötä kumppanuuskeskuksen kanssa
Kampaaja	Tarjoaa kampaamo palveluita ikäihmisille	Ikäihmisten ulkoisesta hyvinvoinnista huolehtiminen	
Jalkahoitaja	Tarjoaa hoitopalveluita ikäihmisille	Ikäihmisten hyvinvoinnista huolehtiminen	
Vaasan kaupungin liikuntatoimi	Tuottaa tuolijumppaa ja seniorijumppaa ikäihmisille yht. 2 krt/vko	Ikääntymispoliittisen ohjelman mukaista ylisektorien tapahtuvaa toimintaa ikäihmisten hyväksi	
Siivouspalvelut	Siivouspalveluiden tuottaminen kiinteistössä	Siivouspalvelusopimusten mukaan eri puolella kiinteistöä (asukkaiden asunnot + toimisto- ja toimintatilat)	Yhteyshenkilöt -kehen ottaa yhteyttä siivousasioissa, mm. kuntosali, asukashuoneet. yhteiset tapaamiset, pienemmät ryhmät
Vaasan kaupungin Ruokapalvelut	Ruokapalveluiden tuottaminen	Ruokailuiden järjestäminen talon asukkaille, ulkopuolisille+ 65 kävijöille sekä muille eläkeläisille ja kaupungin työntekijät	Turvallisuus Luotettavuus
Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon/Kotihoito	Kotona asuvien ikäihmisten hoiva ja huolenpito Tukea kotona asumista yhteistyössä eri palveluiden tuottajien kanssa Informointi Vuorikeskuksen palveluista kotihoitoon asukkaille	Lähinnä työyhteisön kokoonumispaikka Ruokailu Yhteistyö tiedotus informointi	Kotihoitoon hoitajien ammattitaidon ja tiedon hyödyntäminen Vuorikeskuksen toiminnassa
Vaasan kaupungin omaishoidon tuki	Tukea omaishoitajan jaksamista, kotona pärjäämistä+ tukipalvelut, hoiva ja neuvonta	Tukea omaishoitajaa-voimavaroja Yhteistyötä eri toimitahojen kanssa	Monipuolinen palveluntarjonta Virkistyttyminen
Osuuskunta Kahvitupa Elina ja Akseli	Kahvila Osuuskunta toiminta Kotitekoisia leivonnaisia niitä arvostaville, jota löytyy jo lähialueelta eli ne jotka osaavat hakea ne meidän toimipisteestä	Tunnelman luoja ja kahvilatoiminta Oman mielenkin virkistyspaikka lähimmäisen seurana hyvän kahvin ja tuoreen leivonnaisen kera Kohderyhmänä eritoten hyväkuntoiset vanhuksset, jotka pääsevät itse ostoksille, osallistuvat tapahtumiin ja muuhunkin toimintaan. Iloa ja suruun myös täytekkä meiltä	Saadaan ulkopuolisia kotona olevia vanhuksia yhdessä tekemisen tuomaan seuraan Saadaan myös passivoituneet ja muuten huoneistoonsa jääneet asukkaat enemmän mukaan toimintaan. Hoitajat voisivat myös edesauttaa jotta KAIKKI asukkaat voisivat hyötyä Elinan ja Akselin tuomista hyvistä tuotteista vaikkakin omassa asunnossaan. (liian usein karrataan kysymättä haluaisiko vanhus ostaa jotain kotiinsa)

TOIMIJA	TEHTÄVÄ	INTRESSI	YHTEISET INTRESSIT
Vaasan Kaupungin koti- ja laitoshoito/ Ikäkeskus	Toteuttaa ja tuottaa virike-, virkistys-, liikunta-, vapaaehtoistyön ja palveluneuvonnan palveluita ja toimintaa ikäihmisille. Vapaaehtoiseen Kampraatti-toimintaan osallistumisen mahdollisuudet. Vuorikodin asukkaiden sosiaalityö, asukasvalitakoukuihin osallistuminen ja Vuorikodin asukkaiden sijoituksen jatkotoimenpiteet	Ikäihmisten toimintakyvyn ylläpito ja ennaltaehkäisevä toiminta. Osallisuuden vahvistaminen. Palveluiden oikea-aikainen myöntäminen ja kohdentaminen. Kumppanuuden vahvistaminen Yhteistyön ja verkostoitumisen edistäminen Neuvonta ja ohjaus	Palveluiden saannin kohdentumisen edistäminen Asiakkailla täysi hyöty palveluista Yhteisen ymmärryksen lisääminen Yhteistyön sujuvuus toimijoiden välillä Asiakasproses-sien kehittä-minen Toimijoiden välinen joustavuus
Kumppanuuskeskus	Tarjoaa paikan ja toimintaedellytyksiä yhdistyksille, ryhmille ja projekteille, joiden toiminta keskittyy ikääntyvän väestön tukemiseen. Kumppanuustoimijoista koostuva kumppanuustyöryhmä sopii yhteisestä toiminnasta ja käytännön asioista. Vapaaehtoistyön koordinaattori toimii koolle kut-sujana.	Tavoitteena on ikääntyneiden monipuolisen ja keskitetyn tuen, avun ja tiedon välittäminen sekä osallisuuden vahvistaminen. Vapaaehtoistyön lisääminen ja vahvistaminen	Tietoisuuden lisääminen Vuorikeskuksessa eri toimintoihin osallistuminen -että ikäihmiset osallistuisivat rohkeasti kumppanuustoimijoiden toimintoihin ja että yhdistystoimijat ja ryhmät osallistuisivat ikäkeskuksen järjestämään ohjelmaan
Vaasan kaupunki/Sosiaali- ja terveysvirasto	Ylläpitää ja parantaa ikääntyvän väestön toimintakykyä, ennaltaehkäisyä, ohjauksen ja apuvälinehankinnan keinoin (asiakas on tärkein, myös henkilökunta,	Arviointikäynnit henkilökunnan ja omaisten ohjaukset apuvälinehankinta moniammatillinen yhteistyö	kuntouttava hoitotyö asuntojen tilat turvalliseksi asukkaille

Olemme koonneet Avainatoimijat-tapaamisessa esille nousseita kehittämis ehdotuksia ja niiden jatkotyöstämisehdotuksia Taulukkoon 8.

Taulukko 8. Avaintoimijat-tapaamisessa esille nousseet kehittämis ehdotukset ja niiden jatkotyöstämisehdotukset:

Esille nousseet Kehittämis ehdotukset	Jatkotyöstämisehdotuksia	Aloitteentekijä	Toteutusaikataulu
Lista kuka hallitsee mitäkin tilaa ja kuka on yhteyshenkilö		Palvelusihteerit, Vuorikeskus, Vuorikoti	Aloitus mahdollisimman pian, viimeistään helmikuussa 2012
Kotihoidon asiakkaiden saaminen Vuorikeskuksen toimintoihin		Viriketoiminta, liikunta, palveluneuvonta, vapaaehtoistyö, kotihoidon ohjaajat	Aloitus mahdollisimman pian, viimeistään helmikuussa 2012
Infotilaisuuksia Vuorikeskuksen palveluista kotihoidon henkilökunnalle (alueittain)		Vuorikeskus-tiimi Kotihoidon henkilökunta	Vastaava viriketoiminnan ohjaaja Laura Pasma on aloittanut yhteiset tapaamiset ensin viriketoiminnan Viira-projektin kautta. Yhteistyötä laajennetaan tarpeen mukaan.
Yhteisiä asukasinfoja. Vapaaehtoisia opastamassa ja auttamassa talon asukkaita..	Esimerkiksi jos jokin taho järjestää asukasinfon tiedustelee mitkä muut tahot lähtevät mukaan toteutukseen	Mikä tahansa Vuorikeskuksen toimijataho, millä on suunnitteilla asukasinfo. Esimerkiksi Vuorikoti, viriketoiminta, liikunta, palveluneuvonta, vapaaehtoistyö	Suunnittelu käyntiin viimeistään helmikuussa 2012.
Ystäväpiiri Vuorikodin uusille asukkaille, tutustuminen asukkaisiin ja toimintaan.	Vahvistaa yhteistyötä Vuorikodin kanssa	Ystäväpiirin yhteyshenkilö Tuija Kivioja	
Vuorikodin palveluasumisen ja kumppanuuskeskuksen yhteistyö		Vuorikodin palveluasuminen Kumppanuuskeskus/ vapaaehtoistyön koordinaattori	Vapaaehtoistyön koordinaattori Tuija Kivioja vinyt asian Kumppanuuskeskuksen työryhmälle 12/12. Pidetään yksi suunnittelupalaveri asian tiimoilta 2/2012.
Vuorikodin palveluasumisen ja Kahvituvan yhteistyö		Vuorikodin palveluasuminen Kahvitupa	Aloitus mahdollisimman pian
Kiertävät fysioterapeutit, Säätio ja Vuorikodin palveluasuminen: Vuorikodin asuntojen esteettömyyden edistäminen		Kiertävät fysioterapeutit Säätio Vuorikodin palveluasuminen	Aloitus mahdollisimman pian

7.5.3 Yhteenveto

Tekemämme yhteistyökyselyn, keskustelutilaisuuden ja Avaintoimijat-tapaamisen pohjalta nousi yhteistoiminnan kehittämisessä erityisesti esille tarve keskinäiseen tutustumiseen, yhteisiin keskusteluihin ja yhteiseen kehittämisfoorumiin. Esimerkiksi haasteena on noussut esille, kuinka tunnistaa ja löytää sosiaalisen tuen tarvitsijat ja kehittää yhteistyössä uusia toimintatapoja ja -keinoja tuen tarpeiden tyydyttämiseen koti- ja laitoshoidon pirstaloituneessa toimintaympäristössä. Jatkossa on yhä tärkeämpää lähteä suuntaamaan ja kehittämään koti- ja laitoshoidon palvelualueiden ja toimintayksiköiden toimintatapoja sekä työntekijöiden työtapoja yhä vahvemmin kohti dialogista yhteiskehittelyä.

Yhteistyökyselyn, yhteisen keskustelutilaisuuden ja Avaintoimijat-tapaamisen kautta on onnistuttu sytyttämään laajemmin yhteistyön kipinää. On onnistuttu nostamaan esille tärkeitä orastavia yhteistyön tarpeita ja niihin liittyviä uusia konkreettisia yhteistyön toimintatapoja, joita on lähdetty jo työarjessa käynnistämään. Kotihoidon ja Vuorikeskus-tiimin työntekijöiden keskinäisten alueittaisten infotilaisuuksien käynnistäminen kotona asuvien ikäihmisten sosiaalisen hyvinvoinnin tukemiseksi on esimerkiksi lähtenyt käyntiin. Kumppanuuskeskuksen vapaaehtoisten kumppanuusyhdistystoimijoiden mahdollisuutta jalkautua pienimuotoisten info-tuokioiden muodossa Vuorikodin asukkaiden pariin on pohdittu kumppanuustyöryhmässä. Tähän mennessä ei vielä mikään taho ole ottanut yhteyttä yhteistoiminnallisesti järjestettyjen Vuorikodin asukasinfojen käynnistämisen tiimoilta Vuorikodin uusille asukkaille ja omaisille. Ystäväpiiri-ryhmiin rekrytoinnissa on sitä vastoin tehty entistä tiiviimpää yhteistyötä Vuorikodin hoitajien ja Ystäväpiiriohjaajien kesken. Vuorikodin asukkaita motivoitiin yhteistuumiin osallistumaan Ystäväpiiriin ja kaksi asukasta innostuikin lähtemään mukaan Ystäväpiiri-ryhmään. Arjen operatiivisella tasolla tarvitaan myös yhteistyön koordinoitua; joku ottaa asiakseen muistuttaa ja tarttua kehittämisajatuksen eteenpäin viemisessä.

Kehittämistyömme yhtenä yllätavoitteena kehittämistoiminnan aikana on ollut muun muassa Vuorikodin palvelukeskuksen monitoimijaisen työympäristön yhteisen toimintasuunnitelman tekeminen ja toimintamallin luominen. Tarkoittaen, että loisimme meille istuvan kokonaisuuden, jossa korostuvat: tavoitteellinen suunnittelu ja yhteistyö, yhdessä oppiminen, toisten kunnioittaminen, yhteiset sovitut toimintamallit, uuden toiminta- ja kumppanuuskulttuurin luominen, huomioiden vapaaehtoistoimijuus tärkeänä osana kokonaisuutta, päällekkäisyyksien välttäminen, dialogisen vuorovaikutuksen vahvistaminen ja luominen, sosiokulttuurisen vanhuskäsityksen vahvistaminen ja yhteisöllisyys. Kyselyn tulokset vahvistavat asetettua yllätavoitetta ja ovat täysin samansuuntaiset sen kanssa. Visiona nähdään uusi yhteisesti luotu ja rakennettu toimintakulttuuri (yhteinen oppimisympäristö), joka rakentuu arjen kehittämisestä (jota me yhdessä toimijatahojen kanssa jatkamme arjessa) ja yhteistoiminnallisen kehittämisen kautta (kumppanuuskoulutus Paavo Viirikorven johdolla.)

Toimijatahojen yhteistyösuhteissa on erotettavissa kumppanuustahot ja yhteistyötahot. Kumppanuustahot käsittävät ne tahot, joihin julkisella sektorilla ei ole valtaa – järjestöt, yhdistykset, säätiöt, yrittäjät, vapaaehtoiset Avaintoimijatkokemuskertojat. Yhteistyötahot käsittävät julkisen sektorin omat organisaatiot kuten koti- ja laitoshoidon palvelualueet, Vaasan Ruokapalvelut, Vaasan kaupungin liikuntatoimen erityisliikunta ym. Lisäksi on eroteltavissa operatiivisen toiminnan tasolla tapahtuva kehittämistyö ja strategisen kehittämisen taso.

Vuorikeskuksen monitoimijayhteisössä ei ole aikaisemmin kokoonnuttu kaikkien toimijatahojen kesken keskustelemaan ja käsittelemään yhteisesti toimintaa. Kyse-lytulosten keskustelutilaisuudessa nostettiin esille toimijatahojen osittain negatiivisten asenteiden ja tunneilmausten vahvuutta ja ihmeteltiin, mistä niin vahvat tyytymättömyyden ilmaisu johtuvat. Hannele Laaksonen on kuvannut väitöskirjassaan työyhteisön hyvinvoinnin uhkatekijöitä. Kriisiytyneen työyhteisön tutkimuksissa on noussut kriisiytyvän yhteisön keskiöön yhteisten keskusteluareenoiden puute tarkoittaen sitä, että työyhteisössä ei ole säännöllisiä yhteisiä tilaisuuksia, joissa käsitellään avoimesti koko työyhteisöä koskevia asioita. Kriisiytyntä toimijayhteisöä kuvaavat Nakari & Valteen mukaan luottamuksen puute ihmissuhteissa, yhteisen toimintamallin puute, erityyppisten konfliktien ilmeneminen, epäselvät roolit, kaik-

kien kesken ei vuorovaikutusta. Heikkoa työyhteisöä, tässä monitoimijayhteisöä, kuvaavia tekijöitä ovat avoimen vuorovaikutuksen puute, toimivan yhteistyön puute sidosryhmien kanssa, vastuukysymykset epäselvät. Menestyvän työyhteisön taustalta vastaavasti löytyvät vilkas keskinäinen vuorovaikutus, selkeät roolit, luottamukselliset ihmissuhteet, tasavertainen vuorovaikutus. Laaksonen, Hannele, 2008, 119-). Vastaavasti myös monitoimijayhteisössä vaikuttavat edellä mainitut tekijät joko yhteisön hyvinvointia ja menestymistä vahvistavasti tai päinvastoin yhteisöä heikentävästi ja kriisiyttävästi. Aika ajoin säännöllisesti kokoontuvia koko toimijayhteisön kokoavia keskustelufoorumeita tarvitaan kipeästi.

Syvemmän kumppanuuden luominen ei synny itsestään. Me jatkamme toimijatahojen kanssa arjen työssä esille nousseiden kehittämis ehdotusten eteenpäin viemistä, mutta rinnalle tarvitaan vahvaa asiantuntijuutta viemään kumppanuusprosessia uudelle strategiselle tasolle. Koska yhteistoiminnan kehittämisen kokonaisuus on kovin laaja, on erittäin tärkeätä että on saatu kehittämistoiminnan tässä vaiheessa ottaa kumppanuuskouluttajaksi ja rinnalle kulkijaksi ulkopuolinen asiantuntija kumppanuusasiantuntija Paavo Viirkorpi.

8 POHDINTA

Vuorikeskuksen – monitoimijayhteisön yhteistyön tarkastelussa on noussut esille toimijoiden keskinäisen tutustumisen tarve, roolien selkeyttäminen ja yhteistyön vahvistaminen, myös Vuorikeskuksen avopuolen toiminnan sujuvuuden parantaminen nykyisissä tiloissa. Monitoimijayhteisön yhteistyön kehittämistoiminnassa on noussut esille kaksi eri kehittämistasoa – arjen toiminnan ja yhteistyön kehittäminen sekä strateginen kehittäminen. Arjen kehittämisen tason rinnalle tarvitaan yhteistoiminnan kehittämistä strategisella tasolla siten, että liikkeelle kohti syvempää toimintakulttuurin ja kumppanuuden tason luomista, jotta todellinen aito yhteisö ja syvemmän tason ymmärrys pystytään saavuttamaan. Yhteistyö on sujunut monitoimijaisesti yli sektorirajojen sekä erityisen Kumppanuuskeskuksen kumppanuustoimijoiden välisessä kumppanuusyhteistyössä.

Tarvitaan syvempää kumppanuustoiminta-ajatuksen laajentamista koko Vuorikeskuksen monitoimijayhteisöön, jotta saataisiin monitoimijaisuudesta paras mahdollinen hyöty irti palvelemaan ikäihmisiä sekä monitoimijayhteisön vahvuudet nousemaan parhaalla mahdollisella tavalla esille. Nykytilanteessa koko Vuorikeskuksen yhteistoimijaisuudesta puuttuvat keskinäiset tasavertaiset ohjaus- ja koordinointirakenteet, luonnolliset kohtaamisen pinnat ja yhteinen tavoitteellinen toiminnan suunnittelu, pelisäännöt ja strategia kumppanuuden toteutumiseksi. Tämän vuoksi on erittäin tarpeellista lähteä niitä yhdessä tietoisesti rakentamaan. Kyselyssä, keskustelussa ja avaintoimijoiden tapaamisessa nousi myös selkeästi esille, että konkreettista käytännön yhteistyötä kaivataan enemmän toiminnan suunnittelussa, kehittämisessä, asiakkaiden eteen tehtävässä työssä, joihin tulosten perusteella ollaan halukkaita ja valmiita sitoutumaan.

Käytännössä hyväksi havaitun Kumppanuuskeskuksen kumppanuusyhteistyön pohjalta on haluttu edistää ja laajentaa kumppanuusyhteistyötä ja kumppanuuske-

hittämistoimintaa koko Vuorikeskuksen monitoimijayhteisöön. Yhteistyökyselyn, yhteisen keskustelutilaisuuden ja Avaintoimijat-tapaamisen myötä on saatu laajennettu kumppanuusyhteistyö viriämään. On onnistuttu löytämään Avaintoimijoita eli muutosta eteenpäin vieviä yhteistyökumppaneita yhteistyön ja yhteisen kehittämistoiminnan äärelle ja uuden suunnan yhteinen etsiminen on lähtenyt käyntiin. Tarkoitus on, että syksyllä 2012 lähdetään yhdessä jatkotyöstämään esille nousseita kehittämisen teemoja kumppanuuskouluttajan avulla.

Yhteinen kehittäminen ja yhteistyön vahvistaminen ovat aina myös yhdessä oppimisen paikkoja. Lähtökohdat yhdessä oppimiselle ovat hyvät, sillä yhteistä halua ja yhteistä tahtotilaa monitoimijayhteisön yhteiseen kehittämiseen näyttää muodostuneen. Uudistumiseen ja keskinäisen luottamuksen luomiseen tarvitaan erityisesti tuota yhteistä tahtotilaa sekä halua lähteä mukaan yhteiselle muutoksen tielle. Luottamuksen kipinää on lähtenyt syntymään ja sen pohjalta on hyvä lähteä yhdessä sitä vahvistamaan. Vahvistuvan keskinäisen luottamuksen avulla voidaan päästä yhteistyössä eteenpäin. Kun on luottamusta, syntyy keskinäistä vuorovaikutusta, mikä syventää luottamusta ja sitä kautta päästään yhteiseen innovointiin. Ketään ei voi kuitenkaan pakottaa yhteistyöhön, vaan yhteistyökipinän pitää kummuta vapaaehtoisesti omasta tahdosta.

Avoimessa ja dialogisessa kohtaamisessa mahdollistuu yhteinen tutustuminen, palautteen ja peilipinnan saaminen yhteisestä toiminnasta. Myös keskinäinen luottamus alkaa hiljalleen muodostua yhteisessä vuorovaikutuksessa ja toimintaan tutustumisessa. Toimijayhteisölähtöisellä kehittämisotteella tavoitellaan muutoksia toimijayhteisön kulttuuriin. Kehittämistyöllä tavoitellaan kulttuurisia ja kehittämisjärjestelmässä tapahtuvia muutoksia, mitkä ajan kuluessa alkavat käytännössä näkyä kehittämisosaamisen ja oppimiskyvyn lisääntymisenä. Kehittämisosaamisen ja oppimiskyvyn sijaan voidaan puhua myös työelämätaidoista, mitkä korostuvat jatkuvan muutoksen ja kompleksisuuden toimintaympäristössä. Päivi Tynjälä (2003) luokittelee kehittämistyön tuloksina oppimisen, refleksiivisyyden, joustavuuden, luovuuden, sopeutumiskyvyn, rajanylitystaidot ja epävarmuuden sietämisen.

Monitoimijaisessa toimintaympäristössä tarvitaan vuorovaikutuksellista, prosessi-
maista ja toimijalähtöistä kehittämistä. Työyhteisölähtöisen prosessikehittämisen

perusta on työssä ja työyhteisössä tunnistetuissa tarpeissa ja haasteissa. Käytännössä se tarkoittaa työtoiminnan kehittämistä yhteisesti asetettujen tavoitteiden ja visioiden tavoittamiseksi. Kehittämisoitteessa painottuu yhteisöllinen tavoitteen asettelu ja tiedonmuodostus. Prosessikehittämisellä tarkoitetaan tapaa, millä kehittämistä toteutetaan. Prosessikehittämisessä hyödynnetään prosessin mukanaan tuomia tilanteita, asioita, ihmisiä ja yhteensattumia. Tarvitaan kykyä joustaa ja luopua tiukasta etukäteen määritellystä suunnitelmasta. (Seppänen- Järvelä 2009,13,16.)

Usein kehittämistoiminta lähtee juuri jostain hyvin pienestä, konkreettisesta ruohonjuuritasolla yhteisesti oivalletusta ja löydetyistä pienestä asiasta liikkeelle. Kun oivallus/asia jaetaan toisten kanssa, lumipallo lähtee vyörymään ja laajentumaan. Yhteistyössä onnistutaan löytämään ja rakentamaan myös aivan uusia ikäihmisten sosiaalista hyvinvointia tukevia toimintatapoja. Esimerkiksi Kampraatti-vapaaehtoistoiminta on lähtenyt pienestä edellä mainitusti yhteisen pienen kohtaamisen ja sieltä syntyneiden ideoiden pohjalta liikkeelle laajentuen lopuksi Kampraatti-vapaaehtoistoimintamalliksi. Palveluiden ja vapaaehtoistoimintamuotojen kehittämisessä tarvitsemme toinen toisiamme.

Tarvitaan myös oppilaitosyhteistyön vahvistamista. Erilaiset oppilaitokset ovat vielä melko käyttämätön resurssi. Vuorikeskuksen avopuolella ja Kumppanuuskeskuksessa on ollut oppilaitosyhteistyötä erityisesti sosionomiopiskelijoiden kanssa. Viimeisin yhteistyöprojekti on ollut kevään 2012 aikainen Vuorikoti Viherpiha-projekti. Opiskelijat kaipaavat yhä enemmän erityisesti mahdollisuuksia olla eri tavoin aivan oikeasti hyödyksi työelämälähtöisessä toiminnassa. Vuorikeskusmonitoimijayhteisössä kannattaa jatkossa yhä enemmän hyödyntää täysin ilmaisia opiskelijaresursseja sekä tarjota opiskelijoille opinnäytetyön kohteita toiminnan, ympäristön ja yhteistyön kehittämisessä.

Tarkastelun aikana on meillä virinnyt ajatus suunnata katse kohti sosiokulttuurista toimintaa. Sosiokulttuurinen vanhusnäkemys ja sosiokulttuurisen innostamisen työote pitäisi saada jalkautettua Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon. Lisäksi pitäisi saada vahvistettua sosiokulttuurista toimintaa erityisesti Vuorikeskuksen avotoiminnan palveluissa viriketoiminnassa, palveluneuvonnassa ja vapaaehtois-

työssä. Sosiokulttuurinen vanhusnäkemys ja innostamisen työote voisivat tukea Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon koko henkilökuntaa laaja-alaisessa kuntouttavaan työotteeseen siirtymisen prosessissa. Koti- ja laitoshoidon koko henkilökunnalle suunnatussa kuntouttavan työotteen koulutuksessa voitaisiin järjestää yksi osio koko henkilökunnalle sosiokulttuurisesta toiminnasta ja innostamisen työtavasta siten, että kouluttajana toimisi sosiokulttuurisen työn asiantuntija.

Projektien kautta on usein mahdollisuus saada uutta kipinää jonkin kehittämistoiminnan eteenpäin viemisessä ja juurruttamisessa. Viriketoiminnan ja vapaaehtoistyön sekä mahdollisesti Kulttuurikaruselli K 65 ja kokemuskertojen yhteishankkeen kautta voitaisiin lähteä entisestään vahvistamaan sosiokulttuurisia toimintamuotoja sekä kansalaislähtöistä vapaaehtoistoimintaa. Ikäihmisten keskuudessa tarvitaan yhä enemmän myös vapaaehtoistoimintamuotoja, mihin on helppo tulla, joiden suunnitteluun on itsellä mahdollisuus osallistua ja jotka tarjoavat merkityksellistä toimintaa, mahdollisuutta kuulua ja osallistua johonkin itselle mielekkäseen tekemiseen. Vapaaehtoistoimintamuotojen vahvistamisen, erilaisten ryhmien ja verkostojen kautta muodostuu parhaimmillaan sosiaalista pääomaa yhteisöön sekä luottamusta ja tukea ihmiselle – kokemusta siitä, että kuuluu johonkin ja on jossain tarpeellinen. (Särkelä 2005, 103-104.) Myös tässä hankkeessa huomioitaisiin ikäihmisten mahdollisuus osallistua itse sosiokulttuurisen toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen.

Ylisektoristen toimintamuotojen sekä järjestö- ja kuntayhteistyön vahvistumisen myötä on myös erittäin tärkeätä, että koko sosiaali- ja terveystaloudessa johto- ja ruohonjuuritasoa myöten lähdetään murtautumaan sektorikeskeisyydestä monitoimijaiseen yhteistyöhön ja asiantuntijakeskeisistä palvelumalleista vuoropuheluun. Aletaan tietoisesti etsiä rajojen ylityksiä ja ylityksiä mahdollistavia välineitä ja metodeja sektorijakoiseen palvelujärjestelmään. (Arnkil, Eriksson Arnkil, Robert 2003, 5-7.) Tulosjohtamisen ja tehokkuuden aikakaudella joudutaan vääjäämättömästi myös julkishallintoa organisoimaan uudestaan. Hierarkisen organisaatiomallin sijaan tarvitaan jatkossa joustavampia, ohuempia ja verkostomaisia toimintamalleja. Organisaation muuttamisen lisäksi kaivataan autoritäärisestä johtamisen tavasta poissiirtymistä sekä poisoppimasta kohti uudenlaista jaettua ja voimaannuttavaa johtamista. (Manka 2011, 10.) Myös koti- ja laitoshoidon sisällä on

tarve ”avata ovia ja kaataa seiniä” keskinäisessä yhteistyössä. Keskinäisessä yhteistyössä nousee esille tarve lähteä kyseenalaistamaan nykyisiä yhteistyön toimintatapoja ja toimintakäytäntöjä. Voisiko koti- ja laitoshoidon sisäinen yhteistyö muodostua jaettu asiantuntijuudesta, kumppanuudesta ja pohjautua entistä vahvemmin dialogisuuteen? Yhteistyön kehittämisessä on tärkeää lähteä liikkeelle opetellen ajattelemaan ratkaisukeskeisesti ja näkemään ongelmien sijasta mahdollisuuksia.

Tämän ajan työelämän yhä lisääntyvät vaatimukset palveluiden ja vapaaehtoisten toimintamuotojen tuottavuudesta ja vaikuttavuudesta lisäävät työntekijöille uudenlaisia paineita pohtia, arvioida ja kyseenalaistaa tuotettua toimintaa. Erilaisia vaatimuksia tippuu sieltä täältä, työtä tehdään rakenteellisten uudistusten myötä muodostuneissa uusissa työ- ja toimintayhteisöissä, missä yhteiset tavat ja periaatteet ovat vasta muotoutumassa. Pitää arvioida ja kyseenalaistaa myös omia työtapoja; sitä kuinka paljon aikaa menee erilaisissa työryhmissä ja verkostoissa työskentelellyn.

Voima löytyy aina ihmisistä – innostuneista ikäihmisistä, innostuneista vapaaehtoisista, innostuneista kumppanuus- ja yhteistyötoimijoista ja innostuneista työntekijöistä; ihmisistä jotka jaksavat innostaa ja innostua itse. Toimintaympäristön muutoksissa eivät entiset toimintatavat auta välttämättä selviytymään muuttuneissa oloissa. Myös toimintaympäristön rakenteiden ja päätösjärjestelmien pitää kyetä uudistumaan tämän päivän työelämän vaatimuksiin. Tämän päivän työelämässä ei riitä pelkkä tehokkuus, joustavuus ja laadukkuus, vaan vaaditaan jatkuvaa kehittymisen ja uusien mahdollisuuksien löytämisen taitoa. Tulevaisuuden työelämän arvoiksi ovat muodostumassa uudistumiskyky ja innovatiivisuus. (Manka 2011, 3, 34.) Monitoimijayhteisössä tapahtuvan kehittämistoiminta vaatii myös vahvaa taustatukea ja uudenlaisia toimivia ohjausrakenteita.

Myös yhteisen innostuksen ja kipinän ylläpitämiseen ja siihen vaikuttavien tekijöiden vahvistamiseen on jatkossa hyvin tärkeätä suunnata huomiota. Innostuneisuuden ylläpitämisessä ovat työntekijöiden ja toimijoiden lisäksi erityisesti myös johtotason henkilökunta ja johtotason toimenpiteet avainasemassa. Ne voivat joko vahvistaa tai murentaa innostuneisuutta ja työelämässä jaksamista. Rakenteellis-

ten ja toiminnallisten uudistusten työkentillä on tärkeätä huolehtia myös työntekijöiden inhimillisestä ja aineettomasta pääomasta. Aineeton pääoma muodostuu sosiaalisesta, henkisestä ja rakennepääomasta. Sosiaalinen pääoma ilmenee muun muassa työntekijöiden keskinäisissä suhteissa esimerkiksi koti- ja laitoshoidon sisällä, Vuorikeskuksen monitoimijayhteisön toimijoiden välillä, sekä ulkopuolisten yhteistyökumppaneiden välisissä vuorovaikutussuhteissa. Henkinen pääoma muodostuu muun muassa työntekijöiden ja toimijoiden asenteina ja psykologisena pääomana. Rakennepääoma muodostuu organisaation toimintatavoista ja menetelmistä. Ihanteellista olisi, jos organisaation ja monitoimijayhteisön toimintatavat saataisiin sellaisiksi, että ne itsessään lisäisivät työhyvinvointia. Työ- ja toimijayhteisöissä pitäisi löytyä muiden sääntöjen ja ohjeistusten lisäksi myös suositusta iloa ja nauttia työstä, sillä tutkimustenkin mukaan hyvä mieli lisää työntekijöiden hyvinvointia ja samalla kasvattaa myös tuloksellisuutta työpaikoilla. Työniimu sisältää työhön liittyvät voimavarat. Myönteisten voimavarojen kuten esimerkiksi tiimimäinen toimintatapa, sosiaalinen tuki ja osallistava johtaminen lisäävät työhyvinvointia lisäten työntekijöiden kykyä tehdä hyvää tulosta. Työ- ja toimijayhteisön hyvä ilmapiiri mahdollistaa luovuuden ja houkuttelee osaavia tekijöitä mukaan työhön ja toimintaan. (Manka 2011, 3, 34.)

Kaiken kaikkiaan Vuorikeskuksessa on yhdessä ja yhteistoiminnassa ikäihmisten, työntekijöiden, kumppanuustoimijoiden, vapaaehtoisten ja yhteistyökumppaneiden kesken onnistuttu luomaan uusia sosiaalista hyvinvointia tukevaa toimintaa. Yhteistyökumppaneilta ja arjessa kohdatuilta ikäihmisiltä matkan varrella saadut mieltä lämmittävät palautteet toiminnan tärkeydestä ja tarpeellisuudesta vahvistavat uskoa tämän kaltaisen yhteistoiminnan tarpeellisuudesta. Ikäihmisillä on tarve kuulua johonkin, kokea elämässään merkityksellisyyttä, saada olla toimijana, tuntee olevansa osa jotain suurempaa kokonaisuutta, päästä tapaamaan vertaisiaan sekä saada tietoa ja tukea. On onnistuttu yhteistyössä saamaan uusia toimintamuotoja ja niiden kautta vahvistamaan yhteisöllisyyttä sekä tukemaan ikäihmisten sosiaalista hyvinvointia.

Suuntaamme Vuorikeskuksen monitoimijayhteisössä katseemme ja matkaamme kohti laajentuvaa kumppanuutta ja yhteisen johtotähden etsimistä. Jatkamme monitoimijaisen, kansalaislähtöisen kumppanuuskehittämistoiminnan parissa Vuori-

keskuksessa, kuitenkin siten, että alamme sen rinnalla vastaamaan myös työelämän uusiin vaatimuksiin jalkautumalla yhä laajenevasti myös kaupungin muille alueille ikäihmisten pariin. Jatkamme myös resurssien sallimissa puitteissa Vuori-keskuksen – ikäihmisten voimavarakeskuksen kehittämistyötä siinä määrin kuin se toimivassa yhteistyössä mahdollistuu. Yhteinen työn, toiminnan ja yhdessä olon ilo kulkekoon kantavina voimina keskuudessamme – unohtamatta, että yhdessä voimme olla enemmän.

LÄHTEET

- Aalto, S. & Marjakangas, S. 2008. Ikääntymisen resurssikeskusopas. Kehittyvät vanhushpalvelut julkaisuja. Helsinki : Vanhus – ja lähim-
mäispalvelun liitto.
- Arnkil, T E., Eriksson, E., & Arnkil, R. 2007. Palveluiden dialoginen
kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaok-
sesta joustavaan verkostointiin. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja
kehittämiskeskus STAKES. Raportteja 253. Helsinki:STAKES.
- Borgman, M., Dal Maso, R., Hakonen, S., Honkakoski, A. & Lyhty, T.
2001. Sosionomi (AMK) ydinosaaminen. Sosiaalialan ammatti-
korkeakoulukoulutuksen verkoston raportti.
- Collin, J., Korhonen K., Penttinen L. & Vakiala V. 2003. Lisää jaetusta
asiantuntijuudesta [Verkkosivu] Saatavana:
<http://tutkiva.edu.hel.fi/lisaajae.html>
- Collins, R. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille
ja tilaajille. Helsinki: Tammi.
- Greenwood, D J., Whyte, W F. & Harkavy, I. 1993. Participatory Ac-
tion Research as a Process and as a Goal.
- Hankesuunnitelma – ”Vuorikoti” 30.5.2006.
- Holmberg, P. 2010. Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto koti-
ja laitoshoidon ikäkeskus toimintakertomus 2010.
- Holmberg, P. 2011. Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto koti-
ja laitoshoidon ikäkeskus toimintakertomus 2011.
- HYVE-hankkeen aluetyöryhmän muistio 23.3.2006.
- HYVE-hankkeen aluetyöryhmän muistio 24.10.2005.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Helsinki:
WSOY.

- Hölsömäki, H. 2008. Yhdessä liikkeelle. Yhdistykset ja kunnat liikunnan kumppaneina. Helsinki: Edita.
- Ikäkaste- Äldre-kaste Väli- Suomen alueellisen johtoryhmän hanke- suunnitelma 16.12.2008.
- Ikääntymispoliittinen toimikunta Vaasa 2010. Ikääntymispoliittinen ohjelma vuosille 2010-2015.
- Jansson, A. (toim) 2012. Ystäväpiiri- yhdessä elämyksiä arkeen. Psykososiaalinen ryhmätoiminta ikäihmisten yksinäisyyden lievittäjänä. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto.
- Kananoja, A., Niiranen V. & Jokiranta, H. ja Jokiranta, J. 2008. Kunnallinen sosiaalipolittikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kannisto, U. 2012. Sosiokulttuurinen innostaminen Ystäväpiiri- toiminnassa. Teoksessa: Jansson A. (toim) 2012. Ystäväpiiri- yhdessä elämyksiä arkeen. Psykososiaalinen ryhmätoiminta ikäihmisten yksinäisyyden lievittäjänä. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto, 20-24.
- Karvala, I. (toim) 2007. Viriketoiminta ja sen kehittäminen Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidossa. Vaasa. Julkaisematon.
- Kohtaamisia yli- sukupolvien 14.1.2011. Muistio.
- Korttelikerho-Kampraattikoulutusyhteistyötapaaminen. Muistio 26.5.2011.
- Kumppanuuskeskuksen kumppanuussopimus 2010.
- Kumppanuuskeskusesite 2010.
- Kumppanuusohjausryhmä muistio 4.3.2008.
- Kumppanuustyöryhmän kokousmuistiot 13.8.2008.
- Kumppanuustyöryhmän kokousmuistiot 21.5.2010.
- Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Kurki, L. 2007. Innostava vanhuus. Helsinki: Finnlectura.
- Kyllönen, M., Alasoini, T., Pekkola, J., Rouhiainen, N. & Tervahartiala, T. Työelämän tutkimusavusteinen kehittäminen Suomessa: toteuttajia ja rahoittajia. Helsinki: Työministeriö.

- Kylmäkoski, M. (toim) 2010. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja, sarja D. Opinnäytetyöt 10.
- L 710/1982. Sosiaalihuoltolaki.
- Laaksonen, H. (toim.) 2011. Ikäkeskuksen laatukäsikirja.
- Laaksonen, H. (toim.) 2011. Ikäkeskuksen laatukäsikirjaluonnos.
- Laaksonen, H. (toim) 2010. Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon Ikäkeskuksen toimintakertomus.
- Laaksonen, H. 2008. Luottamukseen perustuvan voimistavan johtamisen prosessimalli ja työyhteisön hyvinvointi. Mallin testaus sosiaali- ja terveydenhuollon dementiayksiköissä. Vaasan yliopisto. Acta Wasaensia no 187. Sosiaali- ja terveyshallintotiede 3. Vaasa: Universitas Wasaensis.
- Manka, M-L. 2011. Työnilo. Helsinki:WSOYpro.
- Marin, M. & Hakonen, S. 2003. Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä:PS-kustannus.
- Miekka, J., Seppälinna, H., & Vertanen, M. 2012. Viherpiha-projektin väliraportti. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Julkaisematon.
- Muistiluotsi. [Verkkosivu] verkkokaravaani. Saatavissa: www.muistiluotsi.fi
- Muistiminne [Verkkosivu] verkkokaravaani. Saatavissa: www.muistiminne.fi
- Murto, K. 2001. Prosessijohtaminen: kohti prosessikeskeistä työyhteisön johtamista. Jyväskylä:Jyväskylän koulutuskeskus.
- Möttönen, S. & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nissinen, R. 2009. Kansainvälinen koulutusyhteistyö – osaamisyhteisöä rakentamassa. Teoksessa: Herranen J. (toim.) 2009. Kohti kumppanuuksia. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan askeleita Humanistessa ammattikorkeakoulussa. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Sarja B. Projektiraportit ja selvitykset 13, 2009, 25.
- Parton, N. & O'Byrne, P. 2000. Constructive social work. Basingstoke: Macmillan.
- Peltosalmi J., Vuorinen M. & Särkelä R. 2008. Järjestöbarometri 2008 Helsinki:Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

- Perho, M. 2007. Yhteisöllisyys ja osallisuus edistävät terveyttä [Verkojulkaisu] Saatavana: http://www.vskylat.fi/pdf/Maija_Perho.pdf
- Päivitetty kumppanuussopimus 2010.
- Roivainen, I., Nylund, M., Korkiamäki, R. & Raitakari, S. (toim.) 2008. Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus.
- Räsälä, H & Sorri, S. 2010. Vaasan keskusta-alueen palvelujen esteettömyyskarttoitus. Vaasa. Julkaisematon.
- Salovuori, T. Hyvää oloa puutarhasta. Sosiaalitieto 05/2009. Helsinki:Huoltaja-säätiö, 17- 10.
- Salovuori, T. Vihreydestä vireämpi vanhuus. Sosiaalitieto 5-6/2011.Helsinki :Huoltaja-säätiö, 32- 33.
- Seppänen- Järvelä, R. 2004. Prosessiarviointi kehittämisprojektissa. Opas käytäntöihin. FinSoc Arviointiraportteja 4/2004. Helsinki:Stakes.
- Seppänen-Järvelä, R. 1999. Luottamus prosessiin. Kehittämistyön luonne sosiaali- ja terveysalalla. Tutkimuksia 104. Helsinki: Stakes.
- Seppänen-Järvelä, R. & Vataja, K. (toim.). 2009. Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Seppänen-Järvelä, R. (2006) Suunnittelurationalismista hyviin käytäntöihin. Kehittämisen menetelmien ja ajattelutapojen muodonmuutos. Teoksessa Riitta Seppänen-Järvelä & Vappu Karjalainen (toim.) Kehittämistyön risteysksiä. Helsinki: Stakes.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE.
- Sosiaali- ja terveysministeriö, Ohjausryhmä. 2012. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali-ja terveyspalveluista. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:X.Helsinki:Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:3. Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriö. Suomen kuntaliitto. Helsinki 2008.
- Stenvall, J. & Virtanen, P. 2007. Muutosta johtamassa. Helsinki: Edita.
- Sulkakoski, S. 2011. Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveysviraston koti- ja laitoshoidon koulutusraportti.

- Suomi, A. & Hakonen, S. (toim.) 2008. Kuluerästä voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ståhle, P. & Laento, K. 2000. Strateginen kumppanuus – avain uudistumiskykyyn ja ylivoimaan. Helsinki:WSOY.
- Särkelä, R. & Tiippa P. (toim.) 2005. Hyve-projektista pysyvään kehittämiskumppanuuteen. Hyvinvoinnin tukiverkostot julkaisuja. Helsinki:Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Särkiniemi, K. & Udelius, T. 2008. Opinnäytetyö Vaasan ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala. Vaasan kaupungin ja järjestöjen välinen kumppanuus. Julkaisematon.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.
- Tuottavuustyö. Tuottavuuden pyöreäpöytä palkitsi työpaikkoja. [Verkojulkaisu] Saatavana: www.tuottavuustyö.fi
- Tynjälä, P. 2003. Oppiminen koulutuksen ja työelämän välisessä vuorovaikutuksessa. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 3/2003.
- Vaasan ammattikorkeakoulun ja sosiaali- ja terveystoimen koti- ja laitoshoidon edustajien yhteistyöpalaveri. Muistio 13.1.2006.
- Vaasan ammattikorkeakoulun Yritysklinikkaesite.
- Vaasan kaupungin kaupunkisuunnittelu 2009.
- Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidon, Ikäkeskus viriketoiminta. 2011. VIIRA. Viriketoiminnan tuotteistus- ja asiakassegmentointi loppuraportti. Vaasa.
- Vaasan kaupungin Sosiaali- ja terveyslautakunta 17.2.2009 § 34.
- Vaasan kaupungin Sosiaali- ja terveyslautakunta 27.4.2010 § 64.
- Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveysviraston koti- ja laitoshoidon laatu- ja asiakasraportti 8.6.2010.
- Vaasan palvelutalosaatiö ry:n 2008. Toimintakertomus.
- Valtionneuvoston kanslia. Ikääntyminen voimavarana. Tulevaisuusseuranta. Liiteraportti 5. Valtionneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004. Helsinki: Edita.

Vertanen, K. (toim) 2010. Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto koti- ja laistoshoidon laatukäsikirja. Julkaisematon.

Vuorikodin palveluosan hallinnointi-työryhmän selvitys Vuorikodin toiminnan organisoinnista ja tilojen käytöstä tulevaisuudessa. Muistio 9.12.2008.

Vuorikoti – hankesuunnitelma 30.5.2006.

Välikangas, K. 2010. Verkostot innovaatioiden työkaluina. Sosiaali- ja terveysviesti 2/2010. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 26-27.

Ystäväpiiri- kouluttaja 17.9.2009. Koulutusmateriaali.

Ystäväpiiri. [Verkkosivu] Saatavana: www.ystavapiiri.net

LIITTEET

Liite 1 Yhteistyökysely

1(3)

YHTEISTYÖKYSELY

Ammattinimike/Toimijatausta *

Yksikkö/Taustaorganisaatio *

YHTEISTYÖ

Ole hyvä ja valitse alla olevista se, joka parhaiten vastaa mielipidettäsi

5= Olen täysin samaa mieltä 4= Olen jokseenkin samaa mieltä 3= En osaa sanoa 2= Olen jokseenkin eri mieltä 1= Olen täysin eri mieltä

1.Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa on eri toimijoiden välillä toimivaa keskinäistä yhteistyötä *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

2.Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa käytännön yhteistyötä toiminnan kehittämisessä tarvitaan *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

3. Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa käytännön yhteistyötä toiminnan kehittämisessä ei ole riittävästi *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

Millaista käytännön yhteistyötä mielestäsi tarvitaan nykyistä enemmän? *

4. Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa eri toimijoiden kesken asennoidutaan myönteisesti yhteistyöhön *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

5.Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa asennoidun itse myönteisesti yhteistyöhön? *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

6. Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa toimijoiden välinen yhteistyö on edesauttanut ikääntyneiden aktiivointia ja osallistumista *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

Minkälaisessa yhteistyössä olet ollut mukana? *

7.Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa on toimijatahojen välillä luottamusta *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

Arvioi kouluarvosanalla tyydyttämistä oman toimijatahosi kannalta. (10-9 = kiitettävä, 8-7 = tyydyttävä, 6-5 = välttävä, 4 = heikko) *

	10	9	8	7	6	5	4
Vuorikoti säätiö *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palveluasuminen *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ikäkeskus *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kumppanuuskeskus/3 sektori *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ruokapalvelut *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Seurakunta *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muut yritystoimijat *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muu toimija *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

mikä muu toimija

8. Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa on toimijatahojen välillä avointa yhteistyötä *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

Arvioi kouluarvosanalla avointa yhteistyötä oman toimijatahosi kannalta. (10-9 = kiitettävä, 8-7 = tyydyttävä, 6-5 = välttävä, 4 = heikko) *

	10	9	8	7	6	5	4
Vuorikoti säätiö *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palveluasuminen *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ikäkeskus *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kumppanuuskeskus/3 sektori *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ruokapalvelut *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Seurakunta *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muut yritystoimijat *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muu toimija *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

mikä muu toimija

9. Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa voin vaikuttaa Vuorikodin palvelukeskuksen yhteistyön rakentumiseen *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

10. Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa toimijoiden on helppo sopia keskenään toimintatiloihin liittyvistä asioista *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

11. Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa toimijoiden väliset yhteiset keskustelut/palaverit ovat tärkeä osa keskinäistä yhteistyötä *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

12. Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa ikääntyvien aktivoinnissa ja osallistumisen tukemisyössä tarvitaan enemmän yhteistyötä Vuorikodin palvelukeskuksen toimijoiden välillä *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

13. Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa tavoitteellinen yhteistyö vaatii kunkin toimijan sitoutumista *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

Olen omalta osaltani valmis sitoutumaan toimivan yhteistyön kehittämiseen *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

14. Koen, että Vuorikodin palvelukeskuksessa toimivan yhteistyön onnistuminen edellyttää yhteisesti sovittuja pelisääntöjä *

☐ 5 ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1

23. Mitä kehitettävää mielestäsi on Vuorikodin palvelukeskuksen toimijoiden välisessä yhteistyössä? *

24. Kerro omia mietteitäsi Vuorikodin palvelukeskuksen toimijoiden välisestä yhteistyöstä ja monitoimijaisesta toimintaympäristöstä *

Lähetä

